

6—13 april

Debatter m. m.**Fredagen den 6 april**

	Sid.
Svar på fråga av herr Lindahl ang. utredningen om grunderna för en prisgeografisk undersökning i riket.	5
Svar på interpellation av herr Gustafsson i Borås ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön.	6

Tisdagen den 10 april

Svar på interpellationer av:

herr Lindström ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap	12
herr Dahlgren ang. trålfisket utefter ostkusten	18
herr Staxäng ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer.	20
Interpellation av herr Carbell ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis	23

Onsdagen den 11 april fm.

Kungörelseförfarandet vid kyrkostämman	26
Skatteersättning till kommunerna, m. m.	31
Utgifter inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde:	
Bidrag till folkbibliotek	39
Bidrag till studieförbund	42
Bidrag till studiecirkelverksamhet	43
Utbildning av ungdomsledare	47
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer ...	53
Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda .	54
Statens försöksskola i Linköping: Avlöningar	56
Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem.	56
Bidrag till anordnande av skolskjutsar	60

	Sid.
Allmänna läroverken: Avlöningar	61
Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk	63
Privatläroverk: Bidrag till vissa internatläroverk m. m.	68
Högre tekniska läroverk: Avlöningar	69
Bidrag till driften av centrala yrkesskolor	75
Bidrag till driften av lokala yrkesskolor	76
Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov	77
Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation av herr Wachtmeister ang. statsbidrag till vissa folkhögskolor	78
Seminarier för huslig utbildning: Avlöningar	88
Bidrag till anordnande av skolmåltider	90
Ferieresor, m. m.:	
Ferieresor	94
Bidrag till driften av semesterhem	99
Stipendier för underlättande av husmoderssemester	99
Vården av gomdefekta barn	100
Anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund	101
Kostnaderna för valsedlar vid allmänna val	103
Anslag till S:t Lukasstiftelsen	104
Interpellation av fru Nettelbrandt ang. utflyttningen av försva- rets fabriksstyrelse från stockholmsområdet	111

Onsdagen den 11 april em.

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse	114
Avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn	126
Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.	128

Fredagen den 13 april

Svar på interpellation av herr Larsson i Norderön ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar	158
Vissa anslag ur kyrkofonden	163
Upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.	178
Reglering av priserna på fisk	179
Arbetsvetenskaplig forskning	182
Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.	187
Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse	191
Anslag till skogshögskolan	196

Sid.

Interpellationer av:

herr Henningsson ang. åtgärder till skydd mot grundvattenföroreningar	197
herr Östlund ang. efterskänkandet av kronans rätt till vissa strömfall m. m.	199
herr Nilsson i Tvärålund ang. begränsning av tobaksreklamen	200

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 11 april fm.**

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. kungörelseförfarandet vid kyrkostämma	26
<i>Statsutskottets</i> memorial nr 59, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kommunalt stöd för studentbostäder	31
— nr 60, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1962/63 till Bokinköp och bokbindning vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek	31
— utlåtande nr 61, ang. ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m. . .	31
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 30, ang. ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m.	31
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. utgifter inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde	38
— nr 48, ang. inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån	94
— nr 49, ang. anslag till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken m. m.	94
— nr 50 ang. godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m.	94
— nr 51, ang. godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.	94
— nr 52, ang. anslag till Ferieresor, m. m.	94
— nr 53, ang. åtgärder till förebyggande av tandsjukdomar	100
— nr 54, ang. organisationen av vården av gomdefekta barn	100
— nr 55, ang. anslag till Ersättning åt domare, vittnen och parter .	101
— nr 56, om visst anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund	101
— nr 57, om överförande till stat och kommun av kostnaderna för valsedlar vid allmänna val	103
— nr 58, om anslag till S:t Lukasstiftelsen	104

Onsdagen den 11 april em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 25, om ändring av kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse	114
---	-----

	Sid.
— nr 31, om avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn	126
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 12, ang. ändrad lydelse av 3 § förordningen om Sveriges allmänna hypoteksbank och omlandshypoteksföreningar, m. m.	128
— nr 13, ang. dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.	128
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 20, om jämställande i visst hänseende av fartygsinteckning med inteckning i fast egendom	155
— nr 28, om processuell rättshjälp	155
— nr 30, ang. förslag till lag om straff i vissa fall för oriktig ursprungsdeklaration m. m.	155
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 19, ang. bestämmelserna om transport av animala livsmedel	155
— memorial nr 21, ang. överlämnande till statsutskottet av väckt motion om viss vidgning av rätten till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen	155

Fredagen den 13 april

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. vissa anslag ur kyrkofonden	163
— nr 18, om upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.	178
— nr 19, ang. lantbruksnämnds medverkan vid fastighetssammanläggning	179
— nr 20, om ändring i förordningen angående byggnadsforskningsavgift, m. m.	179
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. reglering av priserna på fisk.	179
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 23, om åtgärder till skydd mot kräftpesten	182
— nr 24, om arbetsvetenskaplig forskning	182
— nr 25, om utredning för åstadkommande av en ny aktiebolagslag	187
— nr 26, om inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m. .	187
— nr 27, om utredning rörande massör- och sjukgymnastutbildning för blindade och synskadade	191
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 23, ang. avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse	191
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. anslag till skogshögskolan ...	196
— memorial nr 12, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	197

Fredagen den 6 april

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne mars.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Mac Hamrin, f. 5.12 1910, lider av sjukdom och är arbetsoförmögen fr. o. m. 3.4 i minst tre veckor.

Kalmar den 3.4 1962

Anders Rydén
Stadsläkare
Kalmar

Herr Hamrin i Kalmar beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 3 innevarande april tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. utredningen om grunderna för en prisgeografisk undersökning i riket

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindahl har frågat mig om jag är i tillfälle att upplysa om vid vilken tid resultat kan föreligga av den pågående utredningen om grunderna för en prisgeografisk undersökning i riket.

Enligt vad jag inhämtat beräknar ifrågavarande utredning att avlämna sitt betänkande före instundande halvårsskifte.

Vidare anförde

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Dyrortsgrupperingsfrågan tilldrar sig som vanligt stort intresse på skilda håll i landet, inte minst i de delar av Stockholms län som ingår i det s. k. storstockholmsområdet.

Om man deltar i organisations- och föreningsliv får man ofta bekräftat att folk inom detta stora område, vars olika orter på många sätt hör ihop och som ständigt växer, har svårt att förstå de skillnader i lönehänseende som nu råder. Vid möten, konferenser och uppvaktningar förs ofta dessa synpunkter fram. Gemensamt för alla sådana yttringar är att man har svårt att acceptera de nuvarande skillnaderna i lönehänseende inom ett område, vars olika orter har så många gemensamma drag.

Detta är bakgrunden till min enkla fråga.

Jag är naturligtvis medveten om att ingen ändring kan ske innan nytt material som möjliggör en bedömning föreligger. Statsrådets besked att resultatet av utredningen om grunderna för en prisgeografisk undersökning kan föreligga inom kort hälsas därför med tillfredsställelse.

Jag skall i dag inte säga någonting i sakfrågan. På den punkten får vi förmodligen anledning att återkomma. Om skillnader fortfarande existerar t. ex. inom Storstockholm är det värdefullt att också detta blir klarlagt. När grunderna för en prisgeografisk undersökning föreligger förväntar vi oss att problemen rullas upp utan dröjsmål. Jag kan av egen erfarenhet försäkra herr statsrådet att otäligheten inom det område jag bäst känner till — Storstockholm och angränsande delar av Stockholms län — är stor. Det är en allmänt

Svar på interpellation ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön

spridd uppfattning att en ny undersökning skall visa, att det inte föreligger några större skillnader inom dessa områden, varför de olika orterna också borde tillhöra samma dyrortsgrupp.

Jag tackar med dessa ord herr statsrådet för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **LANGE**, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har i en interpellation frågat mig om jag vill ta initiativ till förhandlingar i syfte att snarast nå internationell överenskommelse om att hela Östersjön blir en för oljeutsläpp förbjuden zon eller — i varje fall i avvaktan på sådan överenskommelse och jämsides med denna — medverka till andra åtgärder, som kan mera effektivt förebygga oljeutsläpp i Östersjön och därmed följande skadeverkningar särskilt för sjöfågelsbeståndet, fiskerinäringen och badmöjligheterna kring de svenska kusterna.

Den i interpellationen omnämnda konventionen — 1954 års internationella konvention till förhindrande av havsvattnets förorening genom olja — har numera ratificerats av 17 stater. Bland dessa är de nordiska länderna samt Västtyskland och Polen. Konventionens bestämmelser tillämpas i praktiken av ytterligare några stater, däribland Sovjetunionen. Anslutningen till konventionen kan emellertid inte anses tillfredsställande. Utanför konventionen står fortfarande flera stater med stora handelsflottor. Det är närmast detta förhållande, som föranledde Melanstatliga rådgivande sjöfartsorganisationen — IMCO — att i november 1961

sammankalla till en internationell oljeskadekonferens i mars—april 1962 i London för en sådan revision av 1954 års konvention att en mera allmän anslutning till konventionen kan påräknas. I konferensen, som började den 26 mars 1962 — sålunda helt nyligen — deltagar för Sveriges del en av Kungl. Maj:t utsedd delegation med representanter för olika intressen i frågan.

Bland de frågor, som konferensen har att behandla, finns från svenska regeringen i augusti 1961 till IMCO framförda förslag till vissa ändringar i konventionen. Förslagen, som grundar sig på en från sjöfartsstyrelsen efter samråd med statens oljeskyddsråd gjord framställning i ämnet, syftar helt till att komma till rätta med de problem som berörts i interpellationen. Ett av förslagen avser sålunda att få till stånd den ändringen av konventionen, att de förbjudna zonerna enligt konventionen skall omfatta hela Östersjön och Bottenhavet med anslutande vikar samt att därvid sådant förbud skall avse icke blott tankfartyg utan även andra fartyg.

Kontakter under hand med övriga nordiska länder har givit vid handen, att dessa antingen själva framfört liknande förslag eller i vart fall har utlovat stöd för ifrågavarande svenska förslag. Andra stater har också framlagt förslag, vilka innebär införande av totalförbud mot oljeutsläpp för hela östersjöområdet.

Den svenska delegationen vid IMCO:s oljeskadekonferens har fått direktiv att på allt sätt verka för största möjliga anslutning till en överenskommelse av innebörd att östersjöområdet i dess helhet förklaras såsom förbjuden zon. Enligt direktiven skall delegationen även i övrigt söka verka för åtgärder ägnade att motverka oljeutsläpp längs våra kuster.

Några ytterligare åtgärder i det av interpellanten angivna syftet torde därför för närvarande icke vara påkallade.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön

Vidare anförde:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Då svaret är både positivt och upplysande har jag bara att uttala min tillfredsställelse. Jag vill emellertid tillägga några ord.

Om resultatet av den internationella oljeskyddskonferens som pågår i London blir totalförbud för oljeutsläpp i Östersjön, skulle det bl. a. betyda att oljedöden bland sjöfåglarna kunde stoppas. Jag hoppas att handelsministern inte tycker det vara förmätet, om jag frågar, när man kan vänta att konferensens beslut kan träda i kraft. Jag befarar att även om, som jag hoppas, besluten blir positiva kommer förverkligandet av besluten likväl att dröja ganska länge. Jag vet inte om det går att göra något åt detta. Enas konferensen om en reviderad konvention, ankommer det väl på de olika regeringarna att avgöra, om de skall föreslå sina parlament att ratificera besluten. Ikraftträdandet kan alltså komma att dröja flera år. I bästa fall blir det omedelbara resultatet en ansats till förbättrade förhållanden.

Jag vill uttrycka den förhoppningen — den kanske är fåfäng — att den svenska delegationen gör vad som är tänkbart för att påskynda ratificeringen av besluten.

Jag skulle även vilja fråga herr statsrådet på vad sätt man tänker sig kontrollen nu och senare av beslutens efterlevnad. Mig synes det vara en fråga av icke ringa vikt att kontrollen blir effektiv.

Vi har ju en hel del viktiga sjöfartsnationer: Liberia, Grekland, Italien, Japan och Panama — det finns kanske fler — som stått utanför 1954 års konvention. Är de med bland de 56 nationer, som är samlade i London, och kommer de att ansluta sig till de före-

slagna bestämmelserna? Jag antar att svaret måste bli, att man får vänta och se.

Jag tror att hela svenska folket kommer att dra en lättnadens och befrielse suck om, som statsrådet antyder, det i Östersjön blir totalförbud mot oljeutsläpp. Om därtill våra nordsjökuster bleve mera skyddade vore det ännu bättre och ett steg mot sundare förhållanden. Fråga är väl om inte även Nordsjön är ett för litet vatten för att tåla nedsmutsning av oljeutsläpp. Veterligt finns det inga effektiva metoder att oskadliggöra utsläppt olja. Att bespruta badstränderna med lösande kemisk vätska eller att med tillhjälp av kemikalier få oljan att sjunka har visat sig ineffektivt, efter vad man har kunnat utläsa av redogörelser i tidningarna. Det enda är väl att tillse att oljeutsläpp helt enkelt inte sker.

Från Nordiska rådets sjunde session 1959 rapporteras ett yttrande från Sveriges redareförening angående oljeutsläpp i Östersjön. Man anger de svårigheter som skulle bli följden, om den s. k. »skamfläcken» i Östersjön togs bort. Jag hoppas dock att regeringen är villig undanröja de svårigheter som Redareföreningen för i blickfältet. Det innebär att sådana inrättningar kommer till stånd, som gör det möjligt för fartygen att till rimlig kostnad och med ringa tidsutdräkt befrias från oljerester och oljehaltigt barlastvatten. Kanske är denna fråga redan löst.

Jag har full förståelse för de ekonomiska synpunkter som dominerar på redarehåll. Men det hade varit klädsamt, om man med något ord antytt att sjöfågel-, bad- och fiskeproblemet åtminstone existerar. Säkert går det att lösa fartygens rengöringsproblem, om man vill vidta de åtgärder som är erforderliga. Om jag inte minns fel har Sverige sex anläggningar för att mottaga och rena sköljvattnet. Hur andra länder har det med denna sak vet jag ej.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön

Vad jag något fruktar, trots statsrådets positiva svar, är att ratificeringen av London-besluten skall ta så lång tid, att vi ännu under många år får räkna med att vattnets och strändernas nersmutsande med olja kvarstår. Kan herr statsrådet Lange skingra min kanske litet pessimistiska syn på detta vore jag bara tacksam. Vi kanske inte kommer längre än till att vänta och hoppas.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag skulle vilja understryka det sista herr Gustafsson i Borås sade, nämligen att vi från svensk sida måtte påskynda ratificeringen av 1954 års oljeskyddskonvention. Det är riktigt som statsrådet säger, att Sovjetunionen inte har ratificerat den men i praktiken tillämpar den. Tyvärr tillämpar man den inte hundra procentigt. Det har man heller knappast någon anledning att göra, så länge det till Östersjön kommer in fullt med fartyg, vilka inte är hemmahörande där men tömmer ut sin olja på den s. k. skamfläcken.

Det måste vidare beklagas att den IMCO-konferens, som för närvarande pågår i England, har fått en deltagarsammansättning som inte tillgodoser de ideella intressena. Från svensk sida är bara sjöfartsnäringens intressen representerade. Ifrån dansk sida har man emellertid tagit med representant också för naturskyddet. Det är dock från naturskyddshåll, som man riktat de allvarligaste invändningarna mot oljeföroreningarna. Det är framför allt vi i Sverige som lider av den saken.

Hur illa man än tycker om dessa oljeföroreningar, kan man inte begära, att fartygen skall gå alltför lång sträcka för att bli av med sin avfallsolja. Det gäller därför att se till att vi får tillräckligt med mottagningsanordningar inom hamnarna. Jag talade för inte så lång tid sedan med en skeppsredare, och han förklarade att han sparade jämnt 100 000 kronor på att låta farty-

gen gå ut till den s. k. skamfläcken och där pumpa ut avfallsoljan.

Sett ur naturskyddssynpunkt vore det därför av oerhört stort värde om handelsministern här vore beredd att inge oss hopp om att vi skall få mottagningsanordningar för avfallsolja på tätare avstånd.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås lät sin fråga i interpellationen följas av en rad andra frågor här i dag. Han efterlyste bl. a., när de nya bestämmelserna skulle komma att träda i kraft. Jag tycker att i varje fall denna hans fråga vittnar om en smickrande uppskattning av mina möjligheter att bidra till en snabb lösning av detta problem på ett för vårt land önskvärt sätt.

Men jag måste samtidigt i sanningens namn säga, att herr Gustafsson, liksom i viss mån herr Wachtmeister, över-skattar min förmåga att blicka in i framtiden. Det är inte på oss själva det beror om nya bestämmelser kommer att bli följden av den nu pågående konferensen — bestämmelser som skulle innebära, att Östersjön i framtiden skulle slippa från allt oljeutsläpp. Jag vet inte ens, huruvida det finns tillräckliga förutsättningar för att ett sådant beslut skall komma att fattas vid konferensen. Dessutom rör frågorna om en ratifikation alla de länder, som för sin del är beredda att biträda detta beslut. En sådan ratificering kan ta sin tid, det är jag fullständigt medveten om, men jag ser inga möjligheter för oss att påskynda den proceduren. Vi är väl alla ense om att det är önskvärt med en snabb ratifikation och behöver därför inte ödsla några ord på den saken.

Herr Gustafsson efterlyste också de kontrollmöjligheter, som man skulle kunna tänka sig i framtiden för att få en ordentlig efterlevnad av de bestämmelser, som här kan komma att träda i

Svar på interpellation ang. åtgärder mot oljeutsläpp i Östersjön

kraft. Jag vill i det fallet bara erinra om att inrikesministern för inte så länge sedan tillkallade en särskild utredningsman, som skall undersöka, dels vilka åtgärder som kan bli erforderliga för att kontrollera att sjötrafikförordningen efterföljs, dels också vilka anordningar som kan finnas lämpliga och ändamålsenliga för att kontrollen av oljeutsläppet i framtiden skall bli effektivare. Tills den utredningen är avslutad, kan jag inte säga någonting på denna punkt, men inrikesministerns åtgärd visar, att regeringen har sin uppmärksamhet fäst på denna sak.

De frågor i övrigt, som man begär att jag skall besvara, kan jag helt enkelt inte besvara, ty våra möjligheter att påverka utgången av konferensen och framför allt att åstadkomma ett positivt beslut, som snabbt ratificeras, är mycket små. Det ligger i själva verket i betydande utsträckning utanför vår förmåga.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! När jag fick statsrådet Langes svar, var mitt första intryck att jag egentligen inte borde säga någonting annat än ett tack för svaret, ty därav framgår att regeringen är mycket intresserad av denna frågas lösning. Jag kan försäkra statsrådet, att hela vårt lands befolkning följer denna fråga med mycket stort intresse. Vi hoppas att regeringen kommer att göra sitt yttersta för att fullfölja vad statsrådet givit uttryck åt i sitt svar. Det är en fråga som ur både djurskyddssynpunkt och andra synpunkter är av största intresse för oss. Jag tror inte att regeringen kan åstadkomma det omöjliga, men jag hoppas att den i hög grad skall åstadkomma det möjliga.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har ingenting att tillägga till vad herr Gustafsson i Borås nu sade, utan jag begärde närmast or-

det för att säga en sak som jag i mitt tidigare inlägg borde ha framfört till herr Wachtmeister.

Vi är fullständigt medvetna om de naturskyddssynpunkter som gör sig gällande på detta område, och jag tror inte, herr Wachtmeister, att den omständigheten, att det inte finns någon särskild representant för naturskyddet närvarande vid konferensen, betyder att de aspekter man från naturskyddshåll lägger på denna fråga inte blir beaktade. Detta är inte någon kontroversiell fråga, där inte sjöfartsstyrelsens representanter skulle ha full förståelse även för naturskyddets syn på detta problem. Men man brukar inte skicka ut folk i onödan. Herr Wachtmeister tillhör ju ett parti, där man är mån om att våra omkostnadsanslag och även resekostnader hålls på rimlig nivå, och jag försöker efter förmåga att bidra till att så sker.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 133, angående tillsyn över skogar tillhörande allmänna inrättningar av kyrklig natur m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 139, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsförfattningar, m. m., och

nr 141, angående nya gränser för Stekenjokks statsgruvefält m. m.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående ändring i reglementet för riksdagsbiblioteket.

§ 7

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 808—813;

till särskilda utskottet motionen nr 814;

till statsutskottet motionen nr 815; och

till bevillningsutskottet motionen nr 816.

§ 8

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående kungörelseförfarandet vid kyrkostämma;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken m. m.,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m.,

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.,

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till Ferieresor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner,

nr 53, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förebyggande av tandsjukdomar,

nr 54, i anledning av väckta motioner angående organisationen av vården av gomdefekta barn,

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Ersättning åt domare, vittnen och parter,

nr 56, i anledning av väckta motioner om visst anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund,

nr 57, i anledning av väckta motioner om överförande till stat och kommun av kostnaderna för valsedlar vid allmänna val,

nr 58, i anledning av väckta motioner om anslag till S:t Lukasstiftelsen,

nr 59, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kommunalt stöd för studentbostäder,

nr 60, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1962/63 till Bokinköp och bokbindning vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek, och

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner om ändring av kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., såvitt propositionen hänvisats

till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 31, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m., och

nr 13, angående användande av riksbankens vinst för år 1961 samt utlåtande i anledning av dels framställning av fullmäktige i riksbanken angående dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, dels ock i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om jämställande i visst hänseende av fartygsinteckning med inteckning i fast egendom,

nr 28, i anledning av väckta motioner om processuell rättshjälp, och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff i vissa fall för oriktig ursprungsdeklaration m. m.;

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående bestämmelserna om transport av animala livsmedel, och

nr 21, angående överlämnande till statsutskottet av väckt motion om viss vidgning av rätten till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner, dels motioner om inrättande av särskilda studentprästbefattningar m. m., dels motioner om vidareutbildning av präster vid sjukhusen, dels ock motioner om tjänstebil för biskopen i Luleå stift,

nr 18, i anledning av motioner om

upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.,

nr 19, i anledning av motion angående lantbruksnämnds medverkan vid fastighetssammanläggning, och

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om åtgärder till skydd mot kräftpesten,

nr 24, i anledning av väckta motioner om arbetsvetenskaplig forskning,

nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning för åstadkommande av en ny aktiebolagslag,

nr 26, i anledning av väckt motion om inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m., och

nr 27, i anledning av väckta motioner om utredning rörande massör- och sjukgymnastutbildning för blindade och synskadade.

§ 9

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1962/63 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet

under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 m. m.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 122, med förslag till sjukvårdslag,
nr 136, med förslag till skollag m. m.,
nr 145, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet, m. m., samt

nr 147, med förslag till förordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammar-skjölfs Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmälades en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion, nr 817, av herr Börjesson i Falköping m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.24.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 10 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande april.

§ 2

Meddelande ang. sammanträdestider
m. m.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utdelats en stencilerad plan för arbetet under tiden från påskuppehållet till vårsessionens slut. Därav framgår bl. a. att sammanträdet onsdagen den 2 maj avses skola bli ett bordläggningsplenum men att det i övrigt torde vara nödvändigt att räkna med arbetsplena såväl onsdagar som fredagar, varvid fredagsplena kommer att börja kl. 11.00. Vår-sessionen skulle enligt planen komma

att avslutas den 29 eller, om gemensam votering erfordras, den 30 maj.

Till kammarens ledamöter har vidare utdelats en preliminär plan för behandling i kamrarna av utskottsutlåtanden under tiden från och med den 25 april till vårsessionens slut.

I detta sammanhang må också erinras om att riksdagen inbjudits att torsdagen den 17 maj följa av marinen anordnade uppvisningar och övningar. Detta besök kommer att taga hela dagen i anspråk.

§ 3

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRANG, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindström har i en interpellation ställt vissa frågor till mig beträffande Stockholms kapplöpningssällskap och dess ekonomi. Den första frågan gäller om sällskapet gjort någon amortering på tremiljonerslånet med statlig kreditgaranti. Svaret är att någon delåterbetalning icke verkställts. För ordningens skull bör emellertid tilläggas att lånet förutsatts återbetalas först den 1 oktober 1965.

De övriga frågorna berör Kapplöpningssällskapets möjligheter att inom föreskriven tid amortera den statsgaranterade krediten och lämpligheten av ett ökat statligt stöd till sällskapets verksamhet. Dessa frågor torde i och för sig inte påkalla något svar, sedan Kapplöpningssällskapet nu gått i konkurs och därmed saknar rättslig handlingsförmåga i fråga om Täby galoppbana. Jag finner det emellertid befogat att i detta sammanhang ge vissa upplysningar om det läge för statens och galoppportens del som numera inträtt och knyta vissa kommentarer därtill.

Sedan försök till en ekonomisk rekonstruktion av Kapplöpningssällskapet strandat och konkursen blivit ett faktum, har staten liksom övriga borgenärer att enligt lagens föreskrifter bevaka sina fordringsanspråk. Jag har med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande vidtagit åtgärder härför. Konkursförvaltningen har bedömt det som önskvärt att rörelsen på Täbyanläggningen fortgår under den kommande säsongen. Jag delar denna bedömning och vill framhålla, att det är löpningssäsongen som ger intäkter, medan en av de tyngsta utgiftsposterna, låneräntorna på skulderna för investeringen i anläggningen, utgår under hela året. Såväl för staten och övriga borgenärer som för hästägarna är det således ett intresse att tillvarata de inkomstmöjligheter som löpningssäsongen rimligtvis bör ge. Såsom meddelats i pressen har konkurs-

förvaltningen beslutat, att rörelsen tills vidare skall omhänderhavas av ett särskilt kommissionärsbolag. I styrelsen för detta bolag, Täby Galopp AB, är förutom den officiella konkursförvaltningen representerade olika intresseorganisationer för hästaveln och galoppporten samt staten, som står för det största oprioriterade fordringsbeloppet. Den nuvarande ledningen, i vilken någon ledamot från Kapplöpningssällskapets styrelse icke ingår, bör med hänsyn till sammansättningen ha möjlighet att skapa förtroende för verksamheten. I förra fredagens konselj beviljades Täby Galopp AB totalisatorstillstånd för den kommande säsongen.

Riksgäldskontoret har den 31 mars i år utbetalat ett belopp av 3 milj. kr. i enlighet med statens garantiförpliktelse. Det är mycket vanskligt att nu göra något uttalande om statens möjligheter att återvinna detta belopp i konkursen. Värdet av anläggningen, bortsett från markvärdet, är helt beroende av rörelsens resultat. Nu har möjligheter skapats för att löpningarna skall kunna gå programenligt. Om verksamheten omfattas av det förtroende bland intressenterna och bland en bred allmänhet som jag hoppas på och under förutsättning att den nya ledningen i sitt förvaltaruppdrag iakttager sunda affärsmässiga principer, vill jag inte beteckna det som utsiktslöst att statens förlust skall kunna begränsas. En positiv utveckling av rörelsen är givetvis också till bättnad för hästaveln och galoppporten. I sammanhanget kan omnämnas att statens andel av totalisatormedlen beräknas uppgå till 3 milj. kr. per säsong från Täby galoppbana.

Staten kommer att tillse att dess intressen vid konkursens avvecklande bevakas efter principer som är ekonomiskt försvarbara. I dagens läge kan något uttalande icke göras om den långsiktiga anordningen av verksamheten på Täby galoppbana. En slutlig redovisning för de frågor som sam-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningsällskap

manhänger med garantiåtagandet och fordringens bevakning i konkursen torde framdeles få lämnas riksdagen.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation. Jag förstår helt svårigheten att finna en uppslagsända som håller i denna härva. De farhågor jag uttryckte när jag framställde min interpellation någon gång i februari har vida överträffats, och därför är det kanske inte så underligt om jag har en känsla av att finansministerns svar ändå har en underton som omisskännligt påminner om den där bondmorans klagan när hon sålt smöret och tappat pengarna.

Jag vill ändå ge finansministern ett uppriktigt erkännande för den handlingskraft han visat i denna situation, ty jag är fullt medveten om att han ingalunda haft att göra med folk som det varit lätt att tas med, när det gällt att finna en framkomlig väg för en snering. Såvitt jag kan förstå har finansministern lyckats sätta bra folk i ledningen för det bolag som nu skall driva verksamheten på Täby. De har inte någon lätt uppgift, men om de får en liten smula stöd både från hästägare, tränare och publik så tror jag att, som finansministern säger, statens utgifter skall kunna begränsas.

Personligen har jag den uppfattningen att det hade varit riktigare om statsmakterna hade skaffat sig insyn i dessa affärer innan riksdagen beviljade denna kreditgaranti på 3 miljoner kronor. Jag förstår att det är någon som invänder att det inte är svårt att vara efterklok, men jag vill gärna ta på mig min del av vårt gemensamma ansvar för att tilläggsproposition nr 150 år 1960 via statsutskottets reservationslösa utlåtande nr 141 slank så lätt igenom

här i riksdagen utan någon som helst invändning.

Jag har tittat litet i dessa akter, men det går inte att av dem utläsa på vilka grunder finansministern framlade detta förslag. Jag tror därför att jag uttalar hela kammarens mening om jag säger att det vore tacknämligt om finansministern vid detta tillfälle ville lämna en något utförligare redogörelse över på vilka grunder han föreslog denna kreditgaranti på 3 miljoner kronor. Om han inte gör det, hyser jag vissa farhågor för att vi skils åt i dag med misstanken om att det är något hästskoj modell 1960 som ligger bakom denna proposition.

Finansministern säger i sitt interpellationssvar att Täby lämnar 3 miljoner kronor till staten över sin totalisatorverksamhet, och det är alldeles riktigt. Men det torde väl bli en närapå teologisk diskussion, om man skulle försöka komma överens om hur mycket av dessa 3 miljoner som skulle ha spelats in på t. ex. Solvalla, Åby eller Jägersro, om de inte hade spelats in på Täby; på travbanorna har ju staten åtminstone hittills fått en större procent av totalisatoromsättningen.

Hela den här affären är ett inte så lustigt exempel på hur lättsinnigt, för att inte säga ansvarslöst, mogna män kan handla med allmänna medel. Man kan ju inte säga att inte åtminstone huvudparten av dessa män har vad man kan kalla miljonvana. De borde ha haft litet större begrepp om hur långt en miljon räcker och hur många miljoner de förfogar över. Jag tror inte att någon av dem dväljs inom kammarens väggar, men jag vill ändå till kammarens protokoll läsa upp vad professor Eli Heckscher sade en gång, nämligen att det finns få saker så motbjudande som när affärsmän och näringsorganisationer ställer krav på frihet och självbestämmanderätt i goda tider och gnäller om statens bistånd när förmågan att reda sig själv verkligen skall provas.

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap

När jag försökt titta litet grann bakom förlåten, har jag funnit många exempel på hur lätt man tagit på problemen. Som ett av de mest hårresande, höll jag på att säga, fast jag är utan hår själv, kan nämnas att samma dag som Kapplöpningssällskapet inlämnade sin konkursansökan, hade den gamla Jockeyklubben, som tagits fram ur sin grift, en stor fest, där den tilläts uppföra en ganska makaber dans — om jag får använda det uttrycket — omkring Kapplöpningssällskapet, som bildligt talat då låg på lit de parade. Detta var alltså ett enda exempel på hur lätt man tagit på saken.

Vidare framgår av handlingarna i detta ärende en påtaglig benägenhet för mörkläggning. Jag rekommenderar finansministern, eller rättare sagt de mannar han har satt att hålla i detta, att allvarligt efterlysa utkastet till ett styrelseprotokoll inom Stockholms kapplöpningssällskap från januari 1962. Lyckas man finna detta, får man nog en ännu mer skrämmande bild av förhållandena än den jag har möjlighet att måla upp.

Låt mig peka på ytterligare en sak. Svenska galoppsportens centralförbund säger i sina stadgar — det exemplar jag har är tryckt 1959, varför jag utgår från att det är det senaste — i § 2 punkt 1, att Galoppförbundet har till ändamål att organisera och övervaka landets galoppsport. — Hur denna övervakning har skett framgår av vad jag redan sagt.

I § 15 sägs: »Ordförande och vice ordförande utses vid årsmöte och få icke tillhöra tävlingsanordnande organisations styrelse.» Om jag inte är fel underrättad, bör väl en del av dem som sitter i det nya bolagets styrelse och som skall driva verksamheten ute i Täby enligt dessa stadgar vara diskvalificerade — åtminstone förefaller det en lekman så.

Jag delar finansminister Strängs förhoppningar om att den kraftfulla led-

ning, som nu är tillsatt, skall, såsom jag sade nyss, kunna leda verksamheten så att förlusten inte får alltför stora dimensioner.

Jag vill bestämt säga ifrån, att min interpellation ingalunda kom till för att skada galoppsporten. Det hade lämnats mig sådana uppgifter — som jag vid undersökning kunde styrka riktigheten av — att jag ansåg mig så gott som nödd och tvungen att föra dem på tal här i riksdagen. Som ni känner till från pressdebatten var jag inte ute i ogjort väder.

En gång när riksdagen diskuterade galoppsportens stora anspråk på statsmedel gjorde jag en jämförelse med travsporten. Jag tillät mig att från denna plats ge galoppsportens företrädare den rekommendationen att de skulle försöka att inom travsporten få tag i en duktig man med sinne för ekonomi och för hur en sådan här sak skall läggas upp. Jag var övertygad om att ifall detta lyckades skulle galoppsporten kunna hävda sig i konkurrens med travsporten. Då blev jag åtminstone i vissa tidningar utpekad som galoppsportens energiske dödgrävare. Jag tror att om de höga herrarna inom galoppsporten hade följt det råd som sålunda lämnades, visserligen bara av en enkel bonde, så skulle jag kanske i dag ha kunnat få ståta som galoppsportens skyddspatron, jag skall inte säga ängel.

Det må vara nog sagt. Jag skall be att än en gång till finansministern få framföra mitt tack för interpellationssvaret, inte minst därför att han i svaret har gett oss en förhoppning om att vi skall få fortsatta informationer om hur dessa affärer utvecklas.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag var litet fundersam, huruvida jag skulle göra ytterligare någon kommentar. Jag tyckte det hos den ärade interpellanten fanns så mycket av gammal olust, som bubblade upp i

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap

hans inlägg och som kanske ligger litet vid sidan om den fråga vi numera konkret debatterar.

Men jag vill ändå, herr talman, mycket bestämt tillbakavisa insinuationen, att jag skulle ha varit medagerande i något hästskoj, när jag signerade förslaget om riksdagens medverkan till kreditgarantien på 3 miljoner kronor. Om jag fattat interpellanten rätt, ville han inte heller direkt insinuera något, utan han avsåg snarare att uttrycka sig litet tillspetsat. Därför skall jag inte uppehålla mig längre vid detta.

Interpellanten ställde en fråga. Han önskade anvisning om vilka grunder finansministern byggde sitt förslag på när riksdagen 1960 inbjöds att garantera tremiljonerskrediten. De grunderna kan i korthet uttryckas på det sättet, att Stockholms kapplöpningssällskap sedan åtskilliga decennier anordnat löpningar på en bana ute i Ulriksdal, på kronans mark. Statens och kronsstädernas markintressen gav på grund av utvecklingen klart vid handen, att denna mark var alltför dyrbar att ha liggande utan annan användning än som galoppbana. Det fanns starka intressen som ville bostadsexploatera marken, och det fanns statliga intressen att få använda den för ändamål, bättre lämpade med hänsyn till markens beskaffenhet än att anordna kapplöpningar under sommarsöndagarna och träna hästarna på vardagarna på detta område. Jag kan kort och gott säga, att Stockholms kapplöpningssällskap därför helt enkelt blev vräkt av kronan från sin Ulriksdalsbana — naturligtvis under anständiga former: sällskapet fick två eller tre år på sig för att se sig om efter annan lämplig mark där galoppsport skulle kunna bedrivas. Men det var ett klart besked från kronans sida: Här får ni inte vara längre; ni måste ge er i väg! Det finns väl någonting av anständighet i uppträdandet om man tar hand om dem

man vräker, och i varje fall bör samhället föregå med gott exempel; tyvärr är det alltför många på den privata marknaden som icke tar denna hänsyn. Jag ansåg därför för min egen del, att det skulle vara svårt att komma ifrån att räcka en hjälpende hand, när sällskapet nu skulle söka sig ut och anlägga en ny bana annorstädes. Stockholms kapplöpningssällskap intresserade Täby kommun för detta ändamål och slöt ett avtal med kommunen om anläggande av bana där. Sällskapet måste självfallet söka lån för anläggningen, och det behövdes ett statligt kreditåtagande för att man skulle erhålla den erforderliga lånesumman, trots att även Täby kommun gick in med ekonomiska engagemang i galoppbanebygget.

Nu gjordes emellertid vissa felkalkyleringar. Man räknade med en livligare frekvens av besökare, en större omsättningssumma per löpdag än vad som visat sig vara fallet under det gångna året, när banan varit i bruk — den har ju bara ett år bakom sig än så länge. Vidare kan jag säga, att sällskapet inte iakttog den sunda, affärsmässigt betonade ekonomiska försiktighet som hade varit erforderlig.

Jag tror inte man hade behövt forcera fram banan i den takt man nu gjorde. Därigenom blev det merkostnader för anläggningens färdigställande, vilka sedermera belastade de ekonomiska kalkylerna. Det finns också vissa andra detaljer som man kan anmärka på om man utgår från behovet av att iaktta sparsamhet, men jag har ingen anledning att dra upp alla de detaljerna.

I vart fall stod man efter en löpnings-säsongs i det läget att det anläggningsbelopp som man hade att förränta var för högt för att det i praktiken skulle vara möjligt att driva banan. Man kan inte driva den med uppenbar förlust. För att man skulle kunna starta verksamheten på sund bas blev det nödvän-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till Stockholms kapplöpningssällskap

digt att skriva ned det belopp på vilket ränta skulle betalas. För att möjliggöra en sådan nedskrivning begärdes företaget i konkurs. Det var beklagligt att detta skulle behövas, men något annat var inte att göra.

Jag förmenar att det nu bör finnas goda utsikter att med en försiktig och förständig ledning kunna klara ekonomin framöver, eftersom startläget är så mycket bättre nu än när man hade de ursprungliga anläggningskostnaderna att amortera och förränta.

1960 var det inte möjligt att göra några andra beräkningar än dem som galoppsportens sakkunniga män presenterade med utgångspunkt i vad de trodde om frekvensen på banan o. s. v. Man kanske kan säga att staten borde ha utövat en mera intensiv kontroll över verksamheten i uppbyggnadsskedet. Jag tror emellertid att det inte kan riktas några mera allvarliga anmärkningar på den punkten.

I vart fall är ju detta en verksamhet som också ger staten pengar. Jag har i interpellationssvaret meddelat att varje säsong bör via totalisatormedlen ge staten 3 miljoner kronor. Det är ju det belopp som jag kommer att begära att riksdagen skall ge i anslag för att klara upp det kreditåtagande som kronan har gjort i detta sammanhang. Naturligtvis kan man som interpellanten fråga sig om dessa 3 miljoner kronor är någon nettoinkomst. Det kan väl varken herr Lindström eller jag ha någon exakt uppfattning om. Det finns naturligtvis en del av allmänheten som har den karaktären att de är, om jag får använda uttrycket, professionella gamblers och spelare så att, om de inte får spela på Täby, så spelar de så mycket mer på någon annan bana. Men det finns en annan typ av människor som går till Täby bara därför att de gillar galoppsporten, de föredrar den framför travsporten. Ingen vågar väl säga vad salderingen av en sådan här räkneoperation skulle bli, men jag tror att

staten kan räkna med en väsentlig merinkomst om både Täby-banan och Solvalla-banan kan fortsätta sin verksamhet än om bara Solvalla-banan gör det och Täby-banan läggs ned.

Vidare är att märka att här har både Täby kommun och staten satsat pengar. Om verksamheten går ihop, vilket jag har vågat uttala en förhoppning om, så är det inte uteslutet att i varje fall Täby kommun bör kunna få in en del av sina satsade pengar och kanske även staten kan få in en del. Jag tycker nog att om man omöjliggör banans fortbestånd innebär det att man sätter en kommun som har velat göra ett sådant engagemang i en ganska brydsam situation.

Ja, herr talman, det blir kanske tillfälle att tala ytterligare om detta, när den annonserade propositionen kommer att föreläggas riksdagen. För dagen kan jag säga, att jag inte har någon anledning att ta den gamla styrelsen i försvar. Ett uttryck för detta är väl att regeringen har drivit fram en ordentlig omvandling av styrelsen — en »palatsrevolution». Ingen av de gamla styrelsemedlemmarna finns med i den nya styrelsen. Vi satsar nu med nya ekonomiska förutsättningar under en helt ny ledning, en ledning som jag lade märke till att även interpellanten uttalade sin tillfredsställelse över. Jag har för dagen inte mer att säga i detta ärende.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Med den redogörelse som finansministern har lämnat, är han helt friad från misstanken om hästskoj modell 1960.

Finansministern sade att Kapplöpningssällskapet inte fick stanna kvar på Ulriksdal utan blivit vräkt därifrån. Om jag inte är fel underrättad skulle sällskapet ha fått fortsätta att tävla där hela detta år. På Ulriksdal hade man högre omsättningssiffror än på Täby. Det blev emellertid en »palatsrevolution» inom Kapplöpningssäll-

Svar på interpellation ang. trålfisket utefter ostkusten

skapet. Det var när unga krafter — jag skall inte tillägga några mer adjektiv — dyrt och heligt utlovade att banan skulle öppnas den 1 maj 1960, om jag inte minns fel. Med treskiftesarbete lyckades man få tävlingsbanan i ordning till den 31 augusti. Vad var anledningen till denna oerhörda brådska, som ju förordrade anläggningen?

En erfaren kapploppningsman har sagt att en bana ute på Täby kan bära en skuldbörda på 6 till 7 miljoner kronor. Även den gränsen var passerad, när Kapploppningssällskapet kom och ville ha kreditgarantier från staten.

Jag skall inte fortsätta diskussionen om hur det gått med totalisatorinkomsten på 3 miljoner kronor om inte Täby hade funnits. Jag tycker gott att Täby kan få finnas. Jag måste emellertid säga att jag innerst inne nog stegrar mig något mot att statsmakterna skall subventionera galoppporten på detta sätt. Det värsta skulle ju kunna inträffa, nämligen att vi inte får något tillbaka av kreditgarantien på 3 miljoner kronor. Jag befarar dock inte det värsta men väl näst därtill.

Herr talman! Det må kanske vara tillåtet — särskilt som det inte i dag besvaras så många interpellationer — att göra en liten jämförelse, även om den faller litet vid sidan om ämnet. Samma år som riksdagen beviljade den kreditgaranti det här gäller gjorde några representanter för vårt län, som ju är industrifattigt och inte har kunnat erbjuda tillräckligt med sysselsättning åt ungdomarna, en uppvaktning i kanslihuset för att försöka få en kreditgaranti, jag vill minnas även i det fallet på omkring 3 miljoner kronor. Nu gäller saken ett annat departement och finansministern är alltså inte svaret skyldig i detta sammanhang, låt vara att det väl bör vara någon kommunikation mellan departementen i sådana här angelägenheter. Det var fråga om en kreditgaranti för att starta en träindustri precis av den typ som en

statlig utredning hade föreslagit såsom varande den enda tänkbara möjligheten att i Norrlands inland tillvarata det virke som inte går att flotta ned till kusten. När vederbörande gick ut mellan mastodontpelarna utanför kanslihuset hade man emellertid en känsla av att man bara mötts med kalla handen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på interpellation ang. trålfisket utefter ostkusten**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Dahlgren har i en interpellation frågat mig

1) om jag vill medverka till att möjligheter skapas att bedriva trålfiske mellan yttre och inre territorialvattensgränserna och att genom marinen där företaga minsvepning.

2) om jag är beredd medverka till att trålfiske i Kalmar län även kan få bedrivas på lämpliga områden inom den inre territorialvattensgränsen.

Enligt 7 § fiskeristadgan är trålfiske förbjudet på svenskt territorialvatten. Såsom interpellanten påpekat har emellertid Kungl. Maj:t meddelat dispenser från detta förbud beträffande vissa närmare angivna områden. Detta har skett i successivt ökande omfattning efter förslag av fiskeristyrelsen, sedan särskilda trålfiskeförsök anordnats i samverkan med vederbörande fiskarorganisationer. Enligt vad jag inhämtat av fiskeristyrelsen pågår alltså sådan försöksverksamhet i stor omfattning. I den mån dessa försök leder till förslag om frigivning av ytterligare områden, torde jag inte ha någon anledning att motsätta mig detta. Några åtgärder för att påskynda denna utveckling torde knappast erfordras.

Svar på interpellation ang. trålfisket utefter ostkusten

Hänsyn till minfaran måste emellertid alltid tas. Jag har fått vissa upplysningar från marinstaben, varav framgår att det trots minsvepning inte har varit möjligt att få tag i alla utlagda minor. Några nya svep med förbättrade egenskaper för svepning av här aktuella mineringar har inte framkommit sedan 1945. Det bedöms därför inte vara möjligt att genom förnyad svepning nedbringa den minrisk, som alltså ännu föreligger. Marinstaben har emellertid undersökt, om det ändå går att minska nuvarande för trålning och ankring farliga områden och därvid upplyst att så synes vara möjligt. Detta ökar givetvis i motsvarande mån de områden, där undantag från trålfiskeförbudet kan övervägas.

Vad slutligen angår interpellantens andra fråga har fiskeristyrelsen upplyst, att förberedelser pågår även beträffande möjligheterna att anordna trålfiske på vissa delar av det inre territorialvattnet. Här har man dock inte kommit så långt som i fråga om det yttre territorialvattnet. Innan något frigivande av delar av det inre territorialvattnet kan ske, torde sålunda krävas ytterligare undersökningar och försök. Skulle resultaten härav bli positiva, kan jag emellertid inte se något hinder mot att undanta även delar av det inre territorialvattnet från trålfiskeförbudet.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Dahlgrens interpellation.

Vidare anförde

Herr DAHLGREN (cp):

Herr talman! Jag framför mitt tack till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det svar som han här lämnat och som jag betraktar såsom mycket positivt. Jag är särskilt glad över att jordbruksministern har velat undersöka möjligheterna av en rengöring i de minbelagda vattnen, trots att ärendet inte faller under statsrådets domvärjo utan hör hemma i ett annat

departement. Det är också mycket glädjande få höra att man inom marinen är villig medverka till att begränsa de olägenheter som de icke minsvepta och friförklarade områdena utgör för fiskerinäringen. I och för sig är det ett ganska märkligt förhållande att försvarsåtgärder, som vidtogs under beredskapstiden, skall tjugotalet år efteråt fortfarande utgöra ett hinder för vissa yrkesutövare. Det är nu bara att hoppas att de varslade åtgärderna skall vidtas så snabbt som möjligt, så att nya områden kan frisläppas och fiskerinäringens utövare där få bedriva fiske på egen risk.

Som en nyhet vill jag också betrakta svaret på min andra fråga, varav framgår att trålfiske skall få bedrivas i Kalmar län även innanför den inre vattengränsen. Statsrådet säger att förberedelser härför är i gång, och jag vill uttrycka den förhoppningen att berörda myndigheter skall arbeta så skyndsamt som möjligt, så att även i Kalmar län ett fiske skall kunna bedrivas inom ifrågavarande område.

Den rationalisering, som fiskerinäringen för närvarande genomgår på ostkusten, har inneburit betydande investeringar i moderna båtar och fångstredskap. Inom enbart Kalmar norra län har under de senaste åren i båtar investerats 2,5 miljoner kronor. Förutsättningen för att dessa rationaliseringar skall kunna göras räntabla är naturligtvis att vattenområden med goda trålbottnar släpps fria, och för inomskärsfiskets del skulle säkerligen ett frisläppande för tråldragning betyda ett uppsving och i varje fall medverka till att ge denna speciella grupp av näringsutövare möjlighet att förbättra sina inkomstförhållanden.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka för svaret och jag uttalar en förhoppning om att berörda myndigheter skall med all uppmärksamhet följa dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Staxäng har i en interpellation frågat mig om jag vill vidta åtgärder för att organisera hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till sådana utvecklingsländer som kan vara i behov härav.

Herr Staxäng har därvid framhållit, att det regelmässigt uppstår ett överskott på svenskfångad fisk, som nu går till framställning av fiskmjöl eller djurföda. Detta överskott borde enligt interpellanten kunna användas bättre genom att det ställdes till de hjälpbehövande ländernas förfogande.

Härtill bör väl först och främst göras den kommentaren att överskottsproblemet för vår del är av begränsad storlek. Om vi håller oss till vårt viktigaste produktionsområde, nämligen västkusten, kan vi konstatera, att av de kvantiteter fisk som övertagits av föreningen Västskustfisk har under senare år mellan 300 och 400 ton per år avsatts till djurföda. Även det fisköverskott, som gått till framställning av fiskmjöl, är relativt litet. Under år 1961 avsattes sålunda för tillverkning av fiskmjöl i runt tal 2 000 ton av de av föreningen övertagna kvantiteterna.

De partier som gått till djurföda har utgjorts av torsk, kolja, rödtunga o. d. Överskott har uppstått sporadiskt och därvid oftast i så små kvantiteter och på sådana platser, att det ej varit lönsamt att nyttiggöra överskottet för annat ändamål än försäljning till djurföda. Till en del har även fisken haft sådan storlek att den ej lämpligen kunnat förädlas. Det är sålunda inte realistiskt att räkna med att den fisk, som gått till djurföda, skulle kunnat ha använts för hjälpsändningar.

För fiskmjölstillverkningen har i huvudsak utnyttjats färsk sill. Att överskottet disponerats för fiskmjölstillverkning har till stor del berott på att tillförseln varit mycket ojämn och att den tillgängliga fryskapaciteten inom landet inte räckte till under de dagar, då en koncentrerad införsel av sill ägt rum. Endast mycket begränsade kvantiteter av den för fiskmjölstillverkningen disponerade sillen skulle sålunda kunnat nyttiggöras för hjälpsändningar.

Av det sagda framgår att vi hittills knappast försuttit några chanser att utnyttja det inom fisket uppkomna överskottet. Såsom interpellanten berört föreligger emellertid möjligheter att genom en uppmjukning av gällande fångstbegränsningar förbättra underlaget för hjälpsändningar. Problemet skulle därför i första hand bestå i att skapa avsättningsutrymme för svensk fisk i de hjälpbehövande länderna. Detta torde emellertid vara förenat med avsevärda svårigheter. Först och främst vet vi inte särskilt mycket om vilka behov som finns på området. För vår del skulle det väl närmast vara fråga om att leverera sill, och möjligheterna att avsätta denna måste än så länge bedömas såsom små. Vi känner inte heller närmare till möjligheterna att i detta sammanhang bevara fiskens hållbarhet under transporten och distributionen. Kostnadssidan kräver särskild uppmärksamhet.

En förutsättning för att man över huvud taget skall kunna ge sig in på en hjälpverksamhet av detta slag torde bl. a. vara, att det sker i samarbete med fiskets organisationer. Jag vill i det sammanhanget erinra om att frågan om fiskerinäringsens medverkan behandlats vid ett sammanträde med det s. k. exportrådet för fisk för drygt ett halvt år sedan. Fiskerepresentanterna förklarade sig därvid visserligen positiva till tanken på att hjälp i någon form borde utgå men ansåg samtidigt, att förutsättningarna var mindre gynnsamma, när det gällde möjligheterna

Svar på interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

för det svenska fisket att medverka till en dylik hjälpverksamhet.

Självfallet bör vi inte på grund av de problem, som här redovisats, avskriva tanken på hjälp till behövande länder i form av fiskleveranser. I sammanhanget kan det vara av intresse att notera, att FN och FAO nyligen enat sig om att söka åstadkomma ett multilateralt system, som just går ut på att överföra livsmedel från överskotts- till underskottsområden. På svensk sida har man ställt sig positiv till denna plan, och regeringen har i den nyligen framlagda propositionen angående svenskt utvecklingsbistånd bl. a. föreslagit, att Sverige skall bidra med motvärdet till två milj. dollar under en treårsperiod. Enligt propositionen skall beloppet, om så befinns möjligt och lämpligt, kunna utnyttjas bl. a. för inköp av svenskproducerade livsmedel. Det är min avsikt att i avvaktan på riksdagens ställningstagande ta initiativet till förberedande diskussioner om hur beloppet lämpligen bör utnyttjas. I det sammanhanget kommer även frågan om möjligheterna till leveranser av fisk och fiskprodukter att upptas till närmare prövning.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Staxängs interpellation.

Vidare anförde:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Emot den redogörelse som statsrådet lämnat för de överskottskvantiteter som förefinns under ordinära förhållanden har jag ingen erinran att göra. Från kvalitetssynpunkt har det också varit ganska naturligt att de i viss utsträckning avyttrats till djurföda och fiskmjölstillverkning. Dock har det inträffat,

såväl under makrillfisket som under sillfisket på Fladen, att det uppstått avsevärda överskott av fisk, vilket medfört svårigheter vid avsättningen. Som emellertid statsrådet mycket riktigt framhåller skulle man också genom en uppmjukning av gällande fångstbegränsning kunna förbättra underlaget för hjälpsändningar till de behövande länderna.

Statsrådet framhåller vidare att det finns vissa problem vid en export till de hjälpbehövande länderna, såsom deras konsumtionsvanor, varornas beredning, transport och distribution. Det är fullkomligt riktigt att man måste ha klart för sig att stora svårigheter här måste bemästras. Jag kan bara nämna som ett exempel, att man i vissa länder måste undersöka befolkningens levnadsvanor och framför allt dess inställning till salt fisk. Saltningen blir sannolikt den mest ekonomiska förädlingsformen, och därför måste man först undersöka om befolkningen över huvud taget äter salt fisk. Syftet med min interpellation var också att statmakterna i samarbete med fiskets organisationer skulle undersöka dessa problem och om möjligt vidta åtgärder.

Som ett exempel på förstäelsen hos fiskets organisationer för denna export kan jag nämna att man på fiskberedarhåll visat mycket stort intresse för åtgärder i interpellationens syfte. Detta gäller särskilt dess förening i Bohuslän, som meddelat att man har fullt tillräckliga resurser för att i ganska stor utsträckning engagera sig i en sådan hjälporganisation. Denna beredarförening framhåller att i orterna Klädesholmen, Skärhamn och Mollösund, för att nämna några platser, har man mångårig erfarenhet av fiskkonservering, som bör komma väl till pass för den händelse det blir tal om att t. ex. koka in överskottspartier av makrill. Det meddelas vidare att man har kapacitet nog för att skjuta emellan och

Svar på interpellation ang. hjälpsändningar av överskottsfångster av fisk till utvecklingsländer

dryga ut spillångesäsongen med att fläka och salta såväl torsk som exempelvis sej. På båda fiskslagen uppkommer ett visst överskott sommartid, när färskmakrillen trycker på marknaden, och de torde lämpa sig utmärkt för åtminstone torkning — norrmännen kallar denna produkt »skruvlånga». Kvaliteten når inte upp till den spilade färsklångans, men fisken är ändå högst matnyttig, och norrmännen har placerat ganska stora partier av sålunda beredd vara i de varmare länderna.

Som jag redan nämnt vill jag emellertid inte på något sätt förringa de svårigheter som här kan uppstå. Jag är tacksam för att statsrådet i slutet av sitt svar förklarat att han inte skall släppa tanken på hjälp till de behövande länderna i form av fiskleveranser. Statsrådet redovisar också vissa förhandlingar och förslag och förutsätter att därvid även möjligheterna till leveranser av fisk och fiskprodukter kommer att tas upp till närmare prövning.

När Sverige efter det andra världskrigets slut som gåva till Greklands befolkning sände en del partier saltad överskottstorsk, mottogs dessa med mycket stor tacksamhet.

Jag ber att ännu en gång, herr talman, få till statsrådet framföra mitt tack för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Staxäng har frågat hur vi skall kunna nyttiggöra vårt överskott på fisk till hjälpsändningar till utvecklingsländerna, och jag har försökt visa att detta inte är så lätt. Överskotten kommer så periodvis och slumpmässigt att vi inte har någon möjlighet att på ett riktigt sätt ta vara på fisken och kanalisera ut den i hjälpverksamheten.

Sedan säger herr Staxäng — och det har jag också nämnt om i mitt svar — att en förutsättning för sådana hjälp-

sändningar givetvis är att vi effektiviserar fisket och fångar mera fisk.

Biståndet till utvecklingsländerna är en fråga som vi måste se realistiskt på. Vi måste väga den ena varan mot den andra och se hur vi skall kunna göra största möjliga nytta med vårt bidrag. Och då blir det självfallet inte bara livsmedelshjälp som kommer i fråga utan även insatser av annat slag. Jag vill säga detta för att vi skall vara på det klara med hela problematiken och se realistiskt på dessa frågor.

I övrigt har jag ingenting att tillägga i anledning av herr Staxängs inlägg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 122, med förslag till sjukvårdslag;

till särskilda utskottet propositionen nr 136, med förslag till skollag m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 145, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 147, med förslag till förordning om befrielse för stiftelsen Dag Hammar-skjöld's Minnesfond från arvsskatt och gåvoskatt, m. m.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den å bordet vilande motionen nr 817.

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 8 och 48—61, bevillningsutskottets betänkanden nr 25, 30 och 31, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 13, första lag-

Interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis

utskottets utlåtanden nr 20, 28 och 30, andra lagutskottets utlåtande och memorial nr 19 och 21, tredje lagutskottets utlåtanden nr 17—20, jordbruksutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 23—27.

§ 9

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, statsutskottets memorial nr 59 och 60 samt utlåtande nr 61 även som bevillningsutskottets betänkande nr 30 skulle i nu angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 10**Interpellation ang. skydd av den övre prisgränsen för matpotatis**

Ordet lämnades på begäran till

Herr CARBELL (s), som yttrade:

Herr talman! På livsmedelsmarknaden föreligger för närvarande en utpräglad brist på matpotatis. Av 1961 års skörd torde återstå allenast ströpartier som framkommer i samband med sättpotatis sortereringen.

Beträffande importmöjligheterna föreligger utbud till relativt sett höga priser. Även de aktuella exportörländerna har haft en svag skörd, vilket självfallet återverkar på prisnivån.

Enligt gällande regler för prissättningen på jordbrukets produkter skall priserna röra sig fritt mellan vissa i reglerna angivna prisgränser. Om prisgränserna för respektive produkter över- respektive underskrids utsäges i de ovannämnda reglerna att man med alla till buds stående medel skall söka hålla produktens pris inom de fastställda prisgränserna.

Beträffande matpotatis har man vid upprepade tillfällen ansett sig böra vidtaga åtgärder för att skydda den nedre prisgränsen. De åtgärder som kommit

till användning är dels importförbud och dels importavgifter. Genom systemet med importavgifter har man i syfte att hålla priset uppe tillfört prisregleringsföreningen på området åtskilliga miljoner kronor.

Den aktuella situationen i fråga om matpotatis har medfört att övre prisgränsen nu överskrides avsevärt och tendensen är utan tvivel stigande.

För dagen är priset i de större städerna omkring 80 öre per kg till konsument. En ytterligare prisstegring är som nämnts att vänta om ej snabba åtgärder vidtages. Därmed riskerar man en prisnivå som konsumenterna rimligen icke kan anse acceptabel.

I analogi med de åtgärder som vidtagits då priset tenderar att bli lägre än man förutsett i jordbrukets prisuppgörelse bör det vara möjligt att då priset blir högre än som förutsetts använda sig av importsubvention för att stödja importen. Genom ett sådant förfaringssätt skulle jordbrukets respektive konsumenternas intressen i sammanhanget kunna anses bli mera likartat tillgodosedda.

Det bör framhållas att någon motsvarighet till lågprissituationens importförbud icke kan ifrågakomma. Exportförbud blir ju icke praktiskt tillämpligt i den situation det här gäller.

Med hänvisning till vad jag sålunda anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser herr statsrådet vidtaga för att skydda den övre prisgränsen på matpotatis?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Till bordläggning anmälades bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner rörande avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse; samt

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 12, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket.

§ 12

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 143, i anledning av väckt motion angående rätt till reseersättning från den allmänna sjukförsäkringen efter hänvisning av barnmorska till sjukvårdsinrättning; och

nr 144, i anledning av väckt motion om rätt till ersättning från den allmänna sjukkassan för resa i samband med utbyte av ortopediskt hjälpmedel.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 155, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; och

nr 156, till fullmäktige i riksgäldskontoret i anledning av väckt motion om täckande av riksdagsledamöters kostnader i vissa mål.

§ 13

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 70, rörande ratifikation av Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, m. m.,

nr 143, med förslag till lag om räntereglering och emissionskontroll (ränteregleringslag),

nr 146, angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överens-

kommelse om nordiska centralbankskrediter,

nr 149, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar,

nr 152, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1961 och 1962 vid dess trettonde ordinarie möte fattade beslut,

nr 154, angående godkännande av samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, samt

nr 157, angående besiktningsveterinärernas vid kontrollslakterier anställningsförhållanden m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14

Anmälades, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, motionerna:

nr 818, av herr *Hedlund m. fl.*,

nr 819, av herr *Rydén m. fl.*, samt

nr 820, av fru *Sjövall* och herr *Arvidson*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 104, angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m., motionerna:

nr 821, av fru *Kristensson m. fl.*, samt

nr 822, av herr *Ohlin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 105, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, motionerna:

nr 823, av herr *Fälldin m. fl.*, samt

nr 824, av herr *Fälldin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 107, angående vidgad vuxenutbildning, motionerna:

nr 825, av herrar *Dahlgren* och *Mattsson*,

nr 826, av herr *Westberg m. fl.*, samt

nr 827, av herr *Westberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående ny organisation av totalförsvarets högsta ledning m. m., motionerna:

nr 828, av herr *Cassel m. fl.*, samt

nr 829, av herr *Hamrin* i Jönköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 november 1951 (nr 763) angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst, m. m., motionerna:

nr 830, av herr *Cassel*,

nr 831, av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Larsson* i Umeå, samt

nr 832, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Fälldin*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående inrättande av ett institut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora näringsföretag, motionerna:

nr 833, av herr *Bohman m. fl.*,

nr 834, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Nilsson* i Tvärålund,

nr 835, av herr *Nordgren m. fl.*, samt
nr 836, av herrar *Westberg* och *Berglund*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker, m. m., motionen nr 837, av herrar *Berglund* och *Antby*; även som

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 138, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ förordningen den 11 december 1959 (nr 575) med föreskrifter om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, m. m., motionen nr 838, av herrar *Jansson* i Benestad och *Mattsson*.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.58.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 april

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman Einar Larsson, Borrby, är sjuk i influensa intygas.

Borrby den 10 april 1962

Knut Cavallin
Provinsialläkare

Herr Larsson i Borrby beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 10 innevarande april tills vidare.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 70, rörande ratifikation av Internationella arbetsorganisationens konvention (nr 100) angående lika lön för män och kvinnor för arbete av lika värde, m. m.;

till bankoutskottet propositionerna:
nr 143, med förslag till lag om ränte-

Kungörelseförfarandet vid kyrkostämma

reglering och emissionskontroll (ränteregleringslag), samt

nr 146, angående viss garanti för eventuella förluster på grund av överenskommelse om nordiska centralbankskrediter;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 149, med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

till utrikesutskottet propositionerna: nr 152, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1961 och 1962 vid dess trettonde ordinarie möte fattade beslut, och

nr 154, angående godkännande av samarbetsöverenskommelse mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 157, angående besiktningsveterinärernas vid kontrollslakterier anställningsförhållanden m. m.

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 818—829; och

till bevillningsutskottet motionerna nr 830—832.

Vid härefter skedd föredragning av de å bordet vilande motionerna nr 833 och 834, hänvisades desamma, såvitt av-

såg anslag, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Vidare föredrogs var efter annan och hänvisades till bankoutskottet de å bordet vilande motionerna nr 835—838.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr 23 samt jordbruksutskottets utlåtande och memorial nr 9 och 12.

§ 5

Föredrogs den av herr Carbell vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skydd av den övre prisgränsen för matpotatis.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6**Kungörelseförfarandet vid kyrkostämma**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående kungörelseförfarandet vid kyrkostämma.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 69, av herr *Staxäng* hemställdes, att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring i lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse, att det icke bleve erforderligt att delgiva envar röstberättigad kungörelse om sammanträde med kyrkostämma.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motion för sin del ville antaga följande

*Förslag
till
Lag*

angående ändrad lydelse av 37 § lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

37 §.

Beträffande kyrkostämma — — — särskilda bestämmelser.

(Nuvarande lydelse)

a) Vad som stadgas om fullmäktig skall i stället avse röstberättigad.

b) Kyrkostämmor skola — — — det nödigt.

c) Fordrar ärende så skyndsam handläggning, att kungörande icke medhinnas i *den ordning, som stadgas i 17 § 1 mom.*, må kyrkostämma för ärendets behandling ändock hållas, därest senast fyra söckendagar före stämman kungörelse, innehållande uppgift som i *sagda moment* avses, anslagits å församlingens anslagstavla.

d) Kyrkostämmas förhandlingar — — — — — vara offentliga.

e) Även i — — — — — det begäres.

f) Kyrkostämmas protokoll — — — — — omröstning röstat.

(Föreslagen lydelse)

a) Vad som stadgas om fullmäktig skall i stället avse röstberättigad; *delgivning av kungörelse om kyrkostämma erfordras likväl ej.*

c) Fordrar ärende så skyndsam handläggning, att kungörande icke medhinnas i *föreskriven ordning*, må kyrkostämma för ärendets behandling ändock hållas, därest senast fyra söckendagar före stämman kungörelse, innehållande uppgift som i *17 § 1 mom.* avses, anslagits å församlingens anslagstavla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963.

Reservation hade avgivits av herrar *Elmgren, Damström, Georg Pettersson, Erik Olsson, Andersson* i Linköping, *Adamsson, Bengtsson* i Halmstad och *Andersson* i Billingsfors, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Vid årsskiftet 1962/63 träder den nya församlingsstyrelselagen i kraft. Redan innan detta sker önskar herr Staxäng — och han har därvid fått majoriteten inom konstitutionsutskottet med sig — en ändring av bestämmelserna angående kungörelseförfarandet vid kyrkostämma.

Den kyrkokommunala beslutanderätten utövas i regel av kyrkofullmäktige, men i de mindre församlingarna är det kyrkostämman som har motsvarande befogenhet. I syfte att begränsa omfånget av den nya församlingsstyrelse-

lagen har bestämmelserna för kyrkofullmäktige i stort gjorts tillämpliga även på kyrkostämma. Läser man 37 § församlingsstyrelselagen isolerad kan man, som motionären framhåller, få intrycket att envar personligen skall kallas till kyrkostämma. Detta har naturligtvis aldrig varit meningen, vilket också departementschefen påpekar i motiveringen till stadgandet.

Frågan gäller nu, om en ändring av lagstiftningen skall vidtagas eller inte. Jag tror mig lugnt kunna säga att det inte är någon stor fråga. Personligen har jag den uppfattningen, att det är rätt onödigt att vidtaga en ändring. Det har väl aldrig i vårt land förekommit personlig kallelse till kyrkostämma och inte heller till kommunalstämma. Finns det då anledning tro att någon kan komma att intaga en så orimlig ståndpunkt som att varje församlingsbo skriftligen skall kallas till kyrkostämma? Nej, de risker som majoriteten i utskottet anar är överkliga konstruktioner och ingenting annat.

Med dessa ord ber jag, herr talman,

Kungörelseförfarandet vid kyrkostämma

att få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Redan motionen II: 69 av herr Staxäng har i själva verket sagt allt vad som bör och behöver sägas i denna sak.

I lagen den 2 juni 1961 om församlingsstyrelse har i 17 § 1 mom. andra stycket stadgats, att kungörelse om kyrkofullmäktigesammanträde skall anslås på visst sätt ävensom delgivas envar fullmäktig senast fyra söckendagar före sammanträdet. Beträffande kyrkostämma har i 37 § bl. a. föreskrivits, att vad i 17 § 1 mom. är stadgat med avseende på kyrkofullmäktige och deras sammanträden skall äga motsvarande tillämpning, dock att vad som stadgas om fullmäktige i stället skall avse röstberättigad. Hänvisningsbestämmelsen i 37 § har utformats så, att den enligt ordalydelsen har innebörden, att kungörelse om kyrkostämma i själva verket faktiskt skall delgivas envar röstberättigad. Att ett dylikt arrangemang skulle genomföras har dock uppenbarligen ej varit avsikten — ja, man kan sätta i fråga, om det ej i många fall måste anses praktiskt ogenomförbart.

Regeln för en lag är, att den bör tolkas efter sin ordalydelse. Såvitt jag förstår, måste detta utgöra en ledande och avgörande synpunkt vid all lagskrivning. Det minsta man kan begära är väl också, att innehållet i en lagtext skall vara otvetydigt. Härutinnan brister det uppenbarligen, när det gäller lydelsen av 37 § lagen om församlingsstyrelse. Utskottets majoritet har därför instämt i motionärernas yrkande om en ändring i förtydligande syfte av församlingsstyrelselen.

Herr talman! Jag vill ånyo stryka under att den grundprincip som väl får anses gälla för all lagtolkning är, att om en bestämmelses ordalydelse är otvetydig och klar, skall den tillämpas, även om motiven till äventyrs skulle

ge anledning till en annan uppfattning om hur det egentligen skall vara. Var hamnar man då, om bestämmelsens praktiska konsekvenser är orimliga?

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan i utlåtandet nr 10 angående kungörelseförfarandet vid kyrkostämma.

I detta anförande instämde herr Staxäng (h).

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Efter vad herr Hammar yttrat kan jag uttala mig ganska kortfattat i denna fråga. Det är märkligt att reservanterna i detta fall anser att det inte har någon betydelse om riksdagens skrivning är oklar eller inte, utan att man skall lita till sunda förnuftet. Man skall alltså inte i lagtexten skriva in vad departementschefen menar utan man skall skriva något annat. Det verkar ganska underligt att man vill införa ett sådant system i riksdagens lagstiftning. Det kan inte vara ägnat att öka respekten för de författningar som utfärdas.

Reservanterna säger vidare att vi inte skall göra någon ändring i lagstiftningen förrän lagen trätt i kraft. Jag anser att det vore mycket förmånligt om riksdagen innan lagen träder i kraft uttalade att den skall vara formulerad så klart som möjligt. Reservanterna hänvisar till en motivering från departementschefen, som enligt min uppfattning helt strider mot lagtexten. Det förefaller underligt att man skall fästa större avseende vid en motivering än vid den klara lagtexten. Det är väl lagtexten, som väl skall vara avgörande.

Herr talman! Jag finner den reservation som på denna punkt presterats av socialdemokraterna — dock inte alla socialdemokrater — mycket underlig, och den kan om den gick igenom medföra tråkiga konsekvenser för riksdagens anseende som lagstiftande makt.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! När man lyssnar till herrar Hammar och Braconier får man det intrycket att det här rör sig om en mycket stor och betydelsefull fråga. Jag tror det är en överdrift att påstå detta. Jag kan försäkra herrarna att jag med största jämnmod skall bära ett beslut både i denna kammare och i första kammaren i enlighet med konstitutionsutskottets förslag, och jag tror också att de som i detta ärende står på majoritetens sida skulle reagera på motsvarande sätt.

Herr Braconiers inlägg var — jag höll på att säga som vanligt — litet underligt. Han sökte göra gällande att vi skulle vara helt likgiltiga för om lagarna är svårtolkade och oklara. Det är fullständigt orimligt att dra en sådan slutsats av reservationen. Självfallet skall vi ha så klara och lättolkade lagar som över huvud taget är möjligt, och detta bör framför allt gälla den lagstiftning som berör den stora allmänheten. Här är det emellertid fråga om en lag beträffande kungörelset av kyrkostämmor, som förmodligen kommer att beröra totalt 200—300 personer. Vi vet inte huruvida dessa 200—300 personer kommer att ha någon svårighet att tolka denna lag, eftersom den ännu inte trätt i kraft. Reservanterna anser att man mycket väl kan avvakta och se huruvida vederbörande verkligen får svårigheter att tolka lagen innan man korrigerar densamma.

Vad är det värsta som kunde hända i detta fall? Jo, det vore att någon prästman skulle komma på den idén att personligen kalla samtliga församlingsbor till en kyrkostämma. Jag anser inte att detta skulle vara någon katastrof. Det skulle ju innebära att man sluppe ifrån — såsom det i bland förekommer — att speciellt kalla kyrkobetjäningen till kyrkostämman för att denna skall bli beslutsmässig.

Jag litar emellertid på det sunda förnuftet hos dem som är ordförande i en kyrkostämma. Innan dessa ger sig

Kungörelseförfarandet vid kyrkostämma

in på det arbete som det innebär att skriva en personlig kallelse till varje röstberättigad medlem i församlingen reflekterar de väl något över saken, och om de då får den uppfattningen att det är något oklart på denna punkt, tror jag att de hellre än att skriva dessa kallelser lyfter på telefonluren och frågar en ämbetsbroder hur man skall tolka lagen. Ordföranden i en kyrkostämma lever väl inte i en fullständig isolerad värld.

Jag tror att den motion som herr Staxäng väckt och den lilla debatt som inlett kammarens arbete i dag bör vara tillräckliga för att förhindra att någon feltolkning äger rum på denna punkt.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag vill rikta den frågan till herr Andersson i Linköping om han inte anser att sunda förnuftet bör vara representerat i riksdagen också när det gäller lagskrivning. Inte skall man väl medvetet i lagtext uttrycka sig på ett sätt som inte stämmer med vad man har avsett. Man måste få det intrycket, herr Andersson i Linköping, att det här är fråga om att till varje pris bevara prestige och hävda att Kungl. Maj:t inte gör fel. Men riksdagen har sin plikt att skriva klara lagar.

Herr Andersson i Linköping finner det underligt att en talare i riksdagen ger uttryck för den uppfattning som jag har. Det kommer nog att se underligt ut för dem som läser detta protokoll att herr Andersson tycker att det är naturligt, att riksdagen skriver oklara bestämmelser och överlåter tolkningen åt allmänheten när det inte behövde vara några tolkningstvister alls utan lagtexten skulle kunna formuleras klart och tydligt.

Herr ANDERSSON i Linköping (s)
kort genmäle:

Herr talman! Får jag göra herr Bra-

Kungörelseförfarandet vid kyrkostämma

conier uppmärksam på att han själv medverkade till att församlingsstyrelselagen fick den utformning som den i dag har. Om det skedde medvetet eller inte får han väl själv avgöra.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Denna fråga är i och för sig ingen stor fråga, men den är principiellt sett mycket betydelsefull.

Om man skall handla enligt förnuftet, som herr Andersson i Linköping här sade, måste man handla mot lagen, den saken är klar. Det står alldeles tydligt utskrivet i lagen att röstberättigad skall kallas till sammanträde med kyrkostämma — därom kan det inte råda delade meningar. Den lag som träder i kraft den 1 januari nästkommande år föreskriver detta, och det är det som är orimligt och som enligt min mening bör rättas till så snart man har uppmärksammat förhållandet. Man behöver ju inte vänta till dess att lagen har trätt i kraft för att se hur folk reagerar. Det är uppenbart — och det har också herr Andersson erkänt — att den som handlar enligt denna lagbestämmelse handlar orimligt, och då skall man alltså se om vederbörande kommer att handla enligt lagen och förfara på orimligt sätt eller handla mot lagen och med förnuftet. Ett sådant tillstånd är både ovärdigt lagstiftaren och ohållbart.

Det är allmänt bekant att våra lagar är mycket krångliga, men i allmänhet brukar man skriva dem så att det skall gå att förstå dem och handla i enlighet med föreskrifterna och att man då kommer att förfara riktigt. Här måste man tvärtom handla mot lagen om man bär sig förnuftigt åt. Var skall gränsen gå för vad man kan tillåta i fråga om lagtexter, om man vägrar att ändra lagar med sådant innehåll?

Med dessa ord har jag lämnat en motivering för min medverkan till utskottets utlåtande, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Jag vill ånyo alldeles bestämt hävda, att en lag principiellt bör tolkas efter sin ordalydelse. I här föreliggande fall är detta dock inte möjligt. Istället kan man befara misstolkning av lagens bestämmelser.

Antag — jag tar upp reservanternas talesmans resonemang — att en ordförande i en liten församling ger sig till att skriftligen underrätta alla de röstberättigade i församlingen om ett kyrkostämmosammanträde. Så överklagas denna hans åtgärd därför att någon av församlingsmedlemmarna menar, att så skall man i varje fall inte använda församlingens pengar. Kan man tänka sig, att den ordföranden fälls för tjänstefel? Eller låt oss vända på saken. Man kan i anslutning till vad som här sagts fråga sig, hur regeringsrätten skulle ställa sig, om besvär anfördes mot ett beslut på en kyrkostämma, inte mot beslutet som sådant utan av den anledningen, att beslutet fattats av enstämma, som inte kallats enligt en klar men icke desto mindre »omöjlig» föreskrift om personlig delgivning av alla röstberättigade i församlingen. Jag ställer bara frågan utan att försöka ge något svar.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag vill till herr Andersson i Linköping säga att det är alldeles riktigt, att konstitutionsutskottet gjorde ett förbiseende som vi alla bär ansvaret för. Men just därför anser jag det vara angeläget att vi rättar till det. Herr Andersson i Linköping vet mycket väl hur behandlingen av ett sådant här lagförslag går till i utskottet; man drar inte alltid alla paragrafer. När det gäller en så stor lag som denna kan det bli fel, men då är det angeläget att man, innan lagen träder i kraft, rättar till det. Det kan väl inte vara något fel att en representant för utskottet understryker angelägenheten av att konstitutionsutskottet medverkar till att lagarna blir

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

§ 7

så tydliga och klara som möjligt. Det står tvärtom i överensstämmelse med de principer som utskottet tidigare hävdade.

Herr ANDERSSON i Linköping (s):

Herr talman! Jag har icke hävdade att det är något fel att man korrigerar församlingsstyrelselagen. Jag har endast hävdade att det är onödigt att göra det, alldenstund man inte vet om de farhågor för en felaktig tolkning som uttryckts verkligen kommer att visa sig berättigade.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Linköping begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Elmgren m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 82 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 59, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kommunalt stöd för studentbostäder.

§ 8

Föredrogs statsutskottets memorial nr 60, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1962/63 till Bokinköp och bokbindning vid statens psykologisk-pedagogiska bibliotek.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela, att gemensamma omröstningar avseende frågan i den nu godkända voteringspropositionen samt i det i jordbruksutskottets memorial nr 12 avsedda ärendet angående särskilt stöd åt det mindre jordbruket avses skola anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 25 april.

§ 9

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

Föredrogs i ett sammanhang

statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till statsutskottet; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av nämnda proposition, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

Statsutskottets utlåtande nr 61

I propositionen nr 69 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 16 februari 1962, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till 1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965 samt 2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. och anvisningarna till 12 § förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt, *dels*, med godkännande av i statsrådsprotokollet angivna allmänna grunder för statsbidrag till kommunerna i anledning av 1961 års ortsavdragsreform beträffande vissa skatteunderlagsgraderade statsbidrag för speciella ändamål och vissa kommunala bidrag till statliga utgifter, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda härför erforderliga föreskrifter, *dels ock* till Skatteersättning till kommunerna i anledning av 1961 års ortsavdragsreform för budgetåret 1962/63 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 420 000 000 kr.

Propositionen hade hänvisats till bevillningsutskottet, såvitt anginge de vid propositionen fogade författningsförslagen, och i övrigt till statsutskottet.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

I propositionen föreslås full kompensation åt kommunerna för det bortfall av skatteunderlag som den vid höstrikdagen 1961 genomförda ortsavdragsreformen medför. Full kompensation ges även för det skattebortfall som förändrats av det tidigare beslutade slopandet av ortsgrupp II. Efter mönster av skatteersättningen i anledning av 1957 års ortsavdragsreform föreslås kompensationen utformad som ett statsbidrag med tillskjutet skatteunderlag.

Det föreslagna bidragssystemet, som avses skola tillämpas för åren 1962—1965, beräknas medföra en årlig utgift för staten av för närvarande 280 milj. kr. På budgetåret 1962/63 beräknas dock falla ca 420 milj. kr.

I anledning av propositionen hade väckts två likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 564) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 690), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, efter företagen utredning för 1963 års riksdag framlägga förslag om en överflyttning fr. o. m. ingången av 1964 av kostnader för landstingens respektive icke-landstingsstäders uppgifter motsvarande minst de belopp som enligt proposition nr 69 skulle tillfalla dessa kommuner, *dels ock* avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 69.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit två vid riksdagens början väckta likalydande motioner, den ena inom första kammaren av herr *Hagberg m. fl.* (I: 327) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 402), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att kommuns skyldighet att svara för kommunandel av lärarlön i det obligatoriska skolväsendet skulle borttagas fr. o. m. den 1 januari 1963 och att driftbidragen till kommunerna i vad de avsåge »Bidrag till driften av folkskolor m. m.» skulle beräknas på 100 procent av lärarlönerna.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 564 och II: 690,

a) med godkännande av i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 16 februari 1962 angivna allmänna grunder för statsbidrag till kommunerna i

anledning av 1961 års ortsavdragsreform beträffande vissa skatteunderlagsgraderade statsbidrag för speciella ändamål och vissa kommunala bidrag till statliga utgifter, bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda härför erforderliga föreskrifter,

b) till Skatteersättning till kommunerna i anledning av 1961 års ortsavdragsreform för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 420 000 000 kr.;

2. att motionerna I: 327 och II: 402 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Bohman* och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 564 och II: 690 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, efter företagen utredning för 1963 års riksdag framlägga förslag om en överflyttning fr. o. m. ingången av 1964 av kostnader för landstingens respektive icke-landstingsstädersnans uppgifter motsvarande minst de belopp som enligt proposition nr 69 skulle tillfalla dessa kommuner;

2. med bifall till motionerna I: 327 och II: 402 besluta, att kommuns skyldighet att svara för kommunandel av lärarlön i det obligatoriska skolväsendet skulle borttagas fr. o. m. den 1 januari 1963 och att driftbidragen till kommunerna i vad de avsåge bidrag till driften av folkskolor m. m. skulle beräknas på 100 procent av lärarlönerna.

Bevillningsutskottets betänkande nr 30

Såsom ovan redovisats hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 69 föreslagit riksdagen att bl. a. antaga två vid propositionen fogade författningsförslag.

2 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 15*

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

De i samband med statsutskottets utlåtande nr 61 redovisade motionerna I: 564 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 690 av herr *Heckscher m. fl.* hade hänvisats till bevillningsutskottet i vad avsåge yrkandet om avslag å ifrågavarande författningsförslag.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 69, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965; samt

2) förordning angående ändrad lydelse av 4 § 2 mom. och anvisningarna till 12 § förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt; ävensom

B) att de likalydande motionerna I: 564 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 690 av herr *Heckscher m. fl.*, såvitt desamma hänvisats till bevillningsutskottet, måtte av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Yngve Nilsson*, *Magnusson* i Borås och *Björkman*, vilka — under åberopande av innehållet i motionerna I: 564 och II: 690 — ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 564 och II: 690, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 69, såvitt densamma hänvisats till bevillningsutskottet.

Vad utskotten hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr *PALM* (h):

Herr talman! Det förslag till beskattningsreform som regeringen överraskade riksdagen med i höstas innefattade bl. a. höjda ortsavdrag vid beskattningen. I fråga om ortsavdragsreformen hade högerpartiet ingenting annat att in-

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

vända än att avdragen hade bort sättas ännu något högre. Det var ju främst för att förhindra att effekten av den s. k. skattelättnaden i realiteten blev en skatteskärpning i vissa ortsgrupper, såsom i Stockholm och Norrland.

Det finns ingen anledning att i samband med det ärende vi behandlar här i dag gå närmare in på detta i och för sig mycket anmärkningsvärda förhållande. Jag skall inskränka mig till att understryka att alla var ense om att ortsavdragshöjningen för kommunernas del inte skulle få föranleda några utdebiteringshöjningar i kommunerna. I den motion högerpartiet väckte i direkt anslutning till regeringsförslaget i höstas framhölls detta som något självklart, och det bör understrykas att några delade meningar inte råder i det avseendet.

När det gäller frågan om hur kommunerna bäst skulle bli gottgjorda för den förändring av skatteunderlaget, som ett höjt ortsavdrag resulterar i, framhölls det redan i höstas i högermotionen att kompensationen inte behövde få karaktären av direkt statsbidrag. Den kunde också uppnås via avlyftning från kommunerna av vissa kostnadskrävande uppgifter för en del ändamål, över vilka kommunerna i realiteten saknar bestämmanderätt.

I den motion som väckts i år i anslutning till propositionen nr 69 utvecklas skälen för en sådan kompensationsform, och yrkandet tar främst sikte på överflyttandet av kommunernas kostnadsandel för lärarna i det obligatoriska skolväsendet fr. o. m. 1963, och vidare föreslås att kostnaden för förtidspensioneringen, den s. k. invalidpensioneringen, skall bäras helt av staten.

Som framhålles i motionen skulle en sådan samlad kostnadsavlyftning från kommunerna mer än väl uppväga den bidragsgivning som föreslås i propositionen. När det gäller landsting och utanför landsting stående städer kan en

skyndsam utredning ge anvisning på lämpliga överflyttningsobjekt som tjänar samma syfte som här har nämnts.

Någon anledning att avgöra ärendet redan nu finns inte, eftersom ett beslut först behöver fattas på våren 1963 med verkan 1964. Tidigare får denna ortsavdragsreform ingen inverkan på kommunernas finanser.

Med hänvisning till dessa och de i motionerna anförda skälen skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl. till statsutskottets utlåtande nr 61 och till reservationen av herr Hagberg m. fl. till bevillningsutskottets betänkande nr 30.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Propositionen får ju ses mot bakgrunden av riksdagens tidigare fattade beslut och gjorda uttalanden om att kommunerna skall få full ersättning vid ortsavdragshöjningen. Således föreslås nu denna kompensation för det skattebortfall som uppkommit vid genomförandet av ortsavdragsreformerna under åren 1957 och 1961. Vidare skall ersättningen, liksom vid 1957 års ortsavdragsreform, vara utformad som ett statsbidrag med tillskjutet skatteunderlag. Enligt förslaget skall det hela fungera som ett provisorium. Avsikten är ju att riksdagen 1964, då 1958 års skatteutjämningskommitté kommer att redovisa sina förslag angående den framtida utformningen av statens bidragsgivning till kommunerna, skall kunna besluta om en mera definitiv reglering av dessa bidrag efter 1965.

Utskottsmajoriteten har ansett sig helt kunna följa föreliggande förslag från departementschefens sida. Motionärerna och reservanterna är av den åsikten att riksdagen i första hand skulle befria kommunerna från vissa utgifter, då närmast för det obligatoriska skolväsendet och invalidpensioneringen. När vi nu har vetskap om, som jag tidigare också har sagt, att 1958 års skatteut-

jämningskommitté arbetar med dessa frågor och inom en mycket nära framtid kommer att lägga fram förslag till den framtida utformningen av bidragsgivningen har utskottet ansett, att riksdagen i dag icke bör bryta ut vissa avsnitt av detta fält utan invänta kommitténs förslag. Icke heller kan man säga att reservanternas förslag kan vara en bra lösning för de flesta kommunerna. Detta har även remissinstanserna uppmärksammat i sina yttranden över motionerna nr I: 327 och II: 402, vilka föreslår ett borttagande av kommunernas kostnader för lärarlön fr. o. m. den 1 januari 1963. Statskontoret påpekar att avdragsbeloppen är differentierade inom fem hyresgrupper och säger: »För kommun tillhörande lägre hyresgrupp och med ett begränsat antal lärartjänster skulle däremot kostnadsminskningen i regel bli så ringa, att den torde sakna egentlig betydelse för det kommunala skattetrycket. En omläggning av statsbidragsgivningen på sätt motionärerna förordar skulle alltså ej medföra någon reell förbättring för flertalet kommuner å landsbygden.»

Statskontoret och övriga remissinstanser avstyrker också motionerna.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 61.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist erinrade om att skatteutjämningskommittén väntas komma att framlägga förslag och att detta skulle vara ett argument för att man inte gjorde någonting annat än följde propositionen i detta avseende. Jag vill då erinra om att upphovet till det ärende vi diskuterar var det s. k. skattepaketet i höstas. Det framlades trots att en utredning sysslar med hela frågan om hur beskattningen skall utformas. Detta har inte hindrat Kungl. Maj:t att framlägga en proposition om en reformering av väsentlig betydelse.

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

Det finns många andra exempel på hur man föregripit utredningar och givit utredningar specialuppdrag att snabbt arbeta fram beställda förslag.

Det bör inte vara förbehållet enbart Kungl. Maj:t att på detta sätt lägga fram förslag som kan realiseras innan en utredning blir färdig, utan jag hävdar att också motionärerna här har haft all rätt att framlägga föreliggande yrkande. Det som föreslås överensstämmer med den utveckling som under alla förhållanden kommer och som innebär att linjerna klarnar i fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Herr Blomkvist hänvisade vidare till att statskontoret och andra remissinstanser skulle ha avstyrkt motionen. Det är fullständigt riktigt att de gjort detta i ett isolerat avseende. De har nämligen uttalat sig om avlyftningen av de kostnader som kommunerna har för lärarna och som enligt högermotionen skulle läggas på staten. Men om man ser det hela samlat utgår motionärerna ifrån att det icke skall bli någon utdebiteringshöjning för kommunerna på grund av ortsavdragshöjningen, och tydligare kan det inte sägas. Detta innebär att det samlade förslaget inklusive avlyftningen av lärarlönerna, inklusive för tidspensioneringen och inklusive det förslag som läggs fram om landsting och landstingsfria städer sammanlagt skulle få minst samma effekt som regeringsförslaget. Därför är det fullständigt meningslöst att diskutera från den utgångspunkten att vårt förslag inte skulle syfta till en sådan full ersättning som hindrar en höjning av utdebiteringen.

Här är det bara fråga om två vägar, varvid vi hävdar att vår väg är klarare och riktigare. Därför ber jag, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl. till statsutskottets utlåtande nr 61 och till reservationen av herr Hagberg m. fl. till bevillningsutskottets betänkande nr 30.

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte tillhört riksdagen under så lång tid, men jag har en mycket stark känsla av att riksdagen, när det gäller viktiga frågor som är föremål för utredning, inte i första taget bryter ut några avsnitt och ger en speciell utredning i uppdrag att syssla med detta.

Det finns väl knappast, herr talman, någon fråga som är så viktig som frågan om statsbidragsgivningen till kommunerna. När vi nu har en skatteutjämningskommitté, som utreder hithörande frågor och skall framlägga förslag, som riksdagen kommer att få ta ställning till 1964, vore det synnerligen anmärkningsvärt, om riksdagen nu följde motionärernas förslag.

I övrigt vill jag bara påpeka för herr Palm, när han säger att motionärernas förslag skulle medföra samma effekt som Kungl. Maj:ts förslag, att det kommer att betyda olika för kommunerna med hänsyn till hur man har det med exempelvis invalidpensionerna o. s. v. Det kan i varje fall inte vara tillfredsställande, att den saken skall vara utslagsgivande för ersättningsfrågan.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i dess utlåtande nr 61.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Blomkvist säger att det inte finns någon fråga, som är så viktig som denna. Jag är angelägen om att understryka denna frågas betydelse, men jag skulle kunna tänka mig, att vi i riksdagen sysslar också med andra frågor, som är minst lika viktiga och kanske ännu viktigare. Den fråga som vi nu diskuterar är framför allt en principfråga och gäller inte huruvida kommunerna skall ha ersättning eller ej. Vi är helt överens om att de skall ha denna ersättning.

När herr Blomkvist påstår, att han inte kan finna exempel på att man i

andra fall brutit ut en fråga, kan jag hänvisa exempelvis till propositionen nr 111, som ligger på riksdagens bord. Den gäller skattelindringsbidrag till vissa kommuner, och man har där vidtagit en speciell utbrytning och väntar inte på skatteutjämningskommitténs förslag. Vi tycker alla att det är riktigt, att man förfar på det sättet, därför att det är angeläget med denna skatteutjämnning. Jag har velat nämna saken därför att argumentet, att det inte förekommer att man i vissa fall gör utbrytningar, inte håller.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Bevilningsutskottet har haft att behandla denna proposition i vad den avser rätten för kommunerna att göra utdebiteringar under de närmaste åren. Denna del av propositionen är föranledd av att kommunerna skulle få en ersättning från staten på så sätt, att staten skulle inträda såsom skattebetalare för att kompensera den del av kommunernas skatteunderlag som försvinner genom att man höjer ortsavdragen.

Nu är det emellertid så, att denna proposition inte hade behövt läggas fram redan nu därför att kommunerna har förskott på tidigare utdebiteringar. Det belopp, som nu skall utgå i form av statsanslag, kommer att tillföras budgeten för det år, som vi nu har framför oss. Det får därför ur den synpunkten inte någon reell betydelse.

Vi menar att man under den tid som återstår fram till nästa år hade kunnat utreda denna fråga och undersöka i vad mån det fanns möjligheter att avlyfta utgifter från kommunerna, som de i dag är belastade med och som staten rätteligen borde betala. På det sättet skulle kommunerna få en kompensation. Denna kompensation skulle bli av den arten, att kommunerna också i fortsättningen erhöll den. På detta sätt skulle kompensation av den typen i det långa

loppet bli fördelaktigare för kommunerna än kompensation enligt det system som Kungl. Maj:t har föreslagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Propositionen nr 69 får ses som en följd av den ortsavdragsreform som riksdagen beslutade förra hösten. Höjningen av ortsavdragen skulle ju, enligt vad motionärerna själva säger, innebära ett skattebortfall för kommunerna av 280 miljoner kronor eller kräva en utdebiteringshöjning av 70 öre per skattekrona. Riksdagen lovade faktiskt kommunerna att de skulle erhålla full kompensation för detta skattebortfall, och bevillningsutskottet förutsatte att så skulle ske när utskottet tillstyrkte ortsavdragsreformen.

Det bör också erinras om att detta helt är ett provisorium tills skatteutjämningskommittén framlägger sitt förslag. Motionärerna föreslår nu — och det tillstyrks i reservationen — att, som de säger, kommunerna i stället skall befrias från utgifter motsvarande minst förenämnda skattebortfall genom en omfördelning mellan stat och kommun av kostnaderna. Men det är icke en lösning på kort sikt, som här erfordras. Jag är inte helt övertygad om att man riktigt kan beräkna hur detta verkar i de enskilda kommunerna. Kompensation för skattebortfallet skulle däremot innebära full ersättning åt alla kommuner.

Även om jag i princip — som jag tidigare har sagt i någon debatt — sympatiserar med strävandena att föra över en rad av kommunernas utgifter till staten, kan jag inte finna att det är möjligt att komma till rätta med kommunernas svårigheter i det aktuella fallet genom att avslå propositionen. Bevillningsutskottet förutsätter att riksdagen skall

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

bifalla propositionen och yrkar därför avslag på motionerna.

Jag ber, herr talman, med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Som tidigare sagts, ligger det i linje med beslutet i höstas att kompensation till kommunerna för skattebortfallet i anledning av ortsavdragshöjningen skall ske i form av ett statligt skatteunderlagstillskott. Den linje som högern rekommenderar stämmer icke överens med dessa tankegångar. Det måste ändå vara till fördel ur kommunal synpunkt att nu få besked om i vilken form kompensationen skall lämnas och att få garanti för att det verkligen blir en kompensation för hela det skattebortfall som ortsavdragshöjningen medför. En sådan garanti kan inte lämnas med den uppläggning som högermotionen har.

Från vårt håll har man i flera motioner påvisat behovet av en omfördelning mellan stat och kommun av kostnaderna. Detta har vi alltså ingenting emot — tvärtom. Men en så stor omläggning måste föregås av den prövning som pågår inom skatteutjämningskommittén. I avvaktan på denna prövning bör man enligt vår uppfattning göra justeringar i statsbidragsbestämmelserna, så att statsbidragens tidigare realvärde återställs. För den händelse man på högerhåll verkligen på allvar är intresserad av att åstadkomma en förbättring i detta avseende, ber jag få påpeka att åttonde huvudtiteln, i varje fall en del av dess huvudpunkter, i dag föreligger till behandling. Högern har alltså där möjlighet att biträda reservationer i statsutskottets utlåtande, som syftar till att ur kommunal synpunkt förbättra kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

I detta anförande instämde herrar Vigelsbo (cp) och Eriksson i Bäckmora (cp).

Skatteersättning till kommunerna, m. m.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det var glädjande att höra att herr Brandt i Aspabruk dock sympatiserar med våra strävanden att lyfta över utgifter från kommunerna till staten. Det är ett framsteg. Skillnaden mellan herr Brandt och oss är då den, att herr Brandt inte vill vara med om att göra det *nu*. Men när skatteutjämningskommittén en gång lägger fram sitt förslag hoppas jag att vi skall befinna oss på samma linje. Det finns nämligen ingen möjlighet att åstadkomma en ordentlig skatteutjämnings om man inte lyfter över stora kostnader från kommunerna till staten, och där utgör kostnaderna för invalidpensioneringen en av de största posterna.

Det är riktigt som herr Eliasson i Sundborn säger, att den linje som vi nu förordar inte överensstämmer med den som riksdagen uttalade sig för i höstas. Vi hade ganska ingående diskussioner därom om både i utskottet och kammaren. Den linje vi nu förfäktar överensstämmer emellertid med den standpunkt vi intog i höstas. Vi var då beredda att se till att det inte skulle bli någon utdebiteringshöjning för kommunerna på grund av ortsavdragsreformen, men vi ville inte tillstyrka att det skulle ske på det sättet att full kompensation gavs i direkta statsbidrag utan menade, att man i stället borde undersöka möjligheten att flytta över kostnader från kommunerna till staten och därmed åstadkomma samma resultat, nämligen att undvika utdebiteringshöjningar.

Härmed var överläggningen slutad.

Statsutskottets utlåtande nr 61**Mom. 1**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Palm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Palm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 174 ja och 35 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Bevillningsutskottets betänkande nr 30

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Utgifter inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, tillika svar på interpellation ang. statsbidrag till vissa folkhögskolor

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för bud-

Bidrag till folkbibliotek

getåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Edenman*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Wachtmeisters interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5**Bidrag till folkbibliotek**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 62, s. 85—88 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 667 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson* (I: 39) och den andra inom andra kammaren av fröken *Olsson* (II: 82), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att det årliga anslaget till Sigtunastiftelsens bibliotek fr. o. m. budgetåret 1962/63 höjdes från 6 500 kr. till 10 000 kr., och sålunda till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 670 500 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Gunnar Berg m. fl.* (I: 40) och den andra inom andra kammaren av herr *Alemyr m. fl.* (II: 74);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Olsson m. fl.* (I: 55) och den andra inom andra kammaren av herr *Alemyr m. fl.* (II: 70);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 123) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammarberg m. fl.* (II: 136);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström m. fl.* (I: 210) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås *m. fl.* (II: 254), i vilka hemställts att riksdagen måtte för budgetåret 1962/63 höja det anslag, som under åttonde huvudtiteln utginge till Seriekommittén med 5 000 kr., så att bidraget till kommittén fr. o. m. nästa budgetår utginge med 10 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 55 och II: 70, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 39 och II: 82, besluta att icke för budgetåret 1962/63 höja bidraget till Sigtunastiftelsens bibliotek;

III. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 40 och II: 74, besluta att icke för budgetåret 1962/63 höja bidraget till tidskriften Biblioteksbladet;

IV. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 123 och II: 136, besluta att icke för budgetåret 1962/63 höja bidraget till vandringsbiblioteksverksamhet m. m. vid stifts- och landsbiblioteken;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 210 och II: 254, besluta, att för budgetåret 1962/63 höja bidraget till Seriekommittén med 5 000 kr.;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 210 och II: 254 ävensom med avslag å motionerna I: 39 och II: 82, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 672 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman* och *Ragnar Bergh*, fröken *Ljungberg*, herr *Staxäng*, fröken *Elmén*, herr *Nilsson* i Göingegården och fröken *Olsson*, vilka ansett att utskottet under II. och VI. bort hemställa,

Bidrag till folkbibliotek

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 39 och II: 82, besluta att för budgetåret 1962/63 höja bidraget till Sigtunastiftelsens bibliotek med 3 500 kr.;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 210 och II: 254 ävensom med bifall till motionerna I: 39 och II: 82, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 7 675 500 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Sigtunastiftelsens bibliotek är nästan unikt, då kombinationen skolbibliotek och kommunalt bibliotek inte ofta förekommer. Så är det dessbättre ordnat i Sigtuna, och därför är biblioteket öppet även när skolan är stängd, vilket inte är fallet någon annanstans i vårt land. Det är beklämmande att skolbiblioteken, som man investerar många miljoner i, skall vara stängda under den tid då skolarbetet inte pågår. Sigtunabiblioteket kan utnyttjas även efter skolans slut, och inte bara av eleverna utan av kommunen i sin helhet. Det är med andra ord ett verkligt levande skolbibliotek, en modell som jag tycker att man borde söka efterlikna. Detta är ett skäl för att statsmakterna bör hjälpa till att inte bara hålla biblioteket i gång utan också förbättra möjligheterna till ytterligare bokinköp.

Det är en ytterst blygsam summa man begär. Man vill helt enkelt ha det årliga bidraget till Sigtunastiftelsens bibliotek höjt med 3 500 kronor. Det är alltså bara denna blygsamma summa det gäller. Utskottet har emellertid inte velat gå med på denna höjning och motiverat sin ståndpunkt med att kommunen borde bidra med en större summa än den gör. Det må vara riktigt, men å ena sidan är summan så liten, att den inte

bör utgöra något hinder för ett anslag, och å andra sidan har statsmakterna inte höjt statsbidraget sedan 1954, varför bara detta i och för sig borde berättiga till en höjning.

För mig är det viktigaste emellertid att man på något sätt visar att denna användning av biblioteket är så mönstergill, att man gärna vill visa sin uppskattning genom att medge en höjning av statsbidraget med 3 500 kronor. Dessutom lär det vara så — i varje fall har jag under hand hört det — att även kommunen är beredd att höja sitt bidrag.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till den reservation som är knuten till punkten 5 i statsutskottets utlåtande nr 8.

I detta anförande instämde fröken Olsson (s).

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma i vad fröken Karlsson nyss har anfört, men jag vill tillägga några få fakta.

Biblioteket ägs alltså av Sigtunastiftelsen, och det utnyttjas givetvis i stor utsträckning av lärare och elever vid de många skolor som finns i Sigtuna, där även många utlandssvenskars barn får sin utbildning. Men biblioteket fungerar också som stadsbibliotek — Sigtuna har inget annat bibliotek. Av de 1 900 låntagarna förra året var 800 sigtunabor. Det betyder att omkring 25 procent av stadens befolkning är låntagare vid biblioteket, vilket är ett inte föraktligt procenttal då det gäller lånefrekvens vid ett bibliotek.

Som nämnts utgick statsbidraget med 6 500 kronor för första gången 1954. Ingen ökning har skett sedan dess, vilket innebär en reell minskning av anslaget. Under dessa år har emellertid utlåningen ökat från omkring 20 000 volymer om året till 24 000. Bokbeståndet har samtidigt ökat från 59 000 voly-

Bidrag till folkbibliotek

mer till över 67 000. Man kanske kan säga att ökningen av bokbeståndet varit ganska blygsam, men det beror på att biblioteket haft svårigheter med sin ekonomi. Om detta bibliotek skulle få anslag efter samma grunder som eljest utgår för stadsbibliotek, skulle det årliga bidraget utgöra 9 800 kronor eller ungefär vad som nu har begärts.

Biblioteket i Sigtuna har emellertid också en särpräglad och viktig funktion i den s. k. interurbana lånetrafiken. Sedan kungl. biblioteket inte längre lämnar ut svensk litteratur till hemlån har just Sigtunastiftelsens bibliotek blivit alltmer anlitat i denna interurbana lånetrafik. Detta behov har något så när kunnat tillgodoses, därför att det finns så mycket äldre svensk litteratur i Sigtuna. Årligen utlånas några hundra volymer på den vägen, vilket är av stor betydelse.

Kostnaderna för biblioteket har ökat kraftigt, nämligen från 41 000 kronor år 1954 till 57 000 kronor år 1960. Detta sista år fick Sigtunastiftelsen lämna ett tillskott på 44 500 kronor. Det är, herr talman, en tung belastning för en privat institution för en service som i så stor utsträckning gäller det allmänna.

Jag vill ännu en gång understryka, att Sigtunastiftelsens bibliotek har en så särpräglad och viktig funktion, att ett höjt statsbidrag är i mycket hög grad berättigat.

Herr talman! Jag ber att få instämma i det yrkande om höjning som har föreslagits i motion nr 82 i denna kammar.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! För att det inte skall råda något missförstånd på denna punkt vill jag säga, att utskottsmajoriteten ingalunda har riktat någon kritik mot Sigtunastiftelsens bibliotek. Men detta bibliotek fungerar som redan sagts även som stadsbibliotek för Sigtuna och staden ger för närvarande ett

anslag på 5 000 kronor om året. Om man gör en jämförelse med andra städer och kommuner av motsvarande storlek som Sigtuna stad finner man, att dessa städer och kommuner har betydligt högre kommunala utgifter för sina bibliotek än vad Sigtuna stad har. Det är av denna anledning som vi inte har funnit tillräckligt motiverat att tillstyrka motionen om en anslagsökning med 3 500 kronor.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Jag noterar med glädje, att herr Karlsson i Olofström var inne på samma linje som jag, nämligen att det är ett bibliotek som sköts utmärkt och som man sålunda skall uppskatta.

Emellertid kan jag inte förstå den sista delen av hans resonemang, där han säger att det finns andra kommuner som har större utgifter för sina bibliotek än Sigtuna. Det är inget godtagbart skäl mot bidrag till Sigtuna. Här gäller det 3 500 kronor som biblioteket behöver för att kunna inte bara verka som det gör nu utan även utvidga sin verksamhet. Det är ingen stor summa i och för sig, och om man tänker på att statsbidraget inte höjts sedan 1954 kan man säga att summan är mycket liten. Jag tycker att en så blygsam hjälp som 3 500 kronor bör riksdagen kunna ge i detta fall, i synnerhet som det också ställts i utsikt att kommunen skall lämna ytterligare bidrag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Bara en mycket kort replik till fröken Karlsson.

Jag vill endast påpeka, att Sigtuna stad inte har ändrat sitt anslag sedan 1957. Staden har sålunda inte årligen höjt anslaget. Det vill jag göra fröken Karlsson uppmärksam på.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Karlsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit reservationen 1) av herr Boman m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Karlsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 124 ja och 81 nej, varjämte 1 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III—VI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 6—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 9***Bidrag till studieförbund**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! I anslutning till denna punkt i statsverkspropositionen har jag tillsammans med en del riksdagskamrater väckt en motion.

Studieförbunden måste givetvis ha medel till sitt förfogande för att kunna fylla sina uppgifter. Det är nödvändigt för att bestrida kostnaderna för förbundens expeditioner, där vi behöver personal som har hand om den administrativa och pedagogiska verksamheten, och för att betala lokalhyror, porto, telefon, kurser o. s. v. För dessa ändamål har studieförbunden erhållit och erhåller alltiämt statsbidrag, men man har inte på mycket länge upprätthållit den principen, att statsbidraget skall motsvara hälften av förbundens administrationskostnader. Följden har blivit att studieförbunden kämpar med ekonomiska svårigheter och att det är välbehövligt med en ökning av anslaget.

I statsverkspropositionen har nu föreslagits en uppräknings med 200 000 kronor, förmodligen är denna ökning avsedd att täcka de stegrade omkostnaderna jämfört med föregående år. Men alla förstår säkert studieförbundens besvärliga situation, om jag nämner att den planerade verksamheten under budgetåret 1962/63 beräknas kosta omkring 12 miljoner kronor, medan statsbidraget nu föreslås uppgå till 2 945 000 kronor. För denna sammanlagda kostnad av 12 miljoner kronor har förbunden i enlighet med fastställda regler ansökt om 50 procent i statsbidrag eller omkring 6 miljoner kronor. Jag vill erinra om att den centrala statsbidragsgivningen år 1960/61 uppgick till 9 719 000 kronor och att studieförbunden i statsbidrag erhöi 26 procent av detta belopp.

I den motion, som jag i början av mitt anförande omnämnde, har vi mo-

Bidrag till studiecirkelverksamhet

tionärer varit försiktiga. Vi har inte hållit på principen med 50 procents statsbidrag utan har nöjt oss med att begära ett sammanlagt belopp av 3 745 000 kronor. Statsutskottet har emellertid följt departementschefen.

När jag tagit del av utskottets utlåtande har jag givetvis med tillfredsställelse noterat, att utskottet uttalar sitt stora intresse för de frågor som rör utformningen av det statliga stödet till det fria och frivilliga bildnings- och ungdomsarbetet och uttrycker en förhoppning om att dessa frågor *snart* skall kunna bringas till en lösning. Men vad jag hade hoppats på var att man i avvaktan på det slutliga ställningstagandet skulle förbättra studieförbundens möjligheter att tillmötesgå de önskemål, som ständigt och jämt framföres ute i distrikt och studiecirkel om en bättre handledarutbildning och ökad tillgång till instruktörer och organisatörer. Det råder över huvud taget en allmän strävan efter ökad kvalitet på studierna, och studieförbunden behöver få mera medel för att kunna göra en större insats. Kraven stiger inte bara när det gäller handledare utan också beträffande studiematerielen och dess utformande ur pedagogisk synpunkt, och vi får inom studieförbunden en hel del nytt folk som vi behöver ägna uppmärksamhet.

Av utskottsutlåtandet framgår, att utskottet förutsätter att de synpunkter som framförts i motionen skall uppmärksammas vid det fortsatta utredningsarbetet. Som motionär bör man givetvis vara tacksam för detta, men jag hoppas att önskemålen inte bara blir uppmärksammade utan också beaktade.

Eftersom ett enhälligt statsutskott har hemställt att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, skall jag inte framställa något yrkande utan vill endast uttala den livliga förhoppningen, att studieförbunden skall inom en snar framtid få större eko-

nomiska förutsättningar att fullgöra sina uppgifter.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkten 10**Bidrag till studiecirkelverksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt 67, s. 92 och 93) föreslagit riksdagen att till förevärande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 14 800 000 kr., vilket innebure en anslagshöjning med 1 300 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Holmberg* (I: 423) och den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Björkman* (II: 489), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte a) besluta att bidrag till allmän studiecirkel skulle utgå med högst 40 procent av kostnader för handledararvode och studiemateriel, dock med högst sex kr. för studietimme, b) besluta att antalet deltagare i allmän studiecirkel samt ungdomscirkel vid varje sammankomst skulle utgöra minst sju, c) besluta att bidrag skulle utgå i mån av tillgång på medel, d) till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 12 000 000 kr. samt e) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning snarast måtte verkställas om hur kontroll skulle utövas över de statliga bidrag, som ställdes till den fria folkbildningens förfogande.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 423 och II: 489, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna för studiecirkelverksamheten, icke måtte av riksdagen bifallas;

Bidrag till studiecirkelverksamhet

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 423 och II: 489, i vad de avsåge medelsanvisningen under förevarande anslag, till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 14 800 000 kr.;

III. att motionerna I: 423 och II: 489, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Ragnar Bergh*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bidrag till allmän studiecirkel skulle utgå med högst 40 % av kostnaderna för handledararvode och studiemateriel, dock med högst sex kr. för studietimme, att antalet deltagare i allmän studiecirkel och ungdomscirkel vid varje sammankomst skulle utgöra minst sju samt att bidrag skulle utgå i mån av tillgång på medel;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till studiecirkelverksamhet för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 12 000 000 kr.;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning snarast måtte verkställas om hur kontroll skulle utövas över de statliga bidrag, som ställdes till den fria folkbildningens förfogande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Eftersom herr Mattsson inte ställde något yrkande beträffande

sina önskemål i den motion, som redovisades under punkt 9, hade jag ingen anledning att på den punkten gå upp och bemöta honom. Dock vill jag i den mån som den berör de följande punkterna, där vissa reservationer beträffande utskottets förslag återfinns, säga att vi visst har uppmärksammat vad som har tilldragit sig på detta område. Jag föreställer mig att herr statsrådet för sin del inte heller är belåten med tillståndet för närvarande.

Det är givetvis att beklaga, att 1960 års utredning på detta område, som redovisade sitt betänkande på hösten 1961, inte hade en sådan utformning, att Kungl. Maj:t kunde lägga den till grund för en proposition i ärendet. Remissyttrandena över denna utredning var ju fulla av kritik, i synnerhet gentemot vissa avsnitt, och herr statsrådet ansåg väl att det med hänsyn till detta inte gick att snabbt och omedelbart komma med ett förslag i frågan.

Utskottet har också — vilket ju herr Mattsson redovisade nyss — uttalat sitt stora intresse för att frågorna rörande utformningen av det statliga stödet till det fria och frivilliga bildnings- och ungdomsarbetet snart skall kunna bringas till sin lösning, och utskottet hoppas att Kungl. Maj:t så snart som möjligt kommer med ett förslag. Det skulle förvåna mig, om inte herr statsrådet finner det nödvändigt att åtminstone till nästa års vårriksdag framlägga en proposition i ärendet.

Denna punkt, nr 10, som jag i egen-skap av reservant skall uppehålla mig litet vid, hänger intimt samman med punkt nr 9. Vad som i utskottet sagts beträffande denna punkt kan också sägas beträffande de följande. Skillnaden är bara att under punkten 9 önskar motionärerna få en ökning av anslaget, under det att det vid punkten 10 liksom vid några följande punkter i motioner yrkas på sänkning av anslagen. I båda fallen är det klart att man kan falla tillbaka på vad utskottet har sagt un-

Bidrag till studiecirkelverksamhet

der punkten 9, om att man önskar en utredning snarast över hela fältet.

I vad gäller punkten 10 — bidrag till studiecirkelverksamhet — har motionärerna och de vid punkten antecknade reservanterna med hänsyn framför allt till ianspråktagandet av statsbidraget under det senaste året slutit upp kring ett yrkande på en sänkning av anslaget ned till 12 miljoner kronor. Det gäller alltså bidragen till allmän studiecirkel enligt propositionen för kostnader för handledararvoden och studiemateriel. Man föreslår också, att en ungdomscirkel skall ha minst sju deltagare för att bidrag skall utgå i mån av tillgång.

Herr talman! Jag skall inte längre uppehålla mig vid vårt yrkande under denna punkt utan ber att få yrka bifall till reservationen vid punkten 10 av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! När jag satt och lyssnade till herr Nilsson i Göingegården fick jag faktiskt den uppfattningen, att han ställde sig synnerligen positiv till ungdomens möjligheter till fria studier. Jag trodde nästan att han skulle yrka bifall till utskottets förslag. I så fall hade jag inte haft någon anledning att gå upp under denna punkt. Nu blev det tyvärr inte på det sättet, utan herr Nilsson i Göingegården yrkade bifall till den reservation som är fogad till denna punkt, vilket skulle innebära en anslagsminskning med 2,8 miljoner kronor. Jag tror att det skulle vara synnerligen psykologiskt att just nu minska de ekonomiska möjligheterna för ungdom som vill förkovra sig på vitt skilda områden.

Vi har ju under flera år haft dessa frågor till debatt. Såväl reservanterna som vi inom utskottsmajoriteten kan nog våra argument på ömse håll, och därför vill jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Såsom jag i mitt föregående anförande tillät mig understryka går reservationen ut på en sänkning av anslaget med hänsyn till att det under det senaste budgetåret inte har visat sig nödvändigt att ta hela beloppet i anspråk.

Vidare vill jag till herr Karlsson i Olofström säga, att den översyn över hela fältet, som jag här efterlyste, väl också bör gälla eventuella anslagsminskningar i sådana fall där detta kan anses motiverat.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Eftersom jag i många år har verkat inom det frivilliga studie- och bildningsarbetet som organisatör och instruktör, vill jag gärna anföra några synpunkter i detta sammanhang.

De flesta människor i detta land uppskattar givetvis det folkliga kulturarbete, som bedrivs i bl. a. studiecirklar men också i fritidsgrupper, föreläsningssamfund, folkhögskolor, folkbibliotek och annan folkbildningsverksamhet. Man kan nog inte finna särskilt många som vill förneka att detta arbete är av utomordentlig betydelse för det demokratiska samhället. Studiecirkeln är ett forum för den lokala debatten, som är mycket viktig i ett samhälle som vårt, där så mycket centraliseras till allt större enheter. Vid en konferens förklarade för någon tid sedan en ABF-instruktör, att det lugn som vi har haft på arbetsmarknaden under de senare åren till en inte ringa del kan sägas bero på att man i den frivilliga studieverksamheten har tagit upp ekonomiska problem till så ingående överläggningar.

Den reformverksamhet, som pågår på forskningens och undervisningens område i vårt land och som vi alla hälsar med så stor tillfredsställelse, gör också att de som nu inte har kunnat få del

Bidrag till studiecirkelverksamhet

av den förbättrade skolgången känner ett behov av och ett intresse för att fördjupa sina kunskaper. Man skall inte förringa studiecirkelns betydelse på det området. Det bör också observeras att en avsevärd del av ungdomens fostran äger rum utanför hem och skola i bl. a. föreningar och kamratgrupper, och det är givetvis betydelsefullt att ungdomarna ägnar sig åt uppbyggande verksamhet. Fritiden ökar, och det gäller att ge den innehåll. Därför hävdar jag på det bestämdaste, att det inte är likgiltigt om vi har fem eller tio procent av folket med i det frivilliga studiearbetet.

När vi kommit så långt, skulle det kanske inte vara orimligt att säga, att de frivilliga studierna bland vuxna borde vara kostnadsfria. Skolstudierna bedrivs ju utan avgifter för deltagarna. Det ligger i samhällets intresse, att människorna också efter slutad skolgång arbetar vidare på sin bildning. Ingen har framlagt ett sådant förslag som jag antydde, men det kan hända att det kommer och även blir genomfört.

Man säger att ökningen av antalet studiecirklar inte har blivit så stor som man har beräknat. Vi har emellertid varit i ett ogynnsamt läge i förhållande till yrkesskolornas deltidskurser. Där kan deltagaravgiften sättas mycket lågt tack vare att man fått avsevärt större stöd för denna verksamhet än det som erhålls för studiecirklar. Lärare i studiecirklar har, om de övergått till att undervisa i yrkesskolornas deltidskurser, kunnat få mera betalt per timme. Hur mycket de kan få per timme kan man ta reda på på annat sätt, och jag behöver inte här redogöra för det. Men jag vill ha sagt, att det inte är utan betydelse vilken avgift som deltagarna i studiecirkeln själva får erlägga.

När det gäller att dra in på utgifter-na på något sätt, blir det lätt så, att man gör det när det gäller utgifterna för sådana ändamål som detta. Enligt vad jag har mig bekant har man i skolöverstyrelsen inhämtat, att den minskade

ökningstakten för den totala studiecirkelverksamheten delvis får tillskrivas de ökade kostnaderna för deltagarna. Framför allt är det arvodet för handledarna som ökar. Jag har tidigare nämnt att kraven på handledarna ökar successivt. Alla vill naturligtvis ha så mycket som möjligt för de pengar som betalas ut, och därför är det högst önskvärt att studiehandledarna verkligen kan sina saker. Men eftersom deltagarantalet i studiecirkeln är beroende av kostnaderna, och eftersom vi vill ha många cirkeldeltagare, så vill jag inte medverka till att deltagaravgifterna ökar.

I reservationen finns en passus, där reservanterna vill att det skall vara minst sju deltagare i en cirkel för att statsbidrag skall utgå. Men åtminstone för landsbygden har vi varit mycket tacksamma för att statsbidrag har utgått till cirkel med minst fem deltagare per sammankomst. I glesbygderna är det inte alltid lätt att få sju cirkeldeltagare. Det räcker för övrigt inte med sju, ty någon eller några kan få förhinder. Men man måste vara minst sju — eller som det nu är minst fem — deltagare i varje sammankomst, och man måste ha minst tio sådana sammankomster för att statsbidrag skall kunna utgå.

Det är som sagt ingalunda alltid lätt att i en glesbygd samla låt mig säga nio personer, som är intresserade av samma ämne. Därför har det varit en väl-signad sak för oss på landsbygden att ha bestämmelsen om att statsbidrag kan utgå för cirkel med minst fem deltagare under tio sammankomster om sammanlagt tjugo studietimmar, och jag hoppas att det även i fortsättningen skall bli möjligt att ha det ordnat på samma sätt. Det är riktigt att man i studiecirkeln ofta är mer än fem deltagare, men jag upprepar att det för oss på landsbygden har varit till mycket stor nytta, att gränsen varit satt vid fem deltagare.

Herr talman! Vid denna punkt har jag inte något annat yrkande än utskottets, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10: o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Ragnar Bergh m. fl.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 174 ja och 30 nej, varjämte 2 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11 och 12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (punkt 70, s. 94—96) föreslagit riksdagen att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 109) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 159);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 160);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hilding* och *Per-Olof Hanson* (I: 328) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 317);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Torsten Andersson* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Mattsson* (II: 488);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Holmberg* (I: 423) och den andra inom andra kammaren av herrar *Cassel* och *Björkman* (II: 489), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandlingen av förevarande punkt måtte a) besluta att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer, b) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 520 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 328 och II: 317, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna för ungdomsledarkurser, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 414 och II: 488,

Utbildning av ungdomsledare

i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna för ungdomsledarkurser, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 423 och II: 489, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna för ungdomsledarkurser, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 110 och II: 160 icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 414 och II: 488, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

VI. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 109 och II: 159, I: 328 och II: 317, I: 414 och II: 488 samt I: 423 och II: 489, sistnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Ragnar Bergh*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Staräng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under III. och VI. bort hemställa,

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer;

VI. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 109 och II: 159, I: 328 och II: 317 samt I: 414 och II: 488, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 520 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Sedan budgetåret 1957/58 utgår ur anslaget till utbildning av ungdomsledare även bidrag till utbild-

ning av ungdomsledare inom de politiska ungdomsorganisationerna. Detta har vi av principiella skäl motsatt oss från början, och vår uppfattning är allttjämt, att de demokratiska partiernas fria ställning inte låter sig förena med principen att de politiska organisationerna skall få anslag av statsmedel. Och om dessa statsmedel är motive-
rade med hänsyn till behovet av ideellt arbete bland ungdomen, så kan vi svårigen förstå det berättigade i att de politiska organisationerna skall kunna tillgodogöra sig dessa medel för sina ändamål.

Enligt vår uppfattning är det inte möjligt att spalta upp verksamheten inom en politisk organisation i politiska och icke-politiska verksamhetsfält och målsättningar. Det är denna uppfattning om utbildningen av ungdomsledare för politiska organisationer, som har legat till grund för den vid punkt 13 i statsutskottets förevärande utlåtande fogade reservationen av herr Ragnar Bergh m. fl.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Frågan om utbildning av ungdomsledare som behandlas under denna punkt, har ju under de senaste åren varit något av en följetong här i riksdagen.

Det må väl vara mig förlåtet, om jag inte vet hur det går till i det inre arbetet inom högerens ungdomsorganisation. Men jag skulle tro, att det finns en hel del frågor som är gemensamma för ungdomsorganisationerna — oavsett politisk färg — och att man inom högerens ungdomsorganisation lika väl som inom de övriga ungdomsorganisationerna sysslar med föreningskunskap, kommunalkunskap och andra frågor som inte är av direkt partipolitisk art. Jag är övertygad om att samhället inte på något sätt tar skada av att det skapas aktivitet bland ungdomarna —

Utbildning av ungdomsledare

tvärtom är det till fördel om dessa är kvalificerade för sina uppgifter. Därför finns i år lika litet som tidigare någon anledning att diskvalificera de politiska ungdomsorganisationerna vid beviljandet av bidrag, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Under punkterna 13, 14 och 15 i förevarande utskottsutlåtande har statsutskottet haft att ta ställning till bl. a. motionerna 107, 108, 109 och 110 i första kammaren och 158, 159, 160 och 161 i denna kammare. I dessa har begärts anslag till specialledarutbildning, ett särskilt anslag till främjande av ungdomsorganisationernas upplysningsverksamhet, sänkning av åldersgränsen för deltagande i fritidsgrupper från 12 till 10 år samt en ökning av anslaget till instruktörsverksamheten inom ungdomsorganisationerna. De av oss motionärer förordade åtgärderna finns också upptagna i kungl. skolöverstyrelsens petita för nästa budgetår.

Att ungdomsorganisationerna utföra ett synnerligen värdefullt arbete för att skapa god fritidssysselsättning för ungdomen, att våra ungdomsorganisationers arbete är den kanske främsta motvikten mot ungdomsbrottslighet och vanart och att det gäller att på allt sätt uppmuntra de positiva krafterna bland ungdomarna själva kan väl de flesta vara överens om. Vi motionärer har därför sett det som väsentligt, att ungdomsorganisationernas arbete får det erkännande och den hjälp från samhällets sida som ungdomsorganisationerna har rätt att fordra. Enligt vår mening har samhället en »skuld» till ungdomsorganisationerna härvidlag. Samhällets utgifter på detta område tror vi vara en billig försäkringspremie mot ökad ungdomsbrottslighet och annan vanart. Vi anser att samhället har all anledning att stödja ungdomsorganisationerna i deras arbete för ungdomens anpassning i samhället.

Statsutskottet har i sitt utlåtande föreslagit, att de nämnda motionerna icke måtte bifallas. När jag trots detta inte ställer något yrkande beror det på den motivering utskottet anfört för sitt avslagsyrkande. Utskottet hänvisar till ecklesiastikministerns skrivning i årets statsverksproposition, där han påpekar att de av 1960 års folkbildningsutredning framlagda förslagen icke utan översyn och omarbetning kan läggas till grund för en proposition — detta med anledning av remissinstansernas kritik. Vad särskilt gäller ungdomsverksamheten uttalar statsrådet, att en särskild utredning borde tillsättas med uppdrag att allsidigt överväga de därmed sammanhängande problemen. Statsutskottet betonar sitt stora intresse för hithörande frågor och framhåller som ett önskemål, att utformningen av det statliga stödet bl. a. till ungdomsverksamheten »snart kan bringas till en lösning, som är ägnad att främja verksamhetens vidare utveckling och anpassning till de ändrade samhällsförhållandena». Utskottet förutsätter också, att de i olika motioner framlagda yrkandena och förslagen uppmärksammas i det fortsatta utredningsarbetet.

Med hänsyn till detta utskottets positiva intresse för de frågor vi aktualiserat i våra motioner kan jag avstå från att framställa något yrkande. Jag har endast velat begagna tillfället att ytterligare understryka behovet av att formerna för och omfattningen av samhällets stöd till ungdomsorganisationerna *snarast* blir föremål för en översyn, så att det bättre svarar mot kraven. Ett positivt och helhjärtat stöd till ungdomsorganisationerna i deras betydelsefulla arbete för och bland ungdomarna är till utomordentlig nytta för hela vårt folk.

I detta anförande instämde fröken Sandell, herr Lindkvist, fru Thunvall, fru Torbrink och fru Jäderberg (samtliga s).

Utbildning av ungdomsledare

Herr BOO (cp):

Herr talman! Jag har tillsammans med några kamrater väckt en motion, som redovisas under denna punkt och vari vi föreslagit att bidraget till ungdomsledarutbildning skall uppräknas med 2 kronor per kursdeltagare. Jag hade, herr talman, inte tänkt gå upp i talarstolen för att närmare motivera motionen, och jag kommer inte att ställa något yrkande om bifall till densamma — detta med hänsyn till att utskottet skrivit rätt positivt. Jag vill emellertid uttala en förhoppning, att den översyn som förutsättes skall ske med anledning av 1960 års ungdomsupplysningsutrednings betänkande måtte komma till stånd så snart som möjligt.

Jag begärde ordet närmast för att säga ett par ord med anledning av herr Nilssons i Göingegården yttrande. Högern vidhåller sin — som herr Nilsson i Göingegården sade — principiella uppfattning, att bidrag inte skall utgå för utbildning av ungdomsledare inom de politiska ungdomsorganisationerna. Men denna högerens principiella uppfattning har väl ändå fått rätt många grundskott under årens lopp.

För det första vill jag påminna om att en ledamot av den utredning, som på sin tid gjordes i dessa frågor, var dåvarande ordföranden i högerens ungdomsförbund. Denne har sedermera blivit vald till riksdagsman i första kammaren. Han biträdde utredningens förslag. För det andra vill jag också påminna om att högerens ungdomsförbund under de gångna åren har utnyttjat möjligheterna att få ut de bidrag som staten på detta sätt ställer till förfogande. Det är således en i någon mån splittrad uppfattning, som kommit till uttryck i denna — som herr Nilsson i Göingegården säger — högerens bestämda principiella uppfattning.

Jag vill med det sagda självfallet inte klandra de högermän som har en uppfattning avvikande från den som herr Nilsson i Göingegården här givit ut-

tryck för. Jag vill endast med denna redovisning säga, att det även inom högern och i första hand dess ungdomsorganisation tydligen finns ett positivt intresse för att staten på detta sätt skall ge ett välbehövligt och stimulerande bidrag till en angelägen uppgift i det moderna demokratiska samhällslivet.

Jag vill med detta, herr talman, understryka att det arbete som alla ungdomsorganisationer — även de politiska — bedriver är av sådant värde, att det är en angelägen uppgift för samhället och därmed också för staten och riksdagen att ge det bidrag som är erforderligt för att dessa organisationer skall kunna fortsätta sin mycket gagneliga verksamhet bland svensk ungdom.

Herr NILSSON i Göingegården (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Boo sade att det under årens lopp har skjutits många grundskott mot högerens principiella uppfattning i denna fråga, och han hänvisar till att en högerrepresentant, som sedermera blivit ledamot av första kammaren, i en tidigare utredning varit med om att tillstyrka detta anslag. Ja, herr Boo, vi blir då och då vittne till hur en ledamot av en utredning, som representerar ett visst parti, blir ensam om sin i utredningen deklarerade uppfattning, då denna inte godkännes av hans partikamrater. Så är det väl även i detta fall. Jag skall inte ge något exempel från herr Boos eget parti — han vet mycket väl att sådant kan inträffa.

Innerst inne tycker väl även herr Boo att det är fel att använda skattemedel för att utbilda ledare inom politiska organisationer. Det är, som här har redovisats, oerhört svårt att skilja emellan de ideella föreningarnas och de politiska föreningarnas arbete. Man kan ofta påvisa att verksamheten inom vissa ungdomsorganisationer glider över till direkt politisk verksamhet. Det är detta som högern i princip har velat motsätta

Utbildning av ungdomsledare

sig. Jag kan inte förstå annat än att detta är riktigt.

Beträffande påståendet, att högerns ungdomsorganisationer liksom de andra under de år som gått har utnyttjat detta anslag vill jag säga, att detta väl är något ganska naturligt när det finns en författning som ger dem rätt till detta. Det behöver inte direkt ha med den principiella uppfattningen i sammanhanget att göra.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Jag vill i korthet säga några ord om den fråga som herr Boo berörde i första delen av sitt anförande. Skolöverstyrelsen har i sina petita föreslagit, att anslaget till utbildning av ungdomsledare skall uppräknas med 1,2 miljoner kronor, av vilken summa 400 000 kronor beräknas åtgå för en höjning från 10 till 15 kronor av det per deltagare och kursdag utgående bidraget till regionala och centrala kurser. Det är på denna senare punkt som jag i motion nr II: 317 har föreslagit, att en höjning sker av anslaget till utbildning av ungdomsledare från 1 700 000 kr. till 2 100 000 kr. och att beloppet per deltagare och kursdag därmed höjes från 10 till 15 kr.

Herr talman! Här behöver knappast ungdomsledarutbildningens angelägenhetsgrad poängteras. Denna inses säkerligen av alla och är dokumenterad särskilt i ungdomsorganisationernas anslagsäskanden. Vi är förvisso också alla medvetna om den centrala roll som ungdomssammanslutningarna har i dagens samhälle för de ungas fostran utanför hem och skola och att därför en väsentlig anslagshöjning nu borde kunna ske för att säkerställa den planmässiga och växande ledarskolning som ungdomsorganisationerna bedriver.

Det har också under senare år skett en markant ökning av nyrekryteringen till ungdomsorganisationerna, och dessutom har nya metoder kommit till användning. Jag tänker på de grupporien-

terade och starkt personlighetspåverkande arbetsmetoder som nu har slagit igenom i ungdomsarbetet. De ställer krav på en kraftig ökning av antalet ledare och en intensifierad skolning av god kvalitet för dessa ledare.

Utgående statsbidrag med 10 kronor för varje kursdeltagare och dag som kursen pågår fastställdes genom en kungörelse 1954, alltså för hela åtta år sedan. Dessutom utgår bidrag för kursdeltagarnas resor från hemorten till kursorten. Det har visat sig att statsbidragen för närvarande täcker i genomsnitt 30 procent av kostnaderna för bidragsberättigade regionala och centrala kurser.

Därför är det med starkt fog som ungdomssammanslutningarna påtalat att bidragsgivningsen till ungdomsledarskolningen icke har anpassats efter kostnadsutvecklingen. Med hänsyn till kostnadsstegringarna för lärarna och för kost och logi har skolöverstyrelsen förordat en höjning per kursdeltagare och dag från 10 kronor till 15 kronor.

Under 1960/61 utbetalades bidrag till 77 494 deltagardagar. För att den föreslagna bidragshöjningen inte skall medföra minskade möjligheter till ledarskolning krävs en anslagshöjning med i runt tal 400 000 kronor.

1960 års folkbildningsutredning har inte kunnat förorda en sådan höjning utan har stannat inför status quo, vilket föranlett stark kritik från många ungdomsorganisationer. Departementschefen har nu förordat en förnyad utredning, och det är skäl att betona att tillsättandet av denna utredning inte får förhalas. Utskottet förutsätter att de i motionen anförda synpunkterna och förslagen skall uppmärksammas i det fortsatta utredningsarbetet, och jag vill låta mig nöja med detta framhållande av att utskottet har uppmärksammat denna viktiga sida av frågan. Jag hoppas att denna utredning snarligen kommer till stånd så att en förbättrad situation inträder på här berörda område.

Utbildning av ungdomsledare

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Får jag bara till herr Källstad säga, att förslagen från högerhåll på de punkter där vi i reservationer har föreslagit en minskning av anslaget — det är på denna punkt och på punkt 15 och likaså gäller det den punkt som vi nyss voterade om — inte på något sätt avser att förringa det statliga stödet för utbildning av ungdomsledare och åt ungdomsverksamheten över lag. Våra förslag till anslagsminskningar gäller endast sådana avsnitt där vi anser det felaktigt att använda statsmedel med den utformning som författningen för närvarande har. Jag föreställer mig att den översyn, som jag tillät mig att efterlysa tidigare i dag då statsrådet var inne snarast kommer till stånd. Statsrådet nickade bifall, då jag hänvisade till att förslag härom bör kunna väntas till nästa års vårriksdag. Det kommer då att finnas tillfälle för oss här i kammaren att ta slutgiltigt ställning till saken. Det kan då också — det hoppas jag — göras justeringar på de punkter där vi från högerhåll nu har gjort anmärkningar och reserverat oss.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Det var ett par yttranden av herr Karlsson i Olofström och herr Boo som uppkallade mig att säga ett par ord. Jag gör det därför att jag i så många år var aktiv i högerens ungdomsförbund. Jag kan försäkra er att högerens ungdomsförbund från börjat tagit en bestämd ståndpunkt mot bidrag till de politiska ungdomsorganisationerna. Jag har själv varit med om att skriva ett remissyttrande till det betänkande som framlades av ungdomsvårdsutredningen, och vi intog redan då av principiella skäl en bestämd ståndpunkt mot sådana bidrag. Det är riktigt som herr Boo säger att den ordförande i högerens ungdomsförbund, nu ledamot av första kammaren, som satt med i en senare utredning, gick med på att stats-

bidrag skulle utgå även till de politiska organisationerna. Men högerens ungdomsförbund delade inte hans uppfattning.

Jag tror inte att det går att åstadkomma några vattentäta skott mellan den politiska verksamheten och övrig verksamhet inom de politiska ungdomsförbunden. Den icke politiska verksamheten syftar bl. a. till att underlätta rekryteringen till de politiska ungdomsförbunden och att stärka deras ställning. Det är därför för milt att säga att det endast indirekt blir bidrag även till den politiska verksamheten; i realiteten blir det direkta bidrag.

Vad jag här sagt, herr Boo, innebär inte alls någon nedvärdering av de politiska ungdomsorganisationernas verksamhet. Jag kan försäkra att de bedriver en minst lika viktig och samhällsnyttig verksamhet som övriga ungdomsorganisationer. Men vi i högerpartiet anser att det av principiella skäl är oriktigt att staten lämnar bidrag till politisk verksamhet. Man kan inte skilja det ena från det andra.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13: o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Ragnar Bergh m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 33 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV—VI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Kungl. Maj:t hade (punkt 72, s. 97 och 98) föreslagit riksdagen att till förevärande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett oförändrat anslag av 771 000 kr.

Utskottet hade i detta sammanhang till behandling förchafft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nyström m. fl. (I: 108) och den andra inom andra kammaren av herr Svanberg m. fl. (II: 161);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av her-

rar Hilding och Per-Olof Hanson (I: 328) och den andra inom andra kammaren av herr Källstad m. fl. (II: 317);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Per-Olof Hanson (I: 410) och den andra inom andra kammaren av herr Björkman (II: 487);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Per-Olof Hanson m. fl. (I: 412) och den andra inom andra kammaren av herr Lindkvist m. fl. (II: 497);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Thorsten Larsson och Torsten Andersson (I: 414) och den andra inom andra kammaren av herrar Boo och Mattsson (II: 488);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar Sveningsson och Holmberg (I: 423) och den andra inom andra kammaren av herrar Cassel och Björkman (II: 489), i vilka hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte a) besluta, att statsbidrag inte skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer, b) till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 689 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herr Rimmerfors m. fl. väckt motion (II: 598).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 328 och II: 317 samt II: 598, i vad de avsåge ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlöning av instruktör inom ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 414 och II: 488, i vad de avsåge ändring av bestämmelserna om statsbidrag till avlöning av instruktör inom ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 412 och II: 497, i vad de avsåge instruktörsbidraget till

Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blind

Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 328 och II: 317, i vad de avsåge statsbidrag till instruktörs rese- och traktamentskostnader, icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 423 och II: 489, i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna, icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 410 och II: 487 icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 412 och II: 497, i vad de avsåge bidrag till administrationskostnader för Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 108 och II: 161, I: 328 och II: 317, I: 414 och II: 488 samt I: 423 och II: 489, sistnämnda sex motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 771 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Ragnar Bergh*, fröken *Ljungberg* samt herrar *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under V. och VIII. bort hemställa,

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, besluta, att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer;

VIII. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 423 och II: 489, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 108 och II: 161, I: 328 och II: 317 samt I: 414 och II: 488, sistnämnda fyra motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 689 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *NILSSON* i Göingegården (h):

Herr talman! Då samna synpunkter för reservationen kan anföras vid denna punkt som vid punkt 13, ber jag nu kort och gott att få yrka bifall till den av herr *Ragnar Bergh* m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Herr *KARLSSON* i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I—IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. V

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) av herr *Ragnar Bergh* m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. VI—VIII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 16—18

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19

Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blind

Sedan punkten föredragits anförde

Fröken *OLSSON* (s):

Herr talman! På denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit ett väsentligt ökat anslag till framställning av talböcker för blind. Vi är naturligtvis alla glada åt denna kraftiga anslagsförstärkning. Det som emellertid gör att jag bett att få säga några ord i denna fråga är en mening i propositionen där departementschefen säger följande: »Med ett statligt stöd av denna storleksordning bör förbindas vissa villkor,

Bidrag till framställning av blindskrifter och talböcker för blinda

närmast i syfte att vinna garantier för att bokurvalet kommer att vara kvalitativt tillfredsställande. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av skolöverstyrelsen utfärda erforderliga bestämmelser.»

Det är detta som jag tycker låter litet hotfullt. I diskussionen om huruvida vi skulle ha obligatorisk undervisning i engelska i skolorna anfördes på sin tid mycket flitigt såsom ett skäl att man måste ge alla möjlighet att läsa den stora klassiska engelska litteraturen på originalspråket. En engelsman som då var här i Sverige frågade i detta sammanhang något förvånad varför alla de svenskar, som aldrig hade läst Strindberg, nödvändigtvis skulle ges möjlighet att läsa Shakespeare på originalspråket. Liknande synpunkter vill jag lägga på de blindas böcker. Varför skall den, som aldrig har läst annan litteratur än veckotidningar, äventyrsböcker och detektivromaner och sedan genom olyckshändelse blivit blind, enbart vara hänvisad till klassisk litteratur? Antagligen representerar de blindas smak, när det gäller fritidssysselsättning, ett genomsnitt av de seendes.

Det är klart att det är ytterligt väsentligt att de blinda som så önskar och har förutsättningar bör få tillgång till så mycket som möjligt av den stora litteraturen. Men jag skulle vilja påstå att det är lika angeläget att alla blinda får tillgång till lättare förströelselitteratur. Den lättare förströelse, som det svenska folket i så stor utsträckning hänger sig åt, har de blinda strängt taget bara tillgång till via radion. De lättare programmen i TV och filmer är de helt utestängda från liksom även från hela den lättare litteraturen.

För att se hur detta verkar i praktiken har jag från ett av de större stadsbiblioteken skaffat en katalog över förekommande talböcker. Listan uppger ett åttiotal boktitlar. Jag skall be att få läsa upp några av dem: C. J. L.

Almqvist: Det går an; B. Alving: Dagbok från Långholmen; H. Beijer: Brita Burenberg, Brita i grosshandlarhuset, Brita i äktenskapet; V. Benedictsson: Fru Marianne; H. Bergman: Hans nåds testamente, Markurells i Wadköping; K. Bjarnhof: Stjärnorna bleknar; N. R. Björverud: Dan Anderssons liv och diktning; B. Björnson: På Guds vägar; A. Blanche: Hyrkuskens berättelser; A. Bondeson: Folkskollärare John Chronsoughs memoarer, och så fortsätter det i samma stil.

Jag gjorde ytterligare en kontroll och gick till närmaste folkbibliotek med denna lista för att se efter hur mycket dessa böcker lånades av de seende. Många av böckerna fanns över huvud taget inte i biblioteket och många andra hade inte varit utlånade en enda gång det senaste året. Andra hade varit utlånade en gång eller två gånger på ett år.

De blinda har inget val. De får använda de få böcker som finns överförda till talböcker, men det måste vara ett krav att de har möjlighet att välja mera fritt. Vi har en god måttstock på vad folk läser när de får välja fritt, eftersom vi nu för statistik över utlåningen för att kunna betala ut ersättning till författarna vid utlåning av deras verk. Det är klart att man inte kan överföra dagsländerlitteraturen, som ofta ena dagen är en bestseller och nästa dag glömd, men de böcker, som år efter år håller sig högt i utlåningsstatistiken, bör så småningom överföras till talböcker, oavsett om de räknas vara kvalitativt högtstående eller icke. I och med att de lånas ut till dem som har fritt val betyder det att de antagligen också skulle kunna lånas ut till de blinda, om möjligheter förefunnes. I sanningens namn måste jag tillägga att bland detta åttiotal böcker från stadsbiblioteket också finns ett halvdussin detektivromaner. Man har alltså tänkt även på den sortens litteratur, och det är

Statens försöksskola i Linköping: Avlöningar — Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

bra. Det skall naturligtvis fortsätta. Men det finns annan lättare förströelse-litteratur än detektivromaner. Det finns äventyrsböcker, reseskildringar, kärleksromaner o. s. v., som de blinda antagligen är lika intresserade av som de seende. Här finns äventyrsböcker av Jules Verne, men vi har även något modernare äventyrsböcker. Vernes böcker börjar faktiskt bli något omoderna nu i rymdåldern.

Jag har naturligtvis inte något annat yrkande än bifall till utskottets och Kungl. Maj:ts förslag. Men jag skulle vilja skicka med den hälsningen till både departementet och skolöverstyrelsen, att lika viktigt som det är att bereda de blinda tillgång till den stora litteraturen, lika viktigt är det att tillgodose deras behov av lättare förströelse.

I detta anförande instämde fru *Renström-Ingenäs*, fröken *Bergegren*, fru *Lindskog* och fru *Holmberg* (samtliga s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25

Statens försöksskola i Linköping: Avlöningar

Sedan punkten föredragits anförde

Fröken **KARLSSON** (h):

Herr talman! Jag vill här endast göra ett påpekande. Jag förutsätter att det är ett förbiseende, när man inte i statsverkspropositionen ordinariesatte skolpsykologtjänsten vid försöksskolan i Linköping.

Vi har som bekant bara en försöksskola och det är värdefullt att man där har en lärarkader, som man kan få behålla för att därigenom få verklig kontinuitet i verksamheten. Alldeles

speciellt gäller detta naturligtvis skolpsykologen, som skall följa de pedagogiska försök som görs vid skolan och som naturligtvis därvid har god hjälp av att han känner både lärarna och eleverna.

Den skolpsykolog, som nu finns vid försöksskolan i Linköping, har tjänstgjort där under fyra år. Han har funnit sig väl till rätta och ingår som en värdefull del av kollegiet. Det är självfallet önskvärt att se till att man får behålla honom kvar där och att han inte flyttar över till exempelvis ett gymnasium, något som ligger nära till hands att anta.

Jag är övertygad om att det inte är brist på intresse för skolpsykologens insatser som har gjort, att statsrådet har förbigått denna sak, ty statsrådet har i en senare proposition i år föreslagit, att man skall inrätta skolpsykologbefattningar på länsplanet. Statsrådet har således intresse för dessa befattningar och skolan behöver dem.

Jag har med dessa ord bara velat göra ett påpekande och skall inte yrka bifall till den motion vari föreslås att riksdagen måtte besluta att ordinariesätta skolpsykologtjänsten vid statens försöksskola i Linköping. Jag gör detta påpekande i den förhoppningen — och jag tror vissheten — att statsrådet nästa år kommer att föreslå ordinariesättande av denna tjänst.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 26—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29

Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

Kungl. Maj:t hade (punkt 110, s. 160 och 161) föreslagit riksdagen att till

Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

detta ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin m. fl.* (I: 125) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.* (II: 149);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 94) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 137), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandling av åttonde huvudtiteln måtte a) besluta att bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem finge utgå med 4 kr. per elev och dag vid inackordering i enskilt hem samt med 3: 70 kr. per elev och dag vid inackordering i elevhem, samt b) till Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 275 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 125 och II: 149, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till nägon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i anledning av motionerna I: 94 och II: 137 anfört;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 94 och II: 137, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 900 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrarna *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I: 94 och II: 137, såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret

1962/63 lämna bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem enligt de grunder reservanternas förordat;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 94 och II: 137, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 275 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Vid olika tillfällen och i skilda sammanhang kan vi observera ett spänningsförhållande i fråga om vilken instans som till sist skall betala olika samhällseliga åtgärder. Detta spänningsförhållande har den senaste tiden accentuerats till följd av den omständigheten, att det skett en reell kostnadsövertalning från staten till kommunerna. Kostnaderna för olika beslut av riksdag och regering har till stor del kommit att betalas via den kommunala utdebiteringen. Ett missnöje över att staten, med utnyttjande av penningvärdeförsämringen, smiter ifrån ansvaret för sina beslut har helt naturligt blivit följden.

Inte minst på skolans område har vi åtskilliga exempel på hur allmänna kostnader övervältras från staten till kommunerna. Jag konstaterar detta beklagliga förhållande samtidigt som jag slår fast, att det allra minst på detta område kan vara försvarligt med en sådan övertalning. Skolkostnaderna — fostran och utbildning av morgondagens generation — är kostnader som får betecknas som investeringar, vilkas frukter den samlade nationen får njuta av. I åtskilliga fall är det till och med så att skolkommunen får den minsta andelen av den enskilde elevens framtida produktiva insatser. Det måste mot denna bakgrund vara riktigt, att den samlade nationen står för huvudparten

Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

av skolkostnaderna, och det kan i vart fall inte vara riktigt med en fortgående kostnadsövervältring på kommunerna. Vad jag här mera allmänt och i princip anfört gäller bl. a. även i fråga om statsbidraget till inackordering av skolbarn, vilken fråga just nu behandlas.

Fjolårets riksdag uttalade, att det var skäligt med en uppräknings av statsbidragsbeloppen »för att återställa den ursprungliga kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna» och sade sig förvänta att Kungl. Maj:t till nästa års — d. v. s. innevarande — riksdag skulle framlägga förslag i ärendet.

Skolöverstyrelsen har utrett frågan och framlagt förslag om en rätt måttfull uppräknings av förevarande statsbidrag. Det oaktat har Kungl. Maj:t och sedermera statsutskottets majoritet föreslagit, att statsbidraget fortfarande skall utgå som om ingen penningvärdeförsämring hade inträffat och därmed att kostnadsövervältringen på kommunerna skall fortsätta.

Då departementschefen inte biträder skolöverstyrelsens förslag om en bidragsuppräknings sker detta under en motivering, som jag skall be att få förtydligad. Departementschefen anför som motivering för sin negativa inställning att »förskjutningar i kostnadsfördelningen mellan stat och kommun — även till kommunernas fördel — har emellertid under senare år skett på flera bidragsområden». Statsrådet är inte inne just nu men jag hoppas att han kan få kännedom om min fråga. Att förskjutningar i kostnadsfördelningen mellan stat och kommun skett, därom är vi överens. I vilken utsträckning det skett till kommunernas fördel kan vara av intresse att få närmare kartlagt. Jag anholder att statsrådet skingrar det dunkel, som kan råda härvidlag, och upplyser oss om på vilka bidragsområden förskjutningar till kommunernas fördel skett under senare år och då även om de exempel härvidlag som eventuellt

kan åberopas är av den arten att de kan motivera en kallsinnig inställning till uppräknings av det statsbidrag vi just nu behandlar. Det bör framför alls ses mot bakgrunden av att det bidrag, som det här är fråga om, i alldeles särskild utsträckning gäller skolkostnaderna i våra glesbygder.

Herr talman! Som jag tidigare anfört begärde fjolårets riksdag att Kungl. Maj:t till innevarande riksdag skulle framlägga förslag om en uppräknings av förevarande anslag. Då så emellertid ej skett synes det mig vara motiverat att riksdagen tar saken i egna händer. Det reservationsvis framförda yrkandet bygger på av skolöverstyrelsen gjord utredning och framlagt förslag. Det synes mig riktigt, att riksdagen beslutar i enlighet därmed.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 6 av herr Bengtson m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag vill inte på något sätt försöka besvara de frågor som herr Larsson i Hedenäset ställde till statsrådet. Dem får herr statsrådet själv svara på.

Beträffande utskottets skrivning tycker jag att herr Larsson trots allt skulle kunna nöja sig med vad utskottet har sagt. Under denna punkt behandlas två yrkanden, nämligen dels ett motionspar, vari föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en snabb översyn av nu gällande bestämmelser om statsbidrag till inackordering av skolelev i enskilda hem eller skolhem; dels ock ett motionspar, där man kräver att riksdagen vid behandling av åttonde huvudtiteln måtte besluta att bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem må utgå med 4 kronor per elev och dag vid inackordering i enskilt hem samt med 3:70 kronor per elev och dag vid inackordering i elevhem.

Beträffande det första motionsyrkan-

Bidrag till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem

det redovisas i statsutskottets utlåtande att skolöverstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag företagit en utredning och framlagt förslag om uppräkningsbidragsbeloppet. Här föreligger sålunda inget behov av bifall till den i motionerna gjorda framställningen. Någon ytterligare utredning torde inte behövas.

Beträffande det andra motionsyrkandet om höjning av bidraget vitsordar jag i likhet med herr Larsson i Hedenäset att här föreligger behov av en uppräkningsbidrag — detta är också utskottets mening. Utskottet säger vidare att enligt »utskottets mening kan det ifrågasättas om anledning föreligger att uppskjuta denna uppräkningsbidrag på resultatet av 1958 års skatteutjämningskommittés arbete».

Om det nu är skatteutjämningskommitténs utredning Kungl. Maj:t väntar på eller om det är något annat som har legat till grund för Kungl. Maj:ts ställningstagande — det får Kungl. Maj:t själv svara på. Utskottet säger dock att utskottet förordar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet i anledning av dessa motioner anför. Detta är väl en så pass tydlig och klar fingervisning åt Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t inte längre kan gå förbi denna anvisning utan snarast möjligt bör framlägga förslag i ärendet. Det är det som utskottet förväntar, och därför har det inte velat för innevarande eller kommande budgetår tillstyrka den direkta uppräkningsbidrag som föreslås i motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag skall inledningsvis be att få försäkra herr Nilsson i Göingegården att jag inte betraktar honom som biträdande statsråd, så jag fordrar givetvis inte att han skall svara på de frågor jag riktade till statsrådet. Jag hoppas att det blir tillfälle längre fram

under behandlingen av detta utskottsutlåtande att få höra vad statsrådet har att anföra.

Vad sedan beträffar de synpunkter som herr Nilsson i Göingegården har framfört som talesman för utskottet, finner jag mig föranlåten slå fast, för det första att utskottet säger att några ytterligare utredningar på denna punkt inte kan behövas och för det andra säger att en uppräkningsbidrag måste ske snarast möjligt, så att statsbidragets realvärde återställs. »Snarast möjligt» bör väl innebära att beslutet fattas i dag och inte via en skrivelse skjuts på en mer eller mindre oviss framtid.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Bidrag till anordnande av skolskjutsar

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 38 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 30***Bidrag till anordnande av skolskjutsar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 111, s. 161 och 162) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörlin m. fl.* (I:125) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundmark m. fl.* (II:149);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I:94) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II:137), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandling av åttonde huvudtiteln måtte a) besluta att bidrag till s. k. självskjutsar måtte utgå med 95 öre per elev och dag, om skolvägen är längre än 7 km, och med 75 öre per elev och dag i övriga fall, samt b) till Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 56 110 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I:125 och II:149, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

II. att riksdagen måtte,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i anledning av motionerna I:94 och II:137 anfört;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:94 och II:137, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 56 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils Theodor Larsson, Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionerna I:94 och II:137, såvitt nu vore i fråga, be-myndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1962/63 lämna bidrag till s. k. självskjutsar med 95 öre per elev och dag i fall, då skolvägen vore längre än 7 km, samt med 75 öre per elev och dag i övriga fall;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:94 och II:137, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till anordnande av skolskjutsar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 56 110 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Under åberopande i det väsentliga av de skäl som jag anfört under föregående punkt ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 7 av herr Bengtson m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Med hänvisning till de skäl som utskottet anfört under föregående punkt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Allmänna läroverken: Avlöningar

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 30:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 37 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 31—40

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41

Allmänna läroverken: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 124, s. 187—209) föreslagit riksdagen att

dels besluta, att samrealskolorna i Hallsberg, Spånga, Vetlanda och Ånge fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skulle ombildas till högre allmän-

na läroverk med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde, varvid ombildningen skulle tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasierna vore i sin helhet färdigbildade;

dels besluta, att det kommunala gymnasiet i Hultsfred fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle successivt ombildas till statligt allmänt gymnasium med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde, under villkor att Hultsfreds köping åtog sig de skyldigheter, som enligt läroverksstadgan ankomme på läroverkskommun;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen anfört besluta om avvikelser från gällande linjeorganisation vid allmänna gymnasier;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordade;

dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

dels ock till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 230 155 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ragnar Bergh* och *Sveningsson* (I: 409) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 501);

dels ock en inom andra kammaren av herr *Helén* väckt motion (II: 29), vari hemställts att riksdagen måtte genom återkallande av särskild bestämmelse i regleringsbrev nr 1961:143: VI låta läroverksstadgans § 44 mom. 3 angående delningstal för realskoleklass gälla även realskolans högsta klass.

Allmänna läroverken: Avlöningar

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

1. besluta, att samrealskolorna i Hallsberg, Spånga, Vetlanda och Ånge fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, skulle ombildas till högre allmänna läroverk med den linjeorganisation Kungl. Maj:t bestämde; och skulle ombildningen tillgå sålunda, att första ringen vid ombildningen omedelbart upprättades och sedan ytterligare en ring per år, till dess gymnasierna vore i sin helhet färdigbildade;

2. besluta, att det kommunala gymnasiet i Hultsfred fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, skulle successivt ombildas till statligt allmänt gymnasium med den linjeorganisation, Kungl. Maj:t bestämde; allt under villkor att Hultsfreds köping åtog sig de skyldigheter, som enligt läroverksstadgan ankomme på läroverkskommun;

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om avvikelser från gällande linjeorganisation vid allmänna gymnasier;

4. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de allmänna läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordat;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 409 och II: 501,

1. godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

2. till Allmänna läroverken: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 230 155 000 kr.;

III. att motionen II: 29 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman*, *Ragnar Bergh*, *Per Jacobsson*, fröken *Ljungberg*, herr *Staxäng*, fröken *Elmén* och herr *Nilsson*

i Göingegården, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

alt riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 29, besluta, att i § 44, mom. 3 läroverksstadgan angivna bestämmelser om elevantalet i realskolans högsta klass skulle äga tillämpning fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) av herr *Einar Persson*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HELEN** (fp):

Herr talman! På riksdagens bord ligger Kungl. Maj:ts stora skolproposition, som bl. a. innehåller ett förpliktande uttalande om en omfattande sänkning av antalet elever per klass i den kommande grundskolan. Det är emellertid uppenbart att läget i fråga om lärartillgång och i viss mån också skolbyggnader är sådant, att en motsvarande förbättring beträffande arbetsläget inte kan komma till stånd parallellt med grundskolereformen i de äldre skolformerna: folkskola och realskola. Man måste med all sannolikhet räkna med att under dessa skolformers återstående livstid, tills grundskolan har ersatt dem, bevaras där de alltför stora elevtalen.

Det finns emellertid en förbättring, som jag i en motion ansett mig böra peka på såsom möjlig att genomföra, och det är att återgå till de bestämmelser beträffande realskolans avslutningsklass som har gällt under normala förhållanden. När en klass har bestått av 31 elever har man haft rätt att dela upp den i två klasser. Genom ett särskilt regleringsbrev, som tillkommit under krisartade förhållanden, har denna bestämmelse satts ur kraft. Det betyder att en rektor i en realskola, oavsett om det är en fristående skola eller ett läroverk, nu får göra en nyuppdelning endast när han har 36 elever eller flera i klassen.

Som bekant är övergångsfrekvensen av elever till gymnasiet mycket stor. Det

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

betyder att en omgruppering av eleverna i realskolans avslutningsklass praktiskt taget alltid måste äga rum. Mot den bakgrunden och med tanke på att det i stor utsträckning är fråga om elever som efter avslutad realskola går ut i förvärvslivet eller upptar en direkt yrkesinriktad utbildning är detta avslutningsår utomordentligt viktigt såväl när det gäller elevernas fostran som med hänsyn till deras intellektuella arbetsresultat.

Jag tror, herr talman, att det vore klokt av riksdagen att vidtaga den rättviseåtgärd som innebär, att man förkastar den krisartade undantagsbestämelsen och återinför den regel som tidigare var den normala, nämligen rätt att dela realskolans högsta klass när det finns 31 elever eller flera.

Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen 8 a vid punkten 41.

I detta anförande, under vilket herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde fröken *Karlsson* (h) och herr *Keijer* (fp).

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Såväl utskottet som riksdagen hade under fjolåret samma motion att behandla, och jag vill understryka vad vi har sagt i utskottsutlåtandet, att varken utskottet eller riksdagen biträdde det motionsyrkande som då förelåg.

Självfallet har vi icke funnit någon anledning att ändra ståndpunkt sedan i fjol, ty det har ju inte inträffat någonting annat än att vi har kommit ett år närmare den tidpunkt då realskolan skall uppgå i grundskolan — om den skall få det namnet eller något annat, men det får väl bli en sak att ta ställning till senare.

Då det som sagt icke har framkommit några skäl som vi ansett så pass bärande att vi i år måste ändra ståndpunkt i frågan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 41:o mom. III) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 a) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Helén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 65 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 42—45

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

Kungl. Maj:t hade (punkt 129, s. 216—218) föreslagit riksdagen att dels be-

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

myndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om statsbidrag från detta anslag till ett internatgymnasium vid Osby samskola, dels ock till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 220 000 kr., vilket innebure en anslagshöjning med 470 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Nordström m. fl.* (I: 53) och den andra inom andra kammaren av herr *Helén m. fl.* (II: 77), i vilka hemställts att riksdagen måtte a) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om statsbidrag från nedannämnda anslag även till gymnasiet vid Franska skolan; b) till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1962/63 anvisa avrundat 130 000 kr. utöver det i statsverkspropositionen upptagna förslagsanslaget om 12 220 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Dahl m. fl.* (I: 97) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 151).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad departementschefen anfört, besluta om statsbidrag från detta anslag till ett internatgymnasium vid Osby samskola;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 53 och II: 77 samt I: 97 och II: 151, till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 220 00 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Boman, Ragnar Bergh* och *Per Jacobsson* samt fröken *Elmén*, vilka ansett att utskottets hemställan under b) bort ha följande lydelse:

»b) i anledning av Kungl. Maj:ts för-

slag ävensom med bifall till motionerna I: 53 och II: 77 samt med avslag å motionerna I: 97 och II: 151, till Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 12 350 000 kr.»;

b) av herr *Staxäng*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HELEN** (fp):

Herr talman! Franska skolan firar i år sitt hundraårsjubileum. Jag tror man utan överdrift kan påstå, att det är en skola som är en prydnad för hela det svenska skolväsendet, en skola som bedriver en framgångsrik språk- och kulturundervisning, säkert mera framgångsrik än vad de flesta jämförbara skolor kan åstadkomma.

En uppfattning, som man ibland hör uttalas, att det skulle vara en överklass-skola, dementeras fullkomligt om man går igenom skolans matrikel och ser efter vilka barn som går där. Det är ingen tvekan om att intresset för franskt språk och fransk kultur numera är så utbredd här i landet, att det är väl motiverat att betrakta denna skola som en för många folkgrupper omistlig tillgång. Nu finns det ju ganska fasta bestämmelser om statsbidrag till de enskilda skolorna, och en praxis har etablerats som har inneburit att sedan en skola väl fått dimissionsrätt så brukar den också få bidrag när den första kullen har tagit sin examen.

Franska skolan fick sin dimmissionsrätt från och med läsåret 1957/58 och borde alltså rimligen ha kunnat räkna med statsbidrag genom beslut vid 1959 års riksdag. Skolöverstyrelsen har också tillstyrkt sådant anslag, men regeringen har ännu inte ansett sig kunna för riksdagen framlägga förslag därom. Det har nu bl. a. fått den tragiska följden att Stockholms stad, i avvaktan på riksdagsbeslut om sådant bidrag, dragit in stadens bidrag. Detta är visserligen

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

inte att betrakta som någon definitiv åtgärd utan har endast skett för att staden velat markera att det är fråga om en riksangelägenhet som skall behandlas på samma sätt som övriga statsbidragsfrågor.

Nu har statsutskottets majoritet åstadkommit en i hög grad välvillig skrivning. Det utsäges ganska klart, att denna skola enligt utskottets mening bör ha sitt statsbidrag, men majoriteten har inte kraft nog att segla för eget segel utan förlitar sig på att Kungl. Maj:t så småningom skall ta sig samman och framlägga ett förslag, helst till nästa års riksdag. Jag vill emellertid påpeka en inkonsekvens i statsutskottsmajoritetens utlåtande. Man hänvisar nämligen dels till att gymnasieutredningen skall pröva dessa frågor i ett större sammanhang och dels till att Kungl. Maj:t har möjlighet att framlägga förslag om bidrag till nästa års riksdag. Om man skall avvakta gymnasieutredningens huvudbetänkande finns det ingen möjlighet för Kungl. Maj:t att framlägga förslag till nästa års riksdag. Utskottet måste alltså förutsätta att gymnasieutredningen får möjlighet att i särskild ordning pröva denna fråga. Jag vill vädja till statsrådet att, om majoritetens förslag bifalles, pröva den möjligheten.

Minoriteten i statsutskottet säger ifrån att beslut om bidrag bör fattas i dag. Det är inte bara för att fira skolans 100-årsjubileum som man vill det. Man vill dessutom att 1962 års riksdag, som — om inte alla tecken slår fel — avser att göra en bestående kulturinsats genom att fatta beslut om den obligatoriska nio-åriga grundskolan, inte skall hamna i det läget, att den samtidigt blir ansvarig för den kulturutarmning som kan bli följden, om enskilda skolor, som under de gånga åren gjort stora och värdefulla insatser i det svenska utbildningsväsendet, tvingas lägga ned sin verksamhet. Jag tror att alla i denna kammare skulle beklaga en sådan utveckling.

Mot bakgrunden av det sagda ber jag att få yrka bifall till den vid punkt 46 fogade reservationen av herr Boman m. fl.

I detta anförande instämde fru *Kristensson* (h) samt herrar *Rimmerfors* (fp), *Keijer* (fp) och *Berglund* (fp).

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Tillsammans med kamraterna på bohusbänken har jag väckt en motion med begäran om ett anslag av 30 000 kronor till Restenässkolan. Utskottet har inte kunnat bifalla vår framställning, som gällde att få bidrag till beredande av friplatser för stipendiaterna vid nämnda skola.

Frågan om de privata skolorna beräknas bli prövad i annat sammanhang, att döma av utskottets utlåtande. I Bohuslän betraktar vi Restenässkolan som en mycket betydelsefull skola. Den startade år 1933 och står sedan år 1949 under skolöverstyrelsens överinseende. Sedan år 1950 har skolans rektor rätt att anställa realexamen. Restenässkolan är ett internatläroverk med allmän bildningslinje. Om att skolan är uppskattad inom länet vittnar bl. a. den enighet som präglar de beslut som fattas i Göteborgs och Bohus läns landsting när det gäller att bevilja anslag till den.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt en ansökan från Restenässkolan om 30 000 kronor att användas för att möjliggöra ett antal frielevplatser och nedsatt inackorderingsavgift för behövande elever. Det skulle ha varit mycket välkommet med ett sådant anslag. Många av skolans elever har inte möjlighet att bo i sina hem under skoltiden. Det gäller inte minst de ungdomar som kommer från vår skärgård och våra öar. Många målsmän till studiebegåvade barn kan inte heller klara de ekonomiska påfrestningar som det innebär för dem att ha barnen inackorderade eller placerade vid internatskola. Det har också konstaterats att barn från splittrade hem ofta är i behov av ett miljöbyte. Den ensamstående

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

familjeförsörjaren kan många gånger av olika anledningar inte handha den barnuppfostrande uppgiften. Genom att barnen får tillfälle att vistas vid ett internatläroverk och där vara tillsammans med goda lärare och kamrater får de större möjlighet att erhålla det lugn och den harmoni som vi alla behöver, men som barn från splittrade hem inte alltid får åtnjuta.

En annan faktor att beakta i detta fall är att det vid en sådan skola går många barn vilkas föräldrar visserligen kan ha ett mindre kapital men trots detta inte har tillgång till likvida medel, eftersom det relativt lilla kapitalet är bundet i fastighet eller rörelse. Stipendierna kan bli reducerade för dessa elever utan att deras målsmän har större möjlighet än sådana vilkas barn har högsta stipendiebeloppet att låta barnen få medel för sina studier.

Till dessa argument för anslag kan också läggas att det inte är önskvärt att ett sådant internatläroverk skall få den prägeln på sig att endast rika mäns barn kan gå där.

Utskottet hänvisar — som jag inledningsvis nämnde — till att frågan om bidrag till internatskolor hör till de problem som behandlas på annat sätt. Sedan motionen väcktes har nämligen propositionen nr 54 kommit, och därför vill man inte förorda en ökad medelsanvisning. Jag har med det anförda velat påpeka att många skäl talar för att det skulle behövas anslag av det slag som vi motionerat om. Frågan skall emellertid prövas, och då har jag bara att hoppas att det skall vara möjligt att inom en inte alltför avlägsen framtid på detta sätt hjälpa barn från de hem jag här nämnt om att få antingen friplatser eller också nedsatt inackorderingsavgift.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Jönköping (fp), *Gustafsson* i Uddevalla (s), *Staxäng* (h), *Johansson* i Torp (s), *Svensson* i Kungälv (s) och herr *Dahlgren* (cp).

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag tror att herr Helén har rätt då han här säger att de flesta av kamrarnas ledamöter säkerligen kommer att vara välvilligt inställda till frågan om bidrag åt Franska skolan i Stockholm, så att den kan fortsätta sin verksamhet. Det är också riktigt, som herr Helén redovisade, att utskottet för sin del har varit synnerligen välvilligt. Vi förutsätter dock att Stockholms stad, som ju är part i målet, i fortsättningen kommer att ge skolan så pass mycket stöd att dess verksamhet kan fortgå till dess att Kungl. Maj:t — som vi hoppas — till ett kommande år visar sig mer välvillig i fråga om bidrag än under innevarande år.

Det är klart att en skola av denna typ helt enkelt inte får läggas ned. Det är kanske oturligt att den har råkat ut för motigheter just vid firandet av sitt 100-årsjubileum, men det får väl tas som en prövning. Jag föreställer mig som sagt att den nuvarande chefen för eklektiskastikdepartementet skall handla i likhet med en sin företrädare, statsrådet Engberg, som på sin tid välvilligt lade sig ut för denna skolas verksamhet och tog den alldeles speciellt under sina vingars skugga.

Utskottet har ju också redovisat som sin uppfattning att Kungl. Maj:t kommer att snarast och kanske redan för nästa års riksdag framlägga förslag om sådant bidrag, och jag skulle nog ta mycket miste, om inte Kungl. Maj:t söker tillgodose utskottets önskemål i detta avseende.

Herr Mattsson fogade inte något yrkande till sitt uttalande om Restenäs-skolan. Nu är det ju det sittande skolutskottet som får ta upp de speciella problem som herr Mattsson och medlemmarna betraktat såsom angelägna, och jag föreställer mig att särskilda utskottet i detta sammanhang kommer att behandla frågan om samtliga skolor som kan inpassas under den beteckning det här gäller.

Privatläroverk: Bidrag till vissa privatläroverk

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att korrigera en formulering i reservationen. Det talas där om att man inte genom ett uteblivet anslag till Franska skolan bör »bryta mot en sedan länge tillämpad praxis». Herr Helén har också från denna plats närmare utvecklat detta genom att hänvisa till att Franska skolan erhållit dimissionsrätt och följaktligen enligt praxis också borde ha fått statsbidrag. Detta är ett missförstånd. Det finns inte någon sådan praxis när det gäller privata skolor. Beträffande kommunala gymnasier existerar däremot en mycket bestämd praxis som utvecklat sig under senare år. Dessutom finns det en regel som säger, när det första statsbidraget i sådana fall skall utgå.

Då det gäller privata skolor skulle man, herr talman, närmast kunna säga att praxis är den, att sådana skolor inte erhåller statsbidrag. Kammarens ärade ledamöter har säkert starkt minne av de otaliga debatter som här förts beträffande statsbidrag till privata skolor. Jag behöver bara nämna sådana namn som Mariannelundsskolan och Kristoferskolan i ett tidigare skede.

I första kammaren gjordes till och med gällande att Franska skolan skulle från departementet ha fått ett löfte om statsbidrag. Detta är också ett missförstånd, och jag kan inte förklara hur det uppstått. Något sådant löfte har självfallet inte givits.

Det väsentliga och för regeringens del avgörande i detta sammanhang har emellertid varit att man inte gärna kan ta upp frågan om statsbidrag till privata skolor av ifrågavarande typ samtidigt som särskilda utskottet skall behandla hela principspörsmålet om enskilda och privata skolor. Skolberedningen intog

enligt min uppfattning en mycket positiv och välvillig hållning till dessa skolor, och propositionen var skriven i samma anda. Det finns emellertid en rad problem som måste lösas i detta sammanhang. Det gäller t. ex. förhållandet mellan internat- och externatskolor, frågan om hur man skall förfara med de gamla realskolorna och hur det skall bli möjligt upprätta högstadier i anslutning till gymnasieinternat o. s. v.

I avvaktan på denna principdebatt om de privata skolornas framtida ställning är det givetvis mycket svårt att lämna statsbidrag till enskilda skolor. Framställningen om statsbidrag till Franska skolans gymnasium är inte den enda i sitt slag, utan det finns en mängd sådana framställningar från olika skolor, privata, enskilda och religiösa. Det enda undantag som i år har gjorts är att Estniska gymnasiet har föreslagits erhålla statsbidrag. Tidigare har sådant bidrag utgått från departementets anslag för extra utgifter. Det är emellertid här fråga om en skola av alldeles speciell karaktär. Det andra undantaget är att det föreslås ett positivt beslut beträffande Osby samrealskola, som skall omändras till ett internatgymnasium när den tiden kommer.

Det är mot denna bakgrund, alltså hela principfrågan om privatläroverkens ställning, som jag anser att man inte i dag kan ta upp en framställning om bidrag till en enskild skola.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Det är inget tvivel om att statsrådet Edenman formellt sett har rätt när han gör denna distinktion mellan kommunala gymnasier och enskilda. Inom Stockholms skolförvaltning har emellertid frågan om bidrag till Franska skolan med hänsyn till storleken av de bidrag som utgått bedömts såsom jämförbar med frågan om bidrag till de kommunala gymnasierna. Denna argumentation får stöd av förutvarande högsta chefen för Stockholms stads skol-

Privatläroverk: Bidrag till vissa internatläroverk m. m.

förvaltning som nu är ordförande i Franska skolans styrelse.

Nu får man väl efter statsrådets inlägg hoppas att behandlingen av bidragsfrågan i fortsättningen blir lika gynnsam som utskottet har tänkt sig. Jag förutsätter att så blir fallet.

När statsrådet här räknade upp några namn på enskilda skolor, lät det ungefär som en serie slagfält. Det brukar sägas att förbrytaren återvänder till platsen för sina brott. Statsrådet återvänder till platsen för sina nederlag. Jag vill erinra herr statsrådet om hur grundligt han led nederlag i fråga om Mariannelund i fjol. Jag skall inte på grund av att så många av kammarens ledamöter för närvarande intar sin frukost ge statsrådet möjligheten av ett nytt voteringsnederlag, utan jag utgår ifrån att statsrådet själv nästa år lägger fram förslaget.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a)

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b)

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9 a) av herr Boman m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 47

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 48

Privatläroverk: Bidrag till vissa internatläroverk m. m.

Sedan punkten föredragits anförde

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet haft att behandla en fyrtio motion med hemställan om bidrag till Ekebyholmsskolan om 98 000 kro-

nor för nästkommande budgetår. Utskottet har avvisat motionen under hänvisning till en kommande prövning av riktlinjerna för stöd till privata skolor för barn i skolpliktsåldern. Jag inser väl, efter herr statsrådets anförande nyss, att det är lönlöst att yrka bifall till motionen. Men jag skulle i alla fall vilja säga några ord och hoppas sedan att denna skola får en välvillig behandling från statsrådets sida ett kommande år.

Ekebyholmsskolan är ju en i vissa avseenden särpräglad skola, vars värde är oomtvistligt. Redan detta är en motivering för statsbidrag. Skolan, som är belägen vid Rimbo i Uppland, är kombinerad externat- och internatskola med ett gymnasium om för närvarande 35 elever och en realskola med 120 elever. Det är denna senare som anslagsänkandet har gällt.

Under innevarande läsår uppgår internatelevernas antal till 90. Bland denna kategori har det alltid funnits icke få från splittrade hem eller elever som eljest kan betecknas som missanpassade. Under detta läsår uppgår deras antal till 22 procent men har vissa år varit över 40 procent. Det betyder alltså att skolan omfattats med förtroende av föräldrar och barnavårdsmyndigheter i skilda delar av landet. Vi har inte alltför många skolor som kan ge denna kategori av barn undervisning på högstadiet.

Man synes också lägga stor vikt vid den individuella elevvården, och skolan kan i det hänseendet uppvisa mycket goda resultat. Det är icke få elever som misslyckats vid andra skolor men som funnit sig väl till rätta på Ekebyholm.

Ett par drag i skolans undervisning är värda att notera. Man har femdagarsvecka med genomgående goda erfarenheter. Vidare får internateleverna deltaga i praktiskt arbete av olika slag i skolhemmet och i lantbruket. Erfarenheterna härav är också enligt uppgift mycket positiva. Som internatskola har

alltså Ekebyholm många värdefulla egenskaper.

Som externatskola ombesörjer Ekebyholmsskolan högstadiundervisningen för de kringliggande kommunerna. Sålunda uttalar Sjuhundra skolstyrelse, att »för närvarande ett femtiotal elever från Sjuhundra kommun går i Ekebyholmsskolan och att beträffande särskilt elever från Rånäs-Fasterna-området skolan erbjuder särskilda fördelar ur den synpunkten att eleverna genom att bevista denna skola slipper inackordering». Från Knutby kommun kommer ett tjugutal elever. Eftersom grundskolan ännu inte är genomförd i dessa kommuner, får Ekebyholmsskolan en särskild betydelse för bygden.

Herr talman! Jag ställer inte något särskilt yrkande, men jag har velat nämna detta för att rekommendera Ekebyholmsskolan.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* (fp) och *Grebäck* (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 49—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53

Högre tekniska läroverk: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt 135, s. 223—239) föreslagit riksdagen att dels besluta, att i Hässleholm, Kiruna och Stockholm skulle fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas högre tekniska läroverk under villkor, att städerna åtog sig tillhandahålla för läroverken erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de högre tekniska läroverken, som föranleddes av vad departementschefen förordat, dels godkänna av departe-

mentschefen angiven avlöningsstat för de högre tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Högre tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 26 920 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ake Larsson m. fl.* (I: 51) och den andra inom andra kammaren av herr *Petterson i Degerfors m. fl.* (II: 84);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Erik Olsson m. fl.* (I: 113) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindström m. fl.* (II: 147);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nils Elowsson m. fl.* (I: 130) och den andra inom andra kammaren av herrar *Jönsson* i Gärdss Köpinge och *Nelander* (II: 257), i vilka hemställts att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 måtte besluta, att det i propositionen föreslagna högre tekniska läroverket i Kristianstads län måtte förläggas till Kristianstad fr. o. m. höstterminen 1962.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 51 och II: 84, i vad de avsåge inrättande av ett högre tekniskt läroverk i Karlskoga, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 113 och II: 147 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 130 och II: 257, i vad de avsåge förläggning av högre tekniskt läroverk till Kristianstad, icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 51 och II: 84 samt I: 130 och II: 257,

a) besluta, att i Hässleholm, Kiruna och Stockholm skulle fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt,

Högre tekniska läroverk: Avlöningar

Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas högre tekniska läroverk under villkor, att städerna åtog sig tillhandahålla för läroverken erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för de högre tekniska läroverken, som föranledes av vad departementschefen förordat;

c) godkänna av utskottet framlagd avlöningsstat för de högre tekniska läroverken, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

d) till Högre tekniska läroverk: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 26 920 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herr *Karlsson* i Olofström, som ansett att utskottet — under erinran om att länsstyrelsen i Kristianstads län, överstyrelsen för yrkesutbildning och Sveriges industriförbund förordat Kristianstad som förläggningssort för det nya tekniska läroverket — bort under III. och IV. a) hemställa,

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 130 och II: 257, besluta, att det föreslagna nya högre tekniska läroverket i Kristianstads län förlades till Kristianstad;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 130 och II: 257 även med avslag å motionerna I: 51 och II: 84,

a) besluta, att i Kristianstad, Kiruna och Stockholm skulle fr. o. m. budgetåret 1962/63 eller den senare tidpunkt Kungl. Maj:t bestämde, successivt upprättas högre tekniska läroverk under villkor, att städerna åtog sig tillhandahålla för läroverken erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning;

b) av herr *Pettersson* i Degerfors, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KARLSSON** i Olofström (s):

Herr talman! Denna punkt omfattar ett flertal frågor, men jag har inte begärt ordet för att beröra dem alla. Jag skall endast säga några ord om en detalj, nämligen det i propositionen föreslagna tekniska läroverkets förläggning till Hässleholm.

I anslutning till detta propositionens förslag har det väckts två likalydande motioner, I: 130 och II: 257, i vilka det föreslagits att detta tekniska läroverk måtte förläggas till Kristianstad i stället för till Hässleholm. Jag delar denna motionärernas uppfattning, trots att jag varken är motionär eller mantalsskriven inom Kristianstads län.

När man läser reservationen, kan det synas som om jag är ganska ensam om denna uppfattning, men så är ingalunda fallet. Frågan om inrättande och förläggning av ett tekniskt läroverk i denna region har förberetts mycket omsorgsfullt, och olika institutioner har inkommit med remissyttranden i ärendet. Sålunda har länsstyrelsen i Kristianstads län förordat att läroverket förläggas till Kristianstad. Även överstyrelsen för yrkesutbildning — som inom parentes sagt kommer att bli huvudman för skolan — har förordat Kristianstad, och jag har mycket svårt att tänka mig att överstyrelsen har gjort det av några lokalpatriotiska skäl. Tvärtom har man där säkert utgått från reella bedömningar.

Vidare har Sveriges industriförbund i remissyttrande givit sitt förord för motionärernas förslag.

Man kan fråga vad anledningen är till att Kungl. Maj:t har föreslagit Hässleholm som förläggningssort. Jag påstår ingalunda att statsutskottet — och ännu mindre andra avdelningen — inte har ägnat denna fråga en ingående behandling. Jag gör mig nog inte skyldig till överdrift, om jag säger att vi

denna vår knappast har lagt ned så mycket tid på någon detaljfråga som på denna och på frågan om förläggningen av ett annat tekniskt läroverk i norr. Men även de ledamöter som har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag har varit mycket osäkra om vilken ståndpunkt de skulle inta i detta fall. Jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon större indiskretion, när jag säger det. Detta framgår också av utskottets utlåtande, där man skriver att valet av förläggningsort har varit mycket vanskligt. De båda föreslagna förläggningssorterna väger synnerligen jämnt. Men sedan man sökt med ljus och lykta har man kommit fram till att Hässleholm har ett fördelaktigare läge i kommunikationshänseende. Detta vill jag inte bestrida. Men den saken får väl inte vara avgörande i detta fall. Om vi bara jämför storleken på dessa båda städer, så finner vi att Kristianstad har cirka 13 000 fler invånare än Hässleholm. Detta måste få till följd att flertalet elever måste åka till läroverket, om det förlägges till Hässleholm.

Härtill kommer att de större industrierna är koncentrerade till Kristianstadsregionen. Jag behöver här bara nämna den troligen största industrien i länet, nämligen Bromölla. Vidare är en stor massafabrik för närvarande under uppförande ungefär två mil öster om Kristianstad. Anläggningskostnaderna för denna industri uppgår till cirka 100 miljoner kronor. Den kommer att starta i höst. Detta kommer att betyda att det i Kristianstadsområdet finns betydligt bättre tillgång till kvalificerade timlärare än i Hässleholm.

Till detta vill jag också lägga att Kristianstads stad har sin hamn förlagd till Åhus, ungefär en mil söder om staden. När nya industriprojekt blir aktuella, är det naturligt att de som förläggningssort väljer en plats i närheten av en hamn. Detta var väl en av de mera avgörande frågorna vid bestämmandet av platsen

för den nya massaindustrien, som jag här nyss har nämnt.

Man kommer nu utan tvivel från utskottshåll att säga att kostnaderna kommer att bli lägre speciellt för lokaler, om man förlägger det tekniska läroverket till Hässleholm. Ja, det kan vara möjligt att man just i starten kan få något lägre kostnader för lokaler och institutioner. Jag vill emellertid å andra sidan erinra om vad statsrådet Edenman har sagt i propositionen, där han förklarar att förläggandet av detta läroverk till Hässleholm inte får ha till följd att man i någon nämnvärd grad inkräktar på den privata tekniska skola som där finns.

Detta kommer att betyda att man där inom en mycket snar framtid får samma kostnader för lokaler som man kommer att få i Kristianstad. Jag tror emellertid att driftkostnaderna kommer att bli högre genom det förslag som här föreligger från Kungl. Maj:t och som utskottet har tillstyrkt, då jag är övertygad om att åtskilliga av timlärarna kommer att få åka igenom Kristianstad för att komma till detta tekniska läroverk. Därtill kommer flera elever att få olägenheter med resor o. d. vid en förläggning av skolan till Hässleholm. Jag anser att man vid inrättandet av ett nytt läroverk bör se till att detta förlägges till den ort där det tillgodoser det största antal elever som kan tänkas söka sig till denna skola.

Det är detta som gjort att jag har anslutit mig till motionärernas förslag, vilket innebär att förläggningssorten bör bli Kristianstad i stället för Hässleholm. Jag har fogat en reservation till det föreliggande utlåtandet och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Förläggandet av de två nya tekniska läroverken till lappländska malmfälten respektive Kristianstads län har — jag höll på att säga som vanligt i sådana lokaliseringsfrågor — väckt

Högre tekniska läroverk: Avlöningar

åtskilliga meningsskiljaktigheter. Valet har — såsom det heter i utlåtandet — varit mycket vanskligt, i synnerhet som inte ens respektive läns skolnämnder har tagit definitiv ställning i lokaliseringsfrågan. Utskottet erkänner också att starka skäl kan anföras för de alternativa förläggningsorterna.

I frågan om ett nytt tekniskt gymnasium i Kristianstads län har jag sökt att se det hela så opartiskt som möjligt och då kommit att stanna för Kristianstad. Jag har också varit med om att motionera för detta förslag. Jag skulle ha kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Karlsson i Olofström anfört, men jag vill därutöver med några ord motivera mitt ställningstagande.

Det måste väl ändå väga rätt tungt att såväl länsstyrelsen i Kristianstads län som överstyrelsen för yrkesutbildning och Sveriges industriförbund förordat Kristianstad. Åtskilliga industrier i länet har också uttalat samma mening.

Skolöverstyrelsen har beräknat antalet gymnasister vid Kristianstadsläroverket år 1965 till cirka 700, varav 210 vid fackgymnasier, medan motsvarande siffror för Hässleholm är 490 respektive 150. Sammanlagda antalet fackgymnasister skulle enligt dessa beräkningar komma att bli cirka 400, varifrån ett 60-tal avgår för Kristianstads handelsgymnasium. För detta handelsgymnasium kommer en ny skolbyggnad att uppföras, och denna skulle lämpligen kunna utvidgas till att omfatta även ett tekniskt gymnasium. Underlaget för ett tekniskt gymnasium i Kristianstad skulle därigenom komma att uppgå till cirka 350 elever.

Förväntningarna i fråga om industriutvecklingen är enligt en företagsenkät väl så stora i Kristianstad som i Hässleholm. Siffrorna för ökningen av antalet industrianställda per år är 100 respektive 60 st. Ingen vill heller bestrida att Kristianstad är den största centralorten och har det största omlandet. Kommunikationsväsendet är förvisso

bra i båda städerna, men jag tror att det är betydligt bättre utbyggt i Kristianstads omland.

Herr talman! Såväl industrialisering som befolkningsutveckling och elevtillgång för ett tekniskt gymnasium talar enligt min mening för ett förläggande till Kristianstad av denna skola, och jag ber att få yrka bifall till den av herr Karlsson i Olofström framförda reservationen.

Herr JOHNSSON i Skoglösa (cp):

Herr talman! Jag har i läns skolnämnden kommit att syssla en del med frågan om förläggningsorten för det av Kungl. Maj:t föreslagna högre tekniska läroverket i Kristianstads län. I utskottsutlåtandet sägs att läns skolnämnden inte tagit definitiv ställning till om läroverket skall förläggas till Kristianstad eller till Hässleholm. Det är nog riktigt, om man ser endast på det yttrande som avgivits. Men i den utredning som ligger till grund för detta läns skolnämndens yttrande — en utredning som enligt min mening är helt opartisk — finner man att skälen för ett förläggande av läroverket till Hässleholm väger kraftigt över.

Jag kan säga som herr Karlsson i Olofström, att jag är inte motionär och jag bor inte i Hässleholm och jag bor inte i Kristianstad, men jag hyser för min del ändå ingen tvekan om vilken ställning jag skall ta. Även om det framhålles att Kristianstad är den största staden och även om man säger att förbindelserna per buss eller järnväg där är så och så många fler, kommer man inte ifrån, ifall man känner förhållandena i länet, att det skall vara en skola inte för Kristianstad och dess omgivning utan för ett mycket större område — för hela länet praktiskt taget. Då kan det inte råda något tvivel om att Hässleholm såväl ur trafikteknisk synpunkt som ur många andra synpunkter är den lämpligaste förläggningsorten.

I Hässleholm finns också, såsom fram-

Högre tekniska läroverk: Avlöningar

hållits, en teknisk skola. Där finns alltså institutionslokaler och en lärarkår. Denna tekniska skola har också varit filial till det tekniska gymnasiet i Hälsingborg.

Förutsättningarna är alltså mycket goda i Hässleholm. Vet man vidare att det i Hässleholms omgivning finns ett flertal starkt industrialiserade orter — jag kan som exempel nämna Osby, Älmhult, Perstorp, Tyringe — måste man säga sig, att allt detta väl uppväger Kristianstads något högre befolkningssiffra — Kristianstad har cirka 10 000 fler invånare än Hässleholm.

När herr Karlsson i Olofström så kraftigt understryker, att KÖY uttalat att det tekniska läroverket bör förläggas till Kristianstad, vill jag erinra om att KÖY tidigare två år å rad förordat Hässleholm som förläggningsort. Jag kan för min del inte finna att det under de senaste åren skulle ha skett någon större ändring i förhållandena — det skulle i så fall snarare ha varit till Hässleholms fördel än till Kristianstads.

Vidare vill jag framhålla, att om det tekniska läroverket förläggs till Kristianstad kommer det att bli en viss konkurrens med Karlskrona tekniska läroverk i Blekinge. Jag kan inte riktigt förstå varför herr Karlsson i Olofström på detta sätt försöker dra konkurrensen mera in på knutarna än vad som är nödvändigt.

Herr talman! Jag har alltså uppfattningen att Hässleholm är den lämpligaste förläggningsorten, och jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Sköld* (s), *Engkvist* (s) och *Nilsson* i Lönsboda (fp).

Herr **KARLSSON** i Olofström (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johnsson i Skoglösa upplyser kammaren om att länskolnämnden sysslat åtskilligt med denna fråga. Jag skall inte söka gendriva det påståendet, men det skulle vara 3* — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 15*

mycket intressant att veta, vilken ståndpunkt länskolnämnden intagit. Jag har penetrerat ärendet och har inte kunnat komma till någon annan uppfattning än att länskolnämnden inte sagt vare sig det ena eller det andra.

Det tjänar väl ingenting till att inför kammaren repetera, att olika orter har en så och så stor befolkning. Faktum är ju, att det material som föreligger visar klart att Kristianstads-området har den talrikaste befolkningen. Detta faktum ändras inte, hur många småorter och byar herr Johnsson i Skoglösa än räknar upp.

Herr Johnsson i Skoglösa säger vidare att KÖY tidigare under ärendets behandling varit inne på Hässleholm. Det är riktigt, men det betyder ju att KÖY efter närmare övervägande kommit till den uppfattningen att den fördelaktigaste orten är Kristianstad. Det är väl ingen som tror att KÖY ändrat sin uppfattning utan mycket ingående prövningar.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karlsson i Olofström efterlyste länskolnämndens yttrande. Jag sade i mitt första anförande att länskolnämnden i sitt yttrande inte sagt någonting bestämt om var skolan borde placeras; vi menade att det viktigaste var att få den till länet.

Herr Karlsson vet lika väl som jag, att olika lokala intressen kan göra sig gällande och att man då måste skriva på ett mjukare sätt och hänvisa till den bilaga på vilket hela yttrandet bygger. Om herr Karlsson läst bilagan vet han att den otvivelaktigt säger att Hässleholm är att föredra.

Herr **NILSSON** i Göingegården (h):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Karlsson i Olofström sade att andra avdelningen lagt ned åtskilliga timmar av sin sammanträdestid på att nå fram till ett ställningstagande röran-

Högre tekniska läroverk: Avlöningar

de förläggningen av detta tekniska gymnasium. Det är kanske inte märkvärdigt med tanke på att de ansvariga remissinstanser som har avgivit yttrande varit tveksamma i den mån de inte redovisat ett helt annat ställningstagande än Kungl. Maj:ts. Detta har givetvis medfört att avdelningen för sin del velat penetrera denna fråga noga.

De olika synpunkter som talar för den ena eller andra förläggningen har redovisats redan tidigare här i dag. Det är emellertid fyra synpunkter som varit avgörande både för min egen del och för utskottets ställningstagande.

Det har för det första varit hänsynen till upptagningsområdet, man kanske måste tillägga hänsyn till det »framtida» upptagningsområdet. Vi kommer inte ifrån att Hässleholms-området därvidlag visar en ökning gentemot Kristianstads-området. Vi vet ju att befolkningen dras västerut från Österlen, och detta kommer givetvis också att inverka på elevantalet vid ett tekniskt gymnasium i Kristianstad i framtiden.

Den andra synpunkten var att Hässleholm i kommunikationshänseende — det kan man nog inte heller komma ifrån — ligger bättre till än Kristianstad i den mån man tar hänsyn till att en del större tätorter på inte alltför långt avstånd från Hässleholm kan leverera elever lättare till Hässleholm än till Kristianstad.

För det tredje är det bättre tillgång till timlärare och extra lärarkrafter i Hässleholm på grund av den tekniska skola som nu finns där.

För det fjärde blir säkerligen kostnaderna — en sak som herr Karlsson i Olofström rörde vid — betydligt lägre om man väljer Hässleholm. Byggfrågan kommer därvid in i bilden.

Det är dessa fyra synpunkter som till syvende og sist blivit avgörande för oss, efter många resonemang fram och tillbaka, varvid vi ibland tyckte att man kunde singla slant om vilken plats man borde föreslå. Majoriteten inom

avdelningen liksom också den överväldigande majoriteten inom utskottet har dock stannat vid Hässleholms-förslaget. I detta avseende ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Man skulle kunna säga att samma problem som gällande avgörandet Hässleholm kontra Kristianstad också har gällt förläggningen av ett annat tekniskt gymnasium, där problemet gällt Kiruna kontra Gällivare. Starka krafter har varit i rörelse för att ändra det förslag Kungl. Maj:t har lagt fram därvidlag. Även i det fallet har avdelningen och utskottet slutligen stannat för att enhälligt tillstyrka Kungl. Maj:t förslag.

Vad sedan beträffar det tekniska läroverket i Karlskoga, vars inrättande begärs i motioner, har utskottet uttalat att man hoppas att Kungl. Maj:t till ett kommande år framlägger förslag om att ett tekniskt gymnasium kommer till stånd även i Karlskoga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Herr Johnsson i Skoglösa talade om en bilaga som länskolnämnden har avfattat. Men om jag läser ett utlåtande, så läser jag vad som står skrivet och jag läser inte — som herr Johnsson i Skoglösa i detta fall tycks ha gjort — mellan raderna. För övrigt är jag övertygad om att det är mindre lyckat för herr Johnsson i Skoglösa att ge sken av att han representerar länskolnämnden för Kristianstads län. Det gör han inte!

Herr Johnsson i Skoglösa sade i ett tidigare anförande att han hade bekymmer för läroverket i Karlskrona i mitt hemlän. Det är fullständigt onödiga bekymmer. Här är det ju fråga om att få till stånd en ökad utbildning, och i läroverket i Karlskrona har man sannernligen inga platser som står tomma.

Till herr Nilsson i Göingegården vill jag säga att kommunikationerna till

Bidrag till driften av centrala yrkesskolor

skolan blir i stort sett desamma oavsett vilken av de två orterna man väljer.

I fråga om tillgången till kvalificerade lärare har jag inte samma uppfattning som herr Nilsson i Göingegården. Sveriges industriförbund har en annan uppfattning, nämligen att det finns ett betydligt större antal civilingenjörer i Kristianstad-regionen än i Hässleholm.

Vad beträffar frågan om kostnaderna förhåller det sig ingalunda så att det i Hässleholm finns lokala institutioner som står redo att ta emot detta läroverk.

I fråga om byggkostnaderna har jag ingen bestämd uppfattning, men jag skulle tro att de blir ungefär desamma vare sig man bygger i den ena eller den andra staden.

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (cp):

Herr talman! Herr Karlsson i Olofström sade att jag inte kunde göra anspråk på att representera länsskolnämnden i denna fråga. Jag sade redan i mitt första anförande att om det finns delade meningar och lokala intressen gör sig gällande, så försöker man skriva mjukt för att över huvud taget kunna enas om ett resultat. Jag sade också att jag byggde min uppfattning på den utredning som gjorts genom länsskolnämnden, och det anser jag vara tillräckligt.

Jag skulle också vilja säga till herr Karlsson i Olofström att inte någon representant från Kristianstads länsbänk sagt emot vad jag anför; det har tvärtom kommit instämmanden.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III och IV

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda

hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 10 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 53:o) mom. III) och IV) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen 10 a) av herr Karlsson i Olofström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 18 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 54—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Bidrag till driften av centrala yrkesskolor

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord i anslutning till utskottsbehandlingen av motion nr 81 i denna kammarare. Vi motionärer har hemställt om ett extra statsbidrag för de båda tekniska skolorna i Katrineholm och Hässleholm. Utskottet har vid sin behandling av motionen i likhet med motionärerna funnit att statsbidragen för skolor av denna karaktär för närvarande inte är tillfredsställande och har för sitt vidkommande föreslagit en översyn av nu gällande statsbidragsbestämmelser. Utskottet har däremot inte kunnat bifalla motionärernas framställning om ett extra statsbidrag redan i år.

Motionärernas framställning grundar sig på vetenskapen om att man i yrkesöverstyrelsen anser att dessa båda skolor är av speciell karaktär och därför skulle kunna brytas ut ur helheten. Vi motionärer får väl ändå vara tillfredsställda med utskottets ställningstagande, men jag har velat begagna detta tillfälle till att understryka angelägenheten av att den översyn som utskottet nu förordar kommer till stånd utan dröjsmål och genomföres så snabbt, att resultatet därav kan framläggas redan i nästa års statsverksproposition. Det är i varje fall enligt min mening orimligt att några enskilda kommuner skall få bära en så oproportionerligt tung börda för en undervisning, som ändå måste sägas vara av rikskaraktär och som vi väl alla är synnerligen medvetna om angelägenheten av. Vi räknar sålunda med att denna översyn kommer att ske snabbt, och vi räknar även med ett snabbt resultat. Jag har därför, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag på denna punkt.

I detta anförande instämde herrar Hedin (h), Darlin (h), Engkvist (s) och Johnsson i Skoglösa (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 63

Bidrag till driften av lokala yrkesskolor

Sedan punkten föredragits anförde

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Den motion, som jag och herrar Nordgren och Magnusson har väckt och i vilken vi framfört önskemålet om att kretsen av statsbidragsberättigade inbyggda skolor och företagsskolor skall utvidgas har icke tillstyrkts av statsutskottet. Statsutskottet framhåller att de merkantila fackskolorna, som nu kommer att inrättas ovanpå grundskolorna, kommer att påverka ställningstagandet till spörsmålet om statligt stöd åt de i motionen berörda skolorna. Jag tror inte att de merkantila fackskolorna kan ersättas av de inbyggda skolorna och företagsskolorna på handels- och kontorsområdet. Jag kan inte finna att det finns några garantier för att fackskolorna når samma klientel som dessa lokala skolor. Dessutom kommer det att dröja åtskilliga år innan kommunerna blir försedda med fackskolor.

Det finns alla skäl att utnyttja de år framöver, då fackskolorna ännu inte är utbyggda. Därigenom ger vi större möjligheter för t. ex. handeln att fånga upp det stora utbildningsbehovet. Handeln genomgår just nu en rationaliseringsperiod. Stora krav ställs från allmänhet och samhälle på service och upplysning. Förbättringar i dessa avseenden kan åstadkommas med hjälp av de inbyggda skolorna. Därför, herr talman, hade jag helst sett att utskottet skrivit något gynnsammare än vad nu är fallet. Jag anser mig emellertid inte böra gå emot ett enhälligt utskott och har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov*Punkterna 64—69*

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 70***Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov**

Kungl. Maj:t hade (punkt 152, s. 267 och 268) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 25 000 kr.

I samband därmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson* (I: 420) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 499), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att för Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 40 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 420 och II: 499, till Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 25 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman*, *Ragnar Bergh*, *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Nils Theodor Larsson* och *Edström*, fröken *Ljungberg*, herr *Staräng*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 420 och II: 499, till Bidrag till kostnaderna för granskning av utförda gesällprov för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 40 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Vi har med tillfredsställelse konstaterat, att statsrådet och

chefen för ecklesiastikdepartementet i årets statsverksproposition föreslagit, att ett schablonmässigt beräknat belopp skall ställas till Sveriges hantverks- och industriorganisations förfogande för nästa budgetår för täckande av kostnaderna för den av kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning fastställda granskningen av utförda gesällprov.

Det anslaget gäller emellertid nästa budgetår. För innevarande budgetår uppstår en brist på åtskilliga tusen kronor. Den uppgår för närvarande, då ett kvartal återstår, till 13 480: 30. Dessa pengar ligger till större delen enskilda granskningsmän ute med, men även Sveriges hantverks- och industriorganisation har utbetalt vissa belopp. Det är naturligtvis inte fråga om några stora belopp i en statsbudget, men för enskilda människor kan de ha avsevärd betydelse. Granskningsmännen utför detta uppdrag åt staten för den blygsamma ersättningen av 20 kronor per dag samt i förekommande fall ersättning för andra klass resa.

Då vi alla vet hur fördelaktig den yrkesutbildning är som avslutas med gesällprov även ur samhällsekonomisk synpunkt och likaledes hur blygsam ersättningen till granskningsmännen är, föreställer jag mig att varken statsrådet eller riksdagen vill försvåra denna utbildning genom att undandra sig den utlovade ersättningen till granskningsmännen.

I skrivelse till statsrådet av den 12 december 1961 och i motionsparet I: 420 och II: 499 har vi redogjort för läget i fråga om detta anslag och hemställt om ett tilläggsanslag om förslagsvis 15 000 kronor avseende det nu löpande budgetåret. Att döma av den brist som finns, när ett kvartal återstår, d. v. s. kronor 13 480: 30, synes det i motionerna föreslagna beloppet om 15 000 kronor vara väl beräknat för att möjliggöra en avveckling av den uppkomna balansen på detta anslag. Det skulle bli en avveckling, som inte

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

bara vi motionärer och granskningsmännen anser mycket angelägen och väl motiverad, utan som även kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning anser bör komma till stånd.

Med stöd av det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 11 vid punkt 70.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att det här är fråga om ett bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov.

Riksdagen har väl aldrig beslutat att staten skulle betala hela kostnaden för denna granskning. Vad riksdagen har gjort är att den beslutat vissa bidrag till granskningsverksamheten. Dessa bidrag har ingalunda varit oförändrade. Jag vill sålunda erinra om att medan bidragssumman för budgetåret 1960/61 inte var mer än 5 000 kronor, uppgår den för innevarande budgetår till 20 000 kronor. För nästa budgetår föreslås ett belopp på 25 000 kronor. Man kan därför inte påstå att bidragssumman bibehållits oförändrad och att staten undandragit sig utlovad ersättning till granskningsmännen. Beloppen har i stället ökat ganska väsentligt.

Ett bifall till reservanternas yrkande skulle betyda, att beloppet fördubblades i relation till bidraget för innevarande budgetår. Detta har utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna tillstyrka. Här föreslås dock en ökning av bidraget med 5 000 kronor. Jag skulle kunna tillägga, att det finns åtskilliga ändamål som det skulle vara mer angeläget ge bidrag än att klara av den brist som uppkommit i detta fall.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

servationen II); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nordgren begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 97 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 71

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 72

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

Kungl. Maj:t hade (punkt 154, s. 270—272) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 19 590 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 102) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 135), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta, att under budgetåret 1962/63 statsbidrag måtte utgå till ytterligare två folkhögskolor utöver de av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna samt att riksdagen under riksstatsens åttonde huvudtitel, punkt 154, Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor måtte anvisa ett förslagsanslag av 19 894 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 104) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson i Stenkyrka m. fl.* (II: 163), i vilka hemställts att riksdagen, i syfte att ytterligare tre folkhögskolor skulle erhålla driftbidrag verksamhetsåret 1962/63, måtte besluta att till Bidrag till driften vid folkhögskolor för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 19 894 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 121) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobsen i Sala m. fl.* (II: 140), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att under budgetåret 1962/63 statsbidrag måtte utgå till ytterligare tre folkhögskolor och att till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för sagda budgetår anvisa ett förslagsanslag å 19 894 400 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson i Svalöv m. fl.* (II: 261), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 19 742 000 kr., innebärande att statsbidrag fr. o. m. nästa budgetår skulle utgå för ytterligare två folkhögskolor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist* (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr *Hammar m. fl.* (II: 255);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svanström* (I: 209) och den andra inom andra kammaren av herr *Johnsson i Skoglösa m. fl.* (II: 315).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 209 och II: 315 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 205 och II: 255, besluta att icke anslå medel till kvalificerad ungdomsledarutbildning;

III. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 102 och II: 135, I: 104 och II: 163 samt I: 121 och II: 140, besluta att icke för budgetåret 1962/63 medgiva statsbidrag till ytterligare två folkhögskolor utöver Kungl. Maj:ts förslag;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 202 och II: 261, besluta att för budgetåret 1962/63 medgiva statsbidrag till ytterligare en folkhögskola utöver Kungl. Maj:ts förslag;

V. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 102 och II: 135, I: 104 och II: 163 samt I: 121 och II: 140 ävensom med bifall till motionerna I: 202 och II: 261, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 19 742 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Gillström, Einar Persson, Bergman, Fritz Persson, Bengt Gustavsson, Herbert Larsson, Petterson i Degerfors, Gustafsson i Stockholm och Mellqvist*, fru *Lewén-Eliasson* och herr *Johansson i Norrköping*, vilka ansett att utskottet under IV. och V. bort hemställa,

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

IV. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 202 och II: 261, besluta att icke för budgetåret 1962/63 medgiva statsbidrag till ytterligare en folkhögskola utöver Kungl. Maj:ts förslag;

V. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 102 och II: 135, I: 104 och II: 163, I: 121 och II: 140 samt I: 202 och II: 261, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 19 590 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Herr Wachtmeister har i en interpellation frågat om jag »avser, att de folkhögskolor, som nu efter medgivande av skolöverstyrelsen i full utsträckning eller blott delvis igångsatt sin verksamhet i vederbörlig tid, skall beviljas statsbidrag till driften».

Som framgår av vad jag anfört i årets statsverksproposition har 17 nya folkhögskolor erhållit statsbidrag under den senaste tioårsperioden. Sammanlagda antalet statsbidragsberättigade folkhögskolor är därmed 96. Av min redovisning i statsverkspropositionen framgår, att ytterligare tre folkhögskolor varit i verksamhet sedan arbetsåret 1958/59 och två sedan arbetsåret 1960/61. Dessa fem folkhögskolor var således i verksamhet — utan att erhålla statsbidrag — vid den tidpunkt, då statsutskottet i sitt av 1961 års riksdag godkända utlåtande nr 8 (punkt 60) uttalade, att statsbidrag i fortsättningen borde kunna medges i något större utsträckning än vad som varit fallet de senaste åren, detta i syfte att förhjälpa nämnda folkhögskolor till statligt bidrag utan alltför långt dröjsmål. Samtidigt framhöll utskottet, att det anförda inte avsåg en

uppmuntran att inrätta nya folkhögskolor. Därest en utökning av folkhögskolornas kapacitet befanns påkallad syntes enligt utskottets mening denna lämpligen böra komma till stånd genom dubblering av kurser och inrättande av filialskolor.

Av det här redovisade uttalandet, som också är återgivet i statsverkspropositionen, framgår att riksdagen själv har satt en gräns för tillväxten i antalet statsunderstödda folkhögskolor.

Mot denna bakgrund och givetvis även med hänsyn till den avvägning mellan skilda utgiftsändamål, som måste ske i varje statsbudget, har i statsverkspropositionen föreslagits att från och med nästa budgetår statsbidrag skall beräknas för ytterligare en folkhögskola. En utökning av det totala antalet bidrag till folkhögskolor utgör emellertid inte den enda utvägen att bereda bidragsutrymme för de i 1961 års riksdagsbeslut åsyftade skolorna. I den mån huvudman för en folkhögskola upphör att driva denna, bör huvudman för annan folkhögskola kunna tilldelas motsvarande bidrag. Under den nu aktuella anslagspunkten i statsverkspropositionen har begärts bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om sådan överflyttning av bidrag. Med utnyttjande av denna möjlighet — för närvarande är ett sådant fall aktuellt — och med ianspråktagande av det budgetmässiga utrymmet för folkhögskolorna, som den årliga resursavvägningen kan komma att medge, föreställer jag mig att det skall bli möjligt att »utan alltför långt dröjsmål» tillgodose de nu ifrågakommande folkhögskolorna med bidrag.

Låt mig till sist, herr talman, i detta interpellationssvar framhålla, att de synpunkter, som jag i propositionen nr 54 (s. 346—350) anlagt på frågan om folkhögskolans ställning och uppgifter i den framtida utbildningsorganisationen och bildningsverksamheten, enligt min mening starkt underbygger mitt

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

uttalande i statsverkspropositionen om att det synes välbetänkt att tills vidare räkna med en begränsning av tillväxten av antalet statsbidragsberättigade folkhögskolor.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för interpellationssvaret. Det tycks innebära att de sedan arbetsåret 1960/61 i verksamhet varande fem folkhögskolorna får statsunderstöd, dock inte i den takt som statsrådets företrädare och 1957 års riksdag ansåg borde vara möjlig utan — som statsrådet fullt riktigt anfört — »med i anspråktagande av det begränsade utrymmet för folkhögskolorna, som den årliga resursavvägningen kan komma att medge».

Efter dessa fem folkhögskolor, av vilka den senaste är Löftadalen i Halland, som alla påbörjat sin verksamhet vid en bestämd tidpunkt, tycks ecklesiastikministern vilja sätta streck, i tiden bestämt till den 17 maj 1961. Då godtog riksdagen det uttalande som statsrådet hänvisade till och som innebär att statsbidrag borde kunna medges i något större utsträckning än tidigare, inte för att gynna de särskilt nämnda fem folkhögskolorna utan för att hjälpa »de folkhögskolor, som påbörjade sin verksamhet i förlitande på nyssnämnda uttalande, till statsbidrag utan alltför långt dröjsmål».

Frågan är då vilken innebörd som skall läggas i begreppet »verksamhet». Är det alla förberedelsearbeten som behövs, till exempel lokalbyggen och annat, eller börjar verksamheten först i och med att den första elevkullen rycker in? För min del tycker jag nog att man i detta sammanhang måste räkna även förberedelsearbetena till verksamheten. I så fall var det när riksdagen

fattade sitt beslut förra året inte fem utan sju folkhögskolor som hade påbörjat sin verksamhet. Det var utöver de fem, som ecklesiastikministern nämnde, Lunds stifts folkhögskola i Jämshög och Sveriges scoutförbunds folkhögskola i Kjesäter. Undervisningen i Jämshög började i höstas. I Kjesäter har man inte kommit i gång ens med byggnadsarbetena. Däremot har man ingått en del ekonomiskt förpliktande avtal.

Nu nämner statsrådet att statsbidrag inte nödvändigtvis behöver utgå som ett helt nytt sådant. Om någon folkhögskola läggs ned kan dess bidrag överflyttas till någon av de köande. Statsrådet nämnde ett aktuellt fall. Då skulle Jämshög, som nu står som nummer sex i ordningen, kunna få sitt statsbidrag, men Kjesäter skulle fortfarande vara hänvisad till den mycket ovissa förhoppningen om ytterligare någon folkhögskolas nedläggande. Jag tycker att det är mindre tilltalande att man på detta sätt skall hoppas på en kollegas bråda död. Vi får väl i stället hoppas att alla nuvarande folkhögskolor skall kunna fortsätta med sitt arbete. Men detta är en klen tröst för Kjesätersledningen. Skall man där kunna planera för sitt fortsatta handlande, måste man därför få veta hur statsrådet tolkar uttrycket »påbörjad verksamhet». Jag vore mycket tacksam om statsrådet hade någon möjlighet att göra ett uttalande i den saken.

Så är det en annan fråga: Har verkligen riksdagen själv, som statsrådet menar, satt en gräns för ökningen av antalet statsunderstödda folkhögskolor? Uttalandet 1961 sade ingenting därom, bara att nya folkhögskolor inte skulle uppmuntras. Jag kan av detta inte utläsa att en gräns skulle dras efter exempelvis den femte skolan i kön. Man har vid kontakter med skolöverstyrelsen absolut inte heller fått intrycket att skolöverstyrelsen tolkat uttalandet så restriktivt som statsrådet gör. Skolöverstyrel-

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

sen har naturligtvis inte givit några garantier — avgörandet måste ju förbehållas riksdagen — men har klart låtit vederbörande veta att statsbidraget skulle komma förr eller senare.

Jag delar helt statsrådets åsikt att man bör vara försiktig med att inrätta nya folkhögskolor. Denna försiktighet bör emellertid komma till uttryck på ett tidigare stadium än i statsverkpropositionen. Det förefaller som om man i skolöverstyrelsen inte avrått i tid utan låtit sitt goda hjärta ta överhanden när en entusiastisk skara från landsorten kommit och talat för en ny folkhögskola. Hur pass klara överstyrelsens löften om statsbidrag varit är svårt att säga för den som inte varit med vid någon uppvaktning. Det avgörande är att det var före 1961 års beslut som både Jämshögs och Kjesåters folkhögskolor fick klarsignal från skolöverstyrelsen. Jag tycker inte att man nu i efterhand bör försätta dem och deras huvudmän i den otrevliga situation som ett uteblivet eller på en oviss framtid ställt statsunderstöd skulle innebära. Jag vågar därför uttrycka den förhoppningen att statsrådet snarast ville till de två sist i kön stående folkhögskolorna ge besked om hur frågan om deras statsunderstöd ligger till, så att skolledningarna vid behov i tid kan modifiera sina planer.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret. Det är som sagt bara några tolkningsfrågor, men det vore tacknamligt om jag kunde få klart besked om dem.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Jag levde i den förställningen att mitt interpellationssvar var ganska tydligt på denna punkt. Jag tycker inte, att vi skall gå in i någon exegetisk tolkning av vad som kan ligga i uttrycket »påbörjad verksamhet». Enligt vanligt språkbruk måste det väl

innebära att det är en skola som satt i gång, alltså finns i sinnevärlden som skola.

Vidare vill jag till herr Wachtmeister säga — det gäller över huvud taget när det är fråga om statsbidrag till icke statliga eller kommunala skolor — att en klarsignal från skolöverstyrelsen, som herr Wachtmeister uttryckte det, innebär klarsignal så till vida, att den pedagogiska myndigheten har godkänt skolan: det är en bra skola, det är en bra undervisning. Den är alltså accepterad — i detta fall som folkhögskola. Vi hade för några timmar sedan här i kammaren en diskussion om Franska skolan, där man gjorde samma misstag. Rätt att få anställa studentexamen innebär att skolöverstyrelsen godkänt skolan som skolenhet men därmed icke lämnat något löfte eller ens med ett ord nämnt om någon garanti att statsbidrag skall utgå. Skolöverstyrelsen begär i sina petita självfallet bidrag för den verksamhet styrelsen anser bör stödjas, men någon automatik på detta område, herr Wachtmeister, finns inte.

Jag vill, herr talman, begagna detta tillfälle att också delta i debatten om den konkreta punkt, nr 72, som det här är fråga om. Men dessförinnan skulle jag av rent statsvetenskapligt intresse vilja ställa en fråga till herr Wachtmeister. I hans interpellation till mig står det onekligen några märkliga ting. Han skriver: »Enligt uppgift hade emellertid i korrekturet till statsverkspropositionen stått en mening med innebörden, att i och med det sist beviljade bidraget vidare statsbidrag till driften av folkhögskolor icke skulle beviljas. Trots att denna mening senare utgått, hyser man vid de folkhögskolor, som ännu ej fått statsbidrag men efter 'klarsignal' från skolöverstyrelsen likväl igångsatt sin verksamhet, en viss oro för framtiden.»

För att få belyst denna för både mig och min statssekreterare mycket egen-

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

domliga korrespondens via korrektur från departementet till enskilda riksdagsmän skulle jag vilja fråga, var herr Wachtmeister har fått det korrekture som varken jag eller min statssekreterare har sett men som skulle ha inneburit denna negativa inställning.

Vidare vill jag, herr talman, i korthet göra den deklarationen att det enligt mitt sätt att bedöma saken sannernligen inte finns några risker för att folkhögskolan skall hotas som skolform. Det är ett ofta bortglömt faktum att folkhögskolan var den skolform som först blev föremål för en grundlig översyn. Vi fick en ny folkhögskolestadga, och principerna för folkhögskolans framtida verksamhet drogs upp av 1957 års riksdag. I direktiven till skolberedningen sades det uttryckligen ifrån att beredningen icke skulle syssla med folkhögskolan. Det var icke en skolform ställd på avskrivning. Det var icke en skolform som behövde utredas eller om vars framtid man behövde spekulera. Följden av detta blev att skolberedningen inte ägnade så särskilt många sidor åt folkhögskolan, vilket i sin tur ledde till en rad missförstånd, inte minst inom folkhögskolevärlden.

Nu hoppas jag emellertid innerligt, att dessa missförstånd är uppklarade i och med den skrivning som står i skolpropositionen. Det innebär i korthet att folkhögskolans ursprungliga uppgift, nämligen att ge eleverna medborgerlig bildning, kvarstår, och folkhögskolan kommer inte att kunna ersättas av någon annan skolform. Folkhögskolan får bara förlägga sin undervisning till en högre nivå med hänsyn till att man kommer att ha en annan bas att utgå från: en nioårig skola i stället för en sjuårig. Jag är övertygad om att strävandena inom folkhögskolevärlden att göra folkhögskolorna till verkliga replipunkter för bildningsarbetet ute i bygderna kommer att krönas med fram-

gång och att man däri har en ny stor uppgift för denna skola.

Dessutom kommer folkhögskolan att fylla en alldeles speciell uppgift för vuxen ungdom. Ingen skall tro att människor, som kommit till vuxen ålder och fyllt 20 och kanske upp till 24 år, går på en fackskola, utan fackskolorna kommer att ligga helt i den vanliga skolgångskarriären och lämpa sig för 16—18-åringar. Folkhögskolan kommer alltså fortfarande att vara den enda skolform som kan ge fortsatt utbildning och bildning åt *vuxen* ungdom.

När det gäller huvudmännen är jag inne på den andra sidan av saken, den kvantitativa, och det är ju här som tveksamheten kommer in. Kommer det att finnas 100 eller 97 eller 85 eller kanske 76 folkhögskolor kvar på 1980-talet? Därom kan vi ingenting veta. Men vi vet i varje fall att de nya fackskolorna delvis kommer att försvaga rekryteringsunderlaget för vissa folkhögskolor.

Då kan, såsom också framgår av skolpropositionen, huvudmännen låta en hel skolenhet, alltså en hel internatskola, övergå till fackskola. Vi kommer säkerligen att behöva internatformen även för fackskolorna. Men att ängsligt söka anpassa folkhögskolan såsom skolform till de nya fackskolorna tror jag inte, herr talman, skulle gagna folkhögskolan, utan man skulle därmed rycka undan den grund på vilken denna skolform vilar, nämligen uppgiften att ge denna kvalificerade medborgerliga bildning, att vara denna replipunkt för folkbildningsarbetet och en skola för vuxen ungdom. Dessa karaktistika kräver att folkhögskolan går sin egen väg och inte, som jag sade nyss, ängsligt försöker anpassa sig efter de nya fackskolorna.

I den expertgrupp för översyn av fackskolornas läroplaner — jag hoppas denna expertgrupp skall ha börjat sin verksamhet om någon eller några

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

veckor — kommer att ingå även en representant för folkhögskolorna, så att man på detta stadium blir i tillfälle att framföra folkhögskolans synpunkter när det gäller fackskolornas läroplaner. När vi, som jag också hoppas, till nästa års riksdag skall kunna framlägga ett förslag angående det fria folkbildningsarbetet — vilket av olika skäl inte varit möjligt att göra till årets riksdag — räknar jag med att folkhögskolan skall komma in i bilden just under rubriken fasta replikpunkter för bildningsarbetet.

Däremot tror jag inte, herr talman — om jag går debatten i förväg — att folkhögskolan nu skulle gagnas av att kastas in i en ny stor utredning. Ingen skulle betrakta en sådan utredning på annat sätt än att man satte ett frågetecken för folkhögskolans vara eller icke vara. Tveksamheten — här är jag inne på dagens överläggningsämne — gäller alltså något rent kvantitativt. Är det då inte klokt att gå fram litet försiktigt när det gäller att bygga ut folkhögskoleväsendet? Jag tror inte vi behöver räkna med att några folkhögskolor som nu är i gång och som är godkända, om underlaget inte sviktar, skall behöva arbeta utan statsbidrag under någon längre tidrymd. Det var detta jag menade, herr Wachtmeister, när jag sade att jag inte trodde det skulle behöva bli något längre dröjsmål.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Ecklesiastikministern har varit i det här huset mycket längre än jag och han kan väl knappast sväva i okunnighet om att korrektur sipprar ut och med intresse studeras på olika håll.

Såsom framgår av formuleringen i min interpellation har jag inte själv sett korrigeeringen och därför inte heller fört någon korrespondens med något

tryckeri, utan vad jag skrivit har jag hört av min sagesman. Om han haft fel är det så mycket bättre.

Jag hade givetvis kunnat klara av denna sak genom en personlig fråga till ecklesiastikministern, men man är orolig ute på folkhögskolorna och man ville ha ett auktoritativt uttalande. Man har det intrycket att departementet och skolöverstyrelsen tolkar bestämmelserna olika. Statsrådet har nu tydligt och klart sagt ifrån att det bara är de fem folkhögskolorna som får statsbidrag och att Jämshögs och Kjesäters folkhögskolor skall få det i den mån andra skolor lägger ned sin verksamhet. Därmed har vi fått klarhet och det var ändamålet med min interpellation.

Jag ber ännu en gång att få tacka för interpellationssvaret.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! På en punkt var jag mera positiv än herr Wachtmeister tydligen räknade med. Det skulle aldrig falla mig in att i andra kammaren kategoriskt uttrycka den meningen att just dessa fem folkhögskolor och inga andra skulle få statsbidrag. Det är mig fullkomligt främmande.

Jag tror — vilket jag hoppas framgick av mitt inlägg — att folkhögskoleorganisationen av olika skäl som jag och sökt antyda, kommer att tvingas krympa. Men det är en annan historia. Skulle jag få fel på den punkten, så vore jag mycket glad. Skulle folkhögskolorna komma att expandera med en naturlig kraft, som skulle utgöras av ungdom som söker sig till skolformen, så räcker det inte med bara fem nya folkhögskolor utan det kanske behövs tio eller femton.

Jag vill verkligen inte, att herr talman, att mitt inlägg skall uppfattas på det sättet att jag en gång för alla skulle ha uppdragit en gräns för expansionen. Jag har emellertid tagit riksdagens ut-

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

talande på allvar och velat varna alla blivande eventuella huvudmän för folkhögskolor att i detta läge inte skynda för snabbt utan vara försiktiga med hänsyn till att man i dag inte känner till den kvantitativa utvecklingen i fråga om folkhögskolor. Men får inte uppfatta siffran fem som något heligt tal. Det kanske blir bara tre — eller det kanske blir sju.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Får jag först göra en rättelse av tryckeriteknisk natur. I reservationen under punkt 72 står det i yrkandet under moment IV »folkskola». Det skall givetvis vara »folkhögskola».

Vad gäller reservationen i övrigt vill jag på det bestämdaste understryka att den inte har tillkommit därför att vi reservanter skulle ha någon mera avog inställning till folkhögskolorna än utskottsmajoriteten. Vad vi menat är bara att när folkhögskolans framtid ändå är under omprövning i samband med behandlingen av propositionen om reformering av den obligatoriska skolan, finns det ingen anledning att biträda de motionsvis framställda yrkandena om ytterligare utvidgning av bidragsgivningen till folkhögskolan. Vårt yrkande under reservationen sammanfaller alltså med yrkandet i Kungl. Maj:ts proposition.

Med hänvisning till den diskussion som nyss förevarit i denna fråga kan jag inskränka mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! I fråga om denna punkt i statsutskottets utlåtande nr 8 är det en hel del saker som vi alla yr ense om. I varje fall har ingen i denna debatt på allvar satt i fråga följande påståenden:

1) att under de senaste femton åren antalet av elever vid våra folkhögsko-

lor fördubblats samtidigt som man kunnat konstatera en tydlig minskning av de för folkhögskolorna aktuella årskullarna;

2) att för närvarande 5—6 folkhögskolor, varav 4 inspekterats av skolöverstyrelsen, som tillstyrkt statsbidrag, alltså jämt arbetar utan understöd av statsmedel;

3) att departementschefen redan 1957 i proposition nr 146 positivt uttalade sig för möjligheten att ge statsunderstöd åt två å tre nya skolor per år, ett uttalande, vari riksdagen instämde;

4) att statsutskottet vid 1961 års riksdag fann skäligt »att statsbidrag i fortsättningen må kunna medges i större utsträckning än vad som varit fallet de senaste åren, detta i syfte att utan alltför långt dröjsmål förhjälpa till statsbidrag de folkhögskolor, som redan påbörjat sin verksamhet i förflutande på nyssnämnda uttalande om statligt bidrag»; och

5) att motioner med krav på statsunderstöd åt ett stort antal folkhögskolor väckts vid årets riksdag av motionärer ur alla riksdagens partier.

Om allt detta är såväl utskottsmajoriteten som reservanterna ense. I konsekvens därmed har utskottet ansett sig böra tillstyrka att statsbidrag må utgå till ytterligare två nya folkhögskolor. Reservanterna har också funnit »starka skäl tala för att statsbidrag till nya folkhögskolor borde utgå i snabbare takt än vad hittills varit fallet». Att de ändå inte kan biträda ett anslag till två nya skolor beror på hänsyn till — uppger de — den vid årets riksdag avgivna propositionen nr 54 angående reformering av den obligatoriska skolan m. m.

Herr talman! Dessa två frågor — anslag till två sedan flera år tillbaka arbetande folkhögskolor och reformeringen av den obligatoriska skolan — har så långt jag kan se ingenting med varandra att skaffa. Detta gör, att jag

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

måste underkänna reservanternas motivering för uppskov med statsbidragsgivningen. I stället kvarstår med oförminskad styrka de krav på statsbidrag åt nya folkhögskolor, som utskottets majoritet så eftertryckligt framhållit.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Det har här redan sagts så mycket, senast av herr Hammar, om motiven till att utskottet på denna punkt har gått något längre än Kungl. Maj:t, och jag skall därför inte närmare uppehålla mig därvid.

Jag vill emellertid erinra om att jag för min del har i motion nr 140 föreslagit att ytterligare tre folkhögskolor skulle komma i åtnjutande av statsbidrag. Orsaken därtill är bl. a. förhållandena i mitt eget län, Västmanlands län. Tidigare har där bara funnits en folkhögskola, men år 1960 invigdes en ny folkhögskola, och i förlikande på departementschefens uttalande i 1957 års statsverksproposition har vi räknat med att inom en snar framtid få statsbidrag till denna. Inom parentes sagt är skolan en av dem som vid inspektion befunnits statsbidragsberättigade, och inte nog därmed: den har ansetts vara så väl organiserad att den har fått tillstånd — vilket annars endast brukar vara fallet med betydligt äldre folkhögskolor — att anordna en tredje årskurs.

Jag har inte anledning tro annat än att reservanterna vid denna punkt är vänligt inställda till folkhögskolornas verksamhet, men jag kan inte förstå varför man med hänvisning till kommande undersökningar och beslut motsätter sig att bidragsgivningen utökas i något snabbare takt.

Nu finns det ju inte några utsikter att motion nr 140 skulle bifallas av riksdagen, och under sådana omständig-

heter anser jag mig nödsakad att yrka bifall till och rösta för utskottets förslag.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse med det uttalande som statsrådet nyss gjorde från denna talarstol och som innebar ett utomordentligt lugnande besked åt alla dem som varit oroliga för folkhögskolans framtid. Jag tror att detta uttalande kommer att uppmärksammas och uppskattas inom mycket vida kretsar. Folkhögskolan har ju sedan gammalt en grundmurad ställning i vårt land, och det vore säkerligen mycket olyckligt att försöka på något sätt inskränka denna verksamhet eller dämna upp utvecklingen på området.

Vad sedan beträffar skillnaden mellan reservanterna och utskottet, som ju gäller en utökning av bidragsgivningen att omfatta ytterligare en folkhögskola, så bygger utskottets ställningstagande på det uttalande som utskottet gjorde föregående år och som även godkändes av riksdagen. Och detta uttalande bygger i sin tur på departementschefens uttalande av år 1957 som här tidigare redovisats.

Jag behöver inte gå in på någon utläggning av värdet av att bidragsgivningen utökas i något snabbare takt än tidigare. Det är enligt min uppfattning både rätt och riktigt att så sker, och jag tror att man därigenom fullföljer riksdagens tidigare intentioner. Det gäller inte heller några stora pengar. I statsutskottets utlåtande nr 8 finns åtskilliga yrkanden som rör betydligt större belopp. I det här fallet är det fråga om en blygsam kostnad, men en utökning av bidragsgivningen skulle innebära en uppskattning av hela verksamheten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Folkhögskolor: Bidrag till driften av folkhögskolor, tillika svar på interpellation angående statsbidrag till vissa folkhögskolor

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! I likhet med de föregående talarna skall jag fatta mig kort.

Jag vill med största tillfredsställelse hälsa den deklaration som ecklesiastikministern gjorde i sitt interpellations-svar till herr Wachmeister. Det innebar en programförklaring beträffande folkhögskolans ställning och framtid som bör kunna lugna alla dem som under senare tid känt ganska stor oro i detta avseende.

En annan sak är att man med utgångspunkt från denna deklaration kan finna ställningstagandet i statsverkspropositionen en smula egendomligt, då endast ytterligare en folkhögskola föreslås erhålla statsbidrag, detta trots riksdagens uttalande förra året som nog gjorde att vi litet var hade väntat oss, att minst två eller kanske rent av tre nya folkhögskolor år 1962 skulle komma i fråga för statsbidrag.

När det nu inte blev fallet i statsverkspropositionen har det väckts fyra olika motioner av representanter för samtliga de fyra stora partierna med yrkanden som gäller dels tre nya folkhögskolor, dels två. Majoriteten i statsutskottet rekommenderar riksdagen att besluta att två nya folkhögskolor får statsbidrag. Det innebär en kompromiss som vi väl hade räknat med skulle kunna röna allmän anslutning. Jag hoppas i alla fall att det skall bli en klar majoritet för detta ståndpunktstagande vid voteringen här i kammaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Ett par reflexioner som ecklesiastikministern gjorde har givit mig anledning att begära ordet. Jag skall studera hans uttalande i protokollet för att se huruvida jag har uppfattat honom fel.

Jag känner mig inte lika lugn på denna punkt som andra kanske gjorde

efter hans uttalande. Jag har nämligen en känsla av att folkhögskolans ställning reduceras till att denna skolform får ta det som blir kvar när vi fastställt vad de andra skall ha för resurser och uppgifter o. s. v.

Det var främst ett enda uttalande jag fäste mig vid. Ecklesiastikministern föregrep i någon mån debatten i frågan om en utredning beträffande folkhögskolans framtida ställning. Jag vill ta upp detta problem endast till ett mera allmänt bedömande — vi får ju tillfälle till grundligare debatt därom vid ett senare tillfälle.

Ecklesiastikministern yttrade att om man skulle sätta till en utredning som skulle ta upp folkhögskolans problem för framtiden, skulle detta kunna tolkas som att man satte ett frågetecken för folkhögskolans framtida existens. Jag undrar om inte frågetecknet är minst lika stort om man låter bli att sätta till en utredning och nöjer sig med att läsa departementschefens allmänna uttalanden, vilka jag inte tror är tillräckliga för folkhögskolan att leva på.

Vi borde ändå kunna utgå från att en utredning väl inte är ett vittnesbörd om att statsmakterna betecknar detta område som ett mindre viktigt, inom vilket man har att vänta en tillbakagång. En utredning bör väl snarare vara ett tecken på att man från samhällets sida vill sätta in större resurser just på detta område och ge möjligheter till expansion.

I frågans nuvarande läge har jag ingenting emot att man fattar ett principbeslut om fackskolorna. Däremot kan jag inte förstå att det skulle ligga någon olägenhet i att man vid sidan av läroplansdelegationen, i vilken folkhögskolan skall vara representerad, gör en utredning om folkhögskolans situation för framtiden med hänsyn exempelvis till den nioåriga skolans genomförande och till ungdomsproblemen i vårt samhälle liksom om dess roll i vårt

Seminarier för huslig utbildning: Avlöningar

bildningsarbete och dess lärar- och lönkalproblem.

Herr talman! Om statsrådet vill påstå att en utredning om dessa spörsmål skulle betyda att man försvagade folkhögskolans ställning, förstår jag inte hans uppfattning.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I—III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV och V

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 72:o mom. IV) och V) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 12) av herr Gillström m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 87 nej, varjämte 5 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 73—82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83**Seminarier för huslig utbildning: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! I anslutning till punkt 83 behandlas en motion, väckt av fru Svenson i första kammarén, om inrättande av ett seminarium för huslig utbildning i södra Sverige.

Denna fråga har varit uppe till behandling vid flera tillfällen, och riksdagen har två år i rad beslutat att man, innan man tog definitiv ställning till ett seminarium i södra Sverige, skulle avvakta en prognos, som skulle visa hur stort behovet av lärarutbildning var, samt att man först därefter skulle fastställa vart ett seminarium skulle förläggas. Frågan har alltså vilat i väntan på denna prognos. Den är ännu inte klar, och det är väl det som ligger till grund för avslagsyrkandet på motionen. Jag har emellertid till protokollet velat anföra några synpunkter, som i varje fall jag betraktar som väsentliga för ett framtida ställningstagande till frågan.

Jag vill gärna nämna några aktuella siffror. I år var det 420 sökande eller kanske något därutöver. Av dessa intogs 150 på hushållsseminarier. Av de sökande kom mer än 30 procent från den del av landet som ligger söder om Södermanland. Då har jag givetvis inte räknat med Västergötland, som är upptagningsområde först och främst för Göteborg. Enbart från Skåne var det 55 sökande, alltså en ganska stor del av hela antalet. Förebragta siffror visar sålunda, att det i södra Sverige

Seminarier för huslig utbildning: Avlöningar

finns stort intresse bland de kvinnliga ungdomarna att skaffa sig denna utbildning. Siffrorna hade säkert varit ännu högre, om man hade haft en utbildningsanstalt därnere.

Jag vill inte på något sätt ha sagt, att sökande från södra delen av vårt land är missgynnade vid intagningen — tvärtom skulle jag vilja säga. Av de 150 som kommit in är mer än en tredjedel från södra Sverige. Men jag tycker inte att det är så lyckligt, att de som kommer långt söderifrån i ganska stor utsträckning måste placeras på en utbildningsanstalt i Norrland — det blir ganska betungande ur ekonomisk synpunkt för dessa unga flickor.

I utskottet har man som motivering för avslag på motionen sagt, som jag tidigare anför, att man vill avvakta den pågående utredningens resultat. Men jag tycker det är oerhört viktigt att man inte dröjer så länge, att man redan dessförinnan måste ta ställning till nybyggnad för hushållsseminariet i Uppsala. Utskottet framhåller också, att innan man bestämmer sig för kapaciteten på det husliga seminariet i Uppsala bör man ta ställning till om vi skall få ett femte seminarium i södra Sverige. Det är just det jag tycker är så viktigt. Nu håller man på att inköpa jordområden för uppsalaseminariet. Jag menar att vi skall hålla denna tanke på ett femte seminarium i södra Sverige levande genom att icke i förväg ta ställning till uppsalaseminiariets dimensionering förrän frågan i sin helhet är klar.

I detta sammanhang vill jag också påpeka att en stor del av våra livsmedelsindustrier finns just i södra Sverige och alldeles speciellt i Skåne, industrier som till sin verksamhet knyter ett stort antal hushållslärarinnor. De tjänstgör t. ex. som konsulenter, arbetar i provkök eller sköter om personkontakter med hushållen. Även detta gör, tycker jag, att man bör se till att ungdomarna i södra Sverige verkligen

får denna utbildning och näringslivet de utbildade krafter som behövs.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag har ansett det viktigt att framhålla dessa synpunkter.

I detta anförande instämde herrar *Nelander* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp).

Herr **JOHNSON** i Skoglösa (cp):

Herr talman! Eftersom jag är en av undertecknarna av den motion, II: 314, som väckts i denna fråga, vill jag tacka fröken Karlsson för den utförliga och riktiga redogörelse hon här lämnat för motionens innehåll.

Lärarytbildningskommittén har konstaterat, att det föreligger ett mycket stort behov av flera seminarier för huslig utbildning; man har beräknat att vi 1972—1973, när grundskolan blivit genomförd, skall ha en brist på 480 hushållslärarinnor.

Denna fråga behandlades som bekant redan vid förra årets riksdag. Utskottet var den gången mycket välvilligt, och man tyckte sig ur utskottsutlåtandet kunna utläsa, att utskottet ställde en femte utbildningsanstalt i utsikt, vilken då i enlighet med utbildningskommitténs förslag skulle förläggas till södra Sverige. Som fröken Karlsson framhållit är också intresset för ett sådant seminarium mycket stort i södra Sverige.

Jag skall inte här uppta tiden med att närmare redogöra för denna fråga utan hoppas bara att man inte glömmet det stora behov av utbildad arbetskraft på detta område som finns inom livsmedelsindustrien och vid skolorna i Skåne. Jag vill också peka på det stora antal intresserade kandidater, som anmäler sig till denna utbildning och som nu måste söka sig till mellersta eller norra Sverige för att få den önskade utbildningen. Det är ett befogat krav att hushållsseminarierna är förlagda till sådana orter, att eleverna

Bidrag till anordnande av skolmältider

inte skall behöva företa så långa resor som de nu måste göra.

Herr talman! Då det endast har avgivits en blank reservation vid denna punkt skall jag inte här ställa något yrkande, även om det kunde vara intressant att se, om kammarens ledamöter verkligen delar utskottets uppfattning i denna fråga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 84—102

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 103***Bidrag till anordnande av skolmältider**

Kungl. Maj:t hade (punkt 314, s. 591—594) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr., vilket innebure en anslagshöjning med 300 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 94) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 137), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen vid behandling av åttonde huvudtiteln måtte a) besluta att bidrag för anordnande av skolmältider måtte utgå i enlighet med vad i motionerna anförts, samt b) till Bidrag för anordnande av skolmältider anvisa ett förslagsanslag av 60 000 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Widén m. fl.* (I: 424) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustafsson i Skellefteå m. fl.* (II: 492), i vilka hemställts a) att riksdagen måtte besluta att statens bidrag till kommunernas kostnader för skolmältider fr. o. m. budgetåret 1962/63 skulle utgå

i enlighet med vad de sakkunniga för översyn av vissa statsbidrag på skolväsendets område föreslagit med 20 som normalbidragsprocent, samt b) att anslaget för budgetåret 1962/63 under rubriken Bidrag till anordnande av skolmältider skulle höjas från av Kungl. Maj:t föreslagna 20 000 000 kr. till 43 130 000 kr.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 94 och II: 137 samt I: 424 och II: 492, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anförut rörande statsbidragsgivningen till skolmältider;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 94 och II: 137 samt I: 424 och II: 492, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstillelningen, till Bidrag till anordnande av skolmältider för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 20 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Per Jacobsson, Bengtson, Nils Theodor Larsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 94 och II: 137 samt i anledning av motionerna I: 424 och II: 492, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att för budgetåret 1962/63 lämna statsbidrag till skolmältider enligt de grunder utskottet förordat;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 94 och II: 137 samt I: 424 och II: 492, samtliga motioner såvitt de avsåge medelstillelningen, till Bidrag till anordnande av skolmältider för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag har tidigare i dag varit i tillfälle att framföra min principiella uppfattning beträffande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun, främst då vad gäller skolans område. Med hänvisning härtill vill jag nu bara komplettera med några synpunkter på det anslag som behandlas under denna punkt.

Den för kommunerna ogynnsamma förskjutningen av kostnadsfördelningen är synnerligen markant i fråga om statsbidraget till skolmåltider. Från år 1948, då statens andel av kostnaderna för skolmåltidsverksamheten utgjorde 70 procent, har densamma sjunkit så, att den 1960 endast utgjorde 13 procent. De ökade kommunala kostnaderna för skolmåltidsverksamheten har på sina håll medfört inskränkningar av densamma. Detta framstår ur olika synpunkter som en icke önskvärd utveckling.

År 1958 framlade tillkallade sakkunniga ett förslag om förbättring av statsbidraget till skolmåltidsverksamheten. Riksdagen har sedan tre år i följd i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit angelägenheten av att så snart ske kan få en proposition i anslutning till de sakkunnigas förslag. Tredje gången gillt brukar gälla i åtskilliga sammanhang, men härvidlag synes det vara otillräckligt för att få den av riksdagen begärda reformen. Det synes mig föreligga anledning att nu skynda på denna fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt av herr Boman m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Anslaget till anordnande av skolmåltider torde vara det bidrag till kommunerna, som blivit mest urholkat på grund av penningvärdeförsämringen. Den försämringen skedde framför allt åren 1948—1952. Som herr Larsson i Hedenäset framhållit betalade kommunerna 1948 endast 30 procent

Bidrag till anordnande av skolmåltider

av kostnaderna för skolmåltiderna, men redan 1952 utgjorde kommunernas andel 70 procent. Det var framför allt Korea-inflationen som gjorde att kommunernas kostnader steg så kraftigt då.

Till det som herr Larsson i Hedenäset här sagt vill jag nu endast knyta några reflexioner till statsutskottets behandling av detta ärende. Som vi nyss hörde framlade de sakkunniga år 1958 ett förslag rörande statsbidragen på skolväsendets område. Detta redovisades i 1960 års statsverksproposition, men departementschefen fann då, att det inte förelåg förutsättningar för förslagens genomförande. Utskottet var emellertid mycket positivt och skrev att ett förslag i anslutning till utredningsförslaget borde lämnas så snart ske kan. Med kännedom om hur försiktigt statsutskottet uttrycker sig var detta ett ganska klart uttalande om att man ville ha ett förslag snarast möjligt.

Det hände emellertid ingenting år 1961. Departementschefen införde inte någon förbättring, men frågan aktualiserades i motioner och statsutskottet skärpte sin skrivning. Statsutskottet redogjorde för vad det hade sagt 1960 och hoppades att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag skulle finna möjlighet att förelägga riksdagen förslag i ämnet i anslutning till ovannämnda betänkande.

Detta var en beställning så klar som någon, och man hade faktiskt räknat med att den skulle leda till ett resultat. Det gjorde den inte. Det har inte kommit några förslag i årets statsverksproposition, och statsutskottets majoritet säger i år ingenting annat än att de vill »understryka, att det är av synnerlig vikt att frågan om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna beträffande skolmåltiderna utan dröjsmål bringas till en lösning».

Denna fråga har alltså, när vi har behandlat den i dag, tagits upp vid tre riksdagar — 1960, 1961 och 1962. Vad som har skett är att statsutskottet har ändrat sin skrivning från »så snart ske

Bidrag till anordnande av skolmåltider

kan», som man använde 1960, till »utan dröjsmål», som man använder 1962. Detta tyder på ett tålmod från statsutskottets sida som ingalunda är berömvärt.

Principiellt anser jag att statsutskottet icke skall göra rena beställningar, om utskottet icke är villigt att se till att det blir något resultat av dem. När statsutskottet verkligen gör en beställning skall det icke släppa den på detta sätt. Det är alldeles tydligt att regeringen mycket väl kan låta bli att lämna förslag till nästa års riksdag, och vad som kommer att ske blir väl att statsutskottet skriver att det vill ha ett förslag från Kungl. Maj:t och hittar på någon ny formulering för detta — variationsmöjligheter föreligger ju för ytterligare ett antal år framåt. Jag kan inte hjälpa att jag inte tycker att detta är något hävdande av statsutskottets myndighet.

Vi har i den av oss väckta motionen föreslagit en normalbidragsprocent på 20. Reservationen förordar en normalbidragsprocent på 40, och det är i och för sig ingenting att säga om detta, då det också var utredningens förslag. Vi motionärer trodde emellertid att vi, om vi gick in för en blygsammare procentsats, skulle ha större möjligheter att få utskottsmajoriteten med oss, men detta var tydligen ett misstag.

Jag vill inte yrka annat än bifall till den föreliggande reservationen.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Det är en gammal bekant som här anmäler sig i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts framställningar under åttonde huvudtiteln. Självfallet är detta ett område, på vilket variationerna när det gäller statsbidrag är betydligt större än på något annat område. Åtskilliga kommuner får inte ett öre i hjälp till skolmåltiderna. Det är för närvarande, vill jag minnas, inte mindre än 23 städer som inte får något alls.

Man säger sig naturligtvis, att det måste ske en verklig undersökning på detta område om hur dessa statsbidrag skall utformas och utbetalas i fortsättningen och även om med vilken storlek de skall utgå. Jag har ibland en bestämd känsla av att detta ärende inte hör hemma under ecklesiastikdepartementet, utan att det skulle redovisas under en annan huvudtitel. Jag tror att man i så fall skulle kunna få frågan mera in på rätt bog. En närmare undersökning får väl visa hur det ligger till också härvidlag.

Till motionärerna vill jag säga, att utskottet kan väl inte klarare uttrycka sina önskemål än vad som skett inte bara i år utan även tidigare år. Kungl. Maj:t har emellertid inte velat lyssna på det örat — något som är fallet inte bara på denna punkt. Även andra krafter gör sig gällande vid slutbehandlingen, när det gäller så stora summor som här. Vad motionärerna önskar är en ökning med 30 miljoner kronor i ett enda svep, och det är ju inte direkt småpotatis. Det är inte så lätt för utskottet att redovisa — om det nu skulle vara benäget att göra det — hur och var dessa pengar skall tas.

Man har nästan litet svårt att värja sig inför tanken, att dessa förslag kan ha framlagts därför att det är kommunalval i år, då man ser önskemål som uppgår till så stora summor. Men man får väl bortse från det och säga sig, att det är tanken på att skipa rättvisa på detta område som föranlett motionärerna att ställa sitt yrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall inte delta i diskussionen just på denna punkt, men jag vill begagna tillfället att svara på en fråga som herr Larsson i Hedenäset ställde tidigare.

Herr Larsson undrade vad jag egent-

ligen menar, när jag i propositionen säger, att kostnadsfördelningen mellan stat och kommun blivit sådan på vissa bidragsområden, att den t. o. m. är till kommunernas fördel. På skolans område kan jag då omedelbart hänvisa till lärarlönebidraget, som enligt alla uträkningar innebär att en transferering på cirka 10 miljoner kronor har ägt rum. Det är i varje fall ett exempel, herr Larsson i Hedenäset.

Vidare var vi väl i skolberedningen överens om att dessa frågor ligger på det plan som utskottets ärade talesman nyss angav. Vi ansåg att vi inte gärna med utgångspunkt från en isolerad fråga om skolmåltider eller inackorderingskostnader eller skolskjutsar skulle kunna angripa detta jätteproblem, denna verkligt stora finansiella fråga om kostnadernas fördelning mellan stat och kommun. Det får nog, herr Larsson, ske i ett annat och något större sammanhang.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården sade att det här inte rör sig om småpotatis. Ja, det är fråga om 30 miljoner kronor, men det är inte blott en utgift för staten utan innebär motsvarande avlastning från kommunerna och från den kommunala utdebiteringen, med resultat att det blir en rättvisare fördelning av kostnadsbördan. Vad beträffar anmärkningen att det är kommunalval i år vill jag bara hänvisa till att vi inom centerpartiet vid fjolårets riksdag gav uttryck åt samma uppfattning som den vi nu redovisar, trots att det förra året inte var kommunalval.

Till herr statsrådet uttalar jag ett tack för svaret på den fråga jag ställde. Statsrådet hänvisar till lärarlönebidraget, och det kan mycket riktigt sägas att en viss lyftning av detta har skett. Men vi får då ta med i bilden, att i lärarlönebidraget är sedan åtskilliga år invävt bl. a. de tidigare statsbidragen till undervisningsmateriel, till fria läro-

Bidrag till anordnande av skolmåltider

böcker, till skolhälsovård o. d. samt att penningvärdeförsämringen undan för undan gör att kommunernas kostnader för dessa ting har stigit och stigit rätt kraftigt.

Det väsentliga är naturligtvis inte att bryta ut ett enstaka bidrag och notera, om kommunerna har fått en fördel eller en nackdel därvidlag. Det väsentliga är kommunernas sammanlagda kostnader och vilken andel härav som staten gäldar. Låt mig påpeka att Landskommunernas förbund gjort en utredning som visar, att för landskommunernas vidkommande har statsbidraget sjunkit från 65 procent av de sammanlagda skolkostnaderna 1948 till 56 procent 1958, alltså tio år senare. Hade 65 procents statsbidrag för de samlade skolkostnaderna utgått 1958 och nu skulle kommunerna i dag ha haft en fordran på 74 miljoner kronor per år på staten.

Jag ställde min fråga närmast med tanke på sådana kostnader som inackorderingskostnaderna. Lärarlönebidraget kompenserar ju inte speciellt glesbygds- och landsbygds kommunerna, ty lärarlönebidraget utgår med samma belopp även till kommuner som inte har några kostnader härvidlag.

Statsrådet sade att dessa frågor måste lösas i ett sammanhang. Jag skall inte närmare gå in på vad skolberedningen uttalat — jag vill endast läsa upp en mening ur den tjocka lunta, som skolberedningens betänkande utgör och som jag är övertygad om att statsrådet noga studerat, innan han skrev sitt namn under betänkandet. Det heter: »Beredningen, som utifrån sin principiella syn på kostnadsfördelningsfrågorna finner denna utvecklingstendens oroväckande, förutsätter att de i andra sammanhang på skilda sätt aktualiserade frågorna om höjda statsbidrag till anordnande av skolmåltider och till inackordering av elever skyndsamt upptas till prövning.» Jag kan inte fatta detta på annat sätt än att skolberedningen velat markera, att dessa frågor

Bidrag till anordnande av skolmåltider

är så angelägna, att de kan brytas ut ur det stora sammanhanget och ges viss förtur.

Till sist vill jag emellertid med tack-samhet notera statsrådets uttalande i skolpropositionen om angelägenheten av att dessa frågor löses. Därvidlag är vi överens. Vad som kan skilja oss är att jag ännu kraftigare vill markera att det brådskar. Varje år av uppskov betyder motsvarande tidsperiod med alltför hög kommunal utdebitering i de kommuner, som har svag skattekraft och som har svårt att klara inte minst sina skolkostnader.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 15); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 103:o) i utskottets utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 15) av herr Boman m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Hedenäset begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja

och 68 nej, varjämte 5 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 104—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 108 och 109

Lades till handlingarna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 11

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående inköp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån,

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken m. m.,

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m., och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.

Kammarén biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12**Ferieresor, m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till Ferieresor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Feriesesor

Punkten 1

Feriesesor

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 7, punkten 30, s. 30—34 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att dels godkänna av föredragande statsrådet förordade ändringar av grunderna för bidrag till ferieresor m. m., att tillämpas fr. o. m. den 1 maj 1962, dels ock till Feriesesor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ebbe Ohlsson* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamilton m. fl.* (II: 267) hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Feriesesor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 040 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna de av föredragande statsrådet i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordade ändringarna av grunderna för bidrag till ferieresor m. m., att tillämpas fr. o. m. den 1 maj 1962;

b) till Feriesesor för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 200 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Per Jacobsson*, *Birke*, *Edström* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården och *Svensson* i Ljungkile, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna av utskottet förordade ändringar av grunderna för bidrag till ferieresor m. m.;

b) till Feriesesor för budgetåret

1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 1 040 000 kr.

Herr förste vice talmannen meddelade, att överläggningen under denna punkt finge omfatta utlåtandet i dess helhet men att yrkanden under respektive punkter skulle framställas först sedan desamma föredragits.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Vid detta utlåtande är fogat reservationer avseende de tre första punkterna.

Vad beträffar den första punkten, som gäller ferieresor, må nämnas att under senare år antalet sådana resor successivt minskat. Detta gäller särskilt resor för barn och vårdare till enskilt ordnade ferievistelser samt husmödrarnas ferieresor. Orsaken härtill torde vara att de ekonomiska möjligheterna för familjerna att på egen hand ordna sina semestrar i hög grad förbättrats. För vissa grupper kan dock ifrågavarande förmåner alltfjämt innebära en förutsättning för en ferievistelse. Med hänsyn till den allmänna standardutvecklingen anser vi emellertid, att en höjning av egenavgiften inte skulle behöva bli särskilt kännbar för vederbörande. Vi föreslår därför i reservationen, att de enskildas avgifter för ferieresor höjes med 10 kronor för resa. De enskildas avgifter skulle därigenom bli för ferieresor för barn till enskilt hem 15 kronor och för ferieresor för husmödrar till semesterhem 10 kronor och till enskilt hem 20 kronor.

De särbestämmelser som gäller för barn från flerbarnsfamiljer och för barn till ensamstående mödrar bör bibehållas oförändrade.

Beträffande nästa punkt, bidrag till driften av semesterhem, vill jag framhålla att detta bidrag utgår med 2 kronor 50 öre per gäst och dag under förutsättning att landsting eller annan kommun beviljat bidrag med minst 1

Ferieresor

krona 50 öre för gäst och dag. Vi anser, att statsbidraget har så ringa praktisk betydelse för husmödrarnas möjligheter att bekosta vistelse vid semesterhem, att ett bibehållande av bidraget knappast är motiverat. För ett slopande av anslaget talar också att verksamheten nu fått en helt annan inriktning än vad som från början avsågs, nämligen att bereda husmödrar med minderåriga barn en kortare tids avkoppling från hemmet och barnen.

I reservationen vid punkten 3 anför reservanterna — det är här dock endast en del av de ledamöter som står under de båda andra reservationerna — att stipendierna för underlättande av husmodersemerster såsom redan motionärerna har framhållit utgår med så små belopp att de, även om maximalt stipendium utgår, inte kan möjliggöra semestervistelse för husmor, då eljest ekonomiska svårigheter lägger hinder i vägen. Med hänsyn härtill anser reservanterna att något anslag för ändamålet i fortsättningen inte bör anvisas.

Jag ber, herr talman, med denna motivering att i första hand få yrka bifall till den reservation, som är knuten till detta utlåtande vid punkten 1 av herr Boman m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Dessa frågor har varit uppe i riksdagen flera gånger, och argumenten är välkända för kammarens ledamöter. Det finns därför inget skäl för mig att upprepa dem. Jag vill endast erinra om att frågan om utformningen av det statliga stödet är föremål för utredning inom den socialpolitiska kommittén. Jag vill också understryka att de administrativa svårigheter som tidigare åberopats mot dessa bidrag kommer att minska genom den förenkling av bidragsgivningen som nu föreslagits.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 1.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig. Jag vill bara understryka vad herr Almgren sade om att vi under årens lopp rätt många gånger fått upprepa denna diskussion. Jag tycker att det är litet nedslående att man år efter år skall behöva bemöta dessa motioner, och jag tycker att det skulle kännas tråkigt också för oppositionen att ständigt lägga fram samma gamla motionsyrkanden och få dem avslagna. *Måste* man verkligen göra detta? Är det inte tänkbart att angripa sådana problem som frågan om ferieresorna från andra och mera fruktbara utgångspunkter? Från regeringens sida har vi i år åtminstone försökt göra detta genom att föreslå administrativa förenklingar inom en oförändrad anslagsram: förenklingar av barnavårdsnämndernas och socialstyrelsens arbete, vilka medför personalbesparingar, och av mödrarnas arbete med blankettskriverier och kontrollintyg — detta i väntan på att socialpolitiska kommittén skall ge oss en redovisning av feriestödets *verkliga* effekt, som skulle göra det möjligt att någon gång få slut på den evinnerliga politiska splittring som kännetecknar denna fråga.

Som det nu är tycks vi ha hamnat i något som påminner om ett ställningskrig. Högern och folkpartiet upprepar år efter år sitt yrkande, att man skall lägga en extra tia på avgifterna för barnens och husmödrarnas resor till enskilt ordnad ferievistelse och att en egen avgift med 10 kronor skulle betalas även av de husmödrar, som reser till semesterhem och som nu reser gratis. Man tycks inte lyssna på påpekan- det, att dessa förslag innebär att man drar in nya grupper av husmödrar i en krånglig blankettbyråkrati, som vi för övrigt nu lagt under luppen för att försöka förenkla. I fjol ville reservanterna dra in också kolonibarnen i avgiftssystemet, men regeringens nu föreliggande förslag att slå ihop kolonibarnens

Frieresor

resebidrag med driftbidragen till kolonierna förhindrar ett upprepande av åtminstone *det* yrkandet. Samtidigt är man så känslig för den allmänna opinionen, att man vill göra undantag för barn i flerbarnsfamiljer och barn till ensamstående mödrar. Men fast vi här under tidigare år har talat om att just dessa barn dominerar till antalet i feriebarnsklientelet och att besparings-effekten därmed krymper ytterligare, så att reservanternas besparingssiffror blir ohållbara, låtsas man inte om att ha hört detta förut utan upprepar samma yrkande om och om igen.

Om oppositionen, högern och folkpartiet, däremot hade anmärkt på stelheden i gällande bidragsprinciper och t. ex. hade önskat få till stånd en differentiering med olika inkomstgränser för familjer med olika barnantal, hade en sådan positiv och konstruktiv kritik kunnat medföra en snabbare reformering av hela bidragssystemet. Nu står det en sådan atmosfär av besparingskverulans kring detta ämne, att jag drar mig för att »peta» i beloppen kring barnens järnvägsbiljetter intill dess socialpolitiska kommittén har kunnat finna en principlösning, som alla kan acceptera.

När reservanterna här genom herr Staxäng åberopar den allmänna standardhöjningen som skäl för en avgiftshöjning, gör de sig skyldiga till ett tankefel. Medan standarden mycket riktigt har stigit och alltjämt stiger för det stora flertalet medborgare, har vi ändå kvar en inkomstgrupp, vars inkomster ligger lägre än de 5 700 kronor i beskattningsbar årsinkomst, som utgör inkomsttaket för beviljande av fria resor. Jämförelsen med dem, som har fått sin standard höjd, snarare förbittrar fattigdomen för dem som inte fått någon standardförbättring. Men just det faktum, att inkomstgränsen ligger fast, minskar antalet ferieresor och pressar ner antalet beviljade ansökningar och det är *inte* så, som herr Staxäng anty-

der, att intresset för andra semesterformer eller det förhållandet, att man har fått en bättre ekonomi och en bättre standard, skulle avspegla sig i den sjunkande resefrekvensen. Jag skulle önska att oppositionen till ett annat år beaktade detta och underlät att upprepa dessa sina yrkanden, som fortfarande är lika ohållbara.

Herr STAXÄNG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte anledning att i någon högre grad gå in på polemik mot statsrådets invändningar när det gäller mitt första inlägg och yrkande.

Jag vill bara peka på att i fråga om ferieresorna är det odiskutabelt så, att de successivt har minskat. Jag anser också att när standarden lyckligtvis har höjts så pass mycket som skett är dessa belopp så oväsentliga i förhållande till vad de förut har varit, att det mycket väl finns fog att diskutera en förändring.

Jag tycker inte alls, att det innebär någon direkt negativism, om man här ser verkligheten sådan den är.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det är ett av alla erkänt faktum, att barnfamiljerna i detta land lever på en väsentligt lägre standard än övriga medborgare. Det har föreslagits och också genomförts en hel rad åtgärder för att underlätta barnfamiljernas möjligheter att existera någorlunda drägligt. Inte minst från de partier, vilka reservanterna representerar, förs ofta i svassiga ordalag fram förslag, vilka avses vittna om dessa partiets omtanke om barnfamiljerna.

Reservanterna har nu anfört den allmänna standardutvecklingen som skäl för att man skall höja avgifterna för barnresorna och för husmödrarnas resor. Ja, jag undrar om reservanterna verkligen har studerat den allmänna standardutvecklingen här i landet? Om de gör detta med ledning exempelvis av Statistisk årsbok, skall de snart finna att

Ferieresor

standardutvecklingen inte alls är allmän. Om de med uttrycket allmän standardutveckling menar en allmän höjning av levnadsstandarden, tar de absolut miste. Sett i statistikens ljus blir det inte alls någon allmän standardhöjning. Höjningen begränsar sig endast till vissa skikt i toppen på inkomstskalan. Av Statistisk årsbok framgår, att nära 3 miljoner av landets 4 087 000 inkomsttagare har inkomster, vilka ligger under 1 000 kronor per månad. 2,5 miljoner av dessa över 4 miljoner inkomsttagare har inte mer än 10 000 kronor om året, och 1,7 miljon av dem har inkomster, vilka ligger under 8 000 kronor om året.

Kan man under sådana förhållanden tala om en allmän standardhöjning som skulle motivera ett avbrytande av vissa sociala förmåner, vilka framför allt tar sikte på att hjälpa upp läget för de sämst ställda här i landet, nämligen barnfamiljerna? Bland dessa 3 miljoner inkomsttagare, som har inkomster under 12 000 kronor om året, d. v. s. under 1 000 kronor per månad, finns säkerligen flertalet av barnfamiljerna. För dessa vill man nu från höger- och folkpartihåll genomföra en höjning av avgifterna för ferieresor etc. Dessa partier markerar därmed bara att de i verkligheten inte är vänligt inställda mot barnfamiljerna utan driver en politik som verkar i rakt motsatt riktning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag har inte förberett något längre anförande i detta ämne. Vad som föranledde mig att begära ordet var herr Staxängs yttrande om att människorna nu fått det så bra, att de inte alls behöver utnyttja denna bidragsform. Man kunde därför, menade herr Staxäng, låta den utgå ur budgeten.

Jag vill bara vittna från det socialpolitiska fältet och säga att det finns människor, som under många år haft

god nytta av de ifrågavarande bidragsformerna. Vad som gjort att de inte blivit utnyttjade mera är, som det också har framhållits, att inkomstgränsen egentligen legat för lågt och att mycket få människor därför har kunnat utnyttja dem. Om det varit något fel så har felet legat där.

Jag har naturligtvis inte någonting emot att socialpolitiska kommittén tar upp dessa frågor och gör en översyn. Jag har, herr talman, velat ta detta tillfälle i akt att säga, att vi fortfarande har stora grupper av människor som behöver samhällets hjälp till semestervistelse.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! För att kammaren skall få klart för sig vilka proportioner denna fråga har vill jag framhålla, att reservanternas yrkanden i första punkten på förevarande utlåtande går ut på att egenavgiften skall höjas med 10 kronor — inte per dag utan per resa. Det kanske säger åtskilligt om räckvidden av denna reform.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Bidrag till driften av semesterhem — Stipendier för underlättande av husmoderssemester

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 64 nej, varjämte 4 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 2***Bidrag till driften av semesterhem**

Kungl. Maj:t hade (punkt 31, s. 35) föreslagit riksdagen att till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: 217 och II: 267 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1962/63 till Bidrag till driften av semesterhem av 500 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till driften av semesterhem för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.

Reservation hade avgivits av herr Boman, fröken Andersson, herrar Per Jacobsson, Birke, Edström och Staxäng, fröken Elmén samt herrar Nilsson i Göingegården och Svensson i Ljungkile, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 2 av herr Boman m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarans ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 3***Stipendier för underlättande av husmoderssemester**

Kungl. Maj:t hade (punkt 32, s. 35 och 36) föreslagit riksdagen att till Stipendier för underlättande av husmo-

Vården av gomdefekta barn

derssemester för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

I de under punkten 1 nämnda likalydande motionerna I: 217 och II: 267 hade — såvitt nu vore i fråga — hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1962/63 till Stipendier för underlättande av husmoderssemester av 1 000 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga, till Stipendier för underlättande av husmoderssemester för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Birke*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 3 av fröken *Andersson* m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Staxäng* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given var-

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o i utskottets utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av fröken *Andersson* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av väckta motioner angående åtgärder till förebyggande av tandsjukdomar.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14**Vården av gomdefekta barn**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 54, i anledning av väckta motioner angående organisationen av vården av gomdefekta barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag vill endast säga några ord i anledning av den blanka reservation jag fogat till detta utskotts utlåtande. I en motion har begärts att snabba åtgärder måtte vidtas för säker-

Anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund

ställandet av en effektiv vårdorganisation för de gomdefekta barnen med hänsyn till deras utomordentligt stora behov av adekvat vård.

Statsutskottet har enhälligt uttalat att det delar motionärernas uppfattning att snabba åtgärder på området är synnerligen angelägna. I sitt utlåtande redogör utskottet för vilka möjligheter de gomdefekta barnen för närvarande har att erhålla vård och för de planer på en utbyggnad som föreligger. Planerna är utomordentligt stora. Inom regionsjukvården skall bl. a. inrättas käkcentraler där dessa barn kan behandlas. De gomdefekta barnen har en mycket besvärlig situation, liksom även deras föräldrar, som har svårigheter att få sina barn till denna vård vilken behöver sättas in redan i spädbarnsåldern. Men det kommer sålunda att ske en del. I proposition nr 77 har hemställts om anvisande av medel för en om- och tillbyggnad av akademiska sjukhusets i Uppsala öronklinik, där även dessa specialbehandlingar kommer att ordnas.

Det kommer naturligtvis att dröja innan alla dessa planer hinner förverkligas så att de nya avdelningarna kan utnyttjas. Som framhålles i motionen är situationen mycket allvarlig i Stockholm. Vid den s. k. lärarkliniken, där man f. n. tar hand om dessa barn, är förhållandena i högsta grad otillfredsställande. Fråga är hur länge man kan fortsätta med behandlingen där om inte resurserna förstärks. Jag vill därför vädja till inrikesministern att han så snart som möjligt gör vad han kan för att rusta upp denna klinik och behandlingsmöjligheterna därmed ökar.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budget-

året 1962/63 till Ersättning åt domare, vittnen och parter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16**Anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckta motioner om visst anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ferdinand Nilsson* (I: 498) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Vä (II: 575), hade hemställts, att riksdagen för budgetåret 1962/63 måtte anvisa ett anslag av 15 000 kr. till Sveriges koloniträdgårdsförbund för främjande av dess upplysnings- och rådgivningsverksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 498 och II: 575 icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Jag har i denna kammare väckt en motion, där jag hemställer att riksdagen för budgetåret 1962/63 måtte anvisa ett anslag av 15 000 kronor till Sveriges koloniträdgårdsförbund för främjande av dess upplysnings- och rådgivningsverksamhet.

Sveriges koloniträdgårdsförbund har många problem, inte minst ekonomiska, att brottas med i samband med sin upplysnings- och rådgivningsverksamhet. Förbundet har stort behov av en trädgårdsmästare. En sådan skulle vara av oerhört stort värde i dess fortsatta verksamhet. Nu kan visserligen invändas, att i de flesta städer finns stadsträdgårdsmästare och inom hushållnings-sällskapen trädgårdskonsulenter, vilka skulle kunna vara Koloniträdgårdsför-

Anslag till Sveriges koloniträdgårdsförbund

bundet behjälpliga. Men dessa stads-trädgårdsmästare och trädgårdskonsulenter är så upptagna av de uppgifter de redan har, att de inte har stor möjlighet att hjälpa förbundet.

Statsutskottet har på två rader sagt att utskottet icke funnit att de omständigheter som åberopas av motionärerna utgör tillräckliga skäl för att bevilja detta blygsamma bidrag. Jag tycker däremot, herr talman, att det finns många och goda skäl — huruvida detta nu beror på att jag är skarpsyntare än statsutskottet vet jag inte.

Jag skall bara redovisa några av de skäl som jag anser föreligga. Vad vill Koloniträdgårdsförbundet t. ex.? Förbundet syftar i första hand till att bereda hälsosam vila i form av sommarvistelse och miljöbyte för de mindre bemedlade. Som man har sagt för en stund sedan, betyder mindre bemedlade ofta de trångbodda familjerna med många barn.

Det är ganska betydande belopp, som varje år betalas ut av allmänna medel för att bereda såväl husmödrar som barn ett hälsosamt ombyte av miljö. Detta har vi ju nyss diskuterat. Den verksamhet, som staten här bedriver, är mycket lovvärd och i hög grad behövlig. Men jag tror att förmåner i detta avseende skulle kunna beredas betydligt flera, om Koloniträdgårdsförbundet finge något stöd av det allmänna.

Ur familjesynpunkt anser jag att Koloniträdgårdsförbundets verksamhet är att föredra, eftersom förbundet kan erbjuda sommarvistelse helt skild från vinterbostaden utan att det medför splittring av familjen. I detta sammanhang kan jag påpeka, att de hälsovårdande myndigheterna i allt högre grad kommit underfund med att det är till stor fördel, om barnen i så stor utsträckning som möjligt får vistas i hemmiljö i stället för att sammanföras i större eller mindre kolonier, där risken för smittosamma sjukdomar är större och där man inte heller kan ta tillräck-

lig hänsyn till det enskilda barnet. Därtill kommer att kostnaderna för barns vistelse tillsammans med far och mor i denna av Koloniträdgårdsförbundet ordnade hälsosamma miljö inte drabbar det allmänna. Enligt de uppgifter jag har inhämtat är det för närvarande minst 50 000 barn som varje år får njuta av sådan sommarvistelse. Deras antal skulle med ganska ringa kostnader för det allmänna kunna ökas väsentligt.

Slutligen kan i detta sammanhang påpekas, att man i de andra nordiska länderna insett samhällsnyttan av denna verksamhet. De summor man där anslår för ändamålet motsvarar, var på sitt håll, en krona per ansluten medlem och år.

Herr talman! Trots att det står ett enhälligt statsutskott bakom avslagsyrkandet, vågar jag mig ändå på att yrka bifall till motionen.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Vi blev litet fundersamma när vi fick denna motion till sociala avdelningen i statsutskottet. Vi hade den uppfattningen att motionen kanske borde ha gått till jordbruksutskottet, men som den ärade talaren framhöll har frågan även sina sociala aspekter.

Givetvis skall man inte förringa den nytta dessa koloniträdgårdar gör, men vi var i statsutskottets tredje avdelning eniga om att de av motionärerna åberopade omständigheterna knappast kunde anses som tillräckliga skäl för ett bifall till deras förslag. Syftet är behjärtansvärt, men utskottet har inte kunnat sträcka sig så långt som till ett tillstyrkande av motionen.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de i

Kostnaderna för valsedlar vid allmänna val

ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Kostnaderna för valsedlar vid allmänna val

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckta motioner om överförande till stat och kommun av kostnaderna för valsedlar vid allmänna val.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 514) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson i Ingemarsgården m. fl.* (II: 631), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning för att i motionernas syfte undersöka på vilket sätt statsverket och kommunerna borde överta valseldskostnaderna vid allmänna val.

I utskottets utlåtande anfördes bl. a. följande:

Utskottet är för sin del icke berett att nu intaga någon bestämd ståndpunkt i förevarande fråga. I anledning av vad motionärerna anført anser utskottet dock att frågan om och i så fall på vilket sätt staten och kommunerna skall svara för kostnaderna för valsedlarna vid de allmänna valen bör upptagas till förutsättningslös prövning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 514 och II: 631 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Birke*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 514 och II: 631 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då vi reservanter inte

kunnat sträcka oss så långt som utskottet har föreslagit i denna sak, vill jag i korthet anføra en motivering för detta.

I motionen begäres att staten och kommunerna skall utsträcka sin ekonomiska medverkan till fria valsedlar för partierna. Detta skulle innebära en förändring även av principiell art. Genom att kostnaderna inte endast skulle avse de yttre anordningarna vid valförrättningarna skulle statens och kommunernas ekonomiska medverkan utsträckas på ett principiellt betydelsefullt sätt.

I ett sådant fall skulle det uppkomma betydande svårigheter att ange de närmare förutsättningarna för de politiska partiernas rätt att få sina valsedlar tryckta på det allmännas bekostnad — inte minst kommer det att inträda vissa svårigheter när det gäller att avgöra hur långt man skall gå i fråga om att bekosta valsedlar för partierna. Man kan givetvis ställa sig fundersam inför frågan, hur många listor som partierna skall ha rätt att få tryckta på det allmännas bekostnad.

Nu säger utskottet visserligen, att det för sin del inte är berett att inta någon bestämd ståndpunkt i förevarande fråga, utan det begär en förutsättningslös utredning; men jag anser att frågan om de fria valsedlarna inte bara är principiellt vanskelig, utan mycket lätt kan dra med sig ytterligare utvidgningar av samhällets åtaganden. Jag skall bara anføra ett exempel: nästa krav kan bli att tjänstebrevsrätten skall utsträckas till att omfatta även valseldsförsändelser. Det är därför som reservanterna har ansett att det är vanskligt även att företa en utredning.

Jag ber att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Som motionärerna framhållit har staten och kommunerna under senare år åtagit sig nya uppgifter och kostnader för de allmänna valen. Bl. a. har i syfte att underlätta valför-

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

rättningarna de röstkort som väljarna erhåller bekostats av allmänna medel. Likaså har statsverket betalat kostnaderna för valkuvert, även om dessa distribuerats genom de politiska partiernas försorg.

Otvivelaktigt är de tryckta valsedlar som partierna tillhandahåller betydelsefulla ur servicesynpunkt. De underlättar i hög grad inte bara väljarnas röstning utan även valnämndernas och länsstyrelsernas arbete vid sammanräkningen av rösterna. Skäl kan anföras för att kostnaderna för dessa valsedlar borde bestridas av allmänna medel.

Vad motionärerna begärt är en utredning, och det yrkandet har utskottets majoritet anslutit sig till. Vi förordar, som redan nämnts av herr Staxäng, att denna utredning skall vara förutsättningslös. Utskottet har alltså inte tagit någon slutlig ställning i sakfrågan, utan utskottet anser att frågan bör prövas helt förutsättningslöst.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 165 ja och 32 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om anslag till S:t Lukasstiftelsen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderquist m. fl.* (I: 219) och den andra inom andra kammaren av herr *Källstad m. fl.* (II: 331), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om ett anslag till S:t Lukasstiftelsen å 50 000 kr. för budgetåret 1962/63.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 219 och II: 331 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Boman*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson*, *Bengtson*, *Birke*, *Edström* och *Staxäng*, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Svensson* i Ljungkile, *Larsson* i Hedenäset och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 219 och II: 331 till Bidrag till S:t Lukasstiftelsen för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Också i år föreligger en motion med förslag om bidrag till S:t Lukasstiftelsen. Motionen är underskriven av representanter för de fyra demokratiska partierna. Statsutskottets majoritet har emellertid avvisat förslaget, emedan den anser att frågan om bidrag till S:t Lukasstiftelsens verksamhet i första hand bör bedömas med hänsyn till den av stiftelsen bedrivna familjerådgivningsverksamheten.

Såvitt jag kan förstå har statsutskottet härvidlag tagit ett oriktigt grepp på denna fråga. Visserligen ingår familjerådgivning i stiftelsens verksamhet men i huvudsak inte som självständigt element utan som en ingrediens i den allmänna rådgivningsverksamhet som stiftelsen bedriver. Jag kan nämna att under år 1961 har 571 personer sökt hjälp hos denna stiftelse och tillsammans gjort 4 640 besök. Av dessa hjälpsökande har 84 personer, d. v. s. 15 procent av de besökande, sökt sig till stiftelsen för familjerådgivning. Denna siffra, 15 procent av de besökande, innebär emellertid en ökning sedan föregående år av dem som sökt familjerådgivning.

Emellertid är det både orealistiskt och i princip oberättigat att bedöma verksamheten i första hand med hänsyn till familjerådgivningen. Utskottets majoritet menar att bidragsfrågan skall prövas med utgångspunkt från de av riksdagen uppdragna riktlinjerna för sådan verksamhet. Förhåller det sig så att utskottet fortfarande håller fast vid sin tanke att frågan om bidraget kan lösas genom kungl. kungörelsen den 2 december 1960 om statsbidrag till försöksvis anordnad familjerådgivning, är, som i motionen närmare redovisas, denna väg icke framkomlig, därför att statsbidraget förutsätter en avgiftsfri rådgivning och stiftelsen inte är i stånd att kunna medge någon avgiftsfri rådgivning. Den får lov att ta ut en avgift på 12 kronor, men det bör nämnas att 88 personer under år 1961 fått ned-

satt avgift eller i vissa fall sluppit erlägga avgift.

Skulle trots allt bidrag kunna komma i fråga, blir det aktuella bidragsbeloppet synnerligen ringa, möjligen något tusental kronor, detta enligt underhandsupplysning från föredraganden i kungl. medicinalstyrelsen. Att vidare, som utskottet gör, hänvisa till att riksdagen utsträckt bidragsgivningen till rådgivningsverksamhet även i enskild regi, under förutsättning att de för statsbidrag gällande villkoren uppfylles, är ju bara, såvitt jag kan se, att vända på formuleringarna och leder bara till samma återvändsgränd.

Utskottet förutsätter att, om de av riksdagen antagna riktlinjerna skulle behöva modifieras, Kungl. Maj:t framlägger härav betingade förslag. Men min fråga blir: Var finns i detta uttalande något som förpliktar Kungl. Maj:t att vidta så vittgående modifieringsförslag att bidrag av erforderlig storleksordning verkligen kan lämnas stiftelsen?

Vidare har statsutskottets majoritet ansett sig inte kunna tillstyrka särskilt bidrag till stiftelsen, om den ser på vad stiftelsen i övrigt gör. Jag tycker att det bör anses vara en brist att utskottet inte finner sig närmare böra motivera detta sitt ställningstagande. Det är nämligen denna övriga verksamhet inom S:t Lukasstiftelsen som är av sådan storleksordning och av sådan betydelse, att den borde komma i åtnjutande av ett anslag från det allmänna. Jag tänker här på den mycket kvalificerade verksamhet som bedrivs i form av psykisk rådgivning. I styrelsen för institutet sitter som ordförande professor Wilhelm Sjöstrand och dessutom såsom ledamöter professor Hampus Lyttkens, överläkare Henry Mjönes och pastor Ludvig Jönsson. Dessutom är framför allt till rådgivningsverksamheten knuten en läkare, i detta fall överläkare Curt Åmark, och vidare den specialutbildade direktorn Sven Ljungdahl samt ett antal as-

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

sistenter, likaledes specialutbildade för ändamålet, bland dem docent Torgny Bohlin.

Som ett ytterligare belägg för betydelsen av denna andra verksamhet, som inte direkt är familjerådgivande, vill jag framhålla att Stockholms stad och Stockholms läns landsting liksom Stockholms stadsmission och skolöverstyrelsen beviljat vissa anslag till stiftelsen, dock icke tillräckligt stora för att täcka kostnaderna för det egentliga arbetet i stort sett. Dessutom kan jag hänvisa till resultatet av en tidigare företagen utredning, som ledde till att medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen och socialstyrelsen har rekommenderat stiftelsens verksamhet såsom värd statsbidrag.

Det är alltså inte här fråga om något slags kvacksalveri såsom kanske någon tror, utan om en kvalificerad rådgivningsverksamhet, ledd av läkare och specialutbildade personer.

Till stöd härför vill jag också nämna att 31 procent av antalet hjälpsökande kom till stiftelsen på remiss från läkare, 3 procent på remiss från sjukhus, 5 procent på remiss från sociala nämnder och 8 procent efter anvisning av själavårdare.

Såsom jag tidigare antydde utgör familjerådgivningen 15 procent av behandlingsformerna. Dominerande är emellertid den psykoterapeutiska behandlingen med 37 procent, medan den själavårdande och psykiskt rådgivande verksamheten omfattar 33 procent och stödterapien 13 procent.

Det förtjänar vidare nämnas att de huvudsakliga orsakerna till att de 336 besökande, som icke rubriceras som friska, hänvänt sig till stiftelsen är neuroser, depressioner, kontaktsvårigheter, psykisk insufficiens samt även alkoholism och narkomani, medan bland de friska besökande de vanligaste anledningarna utgöres av personliga problem, familjeproblem och behov av själavård.

Jag vill upprepa att det här inte är fråga om något slags kvacksalveri, utan om en verksamhet som är av samhället officiellt erkänd såsom ett led i den människovårdande verksamheten och som utgör ett värdefullt komplement till samhällets psykiska vård. Det är t. o. m. många som står i kö för att bli delaktiga av S:t Lukasstiftelsens rådgivande verksamhet.

I denna övriga verksamhet ingår också de fem utbildningsinstitut som stiftelsen bedriver på olika håll i landet och av vilka institutet i Stockholm är det viktigaste. Vid dessa institut meddelas fortbildning åt personer med praktiska yrkesuppgifter på människovårdens område; det gäller läkare, präster, pastorer, socialarbetare och andra. Stockholmsinstitutet mottog under 1961 33 nya elever, och totala antalet elever utgjorde 90. Bland examinatorerna märkes professor Jan Gästrin förutom tre andra läkare och institutets direktor. Till det nya för 1961 hör att institutet påbörjat en utbildning för sjukhuspräster, vilken går ut på att präster från svenska kyrkan och frikyrkorna skall få speciell utbildning för att bättre kunna fullgöra sin tjänst i den nya situation som efter den 1 januari 1962 inträtt beträffande den andliga vården vid sjukhusen. Den första orienteringskursen har haft ett 65-tal deltagare.

Jag har velat nämna detta såsom ett exempel på den övriga verksamhet som stiftelsen bedriver och som utskottet icke ansett sig böra ta i beaktande när det gällt att pröva frågan om statsbidrag till S:t Lukasstiftelsen. Utskottet säger: »Vad beträffar frågan om bidrag till stiftelsens verksamhet i övrigt är utskottet icke berett att tillstyrka särskilt bidrag för densamma.» Det är på denna punkt som utskottet enligt min mening hade bort närmare motivera sitt ställningstagande och undersöka vilka verksamhetsformer stiftelsen bedriver utöver sin familjerådgivningsverksamhet.

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

Vad slutligen gäller den ekonomiska frågan är det givetvis riktigt med principen om största varsamhet vid utvidgning av den särskilda statliga bidragsgivningen till nya ändamål, men den måste också tillämpas med förstånd. När staten framför allt genom skatter drar till sig allt större del av medborgarnas inkomster, blir utrymmet för enskilda bidrag allt mindre. Såsom motivering för de höga skatterna har ofta framhållits den lyckosamma omständigheten, att det allmänna får större möjligheter att stödja samhällsnyttig verksamhet även i enskild regi. Nu har staten ett gott ekonomiskt läge tack vare de stora skatteinkomsterna, och då kan man ställa frågan: varför inte förverkliga syftet bakom den nyss nämnda motiveringen när det gäller en verksamhet sådan som S:t Lukasstiftelsens?

Under år 1962 får S:t Lukasstiftelsen vidkännas ett mycket stort underskott på samtliga verksamhetsgrenar. Utan en väsentlig höjning av inkomsterna för innevarande och kommande år blir stiftelsen nödsakad att väsentligt nedsöka sin verksamhet och för obestämd framtid skrinlägga planerna på att rationellt lösa sin lokalfråga. Eftersom till buds stående inkomstkällor redan utnyttjats så långt det går finns det såvitt stiftelsen kan bedöma ingen annan utväg än att lita till möjligheten av statsbidrag. Uteblir sådant, inställer sig nödvändigheten av en betydande nedsärkning av verksamheten, och det vore en mycket tragisk historia.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till reservationen av herr Boman m. fl., vilket innebär att riksdagen må i anledning av motionerna I: 219 och II: 331 till bidrag till S:t Lukasstiftelsen för budgetåret 1962/63 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa 30 000 kronor.

I detta anförande instämde herrar Boija (fp), Keijer (fp), Wiklund i Stockholm (fp), Hedin (h), Hamrin i Jönköping (fp), Carlsson i Huskvarna

(fp), Edlund (h), Börjesson i Falköping (cp), Gustafsson i Borås (fp), Staxäng (h) och Gustafson i Göteborg (fp) samt fröken Elmén (fp).

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Frågan om statsanslag till S:t Lukasstiftelsen har, som redan tidigare här nämnts, varit uppe till behandling i riksdagen vid flera tillfällen under senare år. Det finns ingen anledning för mig att här mera i detalj gå in på riksdagens tidigare ställningstaganden i frågan.

Som bekant var frågan om bidrag till stiftelsen senast uppe till behandling i riksdagen förra året, likaledes i anledning av motionsyrkanden. Utskottet fann det då naturligt att frågan om statligt stöd till stiftelsen i första hand bedömdes med avseende på den gren av stiftelsens verksamhet, som avsåg familjerådgivning, och att frågan prövades av Kungl. Maj:t inom ramen för de medel som riksdagen anvisat till försöksvis anordnad familjerådgivning. Med hänsyn härtill, och då en utvidgning av den särskilda statliga bidragsgivningen till nya ändamål borde ske med största varsamhet, var utskottet inte berett att tillstyrka motionsyrkandena. Riksdagen följde här utskottets förslag.

Stiftelsen har ju numera inkommit med ansökan hos Kungl. Maj:t om bidrag med 20 000 kronor för sin verksamhet. Denna ansökan är ännu inte avgjord av Kungl. Maj:t.

Herr Källstad ville i sitt anförande här reducera den familjerådgivande verksamhet, som S:t Lukasstiftelsen bedriver, till en mycket blygsam del. Det är emellertid att märka att det i motionen förra året — som även herr Källstad skrev under — framhölls att familjerådgivningen var av betydande omfattning. När man nu i framställningen till Kungl. Maj:t om bidrag av den särskilda anslag som står till Kungl. Maj:ts förfogande för familjerådgivning begär 20 000 kronor, vittnar det väl om

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

att familjerådgivningen inte kan vara av så ringa betydelse som herr Källstad vill göra gällande. Jag förstår emellertid mycket väl att det är svårt att dra upp gränserna, eftersom de olika arterna av rådgivning flyter in i varandra.

Det problem som uppstår när det gäller bidrag till stiftelsen har varit om den skall beviljas ett allmänt statligt bidrag till sin verksamhet eller om frågan om statligt stöd skall bedömas efter de generella regler som riksdagen uppställt för statligt stöd till sådana verksamhetsområden som stiftelsen ägnar sig åt. Motionärerna och reservanterna har här förordat ett allmänt statligt bidrag till stiftelsen. Denna väg har tidigare prövats av Kungl. Maj:t, som inte ansett sig böra föreslå något sådant bidrag till stiftelsen, och den har även tidigare avvisats av riksdagen vid behandlingen av denna fråga.

Utskottets majoritet har i stället valt att pröva bidragsfrågan med utgångspunkt från den andra vägen, nämligen efter mera generella normer. Det har då varit naturligt att den av stiftelsen bedrivna familjerådgivningen i första hand kommit i blickpunkten. Denna verksamhet har tidigare betonats när bidragsfrågan diskuterats. Till försöksvis anordnad familjerådgivning har införts ett särskilt statsbidrag så sent som år 1960. Jag vill erinra om att riksdagen efter förslag av utskottet och i anledning av motionsyrkanden utsträckte denna bidragsgivning till att inte endast avse familjerådgivningsverksamhet som bedrevs i landstingens regi utan även sådan verksamhet som anordnades av primärkommuner eller i enskild regi. Möjlighet skapades därigenom också för enskilda sammanslutningar att komma i åtnjutande av bidrag. Det är alltså endast två år sedan riksdagen drog upp riktlinjerna för det statliga stödet till familjerådgivningsverksamhet, och det har då enligt utskottsmajoritetens mening varit det naturliga att S:t Lukasstiftelsens verksamhet i detta avseende

bedömes efter dessa riktlinjer. Vi har därför menat att riksdagen bör avvakta Kungl. Maj:ts beslut i bidragsfrågan.

Det är visserligen riktigt, som motionärerna åberopar, att medicinalstyrelsen avstyrkt stiftelsens framställning med hänvisning till att dess verksamhet i detta hänseende inte skulle uppfylla de formella villkoren för bidragsgivningen, men frågan bör först få prövas av Kungl. Maj:t, anser vi i utskottet, innan riksdagen gör något uttalande härom. Om även Kungl. Maj:t skulle finna att de formella villkoren för bidrag inte är uppfyllda, kan detta enligt utskottsmajoriteten inte vara tillräckligt skäl för att bevilja bidrag i särskild ordning. I första hand bör, som jag ser det, stiftelsen i sådant fall överväga möjligheterna att anpassa verksamheten så att bidragsvillkoren kan uppfyllas.

Bidragsgivningen till familjerådgivning är emellertid ganska ny, och när bidragsgivningen tillämpats en tid kan man självfallet finna skäl till ändringar i bidragsvillkoren. Utskottet har också förutsatt att Kungl. Maj:t, för den händelse detta visar sig bli fallet, framlägger de förslag till ändringar som kan visa sig påkallade. Jag tror att man på detta sätt kan få till stånd en anpassning av bidragsgivningen på bästa möjliga sätt.

Beträffande frågan om stiftelsens övriga verksamhet är utskottet i likhet med föregående år inte berett att tillstyrka särskilt bidrag för densamma. Stiftelsen har alltjämt institut på ett relativt fåtal platser i landet. Den huvudsakliga verksamheten synes förlagd till institutet i Stockholm. Enligt motionen upptar stiftelsens budget för år 1962 ett underskott för stiftelsen som sådan å 10 000 kr och för dess institut i Stockholm å 32 000 kr. Dessa siffror ger ett tydligt belägg för att det är verksamheten i stockholmsområdet som närmast skulle finansieras med ett bidrag.

Verksamhetens omfattning i stock-

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

holmsområdet framgår även av att stiftelsen erhåller anslag från Stockholms stad med 20 000 kronor och från Stockholms läns landsting med 8 000 kronor för kommande år.

Stiftelsen saknar som synes inte samhälleligt stöd. Man kan också ifrågasätta om det inte mera är en landstings- eller kommunal fråga att stödja den rådgivningsverksamhet som ligger utanför familjerådgivningen. Beträffande familjerådgivningen åtnjuter den statsmakternas stöd, men de har inte gått in för något stöd av verksamheten i övrigt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämma i vad herr Källstad sade, men i egenskap av medmotionär vill jag understryka ett par synpunkter i synnerhet efter herr Almgrens anförande, som ju på det hela taget hade en så positiv ton att jag tror att vi denna gång skall kunna komma överens om en lösning i reservationens tecken.

Herr Almgren spelade dock ut de båda verksamheter S:t Lukasstiftelsen bedriver — familjerådgivningen och utbildningsverksamheten — mot varandra, men jag tror inte vi bör låta frågan få den formen. Vi har sökt direkt bidrag till familjerådgivningen. Den vägen tycks emellertid ännu inte vara framkomlig. Men även om den skulle vara det, så täckes ändå inte därigenom hela det behov av stöd som föreligger, och hela institutets verksamhet blir inte i och med det tillgodosedd. Utbildningsverksamheten är en mycket väsentlig del. Och när man nu söker ett allmänt bidrag för S:t Lukasstiftelsens verksamhet, så är det alldeles oberoende av huruvida stiftelsen får något bidrag till familjerådgivningsdelen eller inte. När nu den delen inte är aktuell, tycker jag det bör kraftigt betonas att

S:t Lukasstiftelsen fyller en utomordentligt stor uppgift genom att utbilda folk för socialt och själavårdande arbete, som kommer samhället direkt till godo.

Vi, som känner till S:t Lukasstiftelsen och är ansvariga för det arbete som där bedrivs, vet att verksamheten är i allra högsta grad vederhäftig och värd att stödjas. De läkare, psykologer och andra som är knutna till verksamheten utgör en garanti för att det inte är fråga om något kvacksalveri — som herr Källstad också uttryckte det — utan att arbetet alltigenom bär kvalitetsens och vederhäftighetens prägel.

Jag vill erinra om att det i år likasom tidigare har varit en fyrtio motion som legat till grund för denna framställning. Vi räknar därför med stöd över partigränserna för denna mycket betydelsefulla verksamhet.

Som kammarkamraterna torde erinra sig var det i följande mycket nära att riksdagen hade fattat ett positivt beslut i denna fråga. Om jag minns rätt, fattades det i denna kammare bara en röst. Det skulle vara hedersamt om riksdagen reparerade den skadan i år. Jag har en känsla av att utskottets majoritet inte skulle ta det nederlaget särskilt hårt. Vi vill ju alla sakens bästa, även om utskottsmajoriteten vill invänta resultatet av prövningen rörande den del av stödet som skulle kunna gå över familjerådgivningskungörelsen. Jag vill varmt vädja till kammarens ledamöter att i år besluta om detta i och för sig blygsamma stöd till S:t Lukasstiftelsens verksamhet, ett stöd som ingalunda täcker förlusterna men som kan nedbringa dem och underlätta arbetet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Almgrens anförande vill jag säga att jag inte har velat nedvärdera den familjerådgivande verksamheten inom S:t Lu-

Anslag till S:t Lukasstiftelsen

kasstiftelsen eller att jag anser den vara av ringa betydelse. Jag har bara försökt att så långt det går precisera att den verksamheten bara har omfattat 15 procent av de besökande och 7 procent av hela antalet besök. Detta gäller alltså den renodlade familjerådgivningen. Uppenbart är att familjerådgivningen är en sak som integrerar en behandling av människan som totalitet, och därför är det mycket svårt att göra en gränsdragning.

Det är riktigt som herr Almgren sade att det till Kungl. Maj:t har ingivits en ansökan om ett anslag på 20 000 kronor. Men i sitt yttrande har medicinalstyrelsen inte bara sagt att stiftelsens verksamhet är avgiftsbelagd och därför inte fyller villkoren, utan medicinalstyrelsen säger också följande: »Jämväl fränsett detta förhållande torde S:t Lukasstiftelsens rådgivningsverksamhet, som endast till en del avser familjerådgivning och som bedrivits sedan åtskilliga år tillbaka, icke kunna betraktas som sådan verksamhet som avses i statsbidragskungörelsen.»

Såvitt jag förstår måste detta innebära att några stora utsikter till att erhålla bidrag av familjerådgivningsmedel knappast finns. Det går inte heller för stiftelsen att anpassa sig efter bidragsvillkoren så att den börjar med avgiftsfri verksamhet — det är den inte i stånd till av ekonomiska skäl.

Herr Almgren nämnde att det torde vara en kommunal angelägenhet att stödja stiftelsen. Jag vill emellertid påpeka att verksamheten blivit alltmer riksomfattande. De fem instituten är förlagda till Stockholm, Göteborg, Skara-Falköping-Skövde-området, Norrköping och Linköping. Dessutom finns ute i landet tio olika lokalavdelningar, som arbetar i stiftelsens regi. Jag anser att även detta talar för att riksdagen bör ta ställning till denna fråga, och jag hoppas liksom herr Rimmerfors att det i år skall bli ett positivt beslut i riksdagen.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Med anledning av herr Rimmerfors' anförande vill jag säga, att jag råkade läsa andra kammarens protokoll från behandlingen av detta ärende vid 1960 års riksdag. Det förelåg en proposition om ett speciellt anslag till familjerådgivning, särskilt då i landstingens regi. Efter motioner ändrades bestämmelserna, som jag sade tidigare, så att även av primärkommuner, stiftelser och enskilda bedriven verksamhet skulle kunna få bidrag från detta anslag. Vid det tillfället uttryckte herr Rimmerfors i andra kammaren sin glädje över att propositionen ändrats därhän att även enskilda skulle få bidrag från detta anslag. Han nämnde också, om jag inte missminner mig, S:t Lukasstiftelsen som exempel.

Till herr Källstad vill jag säga, att riksdagen förra året beslutade att rekommendera S:t Lukasstiftelsen att göra en framställning om bidrag från detta speciella anslag, som står till Kungl. Maj:ts förfogande för familjerådgivning. S:t Lukasstiftelsen har följt riksdagens rekommendation och lagt in en sådan ansökan. Den är ännu inte behandlad utan ligger hos Kungl. Maj:t för prövning. Nu vill jag fråga riksdagens ledamöter: Är det vettigt att man nu skall besluta ett speciellt anslag, innan Kungl. Maj:t ens behandlat den framställning som S:t Lukasstiftelsen gjorde någon gång i höstas?

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag har velat se praktiskt på denna fråga. Alla som arbetar inom olika former av människovård vet att det område, på vilket S:t Lukasstiftelsen avser att ge hjälp, erbjuder svårbemästrade problem. Var går gränserna mellan sjukt och friskt, mellan neuroser och tillfälliga störningar? Var spelar den sociala miljön in, och var har symtomen med processer inom människorna själva att göra? Det har

Interpellation ang. utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet

i dag faktiskt visats två ting. För det första att S:t Lukasstiftelsen på ett vederhäftigt sätt är med och hjälper människor, för det andra att omfattningen av denna verksamhet är betydande och i stigande.

Det förefaller mig som om herr Almgren övervägande anfört formella hinder för att vi nu skulle kunna bifalla den föreliggande reservationen. Vore det dock inte ur rent sakliga synpunkter rimligt att man här kunde vara med om ett anslag nu i år?

Vi har diskuterat denna fråga vid några tidigare riksdagar, och jag gissar att det som framkommit i dag inte har innehållit nyheter mer än på en punkt, nämligen att verksamheten uppenbarligen ökar i omfång och betydelse. Därtill har det också övertygande kunnat visas att om inte detta ganska ringa anslag beviljas, föreligger risk att man för framtiden måste inskränka denna verksamhet.

Detta är avgörande synpunkter. Det är avgörande att vi faktiskt på ett väsentligt område vågar satsa på en verksamhet, som med nödvändighet måste vara av i viss mån experimentell och förberedande art. Jag gissar att de erfarenheter, som man inom S:t Lukasstiftelsen kan vinna, sedan kan komma andra samhällets verksamheter på liknande områden till del.

Jag vill alltså, herr talman, ansluta mig till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 104 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 19**Interpellation ang. utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet**

Ordet lämnades på begäran till

Fru NETTELBRANDT (fp), som yttrade:

Herr talman! I motioner till fjolårets riksdag föreslogs att riksdagen skulle uttala sig för en utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna. Motionärerna ansåg ett sådant uttalande motiverat bl. a. på grund av de lokaliseringspolitiska

Interpellation ang. utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet

fördelar, som därigenom stod att vinna. Ehuru statsutskottet i sitt utlåtande ansåg att resultatet av lokaliseringsutredningens på längre sikt upplagda arbete lämpligen borde avvaktas, innan riksdagen uttalade sig enligt motionärernas förslag, beslöt riksdagen dock att uttala sig för en utflyttning från stockholmsområdet av fabriksstyrelsen.

Kungl. Maj:t uppdrog därefter åt fabriksstyrelsen att i samråd med byggnadsstyrelsen och fortifikationsförvaltningen undersöka på vad sätt erforderliga ämbetslokaler för fabriksstyrelsen borde anordnas i Eskilstuna samt att, därest undersökningen det föranledde, till Kungl. Maj:t inkomma med förslag för beslut om projekteringstillstånd för nybyggnad av ämbetslokaler. Styrelsen skulle därjämte inkomma med förslag till de åtgärder i övrigt som borde vidtagas av Kungl. Maj:t för genomförande av ifrågakvarande flyttning.

Fabriksstyrelsen har till fullföljande av Kungl. Maj:ts uppdrag den 24 november 1961 föreslagit, att en ämbetsbyggnad för styrelsen skulle få projekteras å kronan tillhörig mark i Eskilstuna. Preliminärt har byggnaden kostnadsberäknats till cirka 8 miljoner kronor, vartill kommer anskaffning av inventarier för i runt tal 1 miljon kronor. Den årliga kapitalkostnaden för byggnaden torde komma att utgöra cirka 400 000 kronor, vartill kommer skatter och underhållskostnader.

Styrelsen har vidare hemställt om beslut angående vissa andra förslag avseende tillgodoseende av bostadsbehovet i Eskilstuna samt i fråga om vissa löne- och traktamentsförmåner ävensom beträffande avskedsersättning och årlig ersättning samt förtidspension till personer, som icke kan medfölja; styrelsen föreslår också att den tekniska sektionen och försäljningssektionen för över-skottsmateriel å styrelsens fabriksbyrå skall kvarstanna i Stockholm.

Fabriksstyrelsens förslag har nu en-

ligt vad jag erfarit remissbehandlats. Det har visat sig att remissmyndigheterna i flera frågor haft motsatta uppfattningar; vissa föreslagna personalförmåner under en övergångstid har avstyrkts. Styrelsens förmodanden att avsevärda svårigheter skulle komma att uppstå beträffande nyrekryteringen av högre teknisk personal i samband med flyttningen samt beträffande bostadsförsörjningen i Eskilstuna synes icke ha kunnat vederläggas. Kostnaderna för ämbetsbyggnaden kommer att uppgå till närmare 10 miljoner kronor, vartill kommer kostnader för åtgärder i samband med själva flyttningen samt väsentligt fördyrade årliga driftkostnader för fabriksstyrelsen.

Byggnadsstyrelsen har förklarat, att den föreslagna förläggningen av ämbetsbyggnaden strider mot såväl framlagd generalplan som stadens förslag till trafikledsplan. Byggnadsstyrelsen erinrar vidare om det uppdrag styrelsen har att utreda frågan om en ämbetsbyggnad för central förvaltning i Märsta. En reservant inom lokaliseringsutredningen har framhållit, att sedan lokaliseringsutredningens förslag framlades, nytt material föreligger och ett flertal nya faktorer tillkommit och att nackdelarna klart överväger fördelarna vid en utflyttning av fabriksstyrelsen från stockholmsområdet till Eskilstuna, varför en omprövning av utflyttningsfrågan bör äga rum. Som alternativ bör därvid en omlokalisering i närheten av stockholmsområdet ställas upp. Även här nämnes som plats för en omlokalisering märstaområdet. Riksrevisionsverket har med hänsyn till de uppenbara olägenheter i flera avseenden, som man inte torde kunna bortse ifrån i samband med flyttningen, funnit skäl tala för en omprövning, huruvida beslutet om utflyttningen under nu utredda förhållanden kan vara befogat.

Efter det lokaliseringsutredningen framlade sitt förslag om fabriksstyrelsens flyttning till Eskilstuna och icke

Interpellation ang. utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet

minst vid den nu avslutade remissbehandlingen av frågan har enligt min mening framkommit en mängd nya omständigheter, som förändrar frågans läge. Jag vill särskilt trycka på de väsentliga kostnader för statsverket som kommer att uppstå samt de svårigheter i fråga om anskaffning av bostäder i Eskilstuna inom rimlig tid, som uppenbarligen är för handen. Omöjligheten att till Eskilstuna nyrekrytera ersättare för de äldre och erfarna tekniker som föredrar att icke flytta med har ytterligare dokumenterats.

För att icke försvåra en framtida utflyttning av statliga myndigheter, där så kan ske utan förfång för administrationen, är det betydelsefullt att initialprojekten väljs med sådan omsorg, att de inte får en negativ effekt på kommande åtgärder. Att genomföra utflyttning i sådana fall, där nackdelarna är betydande, vore att göra utflyttningssträvandena en björntjänst.

På lämpligt avstånd från Stockholm finns inom Stockholms län möjlighet att vid utflyttning av statliga företag eliminera nackdelarna och ändå vinna många väsentliga fördelar. Märsta har härvid från flera håll nämnts som exempel och man torde utan svårighet kunna finna även andra platser. En lokalisering till Märsta, eventuellt tillsammans med andra ämbetsverk, har fabriksstyrelsen förklarat sig kunna godtaga. Som en väsentlig fördel med märstaalternativet har framhållits, att

personalens bostadsförsörjning då kan tryggas, icke minst därigenom att ett antal befattningshavare kan bo kvar i sina nuvarande bostäder inom stockholmsräjongen. Det synes ytterligt betydelsefullt att en första utflyttning möts positivt och därmed underlättar kommande åtgärder.

Under hänvisning till det anförda anhallar jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Vilka kostnader beräknas statsverket åsamkas på grund av utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse till Eskilstuna?

2) I vilken utsträckning kan fabriksstyrelsens förslag rörande åtgärder för personalen bli tillgodosedda när det gäller lösningen av bostadsfrågorna, resebidrag, tidigare pensionsavgång, övergångsvis särskild lönesättning m. m.?

3) Finner herr statsrådet framkomna omständigheter i ärendet ge anledning till att ingående pröva även ett alternativ med utflyttning till exempelvis Märsta eller annan lämplig ort på lämpligt avstånd från stockholmsområdet?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.04.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 11 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner om ändring av kommunalskattelagens bestämmelser rörande avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 364 av herr *Stefanson* och II: 435 av herr *Kollberg m. fl.*, vari bl. a. hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte — i syfte att underlätta skatteberedningens arbete och skyndsammare nå resultat — anhålla att särskilda sakkunniga utsåges för teknisk utredning angående rätt till avskrivning på återanskaffningsvärde av maskiner och inventarier; samt

2) de likalydande motionerna I: 462 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 540 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att värdeminskningsavdrag i fråga om maskiner och inventarier, avsedda för stadigvarande bruk i rörelse eller jordbruk som deklarerades enligt bokföringsmässiga principer, skulle medgivas i förhållande till återanskaffningsvärdet, schablonmässigt bestämt till 120 procent av anskaffningsvärdet; samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till

härför erforderlig ändring av kommunalskattelagen.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 364 av herr *Stefanson* och II: 435 av herr *Kollberg m. fl.* angående företagsbeskattningen, såvitt motionerna avsåge frågan om avskrivning av maskiner och inventarier, samt

2) de likalydande motionerna I: 462 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 540 av herr *Heckscher m. fl.* angående avdrag vid beskattningen för värdeminskning å maskiner och inventarier,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Hagberg, Gösta Jacobsson, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 462 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 540 av herr *Heckscher m. fl.* ansett, att utskottet under punkten 2 bort hemställa, att riksdagen måtte antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

II) av herrar *Lundström, Billman, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka ansett

dels att utskottets betänkande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anse motionerna I: 364 och II: 435 — såvitt gällde frågan om avskrivning på återanskaffningsvärde å maskiner och inventarier — samt motionerna I: 462 och II: 540 besvarade med vad reservanterna sålunda anförte.

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det är en ytterligt angelägen sak att avskrivning sker i näringslivet å såväl maskiner som inventarier. Detta gäller hela det svenska näringslivet, inte bara industri och handel utan också jordbruk. Det är därför en väsentlig fråga vi i dag skall diskutera.

Sedan den fria avskrivningen togs bort har man vid flera tillfällen aktualiserat frågan på vilket värde avskrivningarna skall beräknas. Behovet av riktiga avskrivningar är givetvis så mycket större i en situation med ökade kostnader. De ökade kostnaderna kan icke elimineras på annat sätt än genom rationalisering. Utan att ha medel till hands är det inte möjligt att genomföra de rationaliseringar av näringslivet som är nödvändiga för billigaste och bästa produktion. Ändamålsenliga avskrivningar blir ännu angelägnare om vi går mot en tid av allt mer hårdnande konkurrens. Då är det så mycket viktigare icke blott att våra manuella produktionskrafter får till sitt förfogande modern utrustning utan även att alla möjligheter till effektiv produktion utnyttjas på bästa sätt.

Förslaget om rätt att göra avskrivningar efter återanskaffningsprincipen har som jag sade diskuterats flera gånger tidigare. Principen finns på sätt och vis redan genomförd vid statens egna affärsdrivande verk. Jag tänker på SJ, televerket och andra. Därför borde vi väl vara överens om principen: är den riktig där, borde den vara det för hela det enskilda näringslivet.

Ett system med återanskaffningsvärdet som grundval för avskrivningarna skulle vara så krångligt att det inte kan genomföras har det sagts många gånger i denna kammare. Det kan med all rätt riktas praktiska anmärkningar mot en del av de avskrivningsregler som har

föreslagits. Jag tror emellertid att alla de svårigheter som företagsbeskattningskommitténs majoritet på sin tid drog fram hade åtskilligt verklighetsfrämmande över sig. För att undvika allt det krångel som är förenat med fastställandet av det penningvärde man skall räkna med vid avskrivningsberäkningen har vi från högerpartiet i en motion framfört ett förslag om att avskrivningarna skulle ske på grundval av det belopp som utgör 120 procent av anskaffningskostnaderna. Vi är naturligtvis fullt på det klara med att man genom denna åtgärd inte till fullo täcker de kostnader som måste uppstå när man skall anskaffa en ny maskin eller nya inventarier, men vi tar i alla fall ett steg på vägen. I själva verket är det ju dels penningvärdeförsämringen som man skall säkerställa sig inför, dels de nya tekniska uppfinningar som medför ökade investeringskostnader.

När vi har kommit fram till 120 procent har vi tagit hänsyn till att det under de senaste åren varit en utveckling på det ekonomiska området som i huvudsak kan betecknas som lugn och till att vi under denna tid har kunnat konstatera en ökning av konsumtionskostnaderna med 4 å 5 procent. Om man har rätt att skriva av hela värdet av maskiner och inventarier under en femårsperiod, stämmer dessa beräkningar ganska väl. Vi har på detta sätt kommit fram till 120 procent.

Detta system har tidigare praktiserats i andra länder, och det har, vad jag vet, fungerat väl.

Det är därför, herr talman, som vi har tagit oss friheten att föreslå att riksdagen redan nu måtte besluta i denna riktning.

Det invändes att riksdagen bör avvakta skatteberedningens resultat, men vi vet alla att det kommer att dröja mycket länge innan dess förslag kommer att läggas på riksdagens bord. Denna lösning kommer också att kunna förbättras i framtiden, och det är ingen-

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

ting som hindrar att man då ändrar bestämmelserna.

Det är av detta skäl som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservation I av herr Hagberg m. fl. vid bevillningsutskottets betänkande nr 25.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! I reservation II av herr Lundström m. fl., som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 25 framhålles, att detta är en gammal fråga. Redan 1924 års skatteberedning tog upp frågan om avskrivning på återanskaffningsvärdet och redan då hade man klart för sig att det var riktigt att vid avskrivningar ta hänsyn till förändringar i penningvärdet. Sedan infördes den fria avskrivningsrätten, och den gav faktiskt företagarna en möjlighet att själva i sina interna beräkningar göra avskrivning på återanskaffningsvärdet. Därför var problemet inte särskilt stort rent praktiskt sett under den tid som den fria avskrivningsrätten tillämpades. Denna togs emellertid definitivt bort i och med 1955 års beslut, och sedan dess har denna fråga varit uppe i flera olika sammanhang.

Jag tillhör dem som anser att det ur företagsekonomiska synpunkter är felaktigt att göra avskrivningar på maskiner och inventarier på något annat värde än återanskaffningsvärdet. Jag är sålunda principiellt helt inne på de tankegångar som herr Magnusson i Borås framfört. En liten hake är emellertid att det visat sig vara oerhört svårt att i skatteförfattningarna utforma bestämmelser som är praktiskt tillämpliga. Man har försökt göra det i många olika sammanhang, och i företagsbeskattningskommittén ägnade vi — inte minst från reservanternas sida, till vilka jag hörde — faktiskt ganska mycket arbete åt att försöka konstruera hållbara författningsbestämmelser på detta område — dock utan att lyckas.

Nu ingår givetvis denna fråga i skatteberedningens arbetsprogram, men skat-

teberedningens arbete kommer att ta mycket lång tid i anspråk. Hade det bara varit denna kommitté som arbetade med frågan, skulle det ha varit motiverat att tillsätta en särskild utredning för att undersöka denna sak. Men nu arbetar, vilket herr Magnusson i Borås inte nämnde, värdesäkringskommittén som bäst, och den beräknar att kunna slutföra sitt arbete i år. Denna kommitté har tagit upp frågan om möjligheten att göra avskrivning på återanskaffningsvärdet, och då har vi från vårt håll ansett det vara lämpligt att avvakta resultatet av detta arbete innan vi vidtar några nya åtgärder. De försök som gjorts från högerpartiets sida är givetvis av stort intresse, men jag tycker personligen att det är litet riskabelt att riksdagen här skulle besluta om en lagtext som inte har varit föremål för någon ordentlig utredning. Lagtexten har inte ens förelegat inom bevillningsutskottet, utan den har kommit till vår kännedom först i och med att vi fick riksdagstrycket, och man kan inte rimligen lösa en fråga, som är tekniskt så oerhört besvärlig, genom att på några dagar åstadkomma en lagtext. Den måste nog bli föremål för litet mer grundliga överväganden, och jag ber därför att få yrka bifall till reservation II av herr Lundström m. fl.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Motionen om avdragsrätt på återanskaffningsvärdet är vid det här laget ganska bekant för kammaren, men det är faktiskt en motion som får större aktualitet för varje år som går.

Alla vet vi att våra exportföretag fått känna på en allt hårdare konkurrens på den internationella marknaden. För oss som dagligen sysslar med att söka sälja svenska exportvaror är detta en hård och kall verklighet. Ingen bör därför förundra sig över att vi gärna återkommer till dessa frågor. Ibland kanske det kan se ut som om vi bara talade i egen

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

sak, men den annalkande konjunkturunsgången samt de stora anpassningsproblem, som vi måste räkna med vid anslutningen till EEC, gör att det måste anses vara ett allmänt intresse att se till att svenska företag får möjlighet att konsolidera sin ställning. Vid en eventuellt uppkommande arbetslöshet är det företagen som måste ta den första stöten. Och att arbetslöshet är att vänta har ju arbetsmarknadsmyndigheterna via radio och press klart deklarerat de senaste dagarna. Aldrig så väl planerade åtgärder från statens och arbetsmarknadsstyrelsens sida kan dock icke ersätta väl konsoliderade företag.

Detta är bakgrunden till att vi från vårt håll gång på gång gjort kammaren uppmärksam på nödvändigheten av att få till stånd ett avskrivningssystem för företagen, som tillåter avskrivning på återanskaffningsvärdet. I år har vi dessutom framlagt ett konkret förslag om avskrivningsrätt med 120 procent på anskaffningsvärdet. Det förslaget anser vi är en tillfredsställande lösning på problemet. Genom en avdragsrätt enligt de linjer vi skisserat skulle man komma bort från den beskattning av fiktiva vinster som nu förekommer. Det skulle bli ett verksamt bidrag till den ökning av konkurrenskraften hos våra företag som vi i andra sammanhang har varit eniga om att eftersträva.

I utskottets betänkande hänvisas nu till att avskrivningsreglerna här i landet är liberala. Särskilt gäller detta, säger utskottet, om man även beaktar att svenska aktiebolag och ekonomiska föreningar genom att utnyttja lagstiftningen om konjunkturinvesteringsfonder har möjlighet att på en gång avskrivna sina maskiner och inventarier. Enligt min uppfattning stämmer inte detta med verkligheten. I själva verket är det så att det stora flertalet av företagen inte har ekonomiska möjligheter att göra avsättningar till sådana fonder. Och då är det inte stor mening att hänvisa till dem i betänkandet. En lagstift-

ning om avskrivning med 120 procent på anskaffningsvärdet skulle däremot få helt andra verkningar ur konsolideringssynpunkt. Säkert kommer kammaren att bättre inse den saken när vi återkommer till det här ärendet om ett år. Läget för de mindre och medelstora företagen är sannolikt då kärvare än i dag, varför man nog vid den tidpunkten kan räkna med ett större intresse för vår motion.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 25 fogade reservationen I av herr Hagberg m. fl.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Som här har sagts tidigare får rörelseidkare i princip rätt att göra avdrag för kostnaderna för anskaffning av maskiner och inventarier avsedda för stadigvarande bruk i rörelse i form av värdeminskningssavdrag. För att fatta mig kort vill jag säga att motionärerna, höger- och folkpartiets representanter i utskottet, nu vill att denna avdragsrätt skall medges på återanskaffningsvärdet i stället för som nu på anskaffningskostnaden. Man motiverar detta, som kammarens ärade ledamöter redan har hört, med penningvärdets successiva försämring. Högermotionärerna vill ha ett definitivt beslut, som också tillstyrks av högerens ledamöter i utskottet, om att värdeminskningssavdraget på återanskaffningskostnaderna skall få tillämpas redan fr. o. m. 1963 års taxering. Man vill då, som här har sagts, ha ett schablonmässigt avdrag på 120 procent på anskaffningskostnaderna. Det anser man motsvara ungefär avskrivningen på återanskaffningsvärdet.

Folkpartiets motionärer däremot vill att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om att särskilda sakkunniga utses för en utredning av frågan — utredningens resultat torde vara avsett att senare ställas till allmänna skatteberedningens förfogande.

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

Men inte ens folkpartiets ledamöter i bevillningsutskottet har velat tillstyrka sina partikamraters motion, därför att, som herr Gustafson i Göteborg sade, värdesäkringskommittén i sina överväganden även uppmärksammat frågan om en avskrivning på återanskaffningsvärdet. Reservanterna menar att den utredningens resultat bör avvaktas.

Får jag nu, herr talman, erinra om att denna fråga ingående behandlades av företagsbeskattningskommittén. Kommittén hade undersökt förhållandena i åtskilliga andra länder och därvid konstaterat att dessa inte använde avskrivning på annat värde än den historiska anskaffningskostnaden. Detta förfaringsätt tillämpades trots att man i dessa länder enligt kommitténs uppfattning — jag kanske bör tillägga att det här gäller majoritetens uppfattning — hade betydligt strängare permanenta avskrivningsregler än vi har i vårt land. Anledningen till att avdrag på anskaffningskostnaderna tillämpades, framhöll kommittén, är att det inte råder någon enhetlig uppfattning om det teoretiskt riktiga i en avskrivning på nuvärdet. Något godtagbart resultat ernås inte, sade kommittén, om man isolerar och beaktar prisförändringarna på endast en post i balansräkningen. En förlust på tillgångssidan, underströk kommittén, orsakad av penningvärdeförsämringen kan mycket väl ur företagets synpunkt vara kompenserad genom en vinst på skuldsidan. Kommittén gav följande exempel:

En maskin är helt finansierad av lånemedel, och det belopp som erhålles genom avskrivning på maskinen använder företagaren till att amortera lånet på maskinen. Om man nu skulle medge avdrag på nuvärdet för varje tillgång för sig, skulle företagaren i detta fall genom avskrivning få en vinst som vore lika stor som långivarens förlust. Det kan inte ligga någon rättvisa i det. Men, säger kommittén, om maskinen inte skulle vara finansierad genom lån,

råder heller ingen enig mening om huruvida maskinens anskaffningsvärde skulle omräknas med hänsyn till förändringen i den allmänna prisnivån eller om den skulle beräknas efter den individuella penningvärdeförändring som gäller med avseende på den aktuella maskinen. Och, underströk kommittén, ett tungt vägande argument mot en avskrivning på nuvärdet är de utomordenligt stora praktiska svårigheterna med tillämpningen. Sådana svårigheter, ansåg kommittén, förelåg inte minst med hänsyn till den tekniska utvecklingen.

Kommittén anförde ytterligare ett exempel. Antag att det är en äldre maskin som ersättes med en ny med helt eller delvis annorlunda konstruktion än den man har, varför man inte kan göra några riktiga jämförelser mellan den gamla och den nya maskinen. Är det då fråga om en ny maskin? Man har köpt en maskin som snabbt har förbättrats. Det går fort med utvecklingen på detta område i automationens tidevarv. En maskin för exakt samma ändamål är kanske nu väsentligt dyrare just av den anledningen. Skall då avdraget få ske på detta väsentligt förbättrade nyförvärv? Är det inte i princip samma sak som en grundförbättring, som vi icke tillåter företagen att göra avdrag för.

Så kommer högern med Columbi ägg och säger att vi lägger på 120 procent på anskaffningsvärdet, även om det är krångligt. Vad säger företagsbeskattningskommittén om detta? Jo, kommittén debatterade även en lösning med prisindex, även om förslaget inte var utformat precis efter högerns förslag. Men det skulle, säger kommittén, för det enskilda företaget bli högst missvisande. Och vad är orsaken till detta? Jo, sammansättningen av inventariebeståndet är skiftande och likaså är maskinernas ålder. Man skulle med en sådan metod nå fram till högst ojämna resultat samtidigt som svårigheter skul-

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

le uppkomma vid tillämpningen. Kommittén fann alltså med hänsyn bl. a. till dessa omständigheter att det kan resas så många invändningar från såväl teoretisk som praktisk synpunkt mot en avskrivning på nuvärdet, att kommittén inte ansåg sig kunna förorda ett sådant förslag.

Här medger nu herr Gustafson i Göteborg och folkpartiets ledamöter och reservanter, att frågan är så pass tekniskt krånglig att de inte vågar sig på att tillstyrka ens ett bifall till motionen. Ja, det är kanske felaktigt sagt, men de hänvisar till att värdesäkringskommittén behandlat saken. De menar att frågan måste utredas innan man kan fatta ett definitivt beslut och anser vidare att det redan finns en sådan utredning i verksamhet. Herr Magnusson i Borås medger också omedvetet samma sak, enär han är fullkomligt övertygad om, skulle jag tro, att det inte går att lösa frågan utan en ingående utredning. Därför framlägges detta förslag om ett schablonmässigt avdrag med 120 procent på anskaffningskostnaderna.

Företagsbeskattningskommittén underströk slutligen, att en konsekvent och ur fiskalisk synpunkt acceptabel utformning av regeln om avskrivning på nuvärdet förutsätter, att man vid stigande penningvärde beräknar avskrivningar på lägre belopp än den historiska anskaffningskostnaden. Det skulle, menade kommittén, stå i strid med allmänt vedertagna och även i civillagstiftningen lagfästa regler rörande avskrivningar.

Herr talman! Jag har i korthet velat nämna dessa överväganden av företagsbeskattningskommittén för att understryka frågans komplicerade natur. Riksdagen avlog efter bevillningsutskottets avstyrkan ett liknande yrkande förra året. I år tar bevillningsutskottet inte ställning till förslaget från högern om ett schablonmässigt avdrag. Bevillningsutskottet tar inte heller ställ-

ning till frågan efter vilka principer ett avdragssystem bör tillämpas. Vi inom majoriteten anger inte hur detta problem skulle kunna lösas. Enligt utskottets mening bör någon prövning av frågan i särskild ordning inte för närvarande äga rum, eftersom den allmänna skatteberedningen sysslar med dessa saker, som också uppmärksammas av värdesäkringskommittén.

Utskottet understryker också vad företagsbeskattningskommittén framhöll, vilket jag tidigare något var inne på, nämligen de relativt liberala avskrivningsregler som tillämpas i vårt land jämfört med avskrivningsreglerna i andra länder. Utskottet erinrar vidare om att aktiebolag och ekonomiska föreningar har möjlighet att på en enda gång avskriva ifrågavarande tillgångar genom att utnyttja lagstiftningen om avsättning till konjunkturinvesteringsfonder. Kammarens ledamöter erinrar sig säkert, att vi 1955 företog en ytterligare liberalisering i det avseendet så att även enskilda företagare då fick rätt till dessa avskrivningar på samma sätt som tidigare aktiebolagen hade fått det.

Till herr Darlin vill jag säga, att han ständigt talar om småföretagens besvärigheter. Jag vill ytterligare understryka den viktiga omständigheten i detta sammanhang, att en förutsättning för att kunna göra avskrivningar, med andra ord fondera pengar för att stabilisera företagen, ändå är att det finns en vinst att tillgå.

Detta var en parentes. Utskottet avstyrker liksom förra året motionsyrkandena och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag göra ett litet tillrättaläggande. Herr Brandt i Aspabruk säger, att högerförslaget skulle träda i kraft fr. o. m. 1963 års taxering. I själva verket träder det i kraft

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

först vid 1964 års taxering — och då blott till en del. Förslaget kommer i full tillämpning först vid 1967 års taxering.

När det sedan, herr talman, gäller föreliggande motion från enskilda folktoparter går den ut på att särskilda sakkunniga skulle göra en teknisk utredning av denna fråga. Vid motionens avlämnande var det inte känt för motionärerna, att värdesäkringskommittén hade tagit upp denna fråga. Den ingår för övrigt inte i värdesäkringskommitténs uttryckliga direktiv, men den har ändå efteråt tagits upp. Därför är motionärernas syfte redan tillgodosett. Det är detta som ligger bakom vår reservation.

Vidare ordade utskottets talesman en hel del om företagsbeskattningskommittén. Där tillhörde jag den minoritet, som gjorde ett klart uttalande om att avskrivning bör ske på återanskaffningsvärdet. När herr Brandt åberopar de undersökningar av förhållandena i utlandet, som företagsbeskattningskommittén gjorde 1953—1954 — det var en mycket ytlig undersökning — får man komma ihåg, att det hänt en hel del i fråga om den utländska företagsbeskattningen sedan dess. Detta nämnde bl. a. herr Magnusson i Borås.

Till sist vill jag säga, herr talman, att herr Brandt argumenterade så länge mot principen om avskrivning på återanskaffningsvärdet, att man nästan fick ett intryck av att utskottsmajoriteten tagit ställning till frågan i princip. Men — som herr Brandt påpekade i slutet av sitt anförande — utskottsmajoriteten tar inte ställning mot denna princip. Man tar inte någon ställning alls. Det är skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspa bruk framhöll rätt kraftigt just de förhållanden som behandlats av företags-

beskattningskommittén. Jag skall inte ge mig in på det. Herr Gustafson i Göteborg har ju bemött en del av det. Men faktum är att förhållandena i vårt land har förändrats betydligt sedan kommittén lade fram sitt betänkande. Det är därför som det i dag även finns en del andra problem.

Nu säger herr Brandt att det kan ifrågasättas, huruvida det är företagsekonomiskt riktigt att tillämpa principen om avskrivningar på återanskaffningsvärdet. Detta skulle alltså betyda, herr Brandt, att statens affärsdrivande verk tillämpar en metod som inte är företagsekonomiskt riktigt.

Herr Brandt kritiserade vidare den schablon som vi föreslagit, nämligen 120 procent, och sade att den kan bli för liten och den kan även bli för stor. Vi har inte sagt att förslaget innebär någon millimeterrättvisa, en sådan kan ju aldrig åstadkommas här. Det är därför vi föreslagit just denna metod.

Jag vågar bestämt hävda att vårt förslag är ytterligt enkelt. Den lagtext som presenteras för att åstadkomma dessa möjligheter är inte tillkrånglad och besvärlig, utan det är en lagtext som ger möjligheter att göra avskrivningar på 120 procent. Märkvärdigare är det inte. Därför borde det vara möjligt för riksdagen att på basis av ifrågavarande motion bifalla detta förslag. Vi är medvetna om att det inte fyller alla de krav som kan ställas på det belopp varpå avskrivningar skall beräknas. Det är mycket möjligt att det blir något för litet. Det är inte bara penningvärdeförsämring som man skall ta igen utan man skall också i viss mån följa med i den tekniska utvecklingen.

Herr Brandt gör gällande att småföretagarna fick bättre avskrivningsregler 1955. Detta är visserligen sant, men samtidigt försämrades faktiskt avskrivningsrätten för aktiebolag, och på det sättet nådde man likställighet. Det hade kanske varit bättre att gå den andra vägen.

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt i Aspabruk yttrade bl. a. att företagen i vissa fall måste låna kapital för maskininköp. Han ansåg att företagen då kunde göra en vinst genom de nuvarande avskrivningsreglerna. Vidare påpekade herr Brandt att företagen, särskilt småföretagen, måste visa vinster för att över huvud taget kunna utnyttja dessa avskrivningsregler, som redan finns. Jag är fullt på det klara med detta, herr Brandt. Samtidigt pekar emellertid herr Brandt på att företagen kan beredas möjlighet att avskriva hela värdet av en maskin genom att insätta kapital på investeringskonto. Dessa uttalanden går ju stick i stäv mot varandra. Först pekar alltså herr Brandt på att vissa företagskategorier kanske inte visar några vinster och å andra sidan hänvisar han till att samma kategorier skall spärra kapital på bank via investeringsfonder. Det går inte ihop.

Herr Brandt sade också att det är väl inte meningen att företagen skall få avskriva på återanskaffningsvärdet vid inköp av en betydligt modernare och dyrbarare maskin. Nej, herr Brandt, det är inte högerpartiets mening. Därför har vi »låst oss» vid en schablon av 120 procent. Det är svårt att uppnå millimeterrättvisa, men vi anser att detta är ett skäligt tal. Som jag tidigare har framhållit, bör vi väl alla i dagens läge sträva efter att göra det bästa möjliga för att konsolidera företagsamheten i den allt hårdare internationella konkurrensen.

Herr BRANDT i Aspabruk (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag redan i mitt första anförande replikerade vad som nu sagts. Jag vill ändå understryka att herr Gustafson i Göteborg inte kunde förneka att kommitterade hade gjort denna undersökning av förhållandena i andra länder och konstaterat just det som jag framhöll. Ingen lär heller

kunna motbevisa påståendet att vårt land fortfarande har liberalare avskrivningsregler än de flesta andra europeiska länder.

Herr Gustafson sade också att jag argumenterade länge mot förslaget om avskrivning på återanskaffningsvärdet men att jag slutligen ändå underströk att utskottet inte tagit ställning i frågan. Eftersom utskottet säger att det finns många teoretiska och praktiska invändningar att göra och därvid understryker vad kommitterade sagt, så tog jag mig friheten att redogöra för vilka skäl mot en avskrivning på återanskaffningsvärdet som företagsbeskattningskommittén radat upp. Detta gjorde jag för att förklara varför kommittémajoriteten inte föreslog någon ändring på denna punkt utan vidhöll att avdraget skall ske på anskaffningskostnaderna.

I fråga om herr Magnussons i Borås anförande hänvisar jag till vad jag sade tidigare, när jag redogjorde för vad kommitterade sagt om möjligheten att lösa frågan indexvägen. Även med en sådan metod skapas komplicerade problem som i varje fall måste utredas närmare.

Herr talman! Jag finner inte anledning att orda mera om detta utan vidhåller mitt tidigare yrkande.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Det rent skattetekniska i denna fråga skall jag inte gå närmare in på. I avdelningen och även här i kammaren har det emellertid framskymtat en del andra synpunkter på frågan som kanske kan vara värda att uppmärksammas.

Högers metod att uppskatta avskrivningsvärdet på maskiner och andra inventarier så att det skall ligga 20 procent högre än det verkliga värdet är naturligtvis mycket svår att tillämpa. Det är inte alls säkert att det blir det verkliga värdet, och vi försöker ju att i våra taxeringar låta den verkliga kostnaden varje år belasta ett företags rö-

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

relse. Fysiska personer får som vi alla vet lov att redovisa de exakta kostnaderna för inkomsternas förvärvande. Naturligtvis bör samma regel gälla för företagen. Skulle man då tillämpa schablonregeln att uppskatta kostnaderna efter ett värde som ligger 20 procent högre än det pris man givit för tillgången i fråga, kan det naturligtvis många gånger slå fel. Det är inte säkert att man träffar det rätta värdet.

Det har vidare sagts att man skulle göra avskrivning på det värde som en likvärdig tillgång har. Är det numera så att man kan skaffa tillbaka en likvärdig tillgång? Nej, i regel har maskiner och andra inventarier undergått ganska omfattande moderniseringar och blivit effektivare. Av den anledningen är de dyrare vid en återanskaffning. Antingen den sker relativt snart eller om det dröjer tio, tjugo eller kanske fyrtio år så har maskinen genomgått mycket stora förbättringar. Det kan inte vara riktigt att det skall vara värdet på de mera effektiva maskinerna som skall ligga till grund för avskrivningen.

Ett annat argument är det bekymmer som den svenska företagsamheten har är att den skall möta den hårdare konkurrensen på den stora marknad som skapas i Europa. Våra svenska företag skulle då behöva ha möjligheter att i större utsträckning än hittills själva finansiera sina investeringar. Detta kan naturligtvis vara riktigt inom många branscher, men det kan också vara på det sättet att ju mera vi underlättar för företagen att självfinansiera sina investeringar desto större kan misstagen bli i framtiden. Det är inte säkert att alla de företag, som vår nuvarande skattelagstiftning medger självfinansieringsmöjligheter och därmed större investeringar för, blir de mest lönsamma.

Det brukar sägas från höger och folkpartihåll att de lönsamma företagen är de företag som drar till sig riskvilligt kapital. Låt då de företag som skall uppträda och konkurrera med de övriga

företagen på Europamarknaden presentera sina utbyggnadsplaner och sina investeringar, och låt det riskvilliga kapitalet satsas i de företagen, så kanske vi får den riktiga investeringen! Detta är möjligen riktigt till en del, men jag tror också att den gemensamma marknaden kommer att ställa så oerhört stora krav på den svenska företagsamheten att företagen inte själva kan lösa de kapitalproblem de kommer att ha. Samhället kommer att få lov att med hjälp av kredit- och finanspolitiken och inte minst med hjälp av ATP-fonderna hjälpa företagen att lösa kapitalproblemen för att de skall kunna göra de mycket stora investeringar som fordras om de skall kunna konkurrera på lika basis med de övriga stora europeiska företagen.

Herr Darlin sade att vi genom vår skattelagstiftning och på annat sätt bör försöka få så välkonsoliderade företag som möjligt. Jag är inte den som vill att våra företag skall ha det så förfärligt dåligt ställt. De skall naturligtvis ha hyggliga ekonomiska möjligheter. Men herr Darlin säger också att de anställdas trygghet är större i de välkonsoliderade företagen. Detta är inte alltid förhållandet. Det går naturligtvis att under de år som gått visa exempel på företag, som verkligen har varit välkonsoliderade men där ägarna ändå har bedömt det vara riktigt att lägga ned företagen och överlåta åt samhället att hjälpa de anställda till ny sysselsättning på det sätt och de villkor som samhället har möjligheter till. Företagen har i mycket stor utsträckning sprungit ifrån sitt ansvar.

Det har också här talats om att SJ och övriga affärsdrivande verk i statens regi gör avskrivningar på återanskaffningsvärdet. Ja, det är alldeles riktigt att de statliga affärsverken gör det, och detta med all rätt. De gör det i sin bokföring för att få en riktig taxepolitik, men de gör det inte taxeringsmässigt. Exakt samma möjligheter står ju varje företagare till buds. Han kan i sina kalkyler räkna med vad en återanskaffning i ma-

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

skiner och inventarier kan komma att kosta i framtiden och sätta priset på sin vara därefter. På det sättet kan man inom företagen skaffa möjligheter att investera i nya maskiner. Man har även möjlighet att skattefritt avsätta vinster i investeringsfonder och därigenom få sina maskiner och inventarier avskrivna på en gång.

En enda liten reflexion till! Det gäller möjligheten att hjälpa företagen till en större självfinansiering. Det kan naturligtvis vara på det sättet, att ett företag får så stora vinster, att det skaffar sig fonder för framtida självfinansiering av sina investeringar. Då har man samtidigt tagit ut för högt pris, vilket naturligtvis betyder att konsumenterna blivit för högt beskattade av företaget inom den branschen genom att den förmögenhetsökning som kommer till stånd sker hos företaget. Denna förmögenhetsökning borde i stället ha kommit konsumenterna till godo i form av lägre priser.

Sådana motioner — där man åtminstone från folkpartiets sida i slutomgången inte vill stödja sina egna motionärer — kan naturligtvis ge anledning till ytterligare reflexioner än som gjorts nu.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Tillåt mig i all stillhet erinra herr Kristenson i Göteborg om att när han talar om det riktiga i att de statliga affärsdrivande verken beräknar kostnaderna för att på det sättet få fram en riktig prissättning, så är det ju precis det som vi i dag vill att den enskilda delen av det svenska näringslivet skall ha möjlighet till, nämligen att på det sättet få fram en riktig kostnadsberäkning. Håller man på att slita ut en maskin som kostar bra mycket mera att återanskaffa än vad den kostade för fyra å fem år sedan, så är det naturligt att man arbetar med en felaktig kostnadsberäkning.

Herr Kristenson säger också att staten skall se till att de företag som behöver pengar för att investera också får de pengar som behövs. Jag ber bara att få inför kammaren notera att en sådan politik innebär ju ren socialism, nämligen att man beskattar företagen så hårt att de inte har möjlighet att återanskaffa de produktionsmedel som är nödvändiga. Man skall alltså enligt herr Kristenson i Göteborg överlämna åt samhället att bestämma var det i fortsättningen skall anskaffas moderna produktionsmedel inom det svenska näringslivet.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Herr Kristenson yttrade bl. a. att det inte alltid innebär trygghet för anställda att arbeta i välkonsoliderade företag. Han gjorde gällande att en hel del sådana företag lagts ned, varefter företagarna vänt sig till myndigheterna som fått ta hand om arbetskraften. Det har nog funnits sådana tillfällen men det är väl något som mycket sällan förekommit i detta land.

Herr Kristenson yttrade bl. a. att i den hårdnande EEC-marknaden måste säkerligen det allmänna gripa in med kapital för att hjälpa företagen, så att de skall kunna konkurrera i framtiden om det svenska näringslivet skall kunna hävda sig. Ja, det var ju ett mycket vackert löfte, men enligt min åsikt skulle det vara bättre, om Sverige inte ståtade med att ligga såsom tvåa i Europa på skatteskalen. Genom att sänka skatterna, genom att liberalisera avskrivningsreglerna, genom att bereda företagen möjlighet att avskriva mera på byggnader och genom att åter införa möjlighet till självfinansiering via pensionsfonder o. s. v. skulle staten slippa ingripa för att hjälpa företagen med kapital. Herr Kristensons yttrande är endast ett bevis för att staten tar för mycket med ena handen för att ge tillbaka litet med den andra handen.

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Till herr Magnusson i Borås vill jag bara säga att det finns väl ingenting i den svenska lagstiftningen som förbjuder de svenska företagen att göra på exakt samma sätt som SJ och övriga affärsdrivande statliga verk, nämligen att kalkylera sin prissättning på återanskaffningsvärdet. Det har ju ingenting att göra med det taxeringsmässiga återanskaffningsvärdet. Det skall vi ändå försöka skilja på. Det tycker jag åtminstone ledamöterna i bevillningsutskottet bör vara överens om att det fungerar på detta sätt.

Sedan säger herr Magnusson att det är en socialistisk politik om samhället skall hjälpa till med kapitalanskaffningen för de privata företagen. Jag vill säga att det är massor med svenska privata företagare som i så fall nu och i framtiden kommer att vara hjärtligt tacksamma för att en sådan socialistisk politik förs i detta land.

Till herr Darlin vill jag bara säga att de svenska bolagens andel av de samlade skatterna i detta land har under de senare åren sjunkit. Det har allmänna skatteberedningens siffror visat.

Vidare kan man heller inte säga att vår skattelagstiftning är så förfärligt betungande för bolagen. 1958 erlade de svenska bolagen av sina bruttointäkter endast några få procent i skatt. Det rörde sig om 2 å 4 procent. De som betalade mest i skatt av sina bruttointäkter var kraftverken som betalade 7 å 8 procent. Under sådana förhållanden kan man inte säga att de svenska företagen är så förfärligt hårt tyngda av skatter. I intervjuer med utländska företagare och i filmer som visas utomlands, där svenska företagare uppträder, erkänner de att den svenska företagsbeskattningen är mycket liberal och gynnsam för företagsamheten.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Tillåt mig bara säga, att jag mycket väl vet att företagen har

rätt att kalkylera även med återanskaffningsvärden i sin prissättning, men det finns ju en konkurrensfaktor. Och skillnaden är ju endast, att om de enskilda företagen gör på det viset, kommer de att få betala skatt till staten med cirka 50 procent av pristillägget. Det är ju däri den väsentliga skillnaden ligger som vi slåss om här. Om herr Kristenson har godkänt denna princip när det gäller de affärsdrivande statliga verken, varför då inte låta denna princip gälla även när det gäller det enskilda näringslivet?

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Det är kanske rätt som herr Kristenson säger, att de svenska företagen procentuellt sett betalar mindre i skatt nu än tidigare. Men varför? Vi har fått energiskatten, som kostar oss 500 miljoner kronor om året, vi har fått löneökningar av sådan omfattning som vi inte kunnat drömma om tidigare, vi har fått ökade omkostnader, omsättningsskatt på investeringsvaror, maskiner, förbrukningsartiklar o. s. v. Allt detta gör att så mycket kapital pressas ut från företagen, att det sedan inte finns mycket kvar att beskatta. Men det är väl ingenting som vi skall berömma oss av, att företagen pressas allt hårdare och betungas med olika slag av bördor och kostnader. När det gäller kostnader och löner ligger vi på toppen i Europa.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Nu har vi kanske kommit litet för långt från vad saken gäller, när herr Darlin påstår att löneökningarna för de i företagen anställda också utgör skatter. Jag har för mig att det fortfarande förekommer fria förhandlingar på arbetsmarknaden mellan arbetsgivarnas och löntagarnas organisationer.

Sedan är det naturligtvis svårt att förstå varför man från företagens sida klagar över att det är så förfärligt svårt att vara företagare i detta land. Det före-

Avskrivning å maskiner och inventarier i rörelse

kommer ju då och då rubriker och artiklar i tidningarna, där det påvisas hur aktier smugglas från den svenska marknaden till utländska marknader därför att dessa aktier bland de utländska köparna är så otroligt begärliga, beroende på att den svenska företagsamheten är så synnerligen lönsam!

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag är fullt införstådd med att löner inte är detsamma som skatter. Men genom att lönekontot ökat alltmer i de svenska företagen — och även på denna ökning betalar ju löntagarna skatt — får företagarna inte så mycket pengar över som kan beskattas. Detta är i och för sig inget fel; det är väl bevis för att företagarna inte kan både redovisa stora vinster och större och större löne- och andra kostnader. Någonstans måste det finnas en gräns. När herr Kristenson själv påvisar, att vi skulle kunna sälja varorna billigare, är detta den gamla tesen om att höja lönerna och sänka varupriserna.

Herr KRISTENSON i Göteborg (s):

Herr talman! Menar herr Darlin med detta tal, att vi nu har nått gränsen för löneökningar i vårt land?

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Det menar jag inte. Kan vi bara få lov att göra tillräckliga avskrivningar på maskiner och inventarier så att vi kan rationalisera verksamheten i tillräcklig omfattning, så kan vi därigenom öka de anställdas realinkomster.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen I) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen II) av herr Lundström m. fl.; och fann herr andre vice tal-

mannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevilningsutskottets betänkande nr 25 antager utskottets hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen I) av herr Hagberg m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen II) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 35 ja och 39 nej, varjämte 123 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen II) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 33 nej, varjämte 34 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2**Avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av väckta motioner om avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 465 av herrar *Thorsten Larsson* och *Mattsson* samt II: 533 av herr *Boo* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att skattskyldig skulle äga rätt att vid beräkningen av inkomsten från särskild förvärvskälla göra avdrag för lön till hemmavarande barn, som uppnått 15 års ålder och haft så stor inkomst, att den föranledde

skatteplikt för barnet enligt kommunalskattelagen 51 §, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar av kommunalskattelagen och anvisningarna till densamma i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 465 av herrar *Thorsten Larsson* och *Mattsson* samt II: 533 av herr *Boo* om avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Gustaf Elofsson*, *Gösta Jacobsson*, *Nilsson* i Svalöv, *Eriksson* i Bäckmora och *Björkman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 465 av herrar *Thorsten Larsson* och *Mattsson* samt II: 533 av herr *Boo* antaga ett av reservanterna framlagt förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande betänkande har bevillningsutskottet behandlat motioner från centerpartiet, vari påyrkats sådan ändring av kommunalskattelagen att hemmavarande barn, som uppnått 15 års ålder och som är sysselsatta i föräldrarnas jordbruk eller rörelse, skall anses tillhöra arbetspersonalen och att föräldrarna alltså skall beträffande till dem utbetalade löner ha samma avdragsrätt som gäller för lön till annan jämnårig arbetstagare. För närvarande är åldersgränsen satt vid 16 år för att hemmavarande barn, som arbetar i föräldrarnas rörelse, skall anses tillhöra arbetspersonalen. Vad som föreslås i motionerna nr 465 i första kammaren och nr 533 i denna kammare är endast att denna åldersgräns sänkes med ett år till 15 år.

Avdrag vid beskattningen för lön till hemmavarande barn

Bevillningsutskottets majoritet har avstyrkt motionerna, medan några av oss andra utskottsledamöter har fullföljt dem i en reservation till utskottsbetänkandet. Vi reservanter kan inte finna det rimligt eller rättvist att den skattemässiga behandlingen när det gäller avdragsrätt för utbetalad arbetslön skall vara så helt olika, om en arbetsgivare i sin rörelse anlitar hemmavarande barn som fyllt 15 men icke 16 år eller om samma arbetstagare i sin tjänst har en femtonåring som icke tillhör hemmet. I det förra fallet medges icke arbetsgivaren något avdrag för utbetalad lön, medan han i det senare fallet får göra avdrag för lönen till den femtonåring som han anställt. Det blir alltså en straffbeskattning av den arbetsgivare som i sin rörelse anlitar hemmavarande barn under 16 års ålder. För en rörelseidkare ställer det sig förmånligare att anställa exempelvis grannens son eller dotter i stället för att låta sina egna barn utföra ett visst arbete. En sådan konsekvens av den nuvarande lagstiftningen kan inte vara tillfredsställande. En ändring av kommunalskattelagen på ifrågavarande område i enlighet med vad som föreslagits i motionerna är därför befogad.

Den motivering, som utskottets majoritet anför för avslag på motionerna, förefaller mig vara mycket svagt grundad. Utskottet säger att den ordning som föreslås i motionerna endast skulle innebära en obetydlig skillnad, jämfört med nuvarande förhållande. Men om så är fallet, hade väl inte utskottet behövt avstyra motionerna, som enligt vår uppfattning i praktiken ändå har stor betydelse.

Jag ber, herr talman, med dessa ord att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Liknande motioner har behandlats tidigare, varvid utskottet har avstyrkt och riksdagen avslagit dem.

Man kan följaktligen inte med bästa vilja i världen påstå att denna motion mer än någon annan av dem som bevillningsutskottet brukar behandla har nyhetens behag.

Motionen syftar till att bestämmelserna skall ändras så att avdrag får ske för lön till barn som arbetar i föräldrarnas företag, om barnen har fyllt 15 år. Herr Eriksson i Bäckmora anför att det för närvarande gäller att hemmavarande barn som fyllt 16 år och är sysselsatta i föräldrarnas jordbruk eller rörelse kan anses tillhöra arbetspersonalen, men han utelämnar något som enligt mitt förmenande är mycket viktigt i sammanhanget, nämligen att avdrag kan medgivas endast därest barnet ej fyllt 18 år under förutsättning att dess inkomst av arbete eller eljest är så stor att den föranleder skatteplikt enligt kommunalskattelagen.

Det förslag som reservanterna nu för fram och som herr Eriksson i Bäckmora varmt förordar syftar inte till att ändra den andra och avgörande bestämmelsen i taxeringsförordningen. Det innebär att om förslaget skulle bifallas, kan det få effekt först om inkomsten av barnets arbete uppgår till 2 500 å 2 600 kronor. Då förstär envar att när det gäller skolpliktiga barn — det är här i regel fråga om sådana, och herr Eriksson i Bäckmora talar ju om 15-åringar — måste det hela vara utan praktisk betydelse. Detta är det främsta skälet till att vi inom bevillningsutskottets majoritet inte har velat tillstyrka motionen. Vi anser nämligen att det bör finnas starka skäl innan man beslutar om nya förordningar och bestämmelser. Då ett bifall till motionen som sagt i praktiken egentligen inte har någon betydelse, tycker jag att riksdagen bör besluta i enlighet med vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Eftersom jag befinner mig bland reservanterna vill jag säga

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

ett par ord till herr Andersson i Essvik. Han framhöll att förslaget i fråga icke hade någon större praktisk betydelse, eftersom totalinkomsten måste gå upp till 2 500 å 2 600 kronor innan vederbörande barn självt blev beskattat. Det är rätt, herr Andersson i Essvik, men denna inkomst behöver icke nödvändigtvis vara arbetsinkomst. Det kan förekomma att barns fader eller moder är död och att barnet har ärvt ett belopp på låt oss säga 30 000 kronor, av vilket det har en ränteinkomst på 1 500 kronor. Då behöver vederbörande en arbetsinkomst på endast 1 000 å 1 100 kronor för att komma upp till detta skattepliktiga belopp.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag tycker att de skäl som herr Nilsson i Svalöv här anförde ytterligare styrker vad jag sade, nämligen att ett förslag av denna art är utan praktisk betydelse. Ty det tillhör väl de yttersta undantagen att det bland de unga människor som det här är fråga om finns personer med förmögenhet av sådan storlek att de har 1 500 å 1 600 kronor i ränteinkomster.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Vi håller nu på att genomföra en nioårig obligatorisk skola. Barnen börjar skolan vid sju års ålder och går där i nio år. $7 + 9 = 16$. De kommer alltså in i arbetslivet först vid 16 års ålder, och då är skattebestämmelserna redan nu sådana att lönen till de hemmavarande barnen är avdragsgill.

Jag vill understryka vad utskottets talesman sagt, nämligen att det här blir fråga om skolpliktiga barn, som är femton år gamla och som på ferierna tjänar mer än 2 600 kronor om året — och det får man nog hålla med om är undan-

tagtsfall. Därför har jag för min del ställt mig på utskottets sida i detta fall.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Hagberg m. fl.; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 4**Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 13, angående användande av riksbankens vinst för år 1961 samt i anledning av dels framställning av fullmäktige i riksbanken angående dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

Enligt § 1 i den för bankoutskottet gällande instruktionen åligger det utskottet att till riksdagen meddela yttrande och förslag om användande av den under föregående året upplupna bankovinsten.

I riksstaten för budgetåret 1961/62 hade under rubriken Riksbanksfonden upptagits ett belopp av 50 miljoner kronor.

Enligt den av fullmäktige i riksbanken till utskottet avgivna berättelsen angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1961 uppginge riksbankens nettovinst för nämnda år till 230 371 801 kronor 21 öre. Såsom balanserade vinstmedel från föregående år redovisades ett belopp av 442 320 kronor 01 öre. Till förfogande

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

stående vinstmedel utgjorde sålunda 230 814 121 kronor 22 öre.

Utskottet hade i fråga om bankovinsten för år 1961 inhämtat yttrande från fullmäktige i riksbanken. I skrivelse den 1 mars 1962 hade fullmäktige framfört förslag rörande användandet av 1961 års vinst och i samband därmed upptagit till behandling frågan om riksbankens vinster och förmögenhet i stort och därvid framlagt förslag rörande dispositionen av från tidigare år ackumulerade vinstmedel.

I riksbanksfullmäktiges skrivelse, vilken såsom bilaga fogats till utskottets utlåtande, hemställdes sålunda att bankoutskottet ville föreslå riksdagen besluta

dels att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 50 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1961/62,

b) ett belopp av 50 000 000 kronor skulle överföras till en riksbankens byggnadsfond,

c) ett belopp av 130 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot,

d) återstående belopp, 814 121 kronor 22 öre, skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel;

dels att därefter av de medel som avsatts för särskild nedskrivning på obligationer och av på kursdifferenskontot inestående medel

a) ett belopp av 500 000 000 kronor avskreves å riksbankens fordran på svenska staten, varvid skattkammарväxlar på detta belopp utan likvid överlämnades till riksgäldskontoret,

b) ett belopp av 250 000 000 kronor i enlighet med vad i skrivelsen sagts sattes till en särskild riksbankens blivande jubileumsdonation till främjande av till Sverige anknuten vetenskaplig forskning, att avskild från riksbankens rörelse i övrigt enligt i skrivelsen angivna riktlinjer förvaltas av riksbanken,

c) återstående belopp finge kvarstå å kursdifferenskontot;

dels ock att i enlighet med vad i skrivelsen anförts uppdraga åt en särskild riksdagens kommitté att utreda och för riksdagen framlägga förslag till närmare bestämmelser rörande riksbankens förutnämnda jubileumsdonations handhavande och utnyttjande.

I anledning av fullmäktiges i riksbanken skrivelse, som i de delar vilka icke avsåge användandet av 1961 års vinst vore av beskaffenhet att föranleda anmälan till talmännen jämlikt § 21 riksdagsstadgan, hade inom riksdagen väckts följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

I. de likalydande motionerna I: 573 av herr *Bergman m. fl.* samt II: 691 av herr *Antonsson m. fl.*, vari yrkats

1) att riksdagen måtte avslå bankofullmäktiges förslag om jubileumsfond under bankens förvaltning;

2) att riksdagen måtte besluta att riksbanken till statsverket skulle inleverera dessa vinstmedel om 250 miljoner samt att desamma skulle avsättas för en särskild statlig forskningsfond;

3) samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om att en parlamentarisk kommitté med i motionen angiven sammansättning måtte tillsättas i stället för den av bankofullmäktige föreslagna riksdagens särskilda kommitté;

II. motionen II: 692 av herr *Helén*, vari hemställdes att riksdagen i samband med behandlingen av riksbanksfullmäktiges skrivelse av den 1 mars 1962 till bankoutskottet angående dispositionen av upplupna vinstbelopp från riksbanken måtte uttala, att kommittén skulle vid sin utredning angående riktlinjerna för den föreslagna donationsfonden särskilt söka åstadkomma en gränsdragning och arbetsfördelning i förhållande till redan existerande stödformer, så att garantier så långt möjligt skapades för att svensk forskning genom den nu fö-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

reslagna donationen erhöles ett reellt nettotillskott från det allmännas sida;

III. motionen II: 693 av herr *Svensson* i Ljungskile, i vilken föreslagits att riksdagen måtte besluta

dels att av de medel som avsatts för särskild nedskrivning på obligationer och av på kursdifferenskontot inestående medel

a) ett belopp av 500 000 000 kronor avskreves å riksbankens fordran på svenska staten, varvid skattkammarväxlar på detta belopp utan likvid överlämnades till riksgäldskontoret,

b) återstående belopp finge kvarstå å kursdifferenskontot;

dels ock att i enlighet med vad i motionen anförts uppdraga åt en särskild riksdagens kommitté att utreda och för riksdagen framlägga förslag om hur riksbankens 300-årsjubileum borde firas, varvid kommittén jämväl borde pröva förslaget om en riksbankens eventuella jubileumsfond.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta att av riksbankens tillgängliga vinstmedel

a) ett belopp av 50 000 000 kronor skulle inlevereras till statsverket under budgetåret 1961/62,

b) ett belopp av 50 000 000 kronor skulle överföras till en riksbankens byggnadsfond,

c) ett belopp av 130 000 000 kronor skulle överföras till kursdifferenskontot,

d) återstående belopp 814 121 kronor 22 öre skulle kvarstå på räkningen för odisponerade vinstmedel;

II. besluta att därefter av de medel som avsatts för särskild nedskrivning på obligationer och av på kursdifferenskontot inestående medel

a) ett belopp av 500 000 000 kronor avskreves å riksbankens fordran på svenska staten, varvid skattkammarväxlar på detta belopp utan likvid överlämnades till riksgäldskontoret,

b) med avslag av i motionerna I: 573 och II: 691 under 1) och 2) gjorda yrkanden samt av i motionen II: 693 under b) ställt yrkande ett belopp på 250 000 000 kronor i enlighet med vad ovan sagts avsattes till en särskild riksbankens jubileumsfond att avskild från riksbankens rörelse i övrigt förvaltas av riksbanken,

c) återstående belopp finge kvarstå å kursdifferenskontot;

III. med avslag av i motionerna I: 573 och II: 691 under 3) ställt yrkande samt av i motionen II: 693 ställt yrkande rörande tillsättande av kommitté besluta att i enlighet med vad i utskottets utlåtande anförts uppdraga åt en särskild riksdagens kommitté att utreda och för riksdagen framlägga förslag till närmare bestämmelser rörande riksbankens jubileumsfonds handhavande och utnyttjande;

IV. anse motionen II: 692 besvarad med vad utskottet anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag skall begränsa mina reflexioner till det avsnitt i bankoutskottets utlåtande som handlar om tillskapandet av en särskild jubileumsfond under riksbankens förvaltning, avsedd för forskningsändamål.

Låt mig då först säga att det om ändamålet med fonden väl bara råder en mening, nämligen att den innebär en glädjande ökning av forskningens resurser. Den saken är väl alla överens om. Ökade forskningsinsatser hör i alla högsta grad till de samhällseliga framtidsuppgifterna. Men jag tycker ändå att detta riksbankens förslag är ett av det märkligaste som på mycket länge har hamnat på riksdagens bord. Det är märkligt därför att man här föreslår inrättandet av en särskild fond under riksbankens egen förvaltning. Det måste väl stå klart att det inte kan vara en

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

uppgift för centralbanken eller för något annat statligt verk att avsätta medel till särskilda forskningsfonder.

Förslaget är tillkommet för att man med fonden vill hugfästa minnet av riksbankens 300-åriga tillvaro. Men såvitt jag förstår har vi en mångfald statliga verk och institutioner med förnämliga traditioner, vilka med samma principiella rätt som riksbanken kan komma till riksdagen och begära medel till fonder för forsknings- eller andra ändamål för att celebrera jubileer eller andra särskilda händelser i sin historia. Vi har också en rad akademier på de kulturella och vetenskapliga områdena, som framdeles kommer att fira jubileer av olika slag, och de har i så fall minst lika stor anledning som riksbanken att hos riksdagen begära medel för liknande ändamål.

Såvitt jag förstår gäller det här ett beslut, som är av prejudicerande karaktär. Och det verkligen allvarliga är, att svensk forskning som helhet uppvisar en mycket splittrad bild när det gäller samordning och långtidsplanering över huvud taget, och jag tror att vi med dagens beslut riskerar att den splittringen accentueras ytterligare.

Jag tror att det är ett fåtal områden där vi ligger långt efter många av Väst-europas övriga länder när det gäller att åstadkomma en ordentlig samordning. Vi saknar med andra ord en långsiktig nationell forskningsplan.

Splittringen visas kanske bäst om jag nämner att vi vid sidan av universitet och högskolor har dels ett stort antal forskningsråd — jag vill minnas ett 20-tal — dels andra institutioner, som tävlar om de statliga anslagen. Bilden blir mer fullständig om jag säger att anslagsgivningen till forskning sorterar under inte mindre än sju departement.

Forskningen är — det bör vi väl alla vara överens om — en så viktig samhällsdanande faktor, att dess allmänna villkor inte får bestämmas av mer eller

mindre improviserade åtgärder. Det säger sig självt att det är omöjligt att nå fram till en ordentlig prioritetsbedömning av de olika forskningsprojektens angelägenhetsgrad med den splittring på detta område som nu råder.

Den svenska situationen i fråga om organisation på forskningsområdet har uppmärksamats i internationella sammanhang. I juni 1959 avlämnade ambassadör Wilgress en officiell rapport angående tillståndet i fråga om vetenskapliga och tekniska resurser i Väst-europas länder. Ambassadören hade i uppdrag av OEEC:s generalsekreterare att efter överläggningar med regeringsrepresentanter i Väst-europas länder föreslå åtgärder på nationellt eller internationellt plan för att öka forskningsresurserna. Låt mig bara anföra något av vad ambassadör Wilgress hade att säga i sin rapport om den svenska forskningens situation:

»Som man kunde vänta beträffande ett så utvecklat land är forskningsverksamheten vittomfattande men inte klart avgränsad, och insatserna för samordning är små. Detta är anmärkningsvärt i ett land som i andra avseenden har en utpräglad fallenhet för organisation. Systemet eller bristen på system fungerar sannolikt därför att Sverige är ett litet land och därför att de som är verksamma inom olika forskningsgrenar kan hålla samband med varandra genom informella kontakter.»

Den återopade ambassadören säger vidare i sin rapport: »På grund av den stora decentraliseringen är det inte lätt att ge en översikt över forskningsverksamheterna i Sverige.» Han avslutar sitt kapitel beträffande vårt land med följande: »Man lämnar Sverige med full beundran för vad man sett men med en känsla av att mera borde göras för vetenskaplig forskning än vad som är fallet för närvarande. Man skulle önska att konturerna av en samlad nationell forskningspolitik växer fram.»

Detta är just vad som har beaktats i

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

övriga länder, och vi motionärer har därför ansett att när riksbanken nu kommer med sitt förslag hade det varit önskvärt om det kunde ha givit upphov till en motsvarande översyn i vårt land av forskningens allmänna resurser och det sätt på vilket de skall disponeras. Den mycket korta översikt av den svenska forskningens villkor som jag här har givit, dess splittring på ett mycket stort antal olika enheter, forskningsråd, fonder, de olika finansieringsfonderna — det privata näringslivet, statliga anslag, donationsmedel, utländskt stöd — visar enligt min mening att en samordning och långtidsplanering måste ske.

Därför vill jag, herr talman, säga att det ter sig ganska tveksamt om en fond av den typ riksbanken föreslagit verkligen kan samordnas med det övriga forskningsstödet och ingå som ett naturligt led i de organ som måste finnas på detta område.

Vi har i en fyrpartimotion föreslagit att riksbankens förslag om en forskningsfond skall ge anledning till en allmän översyn av den svenska forskningens organisation och resurser. Av formella skäl, har det sagts mig, har man inte i utskottet kunnat behandla förslaget i det avsnittet, och i så fall borde väl motionen ha remitterats till ett annat utskott.

Jag beklagar den formella behandlingsgången, ty enligt min mening är riksbankens påtänkta tillskott till den svenska forskningen av en sådan omfattning, att en allmän översyn i sammanhanget hade varit befogad. Vi skall märka att det inte gäller några småbelopp — det rör sig om belopp lika stora som ett flertal Nobelpris per år från fondens avkastning. Fonden skall i inledningsskedet uppgå till 250 miljoner. Man har tänkt att den skall uppgå till 300 miljoner kronor när den skall börja användas 1968.

Jag vill, herr talman, slå fast att riksbankens vinst är att betrakta som stats-

verkets medel. Vinstmedel är i princip att betrakta på samma sätt som de pengar vi tar in genom skatter, och det hade därför varit naturligt om dessa medel inlevererats till statsverket.

Med den form som riksbankens framställning har fått hade det varit naturligt — om än inte helt tillfredsställande, det erkänner jag gärna — att medlen hade avsatts till en särskild statlig forskningsfond. Dessa medel, som enligt riksbankens förslag nu skall komma forskningen till godo, borde sedan enligt motionärernas uppfattning ha slussats ut de ordinarie vägarna via forskningsinstitut och -institutioner, via universitet och högskolor samt via våra forskningsråd.

Nu kan det genmälas att den kommitté, som man har tänkt skall bearbeta detta förslag, är obunden. Man kan säga att riksbanken endast begär att få vara förvaltande myndighet. Riksbanken har inte begärt att få fördela dessa forskningsanslag. Men kvar står ändå det faktum, att kommittén endast sysslat med de närmare bestämmelserna för användningen av just dessa donationsmedel, och någon översyn av hela fältet kan såvitt jag förstår knappast bli aktuell.

Jag har åtskillig kritik att framföra mot förslaget även i övrigt. Man kan exempelvis ställa frågan: Har den svenska forskningen råd att vänta i sex år på detta medelstillskott? I en tid av så snabb teknisk utveckling, av så snabb utveckling på forskningens område som vi nu upplever är detta en icke föraktlig period. — Jag vill dock notera utskottets positiva skrivning härvidlag i ett utlåtande som jag eljest finner tämligen magert och intetsägende. Utskottet säger att den föreslagna kommittén bör överväga, huruvida avkastningen av fonden kan komma forskningen till godo före år 1968. Jag noterar detta med tillfredsställelse.

Mycket vore att säga om formerna för kommitténs tillsättning. Bankofullmäk-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

tige hade föreslagit att statsministern skulle kallas som ordförande, varjämte ytterligare någon företrädare för regeringen samt någon representant för bankofullmäktige skulle ingå. Nu stöper utskottet om förslaget och förordar att statsministern och riksdagens talmän skall anmodas ingå i kommittén, varefter statsministern och talmännen själva skulle utse övriga ledamöter i utredningskommittén. Jag skall inte närmare kommentera förslaget, men nog är det väl en säregen form av kommitté — en unik »riksdagens egen kommitté» för att använda bankofullmäktiges uttrycksätt. Det enda riktiga hade varit att vi — om möjligheter funnits — genom en utredning hade fått en allmän översyn av forskningens organisation och framtidsresurser, såsom jag tidigare sagt.

Jag tillåter mig också, herr talman, att framföra ett rent lekmanamässigt tvivel, huruvida denna donationsfond behöver reserveras i riksbanken för dess verksamhet. Jag erkänner gärna att det fordras ganska ingående ekonomisk sakkunskap för att kunna bedöma, om detta är nödvändigt — utskottets talesmän och eventuellt riksbanksfullmäktiges ordförande får väl söka reda ut saken inför kammarens ledamöter. Jag är för min del medveten om att storleken av riksbankens statspappersportfölj har betydelse i två avseenden. För det första måste riksbanken ha en så stor portfölj, att operationer kan företas på öppna marknaden i den utsträckning det penningpolitiska läget kräver. För det andra måste den utelöpande sedelstocken kunna täckas med de tillgångar som ingår i värdepappersportföljen. Men nu är enligt min mening — det vill jag gärna ha diskuterat — riksbankens portfölj av skattkamarväxlar och svenska obligationer så stor, att den mer än väl täcker det behov som förefinns — detta även vad beträffar de täckningssgilla tillgångarna för den utelöpande sedelstocken.

Herr talman! Jag skall inte orda mera om detta. Det hade varit ytterligt intressant att ta upp en utförlig debatt om forskningens resurser och forskningens framtida organisation, men jag anser att en sådan debatt i nuläget — med den utformning som utskottets utlåtande har — inte tjänar något ändamål. Jag vill emellertid framhålla, att när jag inte ställer något yrkande så beror det på att ingen reservation finns fogad till bankoutskottets utlåtande. Jag uttalar dock förhoppningen att den väg, som anvisas i fyrtipartimotionen, måtte uppmärksammas av den kommitté som kammaren torde besluta om. Jag tror att den vägen är den enda riktiga för forskningens framtid. Jag hoppas även att kommittén vid sina överväganden framför allt undersöker, om det går att före 1968 ställa avkastningen av fonden till forskningens förfogande. Det gäller dock årliga belopp på cirka 15 miljoner — en inte oväsentlig summa.

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! Jag vill stryka under de kritiska synpunkter som herr Antonsson framfört rörande den av riksbanken föreslagna forskningsfonden. Jag vill också stryka under herr Antonssons kritiska synpunkter på det andra problemet, om riksbankens disposition av vinstmedel. Riksbanksfullmäktige har i sin skrivelse framhållit, att frågan denna gång inte gäller dispositionen av 1961 års vinst utan dispositionen i framtiden av riksbankens vinster och förmögenhet. Fullmäktige har vidare sökt analysera en centralbanks roll — främst dess behov av att kunna klara relativt stora marknadsoperationer samt sedeltäckningen — och har därvid argumenterat för behovet av relativt stora fonder.

Liksom herr Antonsson har jag som motionär yppat vissa tvivel, huruvida fullmäktiges resonemang är ovedersägligt riktigt. Det kan inte hjälpas att man vid läsningen av fullmäktiges skrivelse får intrycket att en sammanblandning

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

skett av flera olika problem! För det första gäller det riksbankens egen roll som centralbank, för det andra dess behov av fonder och dispositionen av avkastningen från dessa samt för det tredje riksbankens om några år instundande jubileum. Det verkar som om dessa problem inte kunnat hållas isär, med de olyckliga konsekvenser för forskningen detta kan komma att få.

I fullmäktiges skrivelse görs påståendet att det ur samhällsekonomiska synpunkter är helt likgiltigt om vinsten stannar hos centralbanken eller om den inlevereras till statsverket. Det är inte utan att man vill sätta några frågetecken i kanten för detta påstående. När man ser hur riksbanken under några få år erhållit dessa stora vinster, frågar man sig om avvägningen mellan riksbankens och statens intressen under de gångna åren gjorts på rätt sätt.

Man frågar sig också ifall denna ekonomiska utveckling — i detta fall gynnsam — fortsätter och om riksbanken på nytt inom några få år kommer att erhålla lika stora vinster, skall dispositionen av dessa vinstmedel då ske på samma sätt som under de gångna åren eller enligt helt nya principer?

Den viktigaste principiella fråga som riksbanksfullmäktiges förslag föranleder är dock om det är likgiltigt för samhället hur riksbanken disponerar sina vinstmedel. Även om man accepterar att riksbankens teoretiska resonemang — att riksbanken nu behöver fondera 250 miljoner för att klara kommande marknadsoperationer — skulle vara riktigt, har riksbanken genom att binda dessa medel i en jubileumsfond i stället för att i vanlig ordning inleverera dem till staten kommit att ingripa som en stat i staten. Riksbanken har själv föreslagit en dirigering av dessa medel till forskning. Det är just denna riksbankens roll av stat i staten som enligt min mening är det absolut väsentligaste principiella problemet. Bankoutskottet har glidit över det, liksom det har gli-

dit över frågan om att göra en saklig värdering och belysning av bankofullmäktiges principiella resonemang. Jag förmodar att bankoutskottet har underlåtit att göra detta av samma skäl som bankofullmäktige, nämligen på grund av det hägrande jubileet 1968.

Även om tanken är gloriös måste man säga att riksbanksfullmäktige genom sitt förslag kan komma att komplicera forskningssituationen. Både riksbanksfullmäktige och bankoutskottet har ju glidit undan inför hela den problematik som bankofullmäktige skapat genom tillkomsten av denna fond.

Vår motion liksom även herr Heléns har försökt ta upp det problem som forskningen kommer att utsättas för. Den årliga avkastningen av den föreslagna jubileumsfonden kommer att uppgå till cirka 15 miljoner, vilket motsvarar 60 Nobelpris om året. Detta kanske i och för sig kan tyckas vara ett avsevärt tillskott till den svenska forskningen, men det beror ju i någon mån också på åt vilket håll dessa pengar kommer att dirigeras. Även där har riksbanksfullmäktige varit mycket vaga i sina uttalanden. Riksbanksfullmäktige har angett att fondens avkastning »bör användas till att i vidsträcktaste mening, utan begränsningar till vissa ämnesområden eller vissa slag av kostnader, främja och understödja till Sverige anknuten vetenskaplig forskning, varmed avses antingen i Sverige av svenskar och utlänningar eller i utlandet av svenskar bedriven sådan forskning.»

Vi har i vår motion försökt räkna ut hur mycket olika forskningsområden får i form av anslag. Det är alltså inte fråga om de traditionella siffrorna, utan dessa är omräknade. Det visar sig att samtliga forskningsråd under budgetåret 1961/62 fick 26,2 miljoner kronor, om man utsluter anslag till atomforskning inom forskningsrådets ram. Övriga statliga forskningsanslag uppgick till 72,5 miljoner kronor. Anslagen till den svenska och den internationella atomforskning-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

en uppgick till 11,1 miljoner kronor. Försvarsforskning utanför FOA fick 4,7 miljoner kronor och FOA 51,3 miljoner kronor. AB Atomenergi erhöll 102 miljoner kronor. Den svenska forskningen finansieras även från Amerika. Vi har inga exakta siffror på hur stora dessa summor är, men de uppges vara 10 miljoner, eventuellt 20 miljoner kronor årligen. Vi har likaså ett internationellt samarbete och anslår från Sverige pengar till exempelvis kärnforskning, teknisk fysik och atomenergisamarbete, uppgående till sammanlagt 10,74 miljoner kronor för kommande budgetår. Det väntade ESRO-projektet beräknas uppgå till cirka 10 miljoner kronor årligen.

Vi har angivit dessa siffror för att bevisa storleksordningen på avkastningen av den fond som riksbanksfullmäktige har föreslagit. Om denna fond skall inlemmas på den mera traditionella forskningens område utgör den ett mycket stort anslag. Skall den dirigeras över till stora projekt för atomenergiforskning etc. betyder den endast ett relativt litet tillskott till forskningen. Härom lämnas som sagt inga som helst anvisningar i vare sig bankofullmäktiges skrivelse eller bankoutskottets utlåtande.

Herr Antonsson var inne på den administrativa härva som karakteriserar forskningen, och jag vill ytterligare understryka detta problem. Om riksbankens jubileumsfond erhåller en separat styrelse kommer den att utgöra vårt 21:a eller 22:a forskningsråd. Det har också i vår motion poängterats att någon översyn av forskningens villkor inte gjorts sedan 1955 års universitetsberedning avlämnade sitt betänkande.

Jag vill liksom herr Antonsson understryka de svårigheter som uppkommit för hela forskningsfältet genom denna ytterligare fond. Det är olyckligt att bankoutskottet inte kunnat finna några former för att inordna detta tillskott i det ordinarie forskningsstödet. Bankoutskottet har i någon mån hyfsat

förslaget om en riksdagens egen kommitté och föreslagit att statsministern och talmännen skall ingå i den blivande kommittén och i sin tur utse övriga kommittémedlemmar. Men med all reverens för talmännens skicklighet måste jag ifrågasätta deras hemmahörighet på detta speciella område, där det gäller att försöka lösa de problem som detta forskningsstöd innebär. Det hade varit önskvärt att man i stället föreslagit två kommittéer: en för att grubbla över riksbankens jubileum och en med uppgift att inlemma detta nya stöd till forskningen i det totala forskningsstödet.

Trots allt hoppas vi motionärer att riksbankens jubileumsfond skall leda till att vi får en översyn av frågan om forskningens villkor och behov och att vi får en genomgång av administrationsproblemen, planläggningen och centraliseringen och att vi här i Sverige inte skall komma på efterkälken i detta avseende i jämförelse med de ledande industriländerna.

Framför allt skapar ju tillkomsten av denna jubileumsfond mycket stora problem när det gäller prioritetsfrågorna inom forskningen. De måste lösas av den blivande kommittén. Vi hoppas också att man vill beakta våra förslag beträffande kommitténs sammansättning, så att den får en bred representation av forskare, vilka ju ändå är de verkligt sakkunniga när det gäller att lösa de problem som riksbanken skapat. Men även näringslivet bör bli representerat, eftersom näringslivet står för den övervägande delen av den samhällsekonomiskt viktiga tillämpade forskningen. Det är långt viktigare att dessa grupper blir representerade än att riksdagen övervärderar historiska ögonblick och låter detta bli bestämmande för kommitténs sammansättning.

Det kan inte hjälpas att vi trots allt hyser farhågor för att den föreslagna jubileumsfonden kommer att ytterligare splittra organisationen för forskningsstödet vilken redan nu är ett lapp-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

verk och att, om inte den blivande kommittén kan lösa detta problem, riksbanken kan ha gjort förhållandena för forskningen sämre i stället för bättre.

Jag tycker också att det är anmärkningsvärt att vi 1962 i ett högt utvecklat industrialiserat samhälle skall lita till fonder för att stödja en samhällsverk-samhet av så väsentlig karaktär som denna. Det hjälps inte att det verkar innehålla litet av det system som vi var nödda att ha på 1700-talet, när vi försökte klara vår fattigvård med hjälp av fonder. Vi har nu lyckats inlemma både fattigvården och sjukvården i ett generellt samhällssystem, och det vore lyckligt om även forskningen snart kunde inlemmas där. Förra året fattade vi beslut om malmfonden och norrlandsfonden för att stödja forskningen, och nu skall vi ta denna nya fond i stället för att angripa forskningens problem med tanke på samhällets behov.

Forskarna har också haft allvarliga farhågor för vad denna fond kommer att innebära just på grund av den ytterligare splittring den riskerar medföra. Men de allvarligaste invändningarna från forskarnas sida och även från samhällets sida är att dessa medel inte skulle tas i anspråk förrän 1968. Pengarna finns redan, och man frågar sig om vi verkligen skall behöva vänta till 1968 bara för att riksbanken på det sättet skall få fira sitt jubileum. Jag vill liksom herr Antonsson poängtera till vilket oerhört förfång det skulle vara för forskningen om vi undandrog den detta stöd under så lång tid som sex år. Jag tror också att det är riktigt som man säger från forskarnas sida, att denna jubileumsfond kommer att användas som en ursäkt och att anslagen till forskningen under dessa väntear realiter t. o. m. kommer att minskas. Visserligen har bankoutskottet öppnat vissa möjligheter för kommittén att utdela medel tidigare, och jag vill starkt understryka att det ur forskningssynpunkt är ett krav och ett önskemål att man finner former härför.

I likhet med herr Antonsson har jag inget yrkande — jag skulle nästan vilja tillägga tyvärr. Det hela har fått för mycket av jubileum över sig, och det har kanske gjort att man inte sakbe-handlat förslaget. Jag har en känsla av att intresset för jubileet har alltför stor resonans för att det skall löna sig att ställa annat yrkande än om bifall till det förslag som riksbanksfullmäktige och bankoutskottet nu har framlagt.

Men jag måste i detta sammanhang rikta en allvarlig vädjan till statsministern, som så småningom skall utse denna kommitté, att han bortser från bankens jubileum och låter kommittén arbeta med realproblemet hur denna fond skall kunna inordnas i det allmänna forskningsstödet så att resultatet blir gagneligt för hela samhället och framför allt så att man löser de ytterligt svåra prioritetsproblem för forskningen som denna fond genom sin relativa storlek ger upphov till.

Om man överväger dessa synpunkter tror jag man måste dra slutsatsen, att riksbanken får finna sig i att vi inte med glädje accepterar den lösning som riksbanken har kastat över oss.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag skall inte försöka gå igenom alla de aspekter som kan an-måla sig i samband med denna frågas behandling. De två föregående talarna och den motion som de har talat för har ju berört en del.

Låt mig erinra om att en av de frågor som detta ärende avser är riksbankens redovisning av dels 1960 års vinst och dels tidigare ackumulerade vinster. Denna redovisning inför riksdagen är en av komponenterna i detta problem.

I den ekonomiska debatten på våren 1960 gjorde jag några reflexioner med anledning av riksbankens anhopade vinstmedel som då gick ett gott stycke över 500 miljoner kronor. Jag satte då i fråga om det inte vore dags att närmare granska den anhopning av riksbankens

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

banksmedel som pågick. Då svarade riksbanksfullmäktiges ordförande herr Sköld: »Jag vet inte vart herr Svensson i Ljungskile ville komma med diskussionen om riksbankens vinst. Det är väl väldigt svårt att avgöra, hur stort kursdifferenskonto riksbanken behöver ha.» Sedan vädrade vi dessa synpunkter i ett par tre repliker. Herr Sköld var den gången helt oförstående för att frågan var något att syssla med.

Nu behandlar riksbankens sjutton sidor långa skrivelse detta problem. Nu har vi kommit därhän, låt mig konstatera detta. Riksbanken framhåller själv att det är befogat med en översyn av riksbankens vinstmedel och förmögenhet i stort.

Sedan följer ett långt resonemang som jag inte vill närmare kommentera. Det mynnar ut i slutsatsen att det skulle vara på något sätt olämpligt om riksbanken levererade från år till år växlande överskott. Bankofullmäktige finner det synnerligen maktpåliggande att sitta och balansera ett litet hörn av vår budget som i sin helhet går på 20 miljarder kronor. Det skulle på något sätt vara besvärande för samhället om riksbanken inte balanserade detta lilla hörn år från år. Men om finansministern sköter den stora balanseringen, som ju är en sammanvägning av en mängd olika inkomster och utgifter där de olika posterna varierar, kan han väl orka med den här lilla biten också.

Emellertid kommer riksbanksfullmäktige till följande slutsats som jag skall be att få läsa upp. Riksbanksfullmäktige säger: »Både av skäl, som har framgått av det föregående och med hänsyn till ovissheten, huruvida en sådan ökning kunde bli bestående över någon längre tid, har fullmäktige avvisat tanken på en direkt höjning av det till statsverket årligen inlevererade beloppet av riksbankens vinst. Fullmäktige har ansett, att det över statsbudgeten inlevererade årsbeloppet bör hållas i görligaste mån stabilt och i varje fall för närvarande icke höjas utöver nuva-

rande nivå», dvs. 50 miljoner kronor 1961, då riksbanken hade en vinst på 230 miljoner kronor.

Fullmäktige avvisar alltså i skrivelse till riksdagen tanken på att inleverera varierande vinstbelopp som blir resultat av en riksbankspolitik, vilken naturligtvis styrs efter helt andra riktlinjer än hänsynen till hur stor vinsten skall bli. För min del tycker jag att riksdagen klart och tydligt borde avvisa detta principiella uttalande från riksbankens sida och helt enkelt göra det med en hänvisning till riksbankslagens 5 §, där det står att över riksbankens behållning och årliga vinst äger riksdagen att förfoga med iakttagande av vad som står i 4 §, vilken senare bara gäller upprätthållande av en reservfond på 20 miljoner kronor.

I den motion som jag har väckt, II:693, har jag framhållit att det enligt min mening inte finns något skäl med hänsyn till den framtida utvecklingen till att riksbanken skulle leverera in relativt låga och lika stora belopp över långa perioder. Utskottet har i sin skrivning på denna punkt gjort ett uttalande som dock är tämligen oklart. Det står på s. 5, där utskottet framhåller att bankoutskottets ställningstagande till dispositionen av 1961 års vinst inte kan binda utskottet i fortsättningen. Nej, tacka för det! Det behöver knappast sägas, ty det är alldeles självklart. Det hade varit önskvärt, om man från bankoutskottets sida klarare hade uttryckt sin uppfattning på denna punkt och direkt avvisat detta principiella uttalande från riksbanksfullmäktiges sida.

När det sedan gäller de anhopade vinstmedlen säger nu riksbanksfullmäktige, att man kan överlämna 500 miljoner — alltså $\frac{1}{2}$ miljard — till riksdagen. Det skulle sålunda ske en avskrivning på statsskulden med 500 miljoner genom att överlämna skattkammarväxlar för det beloppet. Om den saken föreligger, såvitt jag förstår, inte några delade meningar här i dag. Riksbanksfull-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

mäktige föreslår detta, och ingen av motionärerna har rest invändningar. Bankoutskottet har inte heller gjort det. Man är alltså överens om att man kan skriva ned statsskulden med denna halva miljard.

Jag skulle vilja göra en liten reflexion i marginalen, en reflexion som inte särskilt berör riksbanken. För ett par tre år sedan, då statsskuldens ökning diskuterades så intensivt här i riksdagen och i landet i övrigt, tog jag mig före att försöka visa hur det reellt sett hade varit under en femårsperiod. Jag visade att statsskuldens ökning inte var så stor som man på vissa håll gjorde gällande. Den gången var jag faktiskt inne på tanken att försöka göra ytterligare en sammanställning och försöka att få fram realiteterna bakom statsskulden litet bättre. Om riksgäldskontoret bokför sina skulder med nominella belopp men både riksbanken och andra statliga verk ligger med relativt stora obligationsinnehav nedskrivna till kursvärdena eller därunder, blir resultatet när man tar hänsyn till både staten och dess olika verk, att statsskulden i realiteten är mindre än vad riksgäldskontoret redovisar. Det kunde för den allmänna debatten och för riksdagen vara av intresse att man någon gång fick en sådan siffersammanställning, men som sagt jag nämner bara detta i förbigående.

Om de 500 miljonerna råder inga delade meningar. Därutöver framhåller riksbanksfullmäktige på s. 16 i bilagan till bankoutskottets utlåtande, att fullmäktige i och för sig har bedömt det möjligt att disponera mera av de anhopade vinstmedlen på samma sätt som gäller för de 500 miljonerna men av olika skäl inte ansett sig kunna gå längre än till 500 miljoner i fråga om ett definitivt »utsläckande» av tillgångar i riksbankens värdepappersportfölj. Fullmäktige kommer sedan i stället in på tanken att man skulle bilda en fond på $\frac{1}{4}$ miljard. Formuleringen är rätt

egendomlig. Det står nämligen i riksbanksfullmäktiges skrivelse, att »under prövningen av det föreliggande ärendet har för fullmäktige aktualiserats en annan fråga, som syntts kunna sammankopplas med den här föreliggande på ett sätt, som kunde underlätta ett tillgodoseende av de båda syften som är aktuella» — dvs. att både ge bort och behålla pengarna! Varifrån förslaget har kommit får vi inte veta något närmare om. Det har aktualiserats, står det med en något mystisk formulering, men förslaget innebär dels att det skall bildas en fond, vars avkastning skall användas för att stödja forskningen, dels att det skall tillsättas en kommitté, som närmare skall bestämma hur denna fond skall användas.

Jag vill inte ge mig närmare in på någon diskussion om den svenska forskningens organisation, dess villkor och dess behov; andra kan göra det bättre än jag. Men när man nu föreslår att riksdagen skall skapa en fond av dessa pengar och sedan utreda allt det som hör samman med denna sak, måste jag fråga varför man skall ha så bråttom med att besluta i själva fondfrågan. Enligt riksbanksfullmäktiges förslag skall inte pengarna användas ännu på sex år; det är sex år kvar till dess att riksbanken fyller 300 år — om nu det är ett skäl för att vidta detta arrangemang. Ifall man, såsom jag har föreslagit i min motion, låter pengarna vara kvar på riksbankens kursdifferenskonto, har riksbanken dem tillgängliga för sina marknadsoperationer, om så skulle visa sig erforderligt, vilket jag varken vill bekräfta eller bestrida. De finns till disposition när man blir på det klara med hur en sådan fond skall fungera. Varför skall man då besluta först och tänka sedan? Här i riksdagen brukar vi, i de flesta fall åtminstone, försöka göra det omvända, dvs. tänka först och besluta sedan.

Är det för övrigt så alldeles säkert, att själva huvudfrågan är klar? Är det utan

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

vidare 100-procentigt säkert, att vi skall bilda en sådan fond? Därmed ökas inte, såvitt jag förstår, den svenska statens möjligheter att stödja forskningen. Våra reala resurser är oförändrade. Det blir bara fråga om inrättandet av en ny specialdestination i den svenska budgeten. Vi håller statsskulden 250 miljoner kronor högre än den behöfve vara, och vi bestämmer på förhand att av riksbankens vinst skall årligen utgå ett belopp till forskningsändamål på 15, 18 eller 20 miljoner eller vad det nu kan bli fråga om. Det är ju det som sker. Är det så klart, att vi bör ha en sådan specialdestination? Och hur kunde den saken bli klar så fort bara för att riksbanken författade en skrivelse och skickade den tvärs över gatan till riksdagen? Jag har litet svårt att förstå det.

Den svenska riksdagen fyllde 500 år 1936. Man nöjde sig då med att skriva ett stort verk om den svenska riksdagens historia. Det svenska tvåkammerssystemet fyller 100 år 1966 och man har för den sakens skull tillsatt en kommitté. Den har nöjt sig med att skriva fem böcker om tvåkammerssystemet och i övrigt statsvetenskapliga arbeten. Om nu riksbanken skall fylla 300 år, förmodar jag att det betraktas som alldeles självklart, att man måste skriva riksbankens historia och dessutom något vetenskapligt verk om centralbanken, dess arbete och roll. Skulle man inte kunna tillsätta en kommitté, som över huvud taget fick i uppdrag att syssla med frågan hur riksbankens 300-årsjubileum skall firas. När så pengarna finns disponibla — jag föreslår alltså att riksbanken skall inleverera dessa 250 miljoner kronor — kunde den kommittén även få i uppdrag att överväga fondfrågan och riksdagen kunde få ta ställning till den, när alla de olika aspekterna klarlagts, bland annat dels om man skall ha en fond, dels hur man skall använda den och dels hur den skall samordnas med alla andra fonder, som har till än-

damål att stödja forskningsverksamheten.

Jag kan, herr talman, sakligt sett inte begripa vad det finns för skäl att anföra mot en sådan tågorordning, som jag mycket kortfattat har skisserat i min motion. Vi bör således enligt min mening tacka och ta emot de 500 miljonerna. Vi låter riksbanken behålla 250 miljoner kronor på kursdifferenskonto, och vi tillsätter en kommitté, som får i uppdrag att penetrera de olika aspekterna både när det gäller fondfrågan och när det gäller riksbankens 300-årsjubileum.

Eftersom jag inte har kunnat bli övertygad om att den tågorordningen skulle vara oriktig, ber jag, herr talman, få yrka bifall till motion 693.

I detta anförande instämde herr *Gustafson* i Göteborg (fp).

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! En av kvällens talare — också motionär — betygsatte bankoutskottets utlåtande som tämligen mager och tämligen intetsägende. Som talesman för utskottet vill jag kvittera detta med att säga, att vi i utskottet funnit motionerna i ärendet synnerligen läsvärda och intresseväckande. Jag kan fortsätta med att betygsätta motionärernas yttranden i dag som synnerligen hörvärda.

Diskussionen har speglat den förvåning, som många i riksdagen kände, när de via radio och tidningar fick del av riksbankens förslag till en jubileumsdonation, som det hette. Det uttrycket har vi i utskottet tillåtit oss ändra till jubileumsfond. Att vi på riksdagshåll blev litet förvånade är lätt förklarligt. Det är sex år kvar till jubileet, så det hela tedde sig knappast överhängande.

När man så läste bankofullmäktiges framställning, undrade man: Vad är det egentligen riksbanken siktar till — att freda sina vinstmedel eller att ge vetenskaplig forskning ett handtag? Fru Sjövall berörde i sitt anförande de svårig-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

heter, som riksbanken onekligen försatt sig i genom att inte klargöra för sig själv vad den vill uppnå. Hade det varit fråga om en mer renodlad målsättning, skulle det ha varit lättare att ta ställning till riksbankens propå.

Jag begår väl knappast någon indiskretion, om jag säger att ärendet också i bankoutskottet har behandlats i tveksamhetens tecken. När utskottet ändå hemställer, att riksdagen måtte fatta ett beslut, som i stort sett överensstämmer med riksbankens framställning, sker det med tanke på att den reella innebörden av förslaget inte är så märkvärdig.

Jag skall be att få utveckla den tankegången och i korthet kommentera vad den reella innebörden av de olika alternativen blir för berörda parter.

De alternativ som kommit i fråga är tre. Ett är att de 250 miljonerna avsätts till en jubileumsfond under riksbankens förvaltning. Detta är riksbankens förslag. Nästa alternativ, som lagts fram i fyrpartimotionen, är att de 250 miljonerna inlevereras till statsverket och där avsätts som en särskild statlig forskningsfond. Den tredje möjligheten, den som herr Svensson i Ljungkile föreslagit, är att de 250 miljonerna i varje fall tills vidare får stå kvar på riksbankens kursdifferenskonto.

De parter som berörs är väl riksbanken, statsverket, forskningen och — på det principiella planet, som herr Svensson i Ljungkile säger i sin motion — riksdagen.

Låt oss först se på riksdagen. Att i enlighet med herr Svenssons i Ljungkile förslag få sitta i orubbat bo vore väl egentligen för riksbanken en nåd att stilla bedja om. Man har statsskuld-papperen tillgängliga för eventuella marknadsoperationer, och man klipper årligen kuponger för cirka 15 miljoner kronor. Men man vet att ett sådant tillstånd inte skulle få vara så länge. Det är inte bara herr Svensson i Ljungkile som här i kammaren efterlyst att en större del av riksbankens

vinst skulle inlevereras till statskontoret än vad fallet varit under gångna år.

Nu medger riksbanken rentav själv i sin skrivelse, att banken samlat så mycket i ladorna, att där helt enkelt inte rymmes mer. Riksdagens krav på större vinstöverföringar kan i längden inte avvisas. Det är tydligen i medvetandet om detta som riksbanken fört fram sitt eget förslag. De 250 miljonerna av vinstmedlen skulle föras bort ur böckerna men inte inlevereras till statsverket. De skulle inte »definitivt utsläckas», som riksbanken säger i sitt dystra farväl till de 500 miljonerna, utan de skulle fortfarande stå till bankens förfogande genom, som det heter, »åtminstone supplementär dispositionsrätt». Ett sådant arrangemang kräver en tredje man, och den har man funnit i jubileumsdonationen.

Om den beskrivningen av riksbankens motiv är riktig, ser man genast, att fyrpartimotionens förslag att de 250 miljonerna skulle inlevereras till statsverket inte alls kan vara tilltalande för riksbanken, som eftersträvar att kunna direkt eller »supplementärt» disponera över resurser som utifrån sett — på den punkten håller jag fullständigt med herr Antonsson — ter sig avsevärt överdimensionerade.

Beträffande statsverket visar sig väl läget vara ungefär följande, när man lyfter på de nationalekonomiska slöjorna. Eftersom riksbanken är statsverkets helägda företag måste det ur förmögenhetssynpunkt vara likgiltigt, vid vilken tidpunkt och under vilka former vinstöverföringar sker från riksbanken till statsverket. Vad herr Svensson i Ljungkile säger här är riktigt, nämligen att man för att bedöma statens förmögenhetsställning också måst ta hänsyn till statens dotterbolag eller vad man vill kalla dem. Om staten tar ut mera vinst av riksbanken, kan den statliga upplåningen minskas i motsvarande mån. Om staten är återhållsam i fråga om att ta ut vinst, ökas naturligtvis statens syn-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

liga låneskuld. Men mot den skulden står en tillgång i form av hopsamlade vinstmedel i riksbanken. I den mån staten betalar ränta till riksbanken för lån i riksbanken, betalar staten ränta till sig själv. Kapital och ränta kan återföras genom en operation av det slag som demonstrerats av transaktionen med de 500 miljonerna. Ur rent real-ekonomisk synpunkt är det väl därför utan intresse för statsverket, om de 250 miljonerna står kvar som ackumulerad riksbanksvinst eller tas hem till huvudkassan.

Vad innebär då den tredje möjligheten, riksbankens förslag, för statsverkets del? Förslaget går ut på att de 250 miljonerna, som egentligen är statsverkets, skulle föras över till vad jag nyss kallade tredje man. Statsverkets förmögenhet minskar med detta belopp, och räntan på det betalar man inte längre till sig själv utan till den tredje mannen. Men märk väl: den tredje mannen är inte helt oskyld utan en för vilken man redan har viss underhållsplikt. Här kommer alltså forskningen in i bilden.

Vad de olika alternativen skulle komma att betyda för forskningen kan egentligen bara bli föremål för spekulationer. Detta gäller naturligtvis främst herr Svenssons i Ljungskile linje, som går ut på att man över huvud taget inte skall bestämma något i nuvarande läge.

Vad beträffar alternativen forskningsfond, förvaltd av riksbanken, contra statlig forskningsfond, så menar fyrpartimotionärerna när de förordar den senare modellen att det med en sådan uppläggning blir lättare att samordna fonden med forskningsstödet i övrigt. Både herr Antonsson och fru Sjövall har utvecklat de synpunkterna i kväll men någon bindande bevisning kan naturligtvis inte ges på den punkten. Avgörande blir, såvitt jag förstår, hur bestämmelserna för fondens »framtida handhavande», för att citera riksbanken, blir utformade. Ansvar för den ut-

formningen vill fyrpartimotionen lägga på en något annorlunda beskaffad församling än vad riksbanken tänkt sig. Motionen talar i sin text om en parlamentarisk utredning med representanter för forskning och näringsliv, i sin kläm däremot om en parlamentarisk kommitté. Det sista ligger bra nära utskottets förslag — en riksdagens kommitté, i vilken statsministern och kamrarnas talmän skulle anmodas ingå och där det väl i övrigt ter sig naturligt att tillkalla just representanter för forskning och näringsliv. Det är ganska självklart, skulle jag vilja säga till herr Antonsson och fru Sjövall, att en sådan kommitté söker skapa sig en uppfattning om hur den föreslagna fonden bäst skall inordnas i det totala forskningsstödet system.

Någon större skillnad kan jag alltså inte finna mellan fyrpartimotionärernas och utskottets förslag. Dessutom vill jag betona, med adress till herr Svensson i Ljungskile, att kommitténs förslag förutsättes komma under riksdagens prövning innan det realiseras. Det kan alltså aldrig bli fråga om att ställa avkastningen av de 250 miljonerna till förfogande för något ändamål, förrän riksdagen godkänt riktlinjerna för deras användning.

Om jag alltså personligen inte kan se att skillnaden för forskningens del skulle behöva bli så stor mellan en statlig forskningsfond och en riksbankens jubileumsfond, så har jag större förståelse för en annan tankegång som finns i fyrpartimotionen och som renodlats i herr Heléns motion. Den tankegången är vi förtrogna med från vår barndoms jular, när vi hade svårt att mobilisera entusiasm för julklappar av den typ som vi ansåg ingå i vad barn normalt borde kunna räkna med från sina föräldrar. Hemstickade strumpor t. ex. ansågs vara en tvivelaktig högtidsgåva. Vi visste alltför väl, att våra goda mödrar, oberoende av julen, hade som sin ambition att hålla oss varma om fötterna. Inte för att

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

jag varit med om något sådant, men jag förmodar att en utfästelse av en vänlig anförvant att om sex år utrusta oss med de varma plaggen, skulle ha väckt ännu mindre entusiasm.

Men sådan är nu forskarnas situation. Det ställs i utsikt, att man 1968 kan räkna med ränteavkastningen av de 250 miljonerna, men man befarar att det beloppet så att säga kommer att räknas av från det belopp som riksdagen normalt skulle ställa till förfogande. Jag håller med om att ingen kan garantera att så inte blir fallet. Anslag utgår ju alltefter behoven hos olika intressen. Är behovet delvis tillgodosett, blir naturligtvis statsstödet reducerat i viss, om än inte med nödvändighet i helt motsvarande grad. Det är ett konstaterande som hörde hemma också i det avsnitt, där jag kommenterade konsekvenserna för statsverkets del av att de 250 miljonerna förs bort ur statens förmögenhet. Eftersom staten har, om jag får uttrycka det så, underhållsskyldighet mot forskningen, så kan den känna sig ha något mindre förpliktelser i den mån forskningen får egna resurser.

Så till slut ett ord om den reella innebörden för riksdagens del av riksbankens förslag. Förslaget innebär utan tvekan, att man skulle godta en viss delegering av beslutanderätten. Riksdagen kommer inte — i varje fall inte förrän i efterhand — att kunna gå i detaljprövning av hur medlen skall disponeras. Men är detta ett så farligt arrangemang? På ett näraliggande område praktiseras det med framgång i fråga om forskningsråden. Vi anslår ju en klumpsumma till forskningsråden, som sedan självständigt sköter detaljdistributionen. Mig förefaller detta vara helt i linje med det önskemål om större grepp i budgetarbetet, som från högerhåll förts fram vid olika tillfällen. Däremot är det ur riksdagens synpunkt och ur överskådlighetens synpunkt — där håller jag fullständigt

med fru Sjövall — ett onödigt arrangemang med särskilda fonder, de må kallas LKAB-fond eller riksbankens jubileumsfond, i stället för årliga anslag över budgeten. Systemet med förläningar och prebenden har man ju i andra sammanhang sökt komma ifrån genom avlösning i form av årliga anslag.

Detta var nu, herr talman, ett försök till snabb genomgång av den reella innebörden för riksbanken, för statsverket, för forskningen och för riksdagen dels av riksbankens förslag, dels av motionärernas olika förslag. Om resonemangen håller, skulle statsverk och riksdag inte bli lidande på riksbankens förslag. Forskningen bör kunna notera i varje fall ett visst nettotillskott och riksbanken kan knyta sitt namn till en fond, som samtidigt blir en tillgång för riksbanken själv. Trots sina snart 300 år har riksbanksskutan fått tillfälle visa, att den forfarande besitter anmärkningsvärd manöverduglighet.

Det är sådana överväganden, herr talman, som fått bankoutskottet att känna sig oförhindrat att i stort sett tillstyrka bankofullmäktiges förslag. En del justeringar har gjorts: i kommitténs sammansättning, i de frågor som kommittén förutsättes ta ställning till o. s. v. I stort sett innebär dessa justeringar, att utskottet beaktat synpunkter i motionerna, och jag vill på nytt säga, att många tankegångar i motionerna mötts med intresse inom utskottet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande i samtliga punkter.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med tanke på den sympatiska beskrivningen av motionsyrkandet som utskottets ärade ordförande gav och med hänsyn till utskottets positiva behandling av motionen har jag givitvis ingen anledning att polemisera mot utskottets ordförande.

Jag vill bara säga några förtydligan-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

de ord om innebörden av motionen, som ju inte bara är att forskarna skulle få vissa garantier för en julklapp som erhålles först om sex år. Motionen vill också garantera att en utdelning ur fonden inte för med sig ett borttagande av en annan julklapp vid samma tidpunkt. Vid tilldelning av medel från denna tilltänkta jubileumsfond måste det bli en verklig arbetsfördelning mellan fonden och redan nu existerande anslagsvägar för forskningen.

Det är givet att det aldrig går att skapa 100-procentiga garantier mot att en finansminister eller ett statsutskott säger till anslagskrävande myndigheter eller motionärer, att de får gå till riksbanken med sina krav. Emellertid vore det värdefullt om man finge tolka utskottets positiva skrivning med anledning av motionen nr 692 som en klar avi till den utredande kommittén och till de personer, som en gång i framtiden skall utgöra jubileumsfondens förvaltande styrelse, att se till att de så långt möjligt upprätthåller en verklig arbetsfördelning mellan denna fond och övriga fonder och att därigenom i möjligaste mån garantier skapas för att denna fond blir ett nettotillskott i fråga om det allmännas stöd till forskningen.

Annars finns det ju risk för att finansministern och statsutskottet kan komma att agera så, att forskare som skulle ha chansen att få ett säkert och pålitligt stöd i stället får det ovissa stöd som ligger i ett tillfälligt bidrag. Tvärtom bör denna kommitté och denna styrelse, som båda kommer att agera under friare former, få möjlighet att inrikta sin verksamhet på mera långsiktiga, över flera år utsträckta forskningsprojekt och på mera riskbetonade projekt, som man inte kan få anslag till under åttonde huvudtiteln eller via statens forskningsråd.

Jag tror, herr talman, att det vore värdefullt om jag finge denna tolkning bekräftad av utskottets talesman.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Det har i denna debatt yttrats många visa ord, och jag skall försöka att inte alltför mycket hemfalla åt upprepningar. I mycket kan man vara enig med herr Antonsson och fru Sjövall om hela problematiken och även med åtskilligt i de reflexioner som gjorts av herr Svensson i Ljungskile.

Om oss alla gäller dessutom, att vi i likhet med utskottets ärade ordförande blev förvånade när vi fick se det här förslaget. Nu var det kanske också meningen att vi skulle bli förvånade. På det viset fick hela frågan litet större relief än om förslaget kommit mindre oväntat. Men förvåningen beror kanske inte uteslutande på att förslaget kom fram så hastigt, utan man har också svårt att undgå att känna en viss tvekan beträffande själva detta uppslag om en fond på 250 miljoner kronor under riksbankens fortvarande disposition och med avkastningen specialdestinerad till vissa ändamål.

På de skäl som här har anförts av utskottets ärade ordförande vill jag emellertid inte motsätta mig bankoutskottets förslag i den här diskuterade delen, d. v. s. under II b i utskottets hemställan. Det är inte därför som jag har begärt ordet.

Men om det förhåller sig så, att det skall inrättas en sådan fond och att den skall förvaltas på detta sätt, är det verkligen angeläget att denna fond också blir till någon nytta, inte bara när det gäller att hugfästa riksbankens jubileum utan också för den forskning, som tydligen både bankofullmäktige och bankoutskottet ömmar för i detta sammanhang. Skall man göra en jämförelse, är det väl närmast med de medel som ställs till förfogande för forskningen genom årliga anslag till forskningsråden — det har uppgivits ett belopp av ungefär 33 miljoner kronor om året sammanlagt. Tillkomsten av denna fond skulle alltså innebära

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

ett tillskott med för närvarande cirka 50 procent i jämförelse med forskningsrådets nuvarande medel. Det är ju i och för sig ett icke helt obetydligt tillskott.

När man läser vad som står skrivet i bankofullmäktiges framställning om ändamålet med donationen har man svårt att undgå den förvåning, som utskottets ärade ordförande talade om förut, även ur den synpunkten, att sällan har väl en så pass omfattande donation gjorts med så oklara anvisningar om vad pengarna skulle användas till. Bankofullmäktige säger:

»Donationens framtida avkastning bör användas till att i vidsträcktaste mening, utan begränsningar till vissa ämnesområden eller vissa slag av kostnader, främja och understödja till Sverige anknuten vetenskaplig forskning, varmed avses antingen i Sverige av svenskar och utlänningar eller i utlandet av svenskar bedriven sådan forskning. Fullmäktige, som i sitt ställningstagande här vägletts enbart av rikt punkten, att den föreslagna donationen i sista hand bör komma hela vårt land till godo och samtidigt avse ett ändamål, i fråga om vilket en insats av detta speciella slag både kan motiveras vid sidan om existerande parallella ansträngningar och lova att ge märkbara och påtagliga resultat, anser sig kunna avstå från att i vidare mån motivera detta sitt förslag.»

Herr talman! Det är slut på citatet, och det innebär också att det inte är mera som fullmäktige har att säga om vad donationen skall användas till. Kort och gott uttryckt är det väl så, att fullmäktige anser att donationen skall användas för något svenskt ändamål som är icke onyttigt och som närmast är av vetenskaplig och kulturell beskaffenhet. Det är ändå att uttrycka sig i allmänaste laget.

Vidare har bankofullmäktige och bankoutskottet föreslagit, att den närmare utformningen av fonden skulle

anförtrös åt en kommitté, bestående av hans excellens herr statsministern och kamrarnas talmän samt de personer som de i övrigt finner för gott att tillkalla.

Herr talman! Jag vill inte på minsta sätt ifrågasätta statsministerns och talmännens allsidiga sakkunskap; det är uppenbart att de har särskilda förutsättningar att få en överblick över alla grenar av mänsklig verksamhet — och det är uppenbart så, att alla grenar av mänsklig verksamhet är just vad bankofullmäktige anser att de här skall kunna ha att göra med! Men de behöver väl ändå, med hänsyn till sina många andra betungande göromål, biträde av ytterligare ledamöter, som är mindre arbetstyngda på olika områden och som därför kan ägna en del av sin verksamhet åt att försöka precisera de mycket allmänna ändamål som bankofullmäktige har angett. Jag föreställer mig att det kan uppstå behov av att plocka in företrädare för exempelvis Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Vitterhetsakademien, sekreterarna i forskningsråden — jag vill understryka att sekreterarna därvidlag har större möjligheter att göra en nyttig insats än ordförandena, som också är sådana där mycket arbetstyngda personer — och kanske också representanter för Lantbruksförbundet och Industriförbundet, vid den närmare utredningen på detta område. Om denna utredning inte blir någorlunda fullständig och kan precisera förslaget på ett helt annat sätt än vad som har skett hittills, finns det nämligen stor risk för att fonden kommer att kollidera med eller dubblera redan bedriven verksamhet. Att kommittén också behöver en sekreterare med verklig erfarenhet av hithörande uppgifter är väl alltför självklart för att behöva närmare framhållas.

Det avgörande är ändå till sist vad det skall vara för ett organ som delar ut pengarna, men därom har varken

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

bankofullmäktige eller bankoutsittet gett oss den allra ringaste upplysning. Jag föreställer mig att det knappast kan bli fråga om att hans excellens statsministern och talmännen skall ha tid att ägna sig åt den uppgiften. Då skulle man gärna vilja veta åtminstone någonting om hur det egentligen utdelande organet skall vara beskaffat.

Att man trots detta möjligen kan godta det förslag som föreligger beror på att frågan kommer att ånyo föreläggas riksdagen. Vi kommer att få tillfälle att uttala oss om den, låt vara att det förslag som då föreläggs riksdagen kommer att framföras med sådan auktoritet, att möjligheterna, att få till stånd en ändring i det förmodligen är ganska små.

Herr talman! Jag har velat göra dessa reflexioner för att ge uttryck åt den ganska stora förvåning som man känner inför hela detta förslag. Vi får väl hoppas att uppslaget på ett eller annat sätt kan ges en sådan utformning, att det verkligen kommer att tjäna ett ändamål som är tillräckligt betydelsefullt för att innebära en heder för riksbanken vid dess jubileum.

Herr REGNELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Riksbanksfullmäktige har här fått uppbära visst klander för att de inte preciserat ändamålsbestämmelserna när det gäller den ifrågasatta fonden. Jag tycker nog att det hade varit ännu mer befogat att klandra fullmäktige, om de framlagt förslag till sådana preciserade bestämmelser. Då hade man med skäl kunnat ifrågasätta, huruvida fullmäktige varit kompetenta att göra detta och om de inte på ett olämpligt sätt föregripit riksdagens fria provningsrätt.

Personligen anser jag det vara en lämplig mellanform som bankofullmäktige har funnit, när de dragit upp vissa riktlinjer och sedan överlåt it åt en kommitté, som med sig kan adjungera sakkunskap, att utforma de närmare be-

stämmelserna. Och när herr Heckscher efterlyser, hur man på sikt skall årligen handha utdelningen ur fonden, så vill jag framhålla att det då blir en helt annan församling, framgången som resultat av den förstas överväganden, som får träda till. På det stadiet skall statsministern och talmännen hakas av, om jag nu får uttrycka mig något respektlöst. Sedan de har så att säga lyft upp rake- ten det första steget, skall församling nummer två verkställa prövningen av ansökningar och utdelningen av beloppen. På denna församling skall det också ankomma — det vill jag säga som svar till herr Helén — att bevaka forskningens intresse av att de medel som ställs till förfogande kommer att utgöra ett verkligt nettotillskott till forskningen.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade ordförande prisar bankofullmäktige för att de varit så anspråkslösa, att de inte närmare preciserat donationens ändamål. Ja, anspråkslöshet är ju en prisvärd egenskap, vare sig man finner den hos bankofullmäktige eller hos någon annan. Det är bara det förargliga, att bankofullmäktiges anspråkslöshet i det här fallet försätter riksdagens kamrar i den situationen, att vi skall besluta om att göra en donation utan att egentligen veta vartill donationen skall användas.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det är onekligen uppfriskande att få delta i en debatt, där de sedvanliga partipolitiska uppställningarna inte är för handen utan där vi finner representanter för ett och samma parti i ett, låt vara animerat men dock angenämt meningsutbyte med varandra. För min del vill jag bara påtala några egendomligheter vid den tidigare handläggningen av detta ärende.

Herr Svensson i Ljungskile har både i sin motion och i sitt anförande här i

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

kammaren med skärpa påpekat det stadgande som finns i riksbankslagens 5 §, där det talas om riksdagens rättigheter när det gäller förfogandet över riksbankens vinst. Det finns bara ett enda undantag, som är infört i 4 §, men när man närmare tittar på denna paragraf finner man, att det rör sig om förhållanden som inte alls är tillämpliga i det här fallet.

Vad jag emellertid främst vill beröra är bankofullmäktiges och bankoutskottets behandling av propån om firande av riksbankens 300-årsjubileum genom instiftandet av en särskild fond. Jag har — liksom kanske många andra — i min bekantskapskrets en gammal dam som är mycket angelägen om att varje år påminna de anhöriga om sin kommande högtidsdag, så att de inte skall glömma bort den. Nu blir ju inte vi människor så gamla som den svenska riksbanken lyckats bli, men jag tycker att jämförelsen ändå är tillämplig. Det anses inte alltid så bra att ett födelsedagsbarn direkt påpekar hur ett jubileum skall hugfästas.

Riksbankens styrelse har här kommit med ett preciserat förslag, nämligen om avsättande av medel till en särskild forskningsfond. Kammarens ledamöter har erhållit ett närmare 18 sidor långt stencilerat aktstycke, där riksbanken kostar på sig en motivering om drygt tre rader för att ange varför medlen skall användas just för detta ändamål. Under den debatt som här förts har jag till min överraskning funnit, att ingen ifrågasätter att just detta ändamål bör tillgodoses. Om en kungl. proposition hade föregåtts av en så dåligt redovisad beredning, som bankofullmäktiges utlåtande till bankoutskottet i detta fall ger vid handen, hade det säkert kommit kritik mot detta.

Sannolikt har man tänkt sig att detta med forskning är en honnörssak, något som vi alla oavsett partitillhörighet är angelägna om att främja. Det är också riktigt att forskningen på vissa områ-

den är svältfödd med anslag, t. o. m. upprörande svältfödd. Det gäller särskilt den humanistiska forskningen, men jag är övertygad om att även den tekniska och medicinska forskningen skulle kunna svälja åtskilligt mera av anslag.

Här gäller det emellertid att göra en avvägning. Vad är riksdagens uppgift annat än att just göra en sådan avvägning mellan i och för sig önskvärda saker och ting? Statsutskottet har säkerligen erfarenhet av att många motionärer kommer med önskemål på det sociala och humanitära området men att utskottet måste svara: »I och för sig är detta ett gott ändamål, men vi har inte pengar. Vi har andra önskemål av annan angelägenhetsgrad som i första hand måste tillgodoses.» Det är i själva verket riksdagens uppgift, även i tider av åtminstone skenbart flödande statsinkomster, att göra denna avvägning mellan de olika önskemålen och ge prioritet än åt det ena, än åt det andra.

Jag tror visst att forskningen hör till de ting som kommer mycket högt upp på skalan. Det är mycket möjligt att en ytterligare ordentlig beredning av detta ärende hade lett till den slutsatsen, att just forskningen skulle få dessa pengar, men vi har aldrig haft en sådan undersökning. Vi har inte fått denna avvägning, som riksdagen är så angelägen om att företa när det gäller andra anslagskrav. Jag skulle här kunna uppräknat en hel rad ändamål på de mest vitt skilda områden, som måste sägas vara förtjänta av en viss medelstillgång. Vi behöver otvivelaktigt, herr talman, mycket bättre kommunikationer i vårt land. Vårt vägnät är ännu inte utbyggt och befinner sig inte i ett sådant skick, att det motsvarar alla rimliga anspråk. Vi skulle kunna använda pengarna till stipendier åt ungdom som vill fram. Det är säkert ett behjärtansvärt ändamål. Vi skulle kunna tänka på de gamla och nöja oss med målforskning, t. ex. geriatrisk forskning, kanske kompletterad

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

med möjligheter till förbättrad vård av gamla sjuka och andra långtidssjuka, som sannerligen inte är så väl tillgodosedda. Går vi till det kulturella området, skall vi helt säkert kunna konstatera, att vi har konstnärer och författare som verkligen också är svältfödda och skulle kunna vara förtjänta av att komma i åtnjutande av avkastningen av en sådan fond.

Ingen sådan prövning av ärendet, herr talman, har ägt rum. Det har inte gått via de behöriga instanser som eljest prövar våra anslagskrav. Bankoutskottet är inte — med all aktning för utskottet — det forum som brukar bestämma vartill pengarna skall gå, utan det sker på annat håll. Det är just denna omständighet, att riksdagen här har satts åsido och icke fått någon möjlighet till realprövning som gjort att jag känt mig uppkallad till en protest eller i alla fall en erinran.

Då jag vid genomgången både av bankoutskottets utlåtande och av de skilda motionerna har funnit, att den motion som har herr Svensson i Ljungkile till upphovsman innehåller de önskemål beträffande behandlingen av denna fråga som jag helst skulle vilja se tillgodosedda kommer jag, herr talman, att i likhet med herr Svensson yrka bifall till den. Jag kanske har en fråga från herr Svenssons något avvikande uppfattning, i det att jag inte har något direkt emot en fond av just denna storleksordning, men jag vill att ärendet skall prövas i den ordning som vi är vana vid. Jag yrkar, herr talman, bifall till motionen nr 693 i denna kammare.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Herr von Friesen betraktade denna debatt såsom lyckligen lösläppt, när man har sluppit ut ur partiskrankorna och tydligen fått vårkänning, och det är väl ingenting ont i det. Det har emellertid här under diskussionen riktats många anmärkningar

och erinringar mot riksbanksfullmäktiges sätt att handlägga denna fråga. Mycket annat har också sagts som ger mig anledning att ta kammarens tid i anspråk en liten stund. Jag skall dock inte fördjupa mig i alla de många problem som här har tagits upp.

Jag vill börja med att ge ett par repliker till herr Svensson i Ljungkile. Han minns ju alltid allting som har varit i det förgångna. Nu talade han om vad han och jag sade till varandra år 1960. Det skadar inte att göra det. Han påpekade att jag den gången hade yttrat, att det var svårt att avgöra hur stort kursdifferenskontot behövde vara. Det var väl inte något fel i detta påstående för två år sedan. Då fanns inte så mycket vinstmedel samlade som nu. Riksbanksfullmäktige har nu gjort ett försök att komma till klarhet över hur mycket som för närvarande behövs i form av fonderade vinstmedel i riksbanken för att möta de krav som ställs på banken beträffande penningpolitiken. Vi har försökt klargöra detta och ge riksdagen tillfälle att ta ståndpunkt till frågan. Det är väl inte något så märkvärdigt.

Det andra som jag skulle vilja ta upp är herr Svenssons yttrande, att han finner det olämpligt att riksbanken försöker leverera in till statsverket fasta vinstbelopp varje år.

Det är klart att man kan diskutera den frågan och ha olika meningar om den. Men det är ju ändå ingen ovanlig företeelse att man från företagets sida försöker ge företagsägaren en något så när stabil utdelning. Jag skall emellertid inte diskutera den saken i dag, eftersom det problemet inte är aktuellt nu. Den frågan kan vi kanske diskutera nästa år, om vi är med då.

Inte ens herr Svensson i Ljungkile har föreslagit något annat än att det till statsverket skulle inlevereras samma belopp som vi beslutade om i fjol. Det kan ju hända att det kommer andra tongångar litet längre fram i denna lösläppta debatt, men då får vi väl se vad

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

vi kan göra åt de inläggen. Jag lämnar den saken åt sidan just nu.

Herr Antonsson, som inledde denna debatt, ansåg att det inte ankommer på ett statens verk som riksbanken att föreslå upprättandet av fonder. Herr von Friesen var också inne på den saken. Men är inte det ändå en för långt driven juridik? Det åligger ju riksbanksfullmäktige att varje år lägga fram förslag om disposition av vinsten, och det gäller väl inte bara årets vinst. Det kan väl lika väl gälla fonderade vinstmedel. Vi har alltså i enlighet med våra skyldigheter lagt fram förslag till riksdagen om hur vinstmedlen skall disponeras. Det är vår rätt och skyldighet. Sedan är det lika självklart riksdagens sak att bestämma huruvida riksbanksfullmäktiges förslag skall accepteras eller inte. Riksdagen kan ju avvisa riksbanksfullmäktiges förslag. Det har ju ingen bestritt.

Nu säger fru Sjövall att riksbanken har gjort sig själv till en stat i staten, men det är väl ändå bara ett slagord! Riksdagen skulle ha blivit bunden, menar hon, men inte har väl riksbanksfullmäktige någon makt att binda riksdagen! Inte låter sig riksdagen bindas frivilligt, och inte har väl riksbanken blivit en stat i staten genom det förslag som vi i dag diskuterar.

Riksdagen har satts åt sidan, sade herr von Friesen, men så är det ju inte. Riksdagen har sin fulla frihet att inta vilken ståndpunkt riksdagen vill till riksbanksfullmäktiges förslag.

Som påpekats här uppnår riksbanken 300 års ålder år 1968, och vi trodde faktiskt att riksdagen ville ta ställning till hur detta jubileum skall hufgästas. Jag kände mig inte alls träffad, när herr von Friesen jämförde oss med gumman som fyllde år och som gärna ville bli uppvaktad men som tyckte att det kanske inte var riktigt passande att tala om vad hon önskade. Den liknelsen haltade rätt betänkligt. Jag kommer för min del inte, herr von Friesen, att bli föremål för uppvaktning från riksdagens sida

med anledning av riksbankens 300-årsjubileum 1968.

Vi trodde som sagt att det skulle finnas ett behov hos riksdagen att överväga vad som borde göras med anledning av jubileet. Riksbanken är den äldsta statsbanken i världen och har under praktiskt taget hela tiden stått under riksdagens överhöghet. Den har inte varit ett under regeringen lydande verk i vanlig bemärkelse. Men för egen del vill jag säga, att om riksdagen inte ser saken på samma sätt som vi utan tycker, att vårt förslag är meningslöst, och om riksdagen anser att vi i stället skall nöja oss med att skriva några böcker — som herr Svensson i Ljungskile tycks vilja — så känner vi oss inte pikerade av det. Åtminstone är det inte någon hjärtesak för mig. Men jag tycker det är rimligt att vi har fört fram denna sak för riksdagen.

Hur skall vi då göra för att hufgästa riksbankens höga ålder? Vi har föreslagit inrättandet av en fond för främjande av vetenskaplig forskning, och det kan givetvis diskuteras om det är den mest angelägna åtgärd vi kan vidta. Men det är i alla fall det ändamål som man mest talar om och där man oftast framhåller att vårt land är efterblivet. Och det intressanta är ju att mycket få av dem som deltagit i denna diskussion har ifrågasatt det ändamålet och tyckt att det varit olämpligt.

Herr Svensson i Ljungskile har sagt att han gärna vill tänka, och för allt i världen, det kan vara nyttigt att tänka. Vad herr von Friesen menade vet jag inte riktigt. Om han ville fortsätta att tänka eller om han ville någonting annat, det blev jag faktiskt inte riktigt klok på.

Om det nu, som de flesta här tycks mena, skulle vara lämpligt att avsätta en jubileumsfond för vetenskaplig forskning, så har riksbanksfullmäktige med avseende på denna fond endast ett önskemål, nämligen att riksbanken skall få lov att förvalta och förränta kapitalet.

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

Det har här sagts att det är mycket svårt att veta hur mycket värdepapper som riksbanken egentligen behöver ha för sin penningpolitiska verksamhet. Herr Antonsson sade att riksbanken ändå har ett så kolossalt stort innehav av värdepapper. Ja, det har vi, men om man tänker litet på saken och tar reda på hur värdepappersstocken är sammansatt, finner man kanske att det finns en mycket stor bottensats, som är tämligen orörlig och som inte så lätt kan användas för marknadsoperationer. Det är därför fullmäktige kommit till den uppfattningen, att det går väl för sig att återlämna 500 miljoner kronor i skattkammarväxlar till statsverket och därmed minska statens formella statsskuld men att det inte går att minska fonderna ytterligare, därför att riksbankens sortiment av värdepapper då inte blir tillräckligt för att möta de anspråk på marknadsoperationer som kan inställa sig. Därför önskar vi att förvaltningen av fonden stannar hos riksbanken och att riksbanken under iakttagande av avkastningskrav och värdesäkerhetskrav kan använda även den delen av de värdepapper, som riksbanken disponerar över, i sina marknadsoperationer — ta in papper i fonden och ta ut papper ur fonden — utan att fonden skall lida någon skada. Och så vill riksbanksfullmäktige gärna att riksbanken skall förränta denna fond. Detta är ett rent praktiskt arrangemang.

Fru Sjövall ansåg att det var någonting samhällsekoniskt dunkelt i detta. Dunklet i fråga om vad hon menade lätade emellertid inte när jag lyssnade på henne. Därför kan vi kanske låta bli att fortsätta debatten om det samhällsekonomiska på denna punkt. Förvaltningen av fondens kapital är en rent praktisk fråga i dagens läge.

Det ligger helt utanför riksbanksfullmäktiges önskemål att ha någonting att göra med utdelningen av avkastningen av fonden. Vi är t. o. m. mycket motvilliga inför den tanken, ty det är nog

rätt som här sagts, att vi inte på något sätt är kompetenta att göra detta.

Riksbanksfullmäktige vill inte på något sätt förhindra en koncentration av de samhälleliga insatserna till den vetenskapliga forskningens befrämjande. Någon frågade här om det inte på detta sätt bleve omöjligt att få med denna fonds avkastning i en allmän koncentration av forskningsmedlen. Jag kan inte se att det skulle möta någon svårighet att åstadkomma en sådan samordning. Om man skall hålla fast vid att det här skall delas ut pengar med anledning av riksbankens jubileum, så behöver man ju bara ge utdelningen en titel. Inte behöver riksbanken dela ut pengarna, inte behöver det finnas en särskild stiftelse för att dela ut dem. Vill man ha en enda stiftelse för utdelning av det allmännas forskningsmedel, så kan väl den dela ut även dessa pengar. Jag kan därför inte på något sätt i världen se att här skulle föreligga någon svårighet, ifall det är ett allmänt önskemål, som jag mycket väl kan förstå att det är, att man koncentrerar forskningsmedlen mer än som nu är fallet.

Herr Heckscher hade några som jag tyckte underliga anmärkningar om riksbanksfullmäktiges sätt att beskriva hur fullmäktige tänkte sig fondens användning. Riksbanksfullmäktige har icke pretenderat på att ge några förslag i det avseendet. Fullmäktige har uttryckt vissa tankar om saken, och det må väl vara tillåtet. Vad fullmäktige har föreslagit är att det skall tillsättas en kommitté för att utreda frågan. Jag vill säga herr Heckscher, att nog är de rader vi skrivit om den saken fullt lika goda som direktiv för en förutsättningslös utredning som andra direktiv som utfärdas för förutsättningslösa utredningar. Låt det bli en utredning och låt den ta ståndpunkt till dessa frågor! Så kommer förslaget till riksdagen och så blir det riksdagen som beslutar, utan att ha riksbanken som mellanled. På det

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

sättet blir väl riksdagens ställning fullt betryggande.

Jag vill sluta med att säga, att vad riksbanksfullmäktige här skrivit får värde endast i den mån riksdagen ställer sig bakom våra förslag. Nu har utskottet i det stora hela ställt sig bakom fullmäktiges förslag, och från vår sida är vi fullt tillfreds med var utskottet föreslagit i detta avseende.

Fru SJÖVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld vände sig mot att jag hade ifrågasatt, att riksbanken kunde bli en stat i staten, och samtidigt poängterade han att jag hade anfört samhällsekoniskt dunkla synpunkter. Men jag gick ju mycket litet in på det samhällsekonomiska, väl medveten om att jag inte är kapabel att föra någon debatt om riksbankens roll i det sammanhanget. Jag försökte gå in på de *samhälleliga* faktorerna och de problem som kan uppkomma, om riksbanksfullmäktige har rätt i sin bedömning av utgångsläget.

Fortfarande vill jag gärna ha svar på den fråga jag ställde rörande dessa 250 miljoner. Herr Sköld var något inne på saken och sade att fullmäktige kommande år ämnar redovisa förslag för att klara problemet att hålla penningmedel i stor mängd disponibla inom riksbanken, samtidigt som medlen på något sätt skall kunna slussas ut i samhället. Men jag kan inte hjälpa att jag tycker, att om detta måste ske genom specialdestineringar och genom fondbildningar, så kommer riksbanken att bli en stat i staten. Problemet hur samspelet mellan riksbank och stat skall ordnas måste tas upp.

Jag tror herr Sköld får lov att medge, att den specialdestinering vi nu godtar av medel till forskningen har rullat upp en mängd problem som inte är så enkla att lösa. Skulle denna fond sluta med att bli en sidofond till de andra och det bli svårt att få till stånd en samordning med forskningen i övrigt är

det oundvikligt att riksbanksfonden blir en stat i staten, något som inte är till fördel för forskningen.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Bankofullmäktiges ärade ordförande sade att fullmäktige hade trott, att riksdagen ville överväga att på något sätt hugfästa 300-årsjubileet för den äldsta centralbanken i världen. Han sade också att det var en skyldighet för fullmäktige att framlägga förslag för riksdagen om hur vinstmedlen skall användas, samt tillade, när det gällde det stycke jag citerade, att fullmäktige hade uttryckt vissa tankar och att detta väl finge anses tillåtet. I alla dessa avseenden är jag, herr talman, helt överens med herr Sköld, och med anledning därav kommer jag också — trots de invändningar jag har gjort — att försöka förmå mig att rösta för utskottets förslag. Jag invänder alltså ingenting mot att fullmäktige uttryckt vissa tankar eller mot att fullmäktige framlagt förslag, utan mot att fullmäktige synes ha framlagt sitt förslag utan att först ha tänkt färdigt.

Herr Sköld sade, att vad bankofullmäktige här skrivit är ungefär så mycket som man brukar ha som direktiv för en förutsättningslös utredning. Det är kanske riktigt, men om man utfärdar direktiv för en förutsättningslös utredning brukar man i allmänhet vänta med att fatta beslut, tills utredningen är verkställd, och inte fatta beslut på grundval enbart av de allmänna direktiven.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld strödde omkring sig — jag höll på att säga som vanligt — sarkastiska bon mots mot sina opponenter i debatten och beskyllde dem ömsevis för långsamt tänkande, ömsevis för oklart tänkande. Ibland begrep han inte ett dugg av vad som menades, sade han.

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

Ja, en hel del kan väl sägas om herr Sköld, men under sin långa och hedrande parlamentariska bana har han då aldrig visat prov på klen fattningsförmåga, så han begriper nog vad man vill åt i detta fall. Om jag gör mig till tolk för det långsamma tänkandet i denna fråga är det för att jag tycker att vi har så god tid på oss och att riksdagen bör ha möjlighet till en allsidig, förutsättningslös prövning av frågan, var- till medlen skall användas.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld riktade en replik till mig med anledning av min kritik av riksbanksfullmäktiges uttalande att det är från år borde vara fasta vinster på riksbankens verksamhet, och därvid sade herr Sköld att det ju är vanligt att företag försöker bereda sina ägare en fast utdelning. Om man läser riksbanksfullmäktiges skrivelse får man emellertid mer än tillräckliga bevis för att riksbankens vinster inte på något sätt kan jämföras med vinsterna från ett vanligt företag, utan de är — som det mycket riktigt framhålles i denna skrivelse — till stor del slumpens skördar.

Herr Sköld sade vidare — och det var egentligen det som gjorde att jag ville komma igen med en replik: Men det är ju inte aktuellt! Riksbanksfullmäktige gör emellertid här ett principuttalande som skall gälla för år framåt. Det är väl nu som det är aktuellt för riksdagen att antingen stillatigande godkänna detta eller säga ifrån att den inte vill vara med om det. Men det skulle inte vara aktuellt! Jo, herr Sköld, det är aktuellt.

Till sist sade herr Sköld: Låt oss göra en utredning. Ja, det tycker jag också. Varför skulle emellertid inte denna utredning också få ta upp frågan om vi över huvud taget skall ha en fond? Det sakliga skälet för denna fond, så långt man hitintills har redo-

visat det från riksbankens sida, är att riksbanken vill förfoga över 250 miljoner i rörelsemedel. Om riksbankens affärer växer, skall vi då bilda en ny fond för varje gång riksbanken behöver 250 miljoner till i rörelsemedel?

Skulle det behöva ta mer än ett år att utreda denna fråga? Om det tar mer än ett år är det ännu större skäl att inte handla först och tänka sedan. Låt oss emellertid säga att det kommer att ta ett år och att alltså nästa års riksdag skulle kunna fatta ett beslut. Skulle man inte i så fall kunna utreda först och ta ståndpunkt sedan? Skulle inte även de som vill ha denna fond kunna vara med på detta, därest de inte är rädda för att en närmare eftertanke skulle lägga hinder i vägen för fondbildningen?

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig vid herr von Friesens anförande. Jag kan bara säga honom att han, om han ser efter i det stenografiska protokollet över mitt anförande, icke kommer att finna uttrycket »långsamt tänkande».

Till herr Heckscher skulle jag vilja säga att det här gäller två ting. Det ena är riksbankens förslag om inrättande av en fond på 250 miljoner kronor och denna fonds användning för vetenskapliga ändamål. I det avseendet har riksbanksfullmäktige tänkt färdigt och avlämnat ett förslag. När det sedan gäller hur fondens avkastning skall disponeras i olika hänseenden har vi inte tänkt färdigt och inte heller ansett oss ha någon anledning att tänka färdigt utan nöjt oss med att framlägga förslag om en utredning.

Jag skulle även vilja ge ett svar på fru Sjövals fråga om hur det skulle bli ett annat år för den händelse riksbanken skulle gå med stor vinst. Hon sade kanske inte precis så, men jag förstod att det var det hon menade. Jag anser för min del att detta är lätt

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

att förklara, eftersom vi har gjort den bedömningen att vi med bibehållande av dessa 250 miljoner under riksbankens förvaltning inte har någon anledning att under följande år välja någon annan väg vid uppgörandet av vårt förslag till vinstdisposition än att vi skall inleverera så och så stor summa till statsverket. Finns det sedan mera pengar över föreslår vi att skattkamarväxlar på detta belopp skall överlämnas till riksgäldskontoret för att minska statsverkets formella statsskuld.

Det är alldeles riktigt som herr Svensson i Ljungskile sade att riksbanksvinsten är slumpartad. Det kan bli vinst, denna kan bli större eller mindre och det kan komma situationer där det blir förlust. Man kan då självfallet överväga om denna slumpvisa växling skall få direkt inverka på statens finanser eller om statsverket skall få ett för varje år fixerat vinstbelopp och låta eventuella andra disponibla vinstmedel gå till den formella avskrivningen av statsskulden.

Det kan hända att jag sade att det inte är aktuellt att i dag diskutera detta problem. Jag skulle kanske hellre ha uttryckt mig så, att det inte finns någon anledning att göra det. Herr Svensson i Ljungskile menar t. ex.: Låt de 250 miljonerna vara kvar i riksbanken och ge staten 50 miljoner! Detta är samma belopp som förra året. Vad finns det för anledning att i dagens situation ta upp en stor diskussion om detta? Vi kan ju här, herr Svensson, fortsätta att tänka ett år till.

Fru SJÖVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld missförstod min fråga. Den var betingad av vad herr Svensson i Ljungskile sade tidigare. Ty om den situationen skulle uppkomma, att riksbanken för marknadsoperationer av långt större omfattning än dem, som man nu räknar med att man behöver fondera medel för, skulle vilja föreslå en ny större fondbildning

på liknande sätt som nu, uppkommer problemet, vart avkastningen den gången skall destineras. Det är det jag anser vara det stora principiella problemet, vilket inte behandlas men som ändå kan uppkomma i den framtida ekonomiska utvecklingen.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sjövall undrade om fullmäktige vid en ny tillgång på vinstmedel skulle föreslå någon ny fond. Jag vill svara att riksbanken inte fyller 300 år varje år, och jag tror inte att fullmäktige har något som helst intresse för ytterligare fonder.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! I denna mångsidiga debatt — som jag tycker är mycket värdefull — skall jag göra ett inlägg som huvudsakligen rör vid en enda punkt.

Jag vill börja med att säga att mycket av det som herr Sköld här har anfört är sådant som jag kan instämma i. Hela det av andra framförda resonemangent om de samhällsekonomiska verkningarna av avsättningen på 250 miljoner kronor och fullmäktiges önskan att kunna disponera dessa medel ger mig inte anledning till vidare reflektioner. Det är mycket lätt att förstå att bankofullmäktige tycker sig behöva kunna disponera fonden för vissa ändamåls trots att avkastningen skall gå till forskning.

Det som är mycket mera angeläget för riksdagen att uppmärksamma är att riksbanken förklarat att den har samlat på hög 500 miljoner kronor mera än den nu anser behövas och att den nu vill rätta till detta genom att skänka staten 500 miljoner — på ett sätt som inte redovisas på driftbudgeten, ty det ligger i sakens natur med denna metod.

Det är naturligtvis en olägenhet att statens finanser på det viset redovisas på två driftbudgeter, en som är den vanliga, en som är riksbankens. Jag måste uttala den meningen att man för

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

framtiden skall avstå från att samla upp en massa pengar för att sedan på en gång komma med en gåva. Den nuvarande har ju inte alls något samband med jubileet. Innebörden av detta är att svenska folket inte av driftbudgeten kan få en klar bild av hur det förhåller sig med statens löpande affärer.

Nu när man har samlat ihop dessa pengar har jag ingenting att invända mot att man som en engångsåtgärd överlämnar 500 miljoner kronor. Jag menar också att bankoutskottets utlåtande nederst på sidan 5 bör tolkas på det sättet. Om man läser den meningen mot bakgrunden av andra yttranden, innebär den att utskottet inte rekommenderar, att samma metod användes i framtiden, utan slår fast att utskottet inte på något sätt vill genom uttalanden binda utskottets eller riksdagens händer för framtiden.

Man kan tillägga att det är litet överraskande att riksbanken avsätter 130 miljoner till kursdifferenskontot och sedan tar 500 miljoner kronor från detta konto. Vad som verkligen sker hade framstått mycket tydligare om man hade överlämnat ytterligare 130 miljoner kronor av årets vinst till staten och sedan gett 370 miljoner kronor från kursdifferenskontot av tidigare uppsamlade medel till herr Sträng. Då hade man på driftbudgeten kunnat se hur stor vinsten verkligen är. Varför skall man dela upp vinsten i två belopp, dels dessa 50 miljoner som herr Sträng får ta in i budgeten och dels 130 miljoner kronor som inte får gå in i budgeten utan först lämnas till kursdifferenskontot och sedan överlämnas som present genom att skattkammarväxlar återlämnas utan vederlag? Jag har lyssnat på denna debatt men inte hört någon göra ens ett försök — allra minst herr Sköld — att visa varför man skulle behöva förfara på det sättet med de 130 miljonerna. Är det för att man tycker att det är så förfärligt roligt att ge en present på en jämn summa som 500

miljoner kronor eller finns det något annat skäl?

Statens löpande affärer bör redovisas så klart som möjligt. Det läge som har uppkommit under åren 1958—1961 innebär att av riksbankens redovisade vinst har till statskassan inlevererats eller kommer under det närmaste året att inlevereras 165 miljoner kronor, medan riksbankens vinst har varit 538 miljoner kronor större. Av dessa 538 miljoner kronor, som riksbanken nu har samlat utöver den ökning av dolda reserver som också verkar ha ägt rum, tar man nu 500 miljoner kronor och ger dem till statskassan men utan att de passerar driftbudgeten. När man i statens räkenskaper ser efter hur statens affärer har utvecklats under dessa år måste man alltså särskilt komma ihåg att det vid sidan av herr Strängs bokföring finns en annan bokföring, varav det framgår att staten har tjänat mer än 500 miljoner kronor till. Varför skall man ordna så i stället för att låta pengarna gå genom driftbudgeten så att svenska folket kan se hur det har stått till med statens affärer? Faktum är ju att 538 miljoner kronor bättre än vad herr Strängs bokföring redovisar har statens affärer varit de här åren — om man får tro riksbankens egna siffror, vilket är det enda man kan göra i det här fallet.

Detta förfaringssätt manar inte till efterföljd. Det viktigaste är att man för framtiden ordnar en någorlunda klar redovisning av statens affärer. Därför är jag mycket tillfredsställd över att utskottet har den allmänna attityd som herr Regnéll här har framhållit att man inte på något sätt vill binda sig för framtiden. Jag är också glad över att herr Sköld säger att frågan om det skall vara jämn utdelning eller inte är en sak man skall återkomma till — fastän herr Sköld i ett senare yttrande sökte motivera varför det behövdes en jämn utdelning. Men jag skall ta honom på orden och säga: Låt oss åter-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

komma till frågan om redovisningen så snart som möjligt.

Herr Sköld sade att riksbanksfullmäktige hade sökt komma underfund med hur mycket som behövde finnas på kursdifferenskontot och funnit att det behövdes 500 miljoner kronor mindre än man hade samlat upp. Om man har gjort denna bedömning varför skall man då fortsätta och samla upp ett belopp som är differensen mellan den kommande vinsten och 50 miljoner kronor? Det finns inget argument i herr Skölds resonemang för att förfara på det sättet. När herr Sköld vill hålla hela frågan öppen, noterar jag emellertid detta med tillfredsställelse.

Nog har herr Svensson i Ljungkile rätt i att fullmäktige har uttalat sig på ett sätt som innebär en rekommendation om att fortsätta med den praxis vars berättigande herr Sköld nu anser att vi längre fram kan diskutera. Då är det naturligt att de, som har uppfattningen att denna praxis inte är motiverad, begagnar detta tillfälle att säga ifrån att vi bör återkomma till frågan när vi har tid att klara ut vilken praxis i fråga om överlämnandet av riksbankens vinster som är bäst ägnad att belysa det statsfinansiella läget. Att finansministern skulle bli på något sätt förförd om riksbanken ett år lämnade över ett litet större belopp kan väl inte före detta finansministern Per Edvin Sköld vilja antyda. Det kan väl alltså inte vara omsorgen om herr Sträng och vilja att skydda mot ett syndafall som gör att man säger att riksbanken inte skall ge mer än ett visst belopp.

Enligt min mening är principen att avsätta väsentligt mer pengar än som motiveras av riksbankens affärer och trygghetshänsyn inte befogad. Inte heller är behovet av dolda reserver obegränsat, och då bör man i övrigt överlämna de vinster som riksbanken gör. Det bör i alla fall vara huvudprincipen

även om vissa modifikationer kan tänkas.

Herr talman! Jag vill till sist säga att jag har stor sympati för att bankofullmäktige velat göra något litet ovanligt. Visst kan man, såsom herr Svensson i Ljungkile och även andra talare gjort, peka på mycket som talar för att det är något irreguljärt i detta förfaringssätt. Men riksbanken fyller 300 år, och risken för prejudikat är väl ganska liten. Om vad som skall ske när riksbanken fyller 400 år behöver vi kanske inte bekymra oss om i dag. Om alltså riksbanken gör något irreguljärt och vill ge forskningen ett handtag tycker jag att det är tilltalande att den för en gångs skull bryter det vanliga schemat. Det är visserligen sant att forskning är ett vidsträckt begrepp, och man bör klara ut vad slags forskning som avses. Men det finns så stora behov av anslag till forskningen och vi brukar vara så överens om att forskningen behöver stödjas, att jag inte kan inse att frågan i dag är hur man skall trygga att dessa pengar blir bäst fördelade på olika ändamål som behöver pengar. Jag tycker för min del att det räcker med att konstatera att det här görs ett försök att tillföra forskningen ökade medel. Att pengarna kommer att bli väl använda har man all anledning att anta. Men vi skall se till att dessa pengar blir ett nettotillskott till forskningen och att inte herr Sträng och herr Edenman prutar på de ökningarna av forskningsanslagen som eljest skulle utgå. I det avseendet vill jag instämma i vad herr Helén och utskottets ordförande sade. Jag vill till sist fråga herr Sköld, som ju inte var nöjd med andras tankeverksamhet och som själv framträdde som den store tänkaren: Herr Sköld har väl tänkt igenom hur man skall trygga att avkastningen av denna fond blir ett nettotillskott till forskningsanslaget från svenska statens sida? Skulle inte herr Sköld vilja av-

Dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, m. m.

slöja med vilka metoder han anser att man bör göra det?

Jag fattade herr Svensson i Ljungkile så, att han ville ha ett annat förfaringssätt. Men ingenting som yttrats i dag här i kammaren kan tas som uttryck för en önskan att inte ge forskningen ett handtag; på den punkten tycks det vara fullständig enighet.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag skall inte fortsätta denna diskussion, men eftersom herr Ohlin ställde direkta frågor till mig tycker jag att jag bör besvara åtminstone en av dem.

Herr Ohlin frågade om jag trodde att finansministern skulle bli förförd om han fick litet mer pengar. Jag svarar: Det tror jag inte, men kanske herr Ohlin tänker sig att några större oskulder skulle komma att bli förförda.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Sköld har tydligen den uppfattningen, att riksbanken skall disponera sin vinst med ledning av vad dessa anonyma oskulder kan tåla eller inte tåla att bära. Det är verkligen att ställa riksbanksfullmäktiges förslag i en helt ny belysning.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II a

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. II b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 693 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Ljungkile begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

bankoutskottets hemställan i mom. II b) i utskottets utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 693 i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Ljungkile begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 46 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II c, III och IV

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 5

Föredrogs vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om jämställande i visst hänseende av fartygsinteckning med inteckning i fast egendom,

nr 28, i anledning av väckta motioner om processuell rättshjälp, och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om straff i vissa fall för oriktig ursprungsdeklaration m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 19, i anledning av väckta motioner angående bestämmelserna om transport av animala livsmedel, och

nr 21, angående överlämnande till statsutskottet av väckt motion om viss

vidgning av rätten till ersättning från den allmänna sjukförsäkringen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde fredagen den 13 innevarande april kl. 11.00.

§ 6

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kammarens kanslipersonal, den 10 april 1962.

§ 1

Herrar deputerade beslöt godkänna att reservstenografen Arne Larsson förordnats att uppehålla fil. lic. Rolf Lindborgs stenografbefattning under dennes fortsatta tjänstledighet på grund av sjukdom under tiden den 20 mars—1 april.

§ 2

Herrar deputerade beslöt medgiva att för skrivarbetet inom kammarens kansli finge anlitas tillfällig arbetskraft i den mån så erfordrades på grund av att kansliskrivaren fru Marianne Wanne-mark toges i anspråk som biträde åt notarien vid kansliet; och skulle ersättning för ifrågavarande skrivarbete utgå efter samma grunder som tillämpades beträffande de för utskrift av kamrarnas debattprotokoll anställda maskinskriverskorna.

§ 3

Sedan notarien vid kammarens kansli, kanslirådet Erland Kock, anhållit

om tjänstledighet för egna angelägenheter under tiden den 13—30 april, beslöt herrar deputerade dels bevilja Kock begärd ledighet, dels förordna kanslissekreteraren Åke Lindwall att under nämnda tid uppehålla notariebefattningen.

In fidem

Sune K. Johansson

§ 7

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande totalförsvarets upplysningsverksamhet m. m.,

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa beredskapsåtgärder under budgetåret 1962/63 m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 33, i anledning av väckta motioner angående avdragsrätt för studieunderstöd samt för amortering av studieskuld m. m.

§ 8

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående in-

köp av obligationer i Förenta Nationernas obligationslån;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1962/63 till teckning av aktier i Aktiebolaget Ceaverken m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Institutet för metallforskning (Metallografiska institutet), m. m.;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska träforskningsinstitutet, m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till Ferieresor, m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1962/63 till Ersättning åt domare, vittnen och parter;

nr 153, i anledning av väckta motioner om överförande till stat och kommun av kostnaderna för valsedlar vid allmänna val; och

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., såvitt propositionen hänvisats till statsutskottet.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 145, till Konungen i anledning av väckta motioner om förbud mot flerårsavtal vid försäkring.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 144, angående försäljning av viss kronoegendom, m. m.,

nr 151, rörande godkännande av en internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag,

nr 156, angående ändringar i det till grund för samarbetet inom SAS liggande konsortialavtalet,

nr 159, med förslag till lag om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, samt

nr 162, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 839, av herr *Heckscher m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning, och

nr 840, av herr *Hagberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.28.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 13 april

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i interparlamentariska unionens rådsmöte i Rom får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagen tiden 25 april till och med 2 maj.

Stockholm den 11 april 1962

T. G. von Seth
Andre vice talman

Till Riksdagens andra kammare

För deltagande i kommittéarbete inom Europarådet anhålles om ledighet från riksdagsgöromålen under tiden 25—28 april 1962.

Stockholm i april 1962

Ingemar Andersson

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr andre vice talmannen von Seth under tiden den 25 innevarande april—den 2 nästkommande maj samt herr Andersson i Linköping under tiden den 25—den 28 innevarande april.

§ 3

Svar på interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Larsson i Norderön frågat mig, om jag kommer att vidta snara

åtgärder så att domsagor, där eftersläpning med inskrivningsärenden råder, erhåller sådana personella förstärkningar att den lagstadgade expeditionstiden av 14 dagar i fortsättningen kommer att kunna hållas.

Till svar härpå får jag anföra följande.

För att få en översikt av arbetsläget på domsagornas inskrivningsavdelningar tillskrev justitiedepartementet i anledning av vissa tidningsuppgifter den 22 januari i år hovrätterna med begäran om uppgift angående domsagornas expeditionstider för inskrivningsärenden och för beställda gravationsbevis. Samtidigt uppmanades hovrätterna att ange de åtgärder som bedömes erforderliga för att avhjälpa eftersläpningarna i de domsagor där expeditionstiderna var otillfredsställande.

Av de inkomna svaren framgår, att av landets 118 domsagor 66, därav 2 av stockholmsdomsagorna, håller den föreskrivna expeditionstiden. I 19 domsagor har expeditionstiden uppgivits vara 2—3 veckor och i 17 domsagor 3—4 veckor. Längre expeditionstid än 4 veckor förekommer i 16 domsagor. En närmare granskning av expeditionstiderna visar, att stor skillnad i samma domsaga kan föreligga mellan expeditionstiden för egentliga inskrivningsärenden och för beställda gravationsbevis. Sålunda har en av de största stockholmsdomsagorna kunnat hålla den föreskrivna expeditionstiden för inskrivningsärendena, varemot gravationsbevis expedieras först 7—8 veckor efter beställningen. Mera avsevärda eftersläpningar i fråga om expeditionstiderna förekommer främst i vissa domsagor i storstadsregionerna — där fastighetsbildning och

Svar på interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar

bostadsproduktion och därmed även inskrivningsväsendet är särskilt omfattande — samt i Dalarna, där som bekant speciella fastighetsförhållanden råder.

I sina svar på den tidigare nämnda skrivelsen har samtliga hovrätter förklarat, att de med anlitande av tillgängliga medel redan har föranstaltat om erforderliga personalförstärkningar för att råda bot på eftersläpningarna i domsagor, där sådana förekommer och icke beror på särskilda, övergående omständigheter. Till Svea hovrätts förfogande har ställts ytterligare medel att användas för domsagorna i stockholmstrakten.

Jag vill också nämna, att hovrätterna och statskontoret planerar att gemensamt överse kontorsteknisk och övrig utrustning vid domsagornas inskrivningsavdelningar.

Av vad jag anfört framgår, att åtgärder redan har vidtagits för att komma till rätta med olägenheterna inom inskrivningsväsendet. Det kan dock icke förväntas, att dessa olägenheter överlag skall kunna avhjälpas inom kort tid. Bland annat föreligger på vissa håll betydande svårigheter att rekrytera eller eljest ställa till förfogande personal för det speciella arbetsområde som inskrivningsväsendet utgör. Jag anser mig emellertid kunna utgå från att hovrätterna var inom sitt område med uppmärksamhet följer den fortsatta utvecklingen och till Kungl. Maj:t gör de framställningar om ytterligare åtgärder, som kan finnas påkallade.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar att man inom departementet och vid de skilda hovrätterna synes ägna missförhållandena

inom inskrivningsväsendet särskild uppmärksamhet. Jag är dock inte helt övertygad om att de vidtagna åtgärderna skall visa sig tillräckliga för att avhjälpa rådande olägenheter. Innan jag går in på den saken vill jag något kommentera de av departementschefen lämnade uppgifterna om läget i skilda domsagor i landet.

I en den 14 mars dagtecknad skrivelse har Svenska Bankföreningen fäst justitieombudsmannens uppmärksamhet på de i min interpellation av den 6 mars berörda olägenheterna. I skrivelsen lämnar föreningen uppgifter om arbetsläget i vissa domsagor med kanslier i Stockholm eller i närheten av Göteborg och Malmö. Av dessa uppgifter framgår följande.

Tre av de stora bankerna i Stockholm hade viss dag i slutet av januari 1962 tillsammans åtminstone ett sjuttio total inteckningsärenden beträffande vilka expeditionstiden överskridits. Den tid som förflutit från ingivandet uppgick i 30 fall till 1 à 2 månader, i 19 fall till 2 à 3 månader, i 2 fall till 3 à 4 månader och i 1 fall till 5 månader. Beträffande separata gravationsbevis var läget i stort sett detsamma. En annan bank hade under loppet av en vecka hösten 1961 ingivit sju ärenden till domsaga i Stockholm, och expeditionstiden hade i 1 fall varit 3 veckor, i 2 fall 5 veckor, i 1 fall 7 veckor, i 2 fall 11 veckor och i 1 fall nära 4 månader. Liknande uppgifter nämns även från banker i Göteborg och Malmö.

Den ekonomiska betydelsen av förlängda expeditionstider belyses av bankföreningens uppgift, att enbart de från en enda bank härrörande ärendena angående nya inteckningar, som ingår i de nyss nämnda siffrorna från domsagor i Stockholm, motsvarade preliminärt beviljade inteckningskrediter på mer än 47 miljoner kronor. De separat beställda gravationsbevisen motsvarade för samma bank ett kreditbe-

Svar på interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar

lopp på mer än 4 miljoner kronor. Bankföreningen hänvisar även till att de av lanthypoteksombudsmännen i ett tidigare sammanhang påtalade olägenheter, som eftersläpningen medför i deras verksamhet vid belåning av jordbruksfastigheter, har sin fulla motsvarighet på det kreditområde som är affärsbankernas, nämligen finansieringen av industri- och byggnadsverksamhet. Föreningen framhåller att fastighetskrediter spelar en framträdande roll i vårt ekonomiska liv och att utvecklings- och framstegsmöjligheterna är starkt beroende av att detta kreditväsende fungerar smidigt och väl.

Om man sammanställer bankföreningens uppgifter med den artikel i Juristnytt som jag nämnde i min interpellation och som bl. a. uppger att ränteskillnaden mellan kreditiv och in-teckningslån i regel uppgår till 3 procent, kommer man fram till att bara det exempel som bankföreningen anger för en enda stockholmsbank kan innebära en daglig ränteförlust av cirka 4 000 kronor för de kunder som drabbas av denna eftersläpning. Enligt uppgift har justitieombudsmannen den 17 mars med anledning av denna skrivelse tillställt alla domsagor och rådhusrätter cirkulär med begäran om uppgift angående arbetsläget i fråga om inskrivningsärenden.

Statsrådet uppger i sitt svar att samtliga hovrätter förklarat att de med anlitande av tillgängliga medel redan har föranställt om erforderliga personalförstärkningar för att råda bot på eftersläpningarna i domsagornas arbete där sådana förekommer och där de inte beror på särskilda, övergående omständigheter. Detta är givetvis tacknämligt, men med de begränsade resurser som finns kan man befara att förstärkningarna kommer att visa sig otillräckliga. Till Svea hovrätts förfogande har ställts ytterligare medel att användas för domsagorna i stock-

holmstrakten. Jag vill i det sammanhanget efterlysa ett löfte om att sådana ekonomiska resurser skapas, att det för *alla* hovrätter blir möjligt att vidta erforderliga åtgärder.

Statsrådet säger att det inte kan förväntas att olägenheterna över lag skall kunna avhjälpas inom kort tid. Detta kan måhända vara riktigt, men i det största antalet fall är det säkerligen så att expeditionstiderna konstant uppgår till exempelvis sex veckor. Vad som erfordras för att avhjälpa en sådan balans är väl endast en tillfällig förstärkning av personalen. I och för sig kan det inte behövas mer personal för att konstant hålla två veckors expeditionstid än för att konstant hålla sex veckors expeditionstid. Snarare bör det vara arbetsbesparande att hålla den lagstadgade tiden. Det bör därför vara möjligt att med förhållandevis blygsamma personalförstärkningar av tillfällig natur avhjälpa olägenheterna i ett stort antal fall, och detta bör ej heller kräva längre tid. De omnämnda speciella förhållandena i exempelvis storstadsregionerna och i Dalarna, som är av mera långvarig karaktär, bör givetvis bemästras på det sättet att personalförstärkningen avvägs med hänsyn till dessa speciella förhållanden.

Om svårigheterna att skaffa lämplig personal saknar jag uppgifter. Beträffande notarier torde dock inga större problem föreligga, och vad gäller icke rättsbildad personal är väl problemet främst en lönefråga. Om personalen i en domsaga får en rimlig befordringsgång, tror jag också att det blir möjligt att rekrytera lämplig personal.

Jag ber att än en gång få tacka för svaret, som jag tolkar så att justitieministern är beredd att ge hovrätterna erforderliga resurser för att avhjälpa de ur ekonomisk synpunkt mycket allvarliga olägenheter som det rådande tillståndet medför. Jag hoppas att domsagorna på så sätt inom en snar fram-

Svar på interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar

tid skall kunna bli lika gynnsamt ställ-
da som rådhusrätterna, vilka synes ha
betydligt bättre möjligheter att ge den-
na service åt den rättssökande allmän-
heten.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Inte utan en viss för-
våning tog jag del av bl. a. Bankför-
eningens uppgifter om mycket stora ef-
tersläpningar i fråga om inskrivnings-
ärendena vid vissa domsagor. Att bal-
anser kan uppkomma var mig på intet
sätt främmande. Men expeditionstider
på två å tre månader fann jag ganska
hjäpnadsväckande.

Vid min egen domsaga har vi i all-
mänhet lyckats hålla den lagstadgade
expeditionstiden 14 dagar. I de fall vi
inte har lyckats, har eftersläpningen
inte rört sig om mer än någon vecka.
Även vid balanser brukar vi emellertid,
då någon framför verkligt bärande skäl
för snabb behandling, försöka ge ho-
nom förtur. Det kan hända att veder-
börande kan få sitt gravationsbevis
samma dag som han beställer det.

I de fall då vi inte har lyckats hålla
expeditionstiden, har anledningen så
gott som alltid varit att söka i en till-
fällig underbemanning. En notarie har
t. ex. blivit inkallad eller utlånad till
annan domsaga. Det kan också ha hänt
att viss befattningshavare råkat ut för
mer ihållande ohälsa.

Vad som sålunda legat bakom före-
kommande balanser vid min domsaga
har föranlett mig till det bedömandet
att den poängberäkning, enligt vilken
justitiedepartementet fördelar biträdes-
tjänsterna till domsagorna, i det stora
hela fungerar ganska väl — nota bene
om bemanningen är fulltalig och om
personalen är fullt arbetsför och effek-
tiv. Poängsystemet synes dock böra ges
en något vidare marginal för att kunna
fungera hundra procentigt.

När kronisk balans uppkommer på
något håll, bör man givetvis efterforska
6 — *Andra kammarens protokoll 1962. Nr 15*

grundorsaken här till. En sådan pene-
trering är väl nu också igångsatt bl. a.
av JO.

Orsaken till en sådan här betydande
balans torde oftast, skulle jag tro, vara
att söka i att viss del av personalen
saknar förmåga att arbeta tillräckligt
snabbt och effektivt, det må nu bero
på ohälsa, tilltagande ålder eller bris-
tande kompetens. I sådana fall bör en
arbetskraftsförstärkning sättas in helt
oavsett departementets poängsiffror.
Av justitieministerns svar framgår väl
också, att han är helt inställd på att
man får göra på det sättet.

Jag skulle i detta sammanhang vilja
peka på en speciell sak. Antalet tings-
notarier är beroende på den omnämnda
poängsättningen. Men poängen i en
domsaga kan förete vissa variationer
från ett år till ett annat, utan att man i
det dagliga arbetet förmärker någon
egentlig ändring i arbetsbördan. Själv
råkade jag tämligen nyligen ut för en
sådan där tillfällig poängminskning,
som medförde, att antalet tingsnotarier
sattes till 3½ i stället för förut 4. Det
innebar i realiteten, att när den äldste
notarien avgick fick domsagan räkna
med att under ungefär ett halvår fram-
åt arbeta med 3 i stället för 4 notarier.
Detta föranledde omedelbart en märk-
bar fördröjning av inskrivningsärenden-
as justering. När sedan också en av
de 3 notarierna kallades in till repeti-
tionsövning, skulle en verkligt besvä-
rande balans ha uppstått, om inte hov-
rätten haft möjlighet att skicka en
fiskalsaspirant som tillfällig hjälp.

Sammanfattningsvis skulle jag vilja
säga följande. För det första bör poäng-
beräkningen göras något generösare.
För det andra bör, när verkligt besvä-
rande balans föreligger, undersökas om
den beror på mindre god prestations-
förmåga hos viss eller vissa befattnings-
havare. I så fall bör personalförstärk-
ning ske oavsett poängberäkningen.
För det tredje bör departementet nog

Svar på Interpellation ang. förstärkning av personalen vid domsagornas inskrivningsavdelningar

skynda en smula långsamt då det blir fråga om att på grund av viss poängminskning reducera personalen. Poängnedgången kan nämligen vara tillfällig. För det fjärde bör hovrätterna ha tillgång till fiskalsaspiranter och fiskaler till sådant antal att tillfälliga brandkårsutryckningar blir möjliga. Så är inte fallet för närvarande. För det femte bör man inte heller förbise lönesättningens inverkan på en tillfredsställande rekrytering.

Det är givetvis av yttersta vikt, att allmänhetens högst befogade krav på att lagstadgade expeditionstider hålls inte blir eftersatta. Av departementschefens svar framgår det ju också, att han är fullt beredd att i olika hänseenden medverka till förbättrade förhållanden på detta område, och det är jag också mycket tacksam för.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Som framgick av mitt interpellationssvar var det i anledning av vissa tidningsuppgifter som vi den 22 januari tillskrev hovrätterna med begäran om upplysning om läget på detta område.

I de petita som låg till grund för statsverkspropositionen förelåg nämligen icke några uppgifter av den art att de föranledde några särskilda åtgärder. Att departementets skrivelse redan burit frukt framgår av det svar som en häradshövding i en domsaga under Svea hovrätt har lämnat på den rundskrivelse som justitieombudsmannen två månader senare sände ut. Häradshövdingen säger bl. a.: »Vid en sammankomst i januari detta år med representanter för justitiedepartementet och Svea hovrätt i närvaro av ett mycket stort antal företrädare för ortens kreditanstalter samt ingivare av inskrivningsärenden har i Er skrivelse berörda förhållanden dryftats. Resultatet föreligger redan i form av förstärkning av

arbetskraften per den 1/5 och 1/7 1962 ävensom anskaffning av ytterligare kontorsmaskiner.»

Häradshövdingen berör också i sitt svar till justitieombudsmannen en annan omständighet som jag tror är av ganska stor betydelse, nämligen frågan varför det uppstår eftersläpning i vissa domsagor, medan rådhusrätterna klarar sig bättre. Han anför: »En väsentlig förkortning av expeditionstiderna kan påräknas om ärendena i åtskilliga fall blir bättre förberedda från sökandens sida. Enligt gammal praxis är personalen på inskrivningsavdelningen i stor utsträckning utredningsorgan åt allmänheten. Något eller några illa förberedda och särskilt omfattande ärenden på en enda inskrivningsdag kan fördröja inskrivningsdomarens arbete i sådan utsträckning att expeditionstiden förlänges. Det kan icke begäras att statsmakterna mera än till en viss gräns tillhandahåller personal för sådana utredningar som här äsyftas.» — I städerna är som bekant fastighetsförhållandena betydligt lättare att överblicka.

Herr Larsson i Norderön ställde till mig den direkta frågan, om ekonomiska resurser kunde och skulle ställas till hovrätternas förfogande i den utsträckning som erfordras. Ja, det är hittills bara *en* hovrätt som ansett sig behöva ytterligare medel, men om hovrätterna inkommer med begäran om anslag för att få expeditionstiderna avkortade, skall vi göra vad vi kan för att hjälpa till med detta.

Att tillgången på personal, särskilt när det gäller icke rättsbildad sådan, är ett svårt problem skall jag gärna medge, men det är, herr talman, ett fenomen som vi känner till sedan gammalt. Jag har suttit som statssekreterare i civildepartementet och vet av egen erfarenhet från den tiden, att det, så snart vi har tvåårsavtal för tjänstemännens löner, uppstår svårigheter un-

der det andra året av avtalsperioden att förvärva just kontorspersonal.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag ber att ytterligare få understryka mitt tidigare uttalade tack, då det visat sig att min förmodan om statsrådets beredvillighet att ställa resurser till förfogande för *samtliga* hovrätter här har bekräftats av statsrådet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen nr 144, angående försäljning av viss kro-noegendom, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 151, rörande godkännande av en internationell konvention om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag;

till statsutskottet propositionen nr 156, angående ändringar i det till grund för samarbetet inom SAS liggande konsortialavtalet; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 159, med förslag till lag om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, och

nr 162, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl Maj:ts regeringsrätt.

§ 5

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till särskilda utskottet motionen nr 839; och

till bevillningsutskottet motionen nr 840.

6* — Andra kammarens protokoll 1962. Nr 15

Vissa anslag ur kyrkofonden

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 62, 64 och 65 samt bevillningsutskottets betänkande nr 33.

§ 7

Föredrogs den av fru *Nettelbrandt* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående utflyttningen av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Vissa anslag ur kyrkofonden

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till restaurering av Uppsala domkyrka m. m. jämte i anledning av propositionen väckta motioner, dels motioner om inrättande av särskilda studentprästbefattningar m. m., dels motioner om vidareutbildning av präster vid sjukhusen, dels ock motioner om tjänstebil för biskopen i Luleå stift.

Genom en den 26 januari 1962 dagtecknad proposition, nr 42, vilken såvitt avsåge vissa anslag ur kyrkofonden hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet samt i övrigt hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet, föreslagit riksdagen, såvitt nu vore i fråga, att medgiva

a) att fr. o. m. den 1 juli 1962 tills vidare bidrag ur kyrkofonden till avlönan-
ande av vissa av diakonistyrelsens sekreterare måtte efter Kungl. Maj:ts beprövande utgå enligt av föredragande departementschefen förordade grunder och att sådant bidrag därvid även måtte utgå till avlönanande av den kvinnliga

Vissa anslag ur kyrkofonden

församlingssekreteraren, så länge tjänsten uppehölls av präst;

b) att för anlitande av biträde vid handläggningen inom vederbörande statsdepartement av kyrkliga ärenden måtte för budgetåret 1962/63 ur kyrkofonden utgå högst 60 000 kr.;

c) att ur kyrkofonden måtte för budgetåret 1962/63 utgå bidrag till Svenska diakonsällskapet med högst 50 000 kr. till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet; samt

d) att ur kyrkofonden måtte fr. o. m. den 1 juli 1962 tills vidare utgå ett årligt bidrag med 40 000 kr. till Lutherska världsförbundets svenska sektion för bestridande av dess medlemsavgift till världsförbundet.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat dels de i anledning av propositionen väckta motionerna nr 545 i första kammaren av herr *Wirmark m. fl.* och nr 659 i andra kammaren av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, dels de till lagutskott hänvisade motionerna nr 16 i första kammaren av fröken *Ljungberg m. fl.* och nr 26 i andra kammaren av herr *Bracconier m. fl.*, nr 302 i första kammaren av herr *Eskilsson m. fl.* och nr 374 i andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* samt nr 172 i första kammaren av herr *Ragnar Bergh m. fl.* och nr 378 i andra kammaren av herr *Lassinantti m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 545 och II: 659 hemställdes i anslutning till förslaget under a) i propositionen

att riksdagen måtte, utöver de av departementschefen äskade anslagen till Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, anvisa ytterligare ett årligt avlönsbidrag å 18 500 kr. att utgå ur kyrkofonden, samt

att Kungl. Maj:t måtte meddela de närmare föreskrifter beträffande anslaget, som eventuellt kunde finnas erforderliga.

I de likalydande motionerna I: 16 och II: 26 hemställdes

att riksdagen måtte besluta om inrättande av särskilda stiftsadjunktsbefattningar i Uppsala, Lund, Göteborg och Stockholm med uppgift för innehavaren att såsom studentpräst med heltidstjänstgöring ägna sig åt arbete vid respektive universitet och högskolor från 1 januari 1963, samt

att i avvaktan på verkställandet av detta beslut studentpräsnämnderna i Lund och Göteborg måtte tilldelas anslag ur kyrkofonden efter samma principer som gällde för anslag till de äldre studentpräsnämnderna.

I de likalydande motionerna I: 172 och II: 378 hemställdes

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder för anskaffande, på kyrkofondens bekostnad, av tjänstebil åt biskopen i Luleå stift.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. bifalla förevarande proposition, i den del den hänvisats till lagutskott, med det tillägget att riksdagen, i anledning av motionerna I: 545 och II: 659, medgäve att ur kyrkofonden till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse måtte årligen fr. o. m. budgetåret 1962/63 tills vidare, utöver tidigare anslagna elva bidrag, utgå ytterligare ett bidrag om 18 500 kr. för avlönande enligt gällande grunder av präster anställda i styrelsens tjänst i utlandet;

B. 1) med anledning av motionerna I: 16 och II: 26 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om viss översyn rörande den andliga vården vid universitet och högskolor i enlighet med vad utskottet i sitt utlåtande i denna del anfört;

2) lämna motionerna I: 16 och II: 26 i den mån de ej besvarats genom vad utskottet anfört och hemställt utan någon riksdagens åtgärd;

C. lämna motionerna I: 302 och II: 374 utan någon riksdagens åtgärd; samt

D. lämna motionerna I: 172 och II: 378 utan någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. beträffande *punkten A.* i utskottets hemställan av herrar *Levin, Kristiansson, Herbert Larsson, Paul Jansson* och *Persson* i Tandö, vilka ansett att utskottet i förevarande del bort hemställa, att riksdagen måtte

A. bifalla förevarande proposition, i den del den hänvisats till lagutskott, samt lämna motionerna I: 545 och II: 659 utan någon riksdagens åtgärd;

II. beträffande *punkten B. 2)* i utskottets hemställan av herrar *Ebbe Ohlsson, Jansson* i Benestad och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet i förevarande del bort hemställa, att riksdagen måtte

2) med bifall till motionerna I: 16 och II: 26, i vad därigenom yrkats anslag ur kyrkofonden till studentprästnämnderna i Lund och Göteborg, medgiva att det årliga anslag som med stöd av 6 § andra stycket 4) lagen om kyrkofond utginge till avlönande av för verksamhet bland universitets- och högskolestuderande m. fl. anställda präster måtte fr. o. m. den 1 juli 1962 höjas till 17 000 kr.;

3) lämna motionerna I: 16 och II: 26 i den mån de ej besvarats genom vad reservanterna anført och hemställt utan någon riksdagens åtgärd; samt

III. beträffande *punkten D.* i utskottets hemställan av herrar *Ebbe Ohlsson, Nyberg, Jansson* i Benestad och *Bengtsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet i förevarande del bort hemställa, att riksdagen måtte

D. med bifall till motionerna I: 172 och II: 378 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för anskaffande, på kyrkofondens bekostnad, av tjänstebil åt biskopen i Luleå stift.

Vissa anslag ur kyrkofonden

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag har jämte några andra av tredje lagutskottets ledamöter fogat en reservation till vad utskottet föreslagit under punkt A, d. v. s. anslaget till svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse för dess verksamhet bland svenska sjömän i utländska hamnar.

Jag kan försäkra att även vi reservanter har den allra största förståelse för denna verksamhet vilket ju också klart framgår av reservationen. Vi har emellertid reagerat mot det sätt på vilket denna sak handlagts och kan därför inte vara med på att det i motionerna föreslagna högre bidraget beviljas. Både år 1960 och 1961 behandlade utskottet och riksdagen motionsvis framförda förslag om bidrag till Evangeliska fosterlandsstiftelsens sjömansvårdsverksamhet. I sitt år 1960 avgivna yttrande påpekade utskottet att med hänsyn till det sätt, varpå kyrkofonden tillkommit, och fondens ändamål det vore tveksamt, huruvida anslag ur fonden kunde utgå till enskilt samfund. Utskottet påpekade emellertid att flera lösningar kunde vara tänkbara men vilken lösning som än valdes torde det krävas ändringar i gällande författningar eller utfärdande av nya sådana. Riksdagen beslöt att giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet således anförde.

Vid 1961 års riksdag väcktes på nytt en motion i frågan. Tredje lagutskottet framhöll då bl. a. under påpekande av att utskottet föregående år framfört tanken att pengarna kunde ställas till kyrkans sjömansvårdsstyrelsens förfogande för att i viss utsträckning bidra till fosterlandsstiftelsens sjömansvårdsverksamhet, till vilket förslag kyrkans sjömansvårdsstyrelse ställt sig positiv, att en lösning enligt dessa linjer skulle kunna vara ägnad att i väsentliga avseenden undanröja de

Vissa anslag ur kyrkofonden

principiella hinder som ansetts föreliggande för bidrag ur kyrkofonden till den ifrågavarande verksamheten. Men tillade utskottet »huruvida sjömansvårdsstyrelsen på grund av ett åtagande att svara för avlöningen av sjömansprästen i Hamburg bör erhålla ytterligare bidrag ur kyrkofonden får givetvis prövas i vanlig ordning — senast i samband med prövningen av anslagsfrågor inför budgetåret 1962/63».

I sina anslagsäskanden för nu nämnda budgetår har sjömansvårdsstyrelsen emellertid ej begärt någon ökning utan föreslår att som för innevarande år bidrag skall utgå till avlönande av elva sjömanspräster samt att beloppet skall vara oförändrat 18 500 kronor till varje tjänst. Den framställningen har helt biträttts av Kungl. Maj:t.

Efter propositionens avlämnande har emellertid motionsvis framförts förslag att beloppet skulle höjas med 18 500 kronor, och man åberopar där att överenskommelse den 13 februari i år har träffats mellan Evangeliska fosterlandsstiftelsen och sjömansvårdsstyrelsen, enligt vilken styrelsen skall svara för avlöandet av sjömanspastorn vid stiftelsens sjömanskyrka i Hamburg.

Vi reservanter har ej kunnat ansluta oss till utskottets förslag om bifall till motionerna. Det är väl ganska ovanligt att man ger någon som begärt anslag till visst ändamål mer än vad vederbörande begärt. I stället är det ju ofta så att vederbörande får finna sig i nedprutningar. Som jag redan påpekat är det inte därför att vi inte uppskattar den rörelse som fosterlandsstiftelsen bedriver bland sjömän, men vi anser, som utskottet påpekade 1961, att frågan om utökat anslag bör prövas i vanlig ordning, d. v. s. av Kungl. Maj:t efter framställning från sjömansvårdsstyrelsen och i samband med prövning av övriga anslagsfrågor inför ett nytt budgetår. Endast vid en sådan prövning kan en behörig avvägning ske av anslagets berättigande i förhållande till

andra anspråk på anslag ur kyrkofonden.

Jag yrkar därför under punkt A bifall till reservationen, vilket betyder bifall till både vad sjömansvårdsstyrelsen begär och vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Under punkterna B 1), B 2), C och D yrkar jag, med hänvisning till utskottets motivering, bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! Jag vill först i fråga om en annan punkt i utskottets utlåtande än de som herr Levin nu har berört, uttala min tillfredsställelse över utskottets beslut att begära översyn av den andliga vården vid våra universitet och högskolor. Remissuttalandena beträffande betydelsen av denna vård är som regel så positiva, att man borde ha anledning att hoppas, att en översyn kommer att åstadkomma bättre förutsättningar i olika avseenden för denna verksamhet än de som hittills har existerat.

När några ledamöter i utskottet, däribland jag själv, ändå har knutit en reservation till utskottets utlåtande, har detta skett därför att vi anser att en i och för sig betydelsefull men föga kostnadskrävande förbättring bör kunna ske redan nu. För närvarande har den andliga vården vid universitet och högskolor ordnats så, att vissa präster utsetts att vid sidan av ordinarie församlingsarbete särskilt verka bland studenterna. I t. ex. Stockholm har avlöningsfrågan lösts så, att vederbörande erhåller partiell tjänstledighet med löneavdrag, varvid studentprästmännen med anlitande av bl. a. anslag ur kyrkofonden svarar för utfyllnaden av lönen. Detta anslag utgår sedan snart tio år med 8 500 kronor per år och fördelas mellan Stockholm och Uppsala. Ett bifall till reservationen skulle innebära, att beloppet höjdes med ytterligare 8 500 kronor och att därmed de två övriga universitetsstäderna Göte-

Vissa anslag ur kyrkofonden

borg och Lund skulle erhålla samma bidrag för sin verksamhet som de ovan nämnda städerna. Det rör sig om synnerligen små belopp, och det finns ingen anledning varför inte denna verksamhet skulle stödjas även i Göteborg och Lund. Alla remissinstanser, som särskilt yttrat sig i denna fråga, bl. a. kammarkollegiet, har också tillstyrkt det förslaget.

Jag yrkar därför, herr talman, i fråga om punkt B i utskottets utlåtande bifall till reservation nr II.

I fråga om punkt D i utskottets hemställan har jag uppriktigt talat synnerligen svårt att förstå utskottsmajoritetens ställningstagande. Det gäller tjänstebil för stiftschefen i vårt nordligaste stift. Det förefaller mig uppenbart att förhållandena i vårt nordligaste stift, som ju omfattar en tredjedel av vårt lands yta, gör att en tjänstebil för stiftschefen är mer än väl motiverad. De långa avstånden borde i sig självt vara tillräcklig motivering. Av allt att döma torde det emellertid också med en tjänstebil vara möjligt att göra vissa besparingar i form av minskat antal dagtraktamenten och dylikt. Risken för att ett beslut om tjänstebil åt denne stiftschef skulle bli prejudicerande förefaller minimal. Förhållandena är i detta fall helt annorlunda än på andra håll i landet. Remissinstanserna är genomgående positiva, och t. o. m. statskontoret har tillstyrkt.

Mot den bakgrunden yrkar jag, herr talman, bifall även till reservation nr III i fråga om punkten D i utskottets hemställan.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Utöver jord-, fiske- och byggnadslagstiftning m. m. har tredje lagutskottet också till uppgift att behandla ärenden rörande anslag ur kyrkofonden. Det kan ibland vara en rätt vanskelig uppgift, eftersom det inte alltid är fullt klart till vilka ändamål kyrkofondens medel kan användas. I samband

med det ärende vi nu skall ta ställning till, har i vissa avseenden olika meningar gjort sig gällande beträffande dessa medels användande.

Det finns t. ex. ett motionspar — nr 302 i första kammaren och 374 i andra kammaren — där motionärerna begär »att riksdagen måtte anvisa 40 000 kronor att ställas till biskopsmötets förfogande för vidareutbildning av präster och andra själavårdare, verksamma inom den andliga vården vid sjukhusen». Bakom detta önskemål står ett flertal motionärer ur olika partier. De anser att kyrkofondens medel kan användas för detta ändamål. Vid remissbehandlingen har samma mening uttalats av domkapitlen i Göteborg och Stockholm. Statskontoret och kammarkollegiet har däremot en motsatt uppfattning. De anser att kyrkofonden icke bör bestrida sådana kostnader som det här är fråga om. Kammarkollegiet hänvisar också till ett tidigare avgivet yttrande till Kungl. Maj:t i samma fråga. Det gällde då en framställning från ärkebiskopen.

Tredje lagutskottet har för sin del anslutit sig till kammarkollegiets mening och anför sålunda i sitt utlåtande att principiella hinder föreligger mot användande av kyrkofondens medel för detta ändamål. Utskottets utlåtande är på denna punkt enhälligt. Men det bör kanske påpekas att skillnaden mellan de ändamål, som är kvalificerade för anslag ur kyrkofonden och de som inte är detta, måste anses vara rätt hårfin. Det kan erinras om att Kungl. Maj:t har tillstyrkt bidrag ur fonden till bestridande av kostnader för utbildning av kyrkomusiker vid Sköndalsinstitutet, men däremot ställt sig avvisande när det gäller anslag till vidareutbildning av församlingspräster. Att anslag lämnas till kyrkomusikerutbildningen motiveras med att denna utbildning intar en särskild ställning: den avser att ge behörighet till en ny typ av kyrkomusikertjänster, de s. k. kyrkokantorstjänster som in-

Vissa anslag ur kyrkofonden

rättades genom 1958 års kyrkomusikerreform. För prästernas del är det däremot fråga om en allmän utbildning, och i sådana fall bör kostnaderna bestridas av statsmedel. Utskottet har sett saken på samma sätt och avstyrker därför motionerna.

Jag vill framhålla att det vore önskvärt med något klarare bestämmelser än de nu gällande för användningen av medel ur kyrkofonden. Det bör inte vara på det sättet att olika instanser kommer — såsom varit fallet i föreliggande ärende — till skilda uppfattningar beroende på att bestämmelserna tydligen kan tolkas olika. Det vore därför tacknämligt, om Kungl. Maj:t kunde göra något åt denna sak. Under senare år har det ju då och då företagits ändringar av vissa paragrafer i lagen om kyrkofonden, och en mera allmän översyn vore kanske på sin plats.

I anslutning till vad jag nu sagt vill jag understryka att utskottet genom sitt avslagsyrkande beträffande motionen om församlingsprästernas vidareutbildning för den andliga vården vid sjukhusen icke tagit ställning till motionens berättigande i och för sig. Den utbildning det här gäller har säkerligen stor betydelse, men erforderliga medel får tydligen anskaffas på annat sätt.

Den osäkerhet beträffande användningen av kyrkofondens medel som jag här berört har också kommit till uttryck beträffande anslagen till sjömansprästerna — jag kommer därmed in på den fråga som herr Levin tog upp i sitt anförande. Sedan flera år tillbaka — det är visst tio år sedan beslut därom fattades — erhåller Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse anslag från kyrkofonden för att avlöna elva sjömanspräster i utlandet. Såsom herr Levin erinrat om motionerades det vid 1960 års riksdag om att anslag ur kyrkofonden skulle tilldelas även Evangeliska fosterlandsstiftelsen för liknande verksamhet bland svenska sjömän i utländska hamnstäder, och det meddelas därvid att fosterlands-

stiftelsen haft sådan verksamhet i gång ända sedan år 1869. Motionärerna begärde att anslag skulle lämnas bl. a. till en sjömanspräst i Hamburg. Enligt motionärernas mening kunde anslag för detta ändamål anvisas ur kyrkofonden. Motionen tillstyrktes av Svenska sjöfolksförbundet, men den avstyrktes av statskontoret och kammarkollegium med hänvisning till att det förelåg starka principiella betänkligheter, alltså betänkligheter av det slag som herr Levin här varit inne på. Även denna gång rådde det alltså delade meningar om vad fondens medel kunde användas till.

Tredje lagutskottet anslöt sig till kammarkollegiets och statskontorets uppfattning, men framhöll i sitt utlåtande att det förelåg ett angeläget behov som på något sätt borde tillgodoses. Utskottet anvisade även olika vägar för att lösa frågan och förväntade att Kungl. Maj:t skulle ta upp spørsmålet i samband med sina anslagsäskanden för budgetåret 1961/62. Vid fjolårets riksdag återkom — såsom här tidigare omtalats — motionärerna och föreslog att medel skulle anvisas för avlönande av fosterlandsstiftelsens sjömanspräst i Hamburg. Utskottet måste även denna gång av principiella skäl inta en avvisande hållning, men ställde sig samtidigt mycket välvilligt till själva framställningen och gav ånyo anvisning om utvägar för att anskaffa medel till denna mycket betydelsefulla och behjärtansvärda verksamhet. Man ansåg, att det skulle kunna mellan Evangeliska fosterlandsstiftelsen och sjömansvårdsstyrelsen träffas en sådan överenskommelse att medel skulle kunna anvisas för ändamålet.

I årets anslagsäskanden förelåg emellertid endast en framställning om anslag för de nämnda elva tjänsterna. Antingen måtte det ha skett en försummelse från Evangeliska fosterlandsstiftelsens och sjömansvårdsstyrelsens sida eller också kanske man kan säga ett olycksfall i arbetet, eftersom det således inte har kommit någon framställning beträffan-

Vissa anslag ur kyrkofonden

de tjänsten i Hamburg. Nu har frågan emellertid tagits upp av ett antal motionärer, som meddelar att den överenskommelse som tredje lagutskottet och riksdagen ansett vara tillfyllest för att detta anslag skulle kunna anvisas nu är träffad. Jag vill erinra om att motionen är undertecknad av representanter för olika partier.

I det läget har tredje lagutskottets majoritet ansett att man inte borde haka upp sig på de formella brister som föreligger och som herr Levin nämnt om. Vi har i utskottet fått den uppfattningen, att om anslaget hade begärts hos Kungl. Maj:t i vanlig ordning, så skulle det med säkerhet ha tillstyrkts, och Evangeliska fosterlandsstiftelsen skulle ha fått anslag till sjömansprästen i Hamburg. Om riksdagen nu bifaller den reservation, som herr Levin här talat om, blir resultatet endast att Evangeliska fosterlandsstiftelsen och sjömansvårdsstyrelsen får vänta ännu ett år på detta anslag. Jag tycker att riksdagen i det läget borde kunna bortse från de formella skälen och bifalla motionärernas framställning, som tredje lagutskottets majoritet har tillstyrkt.

Man bör också komma ihåg att riksdagen faktiskt har beställt den överenskommelse som skulle kunna medge att anslaget beviljades. När överenskommen nu är klar — den refereras i utskottets utlåtande på sidorna 7 och 8, om någon vill ta närmare del av dess innehåll — så förefaller det oss i utskottsmajoriteten vara konsekvent att snarast möjligt bevilja anslaget.

Vidare vill jag framhålla som min åsikt att man väl kan ge motionärernas framställning en sådan innebörd att något formellt hinder inte föreligger ur riksdagens synpunkt att bevilja anslaget.

Beträffande behovet av denna tjänst i Hamburg kan jag fatta mig kort. Herr Levin har redan starkt understrukt behovet av att denna verksamhet bedrivs, och på den punkten är både utskottsmajoriteten och reservanterna en-

hälliga. Det kan också här vara skäl att erinra om vad Svenska sjöfolksförbundet skrev i sitt remissyttrande 1960:

»Såvitt Svenska sjöfolksförbundet har sig bekant utför de av Evangeliska fosterlandsstiftelsen utsända sjömanspräster i Hamburg och Liverpool ett värdefullt arbete, och har man på dessa båda platser lyckats skapa en mycket god replipunkt för svenskt sjöfolk. Således har läsrummen varit livligt frekventerade av sjöfolket och har vederbörande sjömanspräst vid många tillfällen kunnat lämna sjömännen god service både när det gällt personliga problem och i andra sammanhang.»

Vidare vill jag erinra om att motionärerna vid 1960 års riksdag påpekade att man under år 1959 i Hamburg haft 25 228 besökare i kyrka, läsrum och fritidslokaler. Detta antal ökade 1960 till ungefär 30 000. Det påpekades också att verksamheten i Hamburg år från år visar en starkt ökande tendens.

Herr talman! Med vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande under punkterna A., B. 1 och C.

Beträffande punkten B. 2 har herr Bengtsson i Göteborg talat för den reservation som avgivits av några representanter i utskottet. Där vill jag säga, att fastän jag tillhör utskottsmajoriteten skulle jag inte ta illa upp om riksdagen bifaller reservationen. Men vägledande för oss i utskottsmajoriteten har varit att den begäran om översyn av verksamheten som vi tillstyrkt bifall till nog bör göras först, innan man går vidare och anvisar anslag på det sätt som hittills skett och som reservanterna menar bör utökas ytterligare. Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande också vid den punkten.

Beträffande punkten D. befinner jag mig själv bland reservanterna, men jag skall inte här närmare ingå på den frågan. Herr Bengtsson i Göteborg har berört även den saken, och frågan kom-

Vissa anslag ur kyrkofonden

mer kanske också att beröras av andra talare i debatten. Jag ansluter mig naturligtvis till reservationen under denna punkt.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Reservanterna och utskottsmajoriteten är ense om värdet av den verksamhet som sjömansprästen och sjömanskyrkan i Hamburg bedriver. Det har också konstaterats från såväl sjöfolkets som fiskarnas sida att sjömanskyrkorna skapar värdefulla kontakter mellan sjöfolket och deras hemorter och hemmavarande. Jag vill också bestämt säga ifrån att sjömännen och fiskarna, när de kommer till en plats, inte frågar efter om det är statskyrkan eller en stiftelse som bedriver verksamheten. Det är samma sak för dem. Det väsentliga är att denna verksamhet fyller sin viktiga uppgift.

Vi kan måhända vara överens om att här har begåtts ett formellt fel, när man inte har begärt anslaget i rätt tid. Men man kan nog ändå ifrågasätta om det är riktigt och rättfärdigt att en rörelse som denna skall behöva lida för ett olycksfall i arbetet. Jag tycker inte det. Och jag vill poängtera att man på fiskarnas sida anser detta arbete vara mycket värdefullt. Jag kan som exempel nämna att vi har ett lärum i Cuxhaven, en förort till Hamburg.

Det är så att säga ett annex till sjömanskyrkan i Hamburg. Men vi har för vår del inte velat på något sätt belasta hamburgstationen i detta hänseende, ty den har tillräckligt att klara ändå — det är inte bara fråga om sjömansprästens avlöning, utan det gäller också en hel del andra utgifter. Därför har vi från västkustfiskarnas sida själva bestritt utgifterna för läsumsannexet i Cuxhaven; förra året betalade vi 12 056 kronor. Vi anser att detta lärum är en samlingspunkt och ger kontakter som är så värdefulla att vi inte kan undvara dem.

Nu kan det sägas: Det finns ju konsulat och vicekonsulat. Men vi vet alla att både konsulat och vicekonsulat stängs vid ett visst klockslag på dagen. Till sjömanskyrkan, sjömansprästen och lärummet kan vi däremot gå vid vilken tid som helst på dygnet, och det är detta vi anser vara av så stor betydelse.

Herr talman! Jag hoppas att kammaren i detta fall kommer att biträda utskottets förslag.

Herr JANSSON i Benestad (cp):

Herr talman! Jag skall helt kort beröra reservationen III, där jag står antecknad. Reservationen avser punkten D i utskottets hemställan, som rör frågan om tjänstebil för biskopen i Luleå stift.

Jag har sett denna fråga rent praktiskt, och då går det inte att komma ifrån att biskopen i Luleå stift måste färdas över väldiga avstånd, om han något så när skall kunna hålla kontakt med sitt stift och fylla sin uppgift. Alla vet vi, att resor tar inte bara tid utan också kraft. I likhet med flera remissinstanser — bl. a. kammarkollegium och statskontoret — har jag därför kommit till den uppfattningen, att det är berättigat att anslag ges till tjänstebil för biskopen. Jag tycker att det vore småskuret, om riksdagen inte skulle kunna biträda förslaget härom.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Såsom en av under-tecknarna av den fyrpartimotion angående tjänstebil åt biskopen i Luleå stift, som nu behandlas, vill jag ta kammarens tid i anspråk några minuter för att motivera min ståndpunkt. Jag vill betona att detta inte är någon teologisk fråga för mig utan en rent praktisk angelägenhet.

Det är möjligt att man kan säga, att denna fråga inte är någon stor fråga.

Vissa anslag ur kyrkofonden

Detsamma kan ju sägas om så mycket annat som behandlas här i riksdagen. En fråga om livränta åt *en* invalid kan te sig betydelselös i rikspolitiska sammanhang, men ur individens synpunkt är frågan högst väsentlig — ja, livsavgörande. Jag vill inte säga att frågan om tjänstebil för biskopen i Luleå stift är livsavgörande för den befattningshavare det gäller, men den är mycket väsentlig för honom. Enligt min uppfattning är den betydligt mera väsentlig än utskottsmajoritetens knapphändiga formuleringar ger vid handen.

Det är också en principfråga i tvåfaldig mening. För det första: Skall vi sätta arbetsredskap i händerna på en arbetare? För det andra: Skall vi sätta en befattningshavare i särställning därför att han har annorlunda verksamhet än majoriteten av medborgarna?

Utskottet säger sig för det första inte tro att den föreslagna åtgärden innebär en inbesparing för kyrkofonden, och för det andra säger utskottet att biskopen redan nu torde ha möjlighet att färdas i bil, om han föredrar detta färd sätt.

Jag måste säga att det är ganska dunkla formuleringar vi möter. Vi skall ju inte strida om ord, men jag kan ändå inte förneka att det förefaller mig som om här framträder en oenighet som helt vilar på konstlade grunder. Världen vill vara oenig ibland. På Gene-sarets sjö behövs nu en patrullbåt; vi har våra egna skärmytslingar.

Det berättas att Nathan Söderblom brukade hos nyvigda präster inskräpa vikten av att de slet ihjäl sig i sitt arbete samt att han faderligt tillade: Men kom ihåg att det skall ske långsamt! Tredje lagutskottet synes mig dela denna uppfattning vad beträffar biskopen i Luleå stift, dock med den viktiga skillnaden att utskottsmajoriteten inte tycks vara angelägen om att processen med nödvändighet skall ske långsamt.

Visst hette det en gång: Gån ut i världen och gören alla folk till mina lär-

jungar! Men åtskilligt har ju hänt sedan dess, och apostlahästarnas signalement är som allting annat underkastade utvecklingens gång.

Jag kan inte dela utskottsmajoritetens mening, att det inte är säkert att anskaffandet av en tjänstebil skulle medföra en besparing för det allmänna. Den till grund för reservationen III liggande utredningen, som återopas i motion II: 370, visar ju på en betydande besparing. Jag ber på denna punkt att få hänvisa till statskontorets yttrande på s. 26 i utskottsutlåtandet.

Vad som däremot inte redovisas i remissyttrandet är den tidsvinst som befattningshavaren kan göra, om han har tillgång till tjänstebil, och vad som är ännu viktigare: att vederbörande inte utan övermänsklig ansträngning kan fullgöra sin tjänst utan tillgång till tjänstebil. För närvarande står tre alternativ till förfogande för befattningshavaren i fråga vid resor:

För det första kan han anlita taxibil. Det är 430 km till Karesuando från stiftsstaden Luleå och mellan 500 och 600 km till avlägsna orter i Västerbottens inland. En ansvarskännande ämbetsman försöker av kostnadsskäl nedbringa användandet av taxibil så långt sig göra låter och reser i stället med tåg och bussar. Till exempelvis Karesuando tar resan ett par dagar.

Menar man i detta fall att taxibilen från Luleå — t. ex. i samband med en visitation — skulle spotta tioöringar tre, fyra dygn i streck eller menar man att biskopen skulle lägga beslag på ortens kanske enda taxibil för flera dagar i följd, med åtföljande risker för ortsbefolkningen att inte ha tillgång till bil exempelvis vid hastigt påkomna sjukdomsfall? Jag vill i detta sammanhang erinra om det rabalder som på sin tid uppstod i rikets andra stad, när statsministern en kväll färdades i taxibil till en möteslokal. Även en biskop måste uppträda hänsynsfullt i sådana sammanhang. Alternativet med

Vissa anslag ur kyrkofonden

taxibil är sålunda inte praktiskt eller realistiskt i förevarande fall.

För det andra har befattningshavaren rätt att färdas i egen bil. För att kunna utnyttja denna rätt måste han emellertid inneha körkort. Körkort fordras inte för närvarande när biskop utses. Men kanske en nyutnämnd biskop skall gå i körskola i stället för att författa sitt herdabrev? Personligen har jag på denna punkt den uppfattningen att den som flera dagar i sträck skall prestera kvalitativt krävande förrättningar — det må vara en biskop eller t. ex. en politisk förkunnare kring de 60 — nog inte därjämte orkar köra bil tiotals mil om dagen.

För det tredje kan biskopen liksom andra vägfärande åka i andras bilar. Kanske har stiftsadjunkten egen bil. Det har också hänt att biskopen i Norrbotten sökt få lift, t. o. m. med politiska agitatorer — det vet jag av egen erfarenhet!

Herr talman! Jag har en mer än tjuogoårig erfarenhet av hur staten ser på sina befattningshavares tjänsteresor i övre Norrland. En polisman åker bil, inom statspolisorganisationen tjänstebil, även från Luleå till Karesuando. Det anses numera vara slöseri med tid att hänvisa befattningshavaren till tåg och bussar. Det finns ingen anledning att sätta en biskop i sämre ställning.

Det anses förmånligare för statsverket, om exempelvis polismännen använder tjänstebil än om de använder egen bil. I regel får inte egen bil användas på längre sträckor inom statspolisorganisationen, och taxibil får användas endast i ytterst trängande fall.

Hur är det i andra statliga verk? Till försvaret, vattenfallsverket, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, arbetsmarknadsverket och många andra verk köps årligen hundratals tjänstebilar utan att vare sig regering eller riksdag detaljprövar behovet på samma sätt som riksdagen gör här i dag. Kan inte en biskop i vårt nordligaste stift jämfö-

ras med andra befattningshavare på chefsplanet i våra nordligaste län? Om han kan det, då bör man bifalla reservationen.

Luleå stift omfattar som redan sagts en tredjedel av Sverige. Det är framför allt detta faktum som på sin tid motiverade att bl. a. politiskt radikala lekmannaombud motionerade om en tjänstebil åt biskopen där. Även för dem var det inte en teologisk fråga utan en praktisk förvaltningsfråga.

Att stiftet är stort kan vi inte göra någonting åt. Man är rädd för att ett bifall till vår motion får prejudicerande betydelse. Det är ett ohållbart resonemang, eftersom intet annat stift har denna ytvidd och lika besvärliga kommunikationsförhållanden. Låt oss erkänna att Gotland är Gotland och att Övre Norrland är Övre Norrland.

Det är utan tvekan mina personliga erfarenheter som kommit mig att se med en smula mänskliga ögon även på en biskop. Den som verkar för att sprida politisk upplysning i Ultima Thule har nog en viss förståelse för dem som i samma provins verkar inom andra sektorer. Kanske vi alla där uppe under polstjärnan, mer än politiskt tillbörligt är, ser en människa även där man enligt parlamentarisk kutym vill se en meningsmotståndare. En biskop är utnämnd lika lagligt till sin tjänst som alla andra befattningshavare i statlig tjänst och bör därför enligt min mening i likhet med andra bemötas med odogmatisk saklighet när hans praktiska angelägenheter prövas av dem som i dessa stycken har betrotts makten att bestämma över hans väl och ve. Denna makt har riksdagen, och vi kan inte komma ifrån detta ansvar, vilken personlig uppfattning vi än kan ha om religiösa problem i allmänhet och andliga förkunnare i synnerhet.

Herr talman! Den åtgärd reservanterna förordar är förnuftig både ekonomiskt och organisatoriskt. Jag tror att just sunda förnuftet är den bas som i

Vissa anslag ur kyrkofonden

denna fråga kan skapa grundvalen för en allians mellan publikaner, oss vanliga syndare och den stora majoritet verkligt renhjärtade människor som har sitt säte i denna kammare. Det är därför med tillförsikt som jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen nr III av herr Ebbe Olsson m. fl., avseende punkten D. i utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fru *Bo-man* (h), herr *Larsson* i Hedenäset (cp), fru *Jäderberg* (s), herrar *Zetterberg* (s), *Lindkvist* (s), *Svenungsson* (h), *Hedin* (h) och *Heckscher* (h) samt fru *Gunne* (h).

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag tänker inte tala om samma ämne som herr Lassinantti, men jag ber att helt få instämma i hans synpunkter, eftersom det nu är tillåtet att yttra sig över hela frågan. Jag skall tala om en motion om studentpräster-na vid våra universitet.

Det är uppenbart att den studiehets, som alltid varit förknippad med universitetsstudier, särskilt präglar våra dagars studenter. Visserligen har man med sociala anordningar försökt hjälpa studenterna så att de ekonomiska bekymren inte skall vara så svåra som de förr var för många studenter med växelrytterier, som hade konsekvenser för hela livet och ofta tragiska följder. Det är emellertid konstaterat att många studenter som, trots att de deltar i ett kårliv där man tycker att förutsättningar för mänskliga kontakter skulle vara mera betydande än på annat håll, känner sig ensamma och psykiskt nere.

Torgny Segerstedt, som ingen kan beskyllda för att ha varit särskilt religiös, även om han var professor i religionshistoria, skrev en gång en artikel om den isolerade studentens problem. Det var ännu under en tid då samvaron mellan studenter från olika fakulteter var helt annorlunda än nu.

Det blir ofta en isolering som måste medföra vådliga följder, och jag vill, även om det går utanför ämnet, säga att jag inte tror att det är bra om man pressar ned studietiden som man gör för våra dagars medicinare. En medicinare skall dock vara någonting mer än en specialist, han skall ha kontakt med människor och vara något av en människövän.

Det är klart att man överdriver frågans vikt om man tror att en studentpräst har betydelse för alla studenter — man har ju även andra befattningshavare som vill hjälpa studenterna. Men det fördes en mycket livlig diskussion i denna fråga i studentorganet Lundagård. I en ledare vände man sig starkt emot att det fanns en studentpräst och sade att man inte ville ha med teologer över huvud taget att skaffa. Det sades för övrigt att biskopen inte var särskilt önskvärd vid akademiska högtidligheter. Jag tror att aldrig någon ledare i ett studentorgan framkalla en så livlig debatt, även om det varit strid om Lundagård sedan Ivar Harries, Hjalmar Gullbergs och Frans G. Bengtssons tid. En studentpräst vänder sig inte bara till dem som är religiösa eller dem som är övertygade ateister och ofta ser med förakt på religion. En studentpräst kan också genom enskilda samtal förmedla en känsla av kontakt — ja, en hemkänsla — för de många studenter med sådana anpassningssvårigheter som ofta kommer till uttryck i de åldrar det här gäller.

I de remissyttranden som återges i utskottsutlåtandet finner man att studentprästen har en mångsidig verksamhet som inte bara riktar sig till ett fåtal. Studentgudstjänsterna i Lund är i medeltal besökta av 300 personer, en ganska hög siffra. Dessutom har studentprästen haft flera hundra enskilda samtal både i Uppsala och Lund.

Jag är medveten om att utskottet skrivit ganska positivt på denna punkt.

Vissa anslag ur kyrkofonden

Det inser betydelsen av studentprästers verksamhet men anser principiellt, såvitt jag kan förstå, att denna inte skall vara begränsad till en viss kår utan att det skall vara en församlingspräst som har kontakt med studenterna, vid sidan av sin egen församling. Även om denna uppfattning är förstaelig tror jag emellertid, herr talman, att det är betydelsefullt att ha präster som är särskilt inriktade på att förstå studenternas problem och som kan vända sig till varje student och att varje student oberoende av sin religiösa inställning kan vända sig till honom.

Det är ingen överdrift att påstå att många av våra dagars studenter verkligen lider av studiehetsen och att det finns tragiska offer för denna. Det kan tyckas vara egendomligt att inte ha den uppfattningen, att våra dagars studenter är favoriserade, men så är inte fallet. Den moderna studiehetsen ställer icke sällan utomordentliga krav på studenternas andliga vigör. Det finns människor som mycket lätt infogar sig i kollektivet, men det finns också människor som vandrar sin väg ensamma och som under trycket av misslyckade tentamina o. s. v. ofta kan göra en desperat handling, då de inte ser någon annan utväg. I sådana fall kan en studentpräst vid sidan av en psykiatriker ha stor betydelse.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservation II, punkten B. 2.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag skulle bara i korthet vilja säga några ord i anledning av motionen II: 374, som jag tillsammans med kamrater från alla de fyra demokratiska partierna väckt i denna kammar. I motionen yrkar vi att 40 000 kronor av kyrkofondsmedel måtte ställas till biskopsmötets förfogande för vidareutbildning av präster och andra själavårdare. Det är här fråga om ett

mycket angeläget ärende och behov. Det är av oerhört stor betydelse för modern sjukvård att ett effektivt samarbete mellan läkare, psykologer och själavårdare kommer till stånd. Det kan i en läkningsprocess vara lika viktigt med andlig vård som med ett operativt ingrepp eller olika medicinska hjälpmedel. Jag tror att en samordning av alla de hjälpformer som här kan förekomma är särskilt angelägen.

En helt ny situation inträder från den 1 januari då den andliga vården vid sjukhusen skall tas om hand av församlingarna, vilket gör att det föreligger ett dokumenterat behov av speciell utbildning för detta ändamål.

Jag hade hoppats att utskottet skulle tillstyrka denna motion men det har man inte ansett sig kunna göra. Utskottet tar inte ställning i sakfrågan. Herr Nyberg uttryckte förståelse för behovet men liksom kamraterna i utskottet menar han, att man av principiella skäl inte kan ta pengar för detta ändamål ur kyrkofonden och han stöder sig därvid på kammarkollegiets uppfattning. Jag böjer mig för den uppfattningen och avstår därför från att yrka bifall till motionen. Men jag skulle vilja uttala förhoppningen att ecklesiastikministern finner andra vägar att skaffa de pengar som behövs för att fullfölja den ifrågavarande utbildningen som utan tvivel är synnerligen angelägen. Ecklesiastikministern känner för övrigt väl till denna fråga sedan tidigare år.

I detta anförande instämde herr **Svenungsson (h)**.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag tror det var herr Nyberg som nämnde att vi i tredje lagutskottet har stött på frågor där det varit ovisst om man kunde disponera kyrkofondens medel för det ifrågasatta ändamålet och att det därför kunde behövas en översyn. Nästan alla punkter i

Vissa anslag ur kyrkofonden

föreliggande ärende är sådana som tangerar spörsmålet hur kyrkofondens medel får disponeras.

Jag börjar med punkten C. som den senaste ärade talaren uppehöll sig vid, frågan om anslag för utbildning av sjukhuspräster. Kammarkollegiet har ganska bestämt sagt ifrån att kyrkofondens medel inte skall användas för utbildningsändamål och vi har inom utskottet helt accepterat vad kammarkollegium därvidlag anfört. Det är på den grunden och helt av principiella skäl som vi avstyrker den motion som redovisas under punkten.

Under punkten A. har motionärerna hänvisat till en överenskommelse som redovisas på sidorna 7 och 8 i utskottets utlåtande. Det är en rätt intressant läsning. Man finner att trots att utskottet och riksdagen i fjol framhållit önskvärdheten av att det tas kontakt mellan sjömansvårdsstyrelsen och Evangeliska fosterlandsstiftelsen vidtogs inte från någotdera hållet någon åtgärd förrän Kungl. Maj:ts proposition var framlagd i våras. Om jag inte tar fel bordlades Kungl. Maj:ts proposition den 6 februari. Först den 10 februari tog Evangeliska fosterlandsstiftelsen kontakt med sjömansvårdsstyrelsen. Den 13 februari träffades en överenskommelse mellan sjömansvårdsstyrelsen och stiftelsen, och den 14 februari, ett par dagar före motionstidens utgång väcktes en motion, där man åberopade den överenskommelse som hade träffats dagen innan. Litet mera intresse för saken borde väl ha visats av dem som i första hand var berörda, d. v. s. sjömansvårdsstyrelsen och fosterlandsstiftelsen.

Vad angår frågan under punkten B., inrättande av studentprästbefattningar, har ju utskottet uttalat sig för en översyn av studentprästorganisationen. Har man uttalat sig för en sådan översyn är det väl inte riktigt att i avvaktan på att den äger rum besluta om medel till ytterligare ett par präster.

Under punkten D. slutligen tar utskot-

tet upp frågan om inköp av tjänstebil åt biskopen i Luleå. När jag hörde vännen Lassinantti tala så vackert gjorde jag bara den reflexionen: Hur i all världen har biskopen kunnat klara sig hittills i Luleå? Hur har någon biskop kunnat överleva där? Jag vet inte om livslängden på biskopar i Luleå varit kortare än livslängden på biskopar på andra håll, men det låter ju som om det var alldeles förskräckliga förhållanden biskopen i Luleå måste stå ut med.

Om nu riksdagen skulle bifalla motionen har man väl inte därmed löst frågan på annat sätt än om biskopen själv skaffar bil. Herr Lassinantti säger att det inte ingår i de kvalifikationer som fordras för att bli biskop att man skall ha körkort. Men vare sig man har tjänstebil eller egen bil måste man väl ha någon annan som kör den, om man inte kör själv. Om man får tjänstebil eller inte kan inte ändra den saken.

Herr talman! Jag vill sluta med att ställa samma yrkande som tidigare, d. v. s. bifall till reservation nr 1. beträffande punkten A. och vad beträffar de andra punkterna bifall till utskottets förslag.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte söka någon strid med min vän herr Levin. Jag är emellertid säker på att om någon som har förrättningar vid en massa olika fiskelägen i sydvästra Sverige och var tvungen att färdas i båt men inte hade någon båt som han hela tiden kunde ta sig fram med, skulle det skapa vanskliga problem, och herr Levin skulle säkert inte tycka att det var en tillfredsställande ordning.

Vi har haft biskop i Luleå sedan 1904. Dessförinnan var biskopen bosatt i Härnösand. Han färdades med häst och forsbåt. Från Härnösand till Karesuando tog resan då sommartid tolv dagar med häst och forsbåt. Om man jämför med sådana förhållanden, skulle det t. o. m. verka underligt att begära en

Vissa anslag ur kyrkofonden

moped. Men utvecklingen har ju gått framåt, och även denne befattningshavares arbetsförhållanden bör enligt min mening anpassas till den faktiska samhällssituation vi har i dag, och numera är det ju vanligt att funktionärer i nästan alla grader där uppe har tjänstebil.

Jag kan inte heller förstå den jämförelse som herr Levin gjorde mellan tjänstebil och egen bil. Även om biskopen skaffar en egen bil måste han ha chaufför. Eller menar herr Levin att tjänstemannen på domkapitlet också skulle kunna bli förare av biskopens privata bil? Med den erfarenhet jag har av frågan om utnyttjande av statliga befattningshavare för privata tjänster tror jag att herr Levin försöker inleda biskopen i en frestelse, som kan föranleda bedömning inte bara inför högre forum utan också kan bli föremål för en nog så pinsam sådan inför världslig domstol.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lassinantti gjorde en jämförelse med en präst eller någon annan befattningshavare som hade att åka runt mellan de många fiskelägena på syd- eller västkusten och som inte hade någon motorbåt. Nu är det väl ändå inte så förfärligt tätt mellan förrättningsställena i Norrbotten. Biskopens arbetsbörda kan väl inte bara mätas i antalet kvadratmil inom stiftet. Man får också ta hänsyn till antalet församlingar.

Det är här inte bara fråga om ett anslag för inköp av bil utan det gäller också att anvisa medel för att hålla chaufför till bilen. Nu har man visserligen, vilket framgår av domkapitlets yttrande, en expeditiönsvakt, som tidigare varit ambulansförare och som skulle kunna användas som chaufför. Det är emellertid inte säkert att man alltid kommer att ha det, ty det ingår inte heller i expeditiönsvaktens kvalifikationer att vara innehavare av körkort. Om man bifaller motionen betyder det att man bundit stiftet att ständigt se till att det

finns chaufför till denna tjänstebil, såsom fallet är beträffande många andra — men ingalunda alla — tjänstebilar.

Herr LASSINANTTI (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att en biskops arbetsbörda inte bör taxeras i hektar. Men å andra sidan är ju avstånden från stiftsstaden till de olika församlingarna avgörande för hur mycket måste använda bal. Är det fråga om ett koncentrerat stift, finns det i regel utomordentligt goda allmänna kommunikationer, som man använder nästan hellre än bil. I exempelvis stockholms-trakten begagnar jag mig hellre av de allmänna kommunikationerna än jag åker med en bil. Men däruppe, där t. ex. resan till Karesuando tar två dagar, utgör just den glesa bebyggelsen en extra motivering. Om befattningshavaren hade en bil skulle han kunna utföra många förrättningar så att säga på vägen.

Den anordning beträffande bilförare, som domkapitlet i Luleå tänkt sig, skulle bli nästan exakt densamma som man har vid länsstyrelsen, där en expeditiönsvakt är chaufför. Jag tycker att det är ett utomordentligt sätt att lösa denna fråga, och ur samhällsekonomisk synpunkt tycker jag att man måste ge ett högt betyg åt den ekonomiska förtänsamhet som förslaget innebär. Jag tror att man ur alla synpunkter vinner på att biträda reservationen på denna punkt. Några extra anordningar utöver dem som är redovisade torde inte bli erforderliga på någon punkt.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att diskutera med herr Lassinantti, ty jag har samma mening som han. Jag vill bara säga ett par ord till herr Levin beträffande frågan om sjömanspräst i Hamburg. Jag tror inte att man skall tolka det som förevarit så, att det skulle föreligga ett bristande intresse från Evangeliska fosterlandsstiftelsens och sjömansvårdsstyrelsens sida.

Vissa anslag ur kyrkofonden

Vad som här inträffat är en försummelse, ett »olycksfall i arbetet», men det betyder inte att intresset för saken är ringa. I det läget har vi ansett att man skulle kunna bifalla denna motion, och det förhållandet att överenskommelsen träffades den 13 februari, alltså dagen innan motionen avlämnades, utgör i och för sig intet hinder för att bifalla motionen.

Jag vill bara understryka vad jag tidigare sagt, nämligen att om riksdagen bifaller reservationen på denna punkt innebär det endast att man under ytterligare ett år förhindrar, att detta anslag kommer Evangeliska fosterlandsstiftelsen till godo. Det är ett anslag, som vi säkert alla här i kammaren är överens om bör utgå.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottet.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Till herr Levin vill jag bara säga, att utskottet endast avser att frågan bör göras till föremål för översyn i den form Kungl. Maj:t kan finna lämpligt, men man vet inte i vad mån departementschefen finner detta uttalande bindande. Det har vid flera tillfällen förekommit, att man har dröjt i decennier innan ett riksdagsuttalande effektuerats. Jag kan bl. a. hänvisa till ett beslut år 1942 av riksdagen, där riksdagen begärde ett nytt förslag efter att ha fällt en kunglig proposition men ännu väntar på detta förslag. Departementschefen har icke yttrat sig i dagens debatt, och man vet sålunda icke hur han ser på frågan.

Om man höjer anslaget från 8 500 till 17 000 kronor, blir innebörden bara den att Göteborg och Lund får vad Stockholm och Uppsala nu har. Detta kan inte få någon inverkan på en kommande översyn, som för övrigt kan låta vänta på sig ganska länge.

Det är, herr talman, från den utgångspunkten jag har yrkat bifall till reservation II under punkten B 2.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Levin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Levin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 75 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till reservationen II) av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 66 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bengtsson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 85 ja och 92 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen III) av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

§ 9

Upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av motioner om upphävande av skyldigheten att utfärda särskilda lagfartsbevis m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har icke tänkt att ta kammarens tid i anspråk med att ingående redovisa alla de positiva remissyttrandena för ett borttagande av lagfartsbevisen. Jag vill hänvisa till Sveriges advokatsamfund, som framhåller att ifrågasvarande lagfartsbevis icke tjänar något praktiskt syfte. Likaledes tillstyrker statskontoret ett borttagande av lagfartsbevisen. Det bör även framhållas att Sveriges häradshövdingar delar motionärernas uppfattning att bevisen inte tjänar något praktiskt syfte.

Det synes därför, med hänsyn till

Reglering av priserna på fisk

vad som framkommit av remissyttrandena, som om synnerligen starka skäl talar för ett borttagande av lagfartsbevisen. Utskrivandet av lagfartsbevisen kräver mycket skrivarbete och tynger också inskrivningsdomarnas justering. Lagfartsbevisen fyller icke något praktiskt behov; i den mån legitimationshandling behövs vid lantmäteriförrättning kan fångeshandling med åtecknat bevis användas.

Skulle någon eljest anse sig ha ett oundgängligt behov av en särskild bevishandling, finnes möjligheter att beställa ett äganderättsbevis. Jag anser att domsagorna borde befrias från att utskriva dessa rättsligt betydelselösa bevis, som för närvarande årligen utfärdas i ett antal av omkring 100 000. I sammanhanget bör man ej heller bortse från att »allmänhetens värdesättning» av beviset på många håll är liktydigt med en överskattning av dess betydelse, vilket det i och för sig icke finnes anledning att uppmuntra. Vane-föreställningen att lagfartsbevisen skulle ha en för äganderätten avgörande betydelse är icke alltid helt ofarlig. Således lär t. ex. ha förekommit att köp gått om intet därför att säljaren icke kunnat förete lagfartsbevis.

Herr talman! Det skulle vara mycket mera att säga om denna sak. Man skulle kunna peka på att ett borttagande av lagfartsbevisen skulle betyda arbetsbesparing för domsagorna med ty åtföljande ekonomisk vinst. Men det sagda må vara nog.

Jag vill samtidigt uttala min tillfredsställelse över den positiva skrivning som utskottet presterat. Jag noterar med tacksamhet, att utskottet också i sitt utlåtande framhållit som sin mening, att de ifrågavarande bevisen ofta saknar praktiskt värde.

Jag vill, herr talman, i likhet med utskottet uttala en förväntan att denna fråga måtte bli föremål för behandling i ett större sammanhang. Därmed förväntar jag ett positivt resultat.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av motion angående lantbruksnämnds medverkan vid fastighetssammanläggning, och

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11**Reglering av priserna på fisk**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! I denna fråga, som jag anser synnerligen viktig för vederbörande yrkesutövare, har jag och andra ledamöter av riksdagen under ett antal år väckt vissa ändringsförslag i samband med propositioner. I år tog vi oss emellertid före att redan vid riksdagens början väcka ett par motioner, vari vi hemställde att nuvarande priser på fiskvaror skulle höjas. Man har vid tidigare tillfällen — bl. a. 1960 då vi preciserade våra önskemål — sagt ifrån, att det icke är lämpligt att ställa yrkanden med vissa bestämda krav, utan att man i stället skulle försöka finna en annan väg. Man hänvisade

Reglering av priserna på fisk

redan då till pågående utredningar i frågan. I år har vi krävt prishöjningar som skäligen kompensation för prisstegringarna.

I de remissyttranden som avgivits av bl. a. statens jordbruksnämnd har anmärkningar riktats mot denna precisering av år 1960. Samtidigt har nämnden förklarat att kompensation av detta slag inte kan utgå, om marknadsmässiga förutsättningar ej föreligger. Varje ledamot av denna kammare förstår att om det inte finns marknadsmässiga förutsättningar går det inte att höja priserna på några varor. Men det är väl inte alltid marknadsmässiga förutsättningar saknas. Det hade varit fördelaktigt om man sett litet mer positivt på denna fråga.

Vad jag emellertid hälsar med tillfredsställelse är det remissyttrande som avgivits av Sveriges fiskares riksförbund, där man klart och tydligt punkt för punkt styrker att våra uppgifter är riktiga och att priserna bör höjas. Det är glädjande att förbundet också anser att något måste göras i denna fråga.

Det har sagts att man får vänta och se vad den pågående utredningen kan lämna för resultat. Visserligen får man många gånger vänta på utredningar ganska länge, men i denna fråga tycker jag det drar väl långt ut på tiden, innan utredningen kan framlägga något förslag, som kan bli till fördel för yrkesfiskarna.

Jag har än mer styrkts i min uppfattning, att det förslag vi framfört är riktigt vid de yrkessammankomster som ägt rum bl. a. med ostkustfiskarna, där man med skärpa framhållit att prisnivån måste höjas för att fiskarna skall få kompensation för de prisstegringar de fått vidkännas. Bland dem som yttrade sig vid ostkustfiskarnas sammankomst var statsrådet Skoglund som på detta område måste anses vara sakkunnig. Han ansåg också att något måste göras.

Slutligen, herr talman, har man sagt

att medan vi står inför stora och nya problem, får vi vänta på utredningar, och det må vara riktigt. Jag förstår att man syftar på EEC-marknaden, och jag skall inte dölja att jag tror att yrkesfiskarna känner en smula oro inför denna stora marknad. Denna yrkesgrupp kommer nog att få det ganska besvärligt på den marknaden. Varför skulle man då inte kunna försöka att i någon mån gå oss till mötes i detta hänseende?

Herr talman! Kammarens ledamöter anser nog i dag att ju förr detta plenum tar slut desto bättre är det. Jag skall nöja mig med detta anförande och inte ställa något yrkande, eftersom utskottet varit enhälligt i sitt avstyrkande.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Jag kan i långa stycken hålla med herr Nilsson i Bästekille om att denna fråga är viktig, att fiskets lönsamhet är mycket dålig och att det därför behövs en förbättring av fiskpriserna. Men vad är det vi behandlar här i dag? I föreliggande proposition föreslår Kungl. Maj:t att förordningen om viss reglering av handeln med fisk m. m. skall förlängas ett år. Det blir alltså en kopia av den prisregleringsförordning som vi nu haft flera år. Man väntar på att den utredning, som sysslar med dessa frågor, skall lägga fram förslag till andra regler. Men de fiskpriser som behandlas här fastställs ju genom förhandlingar mellan fiskarnas representanter och jordbruksnämnden. Här har man ändå trätt in på en ganska klok väg, då fiskarnas representanter och förtroendemän sitter med och resonerar om vilka priser som skall tas ut och hur man skall bedöma de marknadsmässiga förhållandena. Denna »regel» är fiskarna mycket tillfredsställda med.

Nu har herr Nilsson i Bästekille väckt en motion som helt bryter mot detta. Han menar att vi inte skulle bry

Reglering av priserna på fisk

oss om vad man kommit fram till förhandlingsvägen, utan att vi i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om en ändring.

Att inte ta hänsyn till förhandlingarna kan vara en farlig väg att ge sig in på. Jag är den förste att erkänna att de priser man kommit överens om inte är höga, men även om man kan påstå att resultatet är rätt dåligt så är det ändå det bästa man kunnat uppnå. Det är därför vi bör ställa oss bakom det. Skulle man gå den av herr Nilsson föreslagna vägen och inte bry sig om förhandlingarna utan låta riksdagen bestämma priserna, så är jag inte säker på att det blir några prishöjningar. Jag vet mycket väl att herr Nilsson vill att priserna skall gå upp, men det finns andra här i riksdagen som inte har den uppfattningen. Det finns de som tycker att priserna redan är för höga, ja, att matpriserna över huvud taget är det. Här i riksdagen skulle det därför komma förslag både om höjningar och sänkningar av priserna. Det är detta jag menar är farligt. Ur fiskets synpunkt skulle det vara olyckligt att låta oss här i riksdagen votera om prissättningen. Det är bäst att hålla sig till resultatet av de förhandlingar som förs.

Men herr Nilsson menar kanske inte så mycket med sin motion. Den har kanske kommit till av gammal vana. När den behandlades i utskottet hade herr Nilsson inte möjlighet att vara med och bevaka sina intressen, men inte heller någon av hans partivänner yrkade bifall till motionen. De tog väl alltså inte så stor hänsyn till den. Herr Nilsson själv tycks inte heller ha tagit så allvarligt på sitt förslag, eftersom han nu inte ställt något yrkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Ibland tycks det vara farligt att tala för kort här i kammaren,

eftersom det kan bli ganska stora missförstånd. Åtminstone föreföll det mig som om herr Arweson missuppfattade mig därför att jag höll ett för kort anförande.

Herr Arweson talade om för kammaren att priserna är resultatet av en förhandling. Det visste vi redan förut, ty det står i propositionen. Han sade också att jag inte ville ta hänsyn till förhandlingarna. Det var tvärtom så att vi väckte denna motion vid riksdagens början därför att vi ansåg att den kunde vara till hjälp under de stundande förhandlingarna. Förut har det alltid hetat att när man kommit så långt att förhandlingarna praktiskt taget varit färdiga så har det varit för sent att komma med några förslag i frågan. Nu tycks det vara fel att motionera i tid. Om jag fattade herr Arweson rätt, vore väl det allra bästa att ingen lade sig i saken utom de som sköter förhandlingarna. Och det vore naturligtvis en utväg — bekväm framför allt. Men då fick vi ingenting att säga till om.

Herr Arweson trodde att motionen kommit till »av gammal vana». Så är inte alls fallet. Den har kommit till därför att jag anser att fiskarna tillhör de yrkeskategorier som inte har kunnat följa med i den allmänna löneutvecklingen. Därför bör något göras så att de kommer något så när i paritet med andra grupper. När vi yrkade att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhölla om en höjning av nu gällande minimipriser på fisk och sill, så menade vi därmed att om riksdagen gjort detta uttalande skulle vederbörande statsråd fått ta hänsyn därtill, vilket i de stundande förhandlingarna för nästa års överenskommelse i alla fall hade kunnat verka som en pådrivande kraft.

Jag vet mycket väl att ett förhandlingsresultat sedan det en gång fastslagits blir bestående. Mot ett enhälligt utskott är det också meningslöst att ställa något yrkande. Att mina parti-

Arbetsvetenskaplig forskning

vänner i utskottet inte yrkat bifall till motionen kan bero på att de blivit bemötta med inlägg liknande det som vi nu fått höra och att de därför blivit stumma av häpnad. Jag har varit med så länge att jag inte tar det så allvarligt. I stället för att på detta sätt tala mot varandra vore det skäl att herr Arweson och jag försökte hjälpas åt att ordna denna fråga. Herr Arweson medgav dock i början av sitt anförande att det vore berättigat att förbättra lönsamheten för den grupp det här gäller.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Jag har aldrig ifrågasatt, att inte herr Nilsson i Bästekille är av den uppfattningen att man bör höja priserna för att fisket skall bli mera lönsamt, men jag har velat uttala en varning mot ett frångående av systemet med förhandlingar. Det är ju ingen mening med att förhandla, om man sedan inte fullföljer besluten. Har man förhandlat sig till ett resultat, skall man också stödja fisket genom att ställa sig bakom detta; i annat fall blir förhandlingarna betydelselösa. Det är detta jag har vänt mig emot.

Att sedan herr Nilsson ömmar för fiskarna har vi känt till länge här i kammaren, men den väg som han slagit in på är jag mycket betänksam mot.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Herr Arweson förklarade att han var betänksam mot att man inte skulle fullfölja det förhandlingsresultat som låg till grund för propositionen. Ingen i kammaren har dock framställt något yrkande om att propositionen skulle avslås.

Jag tror i alla fall, att när herr Arweson jämte andra nästa höst skall börja förhandla om priserna för det nya året, skulle det vara till fördel för honom, med den positiva inställning till frågan som han har, att ha någon-ting att återopa för att genomföra för-

slag, som han i grund och botten anser vara riktiga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om åtgärder till skydd mot kräftpesten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Arbetsvetenskaplig forskning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om arbetsvetenskaplig forskning.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 382 av herr *Nyman m. fl.* och II: 582 av fröken *Elmén m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning av behovet av ökad arbetsvetenskaplig forskning och sättet på vilket den kunde samordnas och främjas.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 382 och II: 582 i den mån de icke kunde anses besvarade med vad utskottet i sitt utlåtande anförte icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Eric Peterson, Hamrin* i Jönköping och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett

dels att utskottets utlåtande bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 382 och II: 582 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanternas sålunda anförte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Arbetsvetenskaplig forskning

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Den motion om arbetsvetenskaplig forskning, som utskottet har haft att ta ställning till, hade riksdagen att behandla även i fjol. Då försökte utskottet på allt sätt värja sig mot motionen, som dock tillstyrkts av både Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. Utskottet avstyrkte motionen med motiveringen, att forskning bedrivs på olika avsnitt av detta område och hänvisade även till att PARÅDET var det sammanhållande organet. Man ansåg inom utskottet, att någon kartläggning och inventering eller ytterligare utredning inte behövdes, och därmed skulle allt vara tillfredsställande.

Men sedan motionen avslogs i fjol har en del hänt som visar att motionen var motiverad. Det framgår också av utskottets utlåtande, att motionens krav i viss grad blivit tillgodosett. Medicinska forskningsrådet har under året beslutat tillsätta en underkommitté, »subkommittén för medicinsk yrkesforskning», som redan har trätt i verksamhet. Denna kommitté har till uppgift att inventera den nu pågående forskningen beträffande arbetslivet och sammanställa materialet samt mot bakgrund av detta konstatera behovet av ytterligare forskning. Enligt vad jag inhämtat har kommittén tagit kontakt med privata företag där sådan forskning bedrivs, och »hearings» har förekommit mellan kommittén och försäkringsbolag, vilka anslagit medel till forskning på olika avsnitt av arbetslivet. Kommittén har även tagit kontakt med de statliga forskningsråden för att erhålla kännedom om de spörsmål på området som behandlas av dem.

Arbetsgivareföreningen har också genom PARÅDET anslagit en hel del medel till forskning just på arbetslivets område.

Såsom utskottet framböll i fjol bedrivs ganska mycket forskning, men ingen har haft överblick över vilka av-

snitt det gäller och i vilken utsträckning denna forskning bedrivs. Här föreligger naturligtvis stor risk för parallellforskning, d. v. s. att samma forskningsobjekt tages upp på flera håll samtidigt, medan stora viktiga områden kan komma att ligga outforsgade. Det är också att befara att det kommer att bli mer målforskning än grundforskning. Det skulle innebära en viss grad av misshushållning med de knappa medel som står till buds om man ser på forskningen över hela fältet.

Man kan säga att motionärernas krav har blivit tillgodosedda vad inventering och samordning beträffar. Men det är mycket egendomligt när utskottet säger, efter att ha redovisat denna kommitté och dess uppdrag, att »vad nu anförts synes utskottet närmast utgöra ytterligare stöd för den uppfattning utskottet redovisade vid förra årets riksdag». Jag tycker närmast att det är ett stöd för den uppfattning motionärerna hade vid föregående års riksdag — jag kan inte fatta annat. När nu motionärerna i år upprepade motionen visste de inte att denna kommitté tillkommit. Men vad såväl motionärer som reserveranter är fullt medvetna om är att det föreligger ett stort behov av ytterligare forskning och av fördjupad forskning på det fysiologiska området men framför allt på det psykologiska och mentala området och även på det sociala fältet. Med den snabba förändring i arbetsmetoder, som den tekniska utvecklingen och tekniken driver fram, är det nödvändigt att forskningen beträffande människans krav i fråga om arbete och arbetsförhållanden ligger väl framme. Vi behöver mera grundforskning på detta område; det framgår klart för dem som står mitt uppe i detta rationaliseringsarbete. Det är inte endast från arbetstagarhåll man har denna uppfattning utan även från arbetsgivarhåll, vilket också framgår av de remissvar som kommit från SAF

Arbetsvetenskaplig forskning

och LO med anledning av föregående ars motion.

Under det gångna året har olika fackföreningskongresser — jag vill särskilt hänvisa till Metallarbetareförbundets kongress — starkt understrukt behovet av ökad forskning på arbetslivets område. Man framhåller att arbetet blivit lättare rent fysiskt men att det rent psykiskt blivit mer tröttande och förslitande. Man uttalar oro och bekymmer över den ökande stressen och därmed sammanhängande sjukdomar. Vi har ju att konstatera ett stort antal neuroser. I det nuvarande samhället ökar antalet neuroser och missanpassningen bland människorna.

Man frågar sig: Vad betyder trivseln i arbetet för människorna och vad beror den över huvud taget på? Vad är det grundläggande för att få fram goda relationer inom ett företag? Här famlar man och experimenterar och gör många gånger stora investeringar som är alldeles felaktiga. Vi förstår alla att människans trivsel och förankring i arbetet är av väsentlig betydelse för hela hennes tillvaro i samhället. De förändringar som ständigt sker och som nu sker i en allt mer accelererad takt medför att människan tvingas att anpassa sig efter arbetet i stället för att arbetet borde anpassas efter människan.

Motionärerna är oroliga för att vårt krav på högre levnadsstandard, som ju i hög grad driver på den tekniska utvecklingen som möjliggör ökad produktion, den högre standarden vinnes på bekostnad av den fysiska och psykiska hälsan hos vissa människor eller grupper av människor. De kommer att förslitas hårt. De människor det här gäller kommer aldrig att få någon glädje av den ökade produktionen och därmed den högre standarden. Det är det som motionärerna och reservanterna vill förebygga och det är därför de ser så allvarligt på denna fråga och kräver ökad forskning på detta område.

Reservanterna anser det viktigt att kommittén inte bara redovisar resultaten till medicinska forskningsrådet utan även delger sina slutsatser och rekommendationer åt Kungl. Maj:t, som sedan har att ombesörja remiss till berörda institutioner. Därmed skulle man kunna få redovisade de behov som föreligger och snabbare få till stånd en ökad forskning. Forskningsresultaten på detta område liksom på andra skall inte bara inregistreras utan de måste också spridas i upplysning, så att de kan beaktas i undervisningen vid tekniska högskolor och tekniska skolor och — jag vill tillägga — handelshögskolor och handelsskolor, som alla utbildar människor som sedan har arbetsledande ställning ute i arbetslivet.

Samarbetet mellan kommittén och PA-rådet är befast genom att ordföranden i kommittén tillika är ordförande i PA-rådet.

I reservationen yrkas även att kostnaderna för utredningen skall bestriidas av vederbörande departements utredningsanslag.

Herr talman! Det skulle ha varit en hel del ytterligare att säga i denna fråga, men jag nöjer mig med det sagda och yrkar bifall till den reservation som är knuten till utskottsutlåtandet.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Jönköping (fp), *Carlsson* i Huskvarna (fp) och *Braconier* (h).

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det anförande som fröken Elmén här hållit om behovet av arbetsvetenskaplig forskning har ganska litet att göra med reservanternas motivering för ställningstagande i utskottet.

Alla är överens om att behov av forskning föreligger. Det var vi överens om också i fjol. Det är ett känt förhållande, som inte behöver ytterligare klarläggas med långa tal här i kammarerna. Av utskottets yttrande i fjol framgick, att det fanns ett organ, PA-

Arbetsvetenskaplig forskning

rådet, med representanter för arbets- tagare och arbetsgivare i kontakt med vetenskapliga institutioner och exper- tis från olika håll. Det finns alltså redan ett organ, som skall samordna forskningen.

I år säger motionärerna likväl lik- som i fjol, att de vill utreda behovet av forskning och hur samordning in- om forskningen skall främjas.

Redan i fjol kunde det påvisas, att inom PA-rådet tillsatts en särskild ar- betsgrupp just för arbetsvetenskaplig forskning. I den finns, som jag sade, representanter från olika områden, även det psykologiska tillsammans med representanter för teknisk och medi- cinsk sakkunskap. Det är alltså ingen- ting nytt som fröken Elmén anförde. Det fanns redan i fjol och det finns fortfarande. Utskottet hade i fjol fullt förtroende för denna arbetsgrupp, och i år har vi fått uppgifter om att ar- betsgruppen fungerar och att dessutom inom medicinska forskningsrådet har tillsatts en subkommitté för arbets- medicinsk forskning. Denna kommitté har bl. a. till uppgift att uppta frågor om brister i dagens forskning, om vil- ken forskning som skall bedrivas mer intensivt än nu, om vilka krav som kan ställas på forskning av industrien och arbetslivet i dag och i framtiden och om vilka resurser som nu finns för forskare och institutioner. Det har inte ens för dessa ivriga motionärer och re- servanter varit möjligt att på en enda punkt ge uppslag till ytterligare insat- ser av subkommittén.

Vad vill då motionärerna, när de kommer igen i år, och vad vill reser- vanterna sedan man alltså fått ytter- ligare bevis på att PA-rådet verkligen fungerar? Jo, man vill att de resultat, som kan uppnås inom det medicinska forskningsrådets subkommitté för ar- betsmedicin, skall redovisas inte bara till forskningsrådet och att kommittén skall beakta även annat än den rent medicinska aspekten. Nu tror jag inte,

att denna kommitté inom det medi- cinska forskningsrådet sysslar med an- nat än medicinska problem. Det är PA-rådets arbetsgrupp, där det finns en representation för olika intressen, som bör behandla problemen ur mer vidsträckta aspekter.

Över huvud taget undrar jag, om inte reservanterna har blandat ihop begrep- pen och inte observerat att det här är fråga om två olika arbetsgrupper: dels den arbetsgrupp som finns inom PA- rådet, som har mer omfattande uppgif- ter, dels den subkommitté för arbets- medicin, som tillsatts inom medicinska forskningsrådet.

Reservanterna menar, att denna sub- kommitté inte skulle redovisa sina re- sultat endast till medicinska forsknings- rådet, utan att det borde lämnas direk- ta rapporter till Kungl. Maj:t. Man är tydligen rädd för att resultaten skulle begravas hos forskningsrådet. I fjol var PA-rådet föremål för misstroende, men i år misstror man medicinska forsk- ningsrådet och anser att Kungl. Maj:t är mera att lita på. Det är ju ett stor- artat förtroende för Kungl. Maj:t, men jag undrar, om Kungl. Maj:t verkligen kan handlägga dessa frågor utan att anlita de experter som finns inom PA- rådet och vad gäller den medicinska sidan just inom den arbetsgrupp, som tillsatts av medicinska forskningsrådet och som sysslar med arbetsmedicin. Och varför skulle dessa experter arbeta mer effektivt, om riksdagen följde re- servationen, där reservanterna — för att kunna reservera sig — har hittat på något nytt som inte finns i motionen, nämligen att rapport direkt skulle läm- nas till Kungl. Maj:t?

Reservanterna kommer till slut fram till pudelns kärna, nämligen behovet av större ekonomiska resurser för forskning, och man tror förmodligen att sådana resurser skulle åstadkommas, om arbetsresultaten redovisades direkt till Kungl. Maj:t. Men när motionärer- na och reservanterna är så ivriga att få

Arbetsvetenskaplig forskning

mera pengar, varför då inte begära högre anslag i stället för att vara missnöjd med PA-rådet och den medicinska subkommittén och kräva ett nytt samordningsorgan?

Hur än verksamheten inom det arbetsvetenskapliga området organiseras, så måste man anlita samma experter, som nu finns inom PA-rådet och den speciella gruppen för arbetsmedicin. Lusten att reservera sig har uppenbarligen tagit överhand över reservanternas förnuft och förmåga att läsa inantill i utskottets utlåtande och i de yttranden som avgivits över motionerna. Det finns inget skäl för en reservation. Det är bättre att nästa år komma med en ny motion, där det direkt krävs anslag till forskning. Behovet av forskning är stort och de organ som nu arbetar på området fyller sin uppgift. Det är inte där skon klämmer. Men det behövs pengar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Det finns ingen som har misstänkliggjort PA-rådet. Om fru Eriksson i Stockholm tog kontakt med dess medlemmar skulle hon få höra, att de medel de har är otillräckliga. Jag har talat med flera av dess medlemmar, och de är fullt överens om detta.

Arbetsgivareföreningen, som har tillsatt PA-rådet, håller med om att det behövs en kartläggning. Den tillstyrkte motionen även i fjol. Jag anser att PA-rådets arbete är av största värde. Men kan vi, fru Eriksson, räkna med att de medel som anslås från Arbetsgivareföreningen används till grundforskning?

Detta problem har tagits upp i tidsskriften Fackföreningsrörelsen. Man undrar om inte medel bör anslås även till den sidan av forskningen. Vi skall nog komma tillbaka och begära ytterligare medel fru Eriksson. Men man måste veta hur mycken forskning som

sker och på vilka områden den sker. Håller inte fru Eriksson med om, att man bör ha reda på dessa saker, innan man bestämmer sig för till vilka områden man skall begära anslag för ytterligare forskning? Jag tycker att detta är självklart.

Vad som har skett under hösten är ett utomordentligt bevis för att motionen i fjol var i högsta grad motiverad. Likaledes är vi både från motionärernas och reservanternas sida glada över att denna subkommitté har tillsatts under medicinska forskningsrådet.

Vad vi i detta sammanhang är speciellt angelägna om är att en kartläggning kommer till stånd. Behovet av ökad forskning måste bevisas. Vidare vill vi att detta önskemål snarast kommer till Kungl. Maj:ts och riksdagens kännedom, så att vi verkligen kan vidta åtgärder för att forskning skall kunna igångsättas så fort som möjligt. Med den explosionsartade fart, med vilken tekniken utvecklas ute i arbetslivet, är det nödvändigt att forskningen följer med.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det framgår av vad fröken Elmén har sagt att det är mer pengar man vill ha. Då vill jag rekommendera henne att nämna detta i motionen. Dessutom vill man att en kartläggning skall komma till stånd. Det har redan tillsatts en kommitté med direkta uppgifter att se efter, vilka brister det finns i dagens forskning. Jag har tidigare räknat upp dessa punkter. När man då kräver ytterligare utredning eller att, som reservanterna säger, arbetsgruppen inte skall behålla sina slutsatser och rekommendationer för sig själv utan skall vidarebefordra dem till Kungl. Maj:t, så är detta att misstro de organ som finns verksamma på området.

Vad som har hänt i år bekräftar,

Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.

sade fröken Elmén, att det i fjol fanns fog för den motion om en kartläggning som då väcktes. Som vi vet avlogs denna motion. Trots detta har emellertid det organ som finns kunnat verka av egen kraft och dessutom har vi fått ytterligare ett organ inställt på arbetsmedicinsk forskning.

Jag fattar motionen som ett sätt att hävda, att man är mer intresserad än andra. Motionen har icke lämnat något positivt bidrag till lösandet av dessa frågor.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Ja, trots att motionen avlogs har kommittén för kartläggning kommit till.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Eric Peterson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om utredning för åstadkommande av en ny aktiebolagslag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15**Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion II: 623 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om snabb utredning om upprättande av ett statligt förlag för skolböcker och viss annan skolmateriel.

Utskottet hemställde, att motionen II: 623 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Den motion som det här gäller och som utskottet avstyrker behandlar den flera gånger diskuterade frågan om ett statligt bokförlag med egen distributionsverksamhet. Vi har i denna motion tagit upp en detalj i frågekomplexet, nämligen frågan om ett statligt läroboksförlag. Efter reformen med de fria läroböckerna är det numera staten och kommunerna som betalar de betydande kostnaderna för dessa fria läroböcker, och vi finner det oförsvarligt att privata företag även i fortsättningen skall kunna ta ut väldiga extraprofiter på skattebetalarnas bekostnad. Det rör sig inte om småsummor. Statens kostnader för de fria läroböckerna utgjorde år 1957 i runt tal 10 miljoner kronor. Därefter har dessa utgifter inbakats i lärarlöneanslaget. Den pågående förskjutningen av statsutgifter till kommunerna har lett till att kommunerna nu får bära en allt större del av dessa kostnader, men alltså beräknas statens andel till 12 kronor per år och elev. Kommunernas börda är mycket tyngre. Enbart Stockholms stad betalar för läroböcker och materiel 5 307 000 kronor under ett år, vilket betyder en genomsnittskostnad per elev av 21:30 kronor på lågstadiet, 63:90 kronor på högstadiet och 70 kronor på gymnasiet. Göteborgs stad betalade år 1959 enbart för folk- och enhetsskolans läroböcker och materiel 1 538 000 kronor, vilket innebar en kostnadsstegring per elev från 15:70 till 36:10 kronor.

Avsikten med vår motion är att nedbringa statens och kommunernas kostnader och att samtidigt förbättra läroböckernas kvalitet. Från lärarhåll har lämnats en mängd exempel på hur

Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.

skickligt de privata företagarna förstår att profitera på reformen med fria läroböcker. Man ger ut nya obetydligt ändrade upplagor av samma bok och förklarar samtidigt, att det inte finns några ersättningsböcker av den gamla upplagan. Förlagen har säkerligen satsen stående och byter bara ut några få rader. Den nya upplagan kostar dem inte mycket men priset på boken förblir detsamma. I en föregående debatt här i kammaren förklarade en socialdemokratisk lärare och riksdagsledamot, att man bara genom ombrytning av samma räkneexempel fått en förövändning för en ny upplaga av matematikboken. Det finns drastiska exempel på liknande ändringar, som inte har någon annan motivering än förläggarnas profithunger.

Kan då ett statligt eller statligt-kommunalt bokförlag nedbringa dessa kostnader? Skolöverstyrelsen medger i sitt remissyttrande, att »starka skäl kan anföras för att staten kan och bör påverka och engagera sig i läroboksproduktionen». Utskottet medger, att »vissa fördelar skulle kunna vinnas genom en mera aktiv medverkan från statens sida vid läroboksutgivningen». Det har redan företagits undersökningar som visar att stora besparingar kan göras. I Göteborgs stadsfullmäktige har man gjort en stickprovsundersökning och funnit, att kostnaderna för en lärobok i naturkunnighet och en räknebok vid egen utgivning kunde minskas med respektive 46,2 och 41 procent. Räknar man med en upplaga på minst 50 000 exemplar, vilket ett statligt förlag lätt kan uppnå, skulle kostnadsminskningen bli 56,7 respektive 52,6 procent.

Här har högern en möjlighet att vara med och spara på statsutgifterna. Genom den utredningen lyckades man i Göteborgs pressa både rabatterna och distributionskostnaderna. Det visade sig att bokhandlarna i staden hade betingat sig en marginal på 114 000 kronor, mestadels utan att röra vid böckerna, som

ju gick direkt från förlaget till skolans vaktmästare. Klart är att ett statligt förlag med planmässig utgivning och noggrann förhandsgranskning av manuskripten och genom stora upplagor, även med bevarad möjlighet att välja mellan olika böcker i samma ämne, skulle kunna medföra besparingar på de kommunala och statliga anslagen. Dessa kunde delvis användas till pristävlingar eller andra metoder för att få fram bättre läroböcker. Det sägs att läroboksnämnden granskar läroböckernas priser och söker påverka dem. Men har man därvid tillgång till oberoende typografisk och tryckeriteknisk sakkunskap? Gör man objektiva beräkningar av de verkliga framställningskostnaderna? Hur ofta har det förekommit att nämnderna prutar på förlagskalkylerna?

Vi har funnit att profiterna på läroboksutgivningen är så stora, att förlagen gör allt för att dölja hur stora de är. Vårt största skolboksförlag är ett dotterbolag till två av våra största förlagskoncerner. Det är klart att det är lätt för dem att salta räkningar från övriga företag och att bokföringstekniskt föra över en del av vinsterna till dem. Trots det hade detta förlag 1958 en bruttovinst av 3 141 000 kronor på ett aktiekapital av 6 300 000 eller 75 000 kronor på var och en av de 42 anställda i företaget.

Det är klart, att de som försvarar sådana profitmöjligheter gör allt för att motverka ett statligt förlag, men varför skall man falla undan för dem? Enbart studenternas beslut att genom egen förlagsverksamhet bringa ned priset på de orimligt dyra kursböckerna har lett till våldsamma protester från dem som profiterar på den gamla ordningen.

Vi har i motionen inte tagit upp kritiken av böckernas kvalitet annat än i förbigående. Detta är dock den andra viktiga motiveringen för motionen. Statens läroboksnämnd, som granskar böckerna förklarar i sitt remissyttrande,

Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.

att en väsentlig förbättring har skett och bestrider att läroböckerna i kontroversiella ämnen skulle brista i objektivitet. Omdömet i denna fråga beror givetvis på läroboksnämndens sammansättning, och även ett statligt förlag skulle kanske ge ut mindre objektiva läroböcker, om de granskades av en läroboksnämnd som inte befriat sig från vissa fördomar.

Läroboksnämnden säger att vi bara kommit med allmänna omdömen. Vi har inte velat belasta riksdagstrycket med den massa av exempel som vi har. I debatten skall jag bara påminna om att Svenska Dagbladet, som inte kan beskylldas för bristande konservatism, för några månader sedan förtog en detaljundersökning av vad läroböckerna i realskolor och gymnasier hade att säga om Hitlerregimens judeförföljelser. Tidningen fann att inte ens 10 procent av läroböckerna gav en objektiv och riktig bild av dessa förföljelser eller gav en sådan framställning, att eleverna fick en uppfattning om dem. Vi vet att det för närvarande pågår en granskning av läroböckerna, verkställd av ett team lärare och andra experter, och läroboksnämnden kommer inte att kunna klaga över någon brist på exempel i fortsättningen.

Skolöverstyrelsen och utskottet avstyrker, efter att ha medgett att vissa fördelar skulle vinnas om staten engagerade sig på det sätt vi föreslagit, även en utredning med motivering att man bör avvakta större erfarenheter hur den nuvarande förlagsnäringen lyckas betjäna grundskolan, fackskolan och det nya gymnasiet. Man skall sålunda låta profitlystnaden vara bestämmande över hela den nyttigvinning av läroböcker som onläggningen av vårt skolväsen medför, och först några år senare skall man göra en utredning och se hur dyrköpt denna erfarenhet har blivit. Vi har velat befria skattebetalarna från dessa onödiga miljonutgifter. Vi beklagar att utskottet, trots att socialdemokraterna tidi-

gare har kämpat för statlig förlagsverksamhet och påtalat olägenheterna med det nuvarande systemet, avstyrkt vår motion, till vilken jag yrkar bifall.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag kan rätt långt instämma i vad herr Johansson i Stockholm här har sagt beträffande läget i fråga om produktionen av skolböcker. Framför allt kan det understrykas, att kraven på ett samhällsägt — jag vill hellre använda den termen än statligt — skolboksförlag är motiverade, därför att det här är fråga om en stor och synbarligen lukrativ produktion, för vilken samhället garanterar den samlade avsättningen.

Frågan om ett samhällsägt skolboksförlag aktualiserades för en del år sedan, då man tyckte sig konstatera tendenser till monopolbildning på skolboksmarknaden. En sådan monopolbildning skulle ofelbart ha lett till inrättandet av ett samhällsägt skolboksförlag. Nu har utvecklingen gått i en annan riktning. Just nu ser det ut som om det vore en livlig konkurrens på detta område. Det är inte alltid lätt att blicka bakom kulisserna, och man vet aldrig riktigt var trådarna går och om karteller finns eller inte. Men jag har det allmänna intrycket, att det är en relativt hård konkurrens just nu på skolboksproduktionens område.

Man kan nog också ge utskottet rätt i att en viss förbättring av kvaliteten på skolböckerna har ägt rum under de allra senaste åren. Hur det är med objektiviteten är kanske en annan historia. Herr Johansson har åberopat Svenska Dagbladet beträffande skolböckernas behandling av Hitlerregimens illgärningar, och i det avseendet håller våra historieböcker inte måttet. Jag kan ta ett annat ämne som exempel. Jag har ännu inte sett någon av de nya läroböckerna i kristendomskunskap, som inte tillrättalägger stoffet på ett alde-

Inrättande av ett statligt förlag för skolböcker m. m.

les bestämt sätt till förmån för en viss trosåskådning. Man kan säkert gå vidare i exemplifiering. Men å andra sidan har förhållandena otvivelaktigt blivit bättre även på kristendomsämnets område, och man får hoppas på en fortsatt utveckling i den riktningen.

Förutsättningen härför är emellertid att den fria konkurrensen bevaras. Därför är det uttalande av skolöverstyrelsen, som finns refererat på s. 1 i utskottets utlåtande, så mycket mera anmärkningsvärt, och det är det uttalandet som har varit den egentliga anledningen till att jag begärt ordet. Skolöverstyrelsen säger enligt referatet följande:

»En successiv kvalitetsförbättring har skett. En svaghet är att sorteringen av läroböcker för visst slag av undervisning kan bli större än som är behövt och lämpligt, men en sådan tendens bör kunna motverkas genom kontakt förlagen emellan.»

Vad är det i själva verket som här rekommenderas? Jo, såvitt jag förstår rekommenderar skolöverstyrelsen konkurrensbegränsande åtgärder, närmast i form av en uppdelning av marknaden. Om denna rekommendation följes, innebär det början till en gemensam dirigering av produktionen från bokförlagens sida. Och det betyder att tanken på ett samhällsägt skolboksförlag måste aktualiseras på nytt.

Herr talman! Jag har här endast velat rikta uppmärksamheten på detta uttalande.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vårt utlåtande över denna motion är inte långt, men vi har av inkomna yttranden fått den uppfattningen i utskottet, att ett samhällsägt bokförlag — jag tycker den benämningen är bättre än uttrycket statligt — inte skulle ha förutsättningar att klara av den flod av nya läroböcker som den nya skolan förorsakar. Detta har varit den starkaste motiveringen för utskottets

ställningstagande. Vi har ansett tillfället illa valt att nu börja fundera på ett samhällsägt bokförlag. Det anfördes också i utskottet, att utgivningen av läroböcker inte är så lukrativ nu som den varit tidigare.

Vad sedan ensidigheten i böckernas framställningar beträffar, så skulle det som nu skrives i t. ex. ämnet kristendom i mina ögon vara lika horribelt, även om böckerna utgavs på ett samhällsägt förlag. Jag tror inte ett ögonblick att kristendoms- och historieböckerna skulle anlägga ett vidare perspektiv i sin framställning, om böckerna kom ut från ett samhällsägt i stället för ett privat skolboksförlag. Jag tror nästan mera på att vi med konkurrensens hjälp kan få ett rikare urval som det nu är, både när det gäller böckernas utförande och innehåll. Bokkvaliteten blir inte bättre, om vi har ett enda skolboksförlag.

Sedan är det fråga om produktionen skulle kunna bli så lönsam, att böckerna kunde åsättas ett billigare pris. I utskottet har vi inte fått några belägg för att så skulle vara fallet. Där har det tvärtom rätt allmän skepsis. När härtill lagts de andra skälen — att konkurrensen skulle bli mindre och att vi inte varit övertygade om lönsamheten — har vi stannat för att avstyrka motionen.

Det kan ju hända, att vi i ett annat läge kan finna ett bättre sätt att producera läroböcker i vissa ämnen vid ett samhällsägt bokförlag. Resultatet av det försök som gjorts i Göteborg har dock inte bedömts likadant på alla håll, men det är som sagt möjligt att man på vissa avsnitt kan ordna med en gemensam skolboksproduktion. Vi har dock inte i utskottet funnit det möjligt att gå in för den saken i dag, och vi är inte övertygade om att det kommer att bli möjligt i framtiden heller.

Personligen är jag övertygad om att vi riskerar att få större dirigering och större ensidighet med ett samhällsägt bokförlag, och jag tvivlar på större

Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse

vidsynthet i böckerna utan den nuvarande konkurrensen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Till herr Arvidson vill jag säga, att jag tycker hans beteckning »sambällsägt» är bättre än »statligt». Jag är alltså gärna med på att den beteckningen används. Den som läser motionen skall också finna, att vi egentligen avser ett statligt-kommunalt läroboksförlag.

Vidare: Den sats i skolöverstyrelsens remissyttrande som herr Arvidson nämnde siktar faktiskt till ett privatmonopol på utgivning av läroböcker. Denna utgivning är — det vill jag säga till fru Eriksson i Stockholm — en mycket lukrativ rörelse. Fru Eriksson trodde ju inte att det var det. Men jag tror att vid sidan av utgivningen av kriminalmagasin är utgivningen av skollböcker det mest lukrativa i branschen — annars skulle man inte slåss om den som man gör.

Fru Eriksson trodde vidare, att det i nuvarande läget var bäst att vänta, tills vi genomfört hela nydaningen av skolan — alltså först låta dessa privata företagare visa vad de kan. Men hur många miljoner går bort under den tiden? Det vore väl tvärtom lämpligt att nu ge ut åtminstone några läroböcker på ett sambällsägt förlag. Det skulle obestriddligen minska statens utgifter, och vidare bleve böckerna säkerligen bra. Jag tror i varje fall inte att de skulle bli sämre — fru Eriksson trodde ju att de skulle bli det. Och vi har ju åtminstone ännu så länge en socialdemokratisk regering som tillsätter exempelvis läroboksnämnden. Skulle inte denna regering i så fall kunna plocka ut de värsta perukstockarna och de mest reaktionära och sätta in litet progressivt folk i stället? Sådant folk finns nämligen.

Om man nu inte vet något om hur lukrativ verksamheten är borde man väl inte gå emot en utredning i frågan. Jag

skulle mycket väl förstå de synpunkter som anförts av fru Eriksson, om de hade kommit från en borgerlig ledamot av utskottet. Men jag har svårt att förstå att socialdemokraterna, som tidigare agerat i frågan, kan inta denna negativa hållning t. o. m. till en utredning.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckta motioner om utredning rörande massör- och sjukgymnastutbildning för blindade och synskadade.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17**Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner rörande avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 226 av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Boman* samt II: 344 av herr *Boija m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga följande

**Förslag
till**

lag om ändring av punkt 2. a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Härigenom förordnas att punkt 2. a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr

Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse

370) skall erhålla följande ändrade lydelse.

*Anvisningar
till 29 §.*

2. a. Skattskyldig må ——— till 53 §.

Avdrag må — — — till pensionsförsäkring.

För rätt till avdrag kräves vidare — — — stiftelsens pensionsreserv.

För rätt till avdrag kräves jämväl — — — ovan sagts.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1963; dock att äldre bestämmelser allttjämt skola gälla vid 1963 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1963 eller tidigare år.

2) de likalydande motionerna I: 283 av herr *Stefanson* och II: 347 av herr *Wedén m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till nästa års riksdag om åtgärder i syfte att motverka den nedgång i för produktionsökningen väsentligt företagssparande som kan förutses inträda de närmaste åren som en följd av ATP-systemets införande. I första hand bör därvid prövas sådan ändring av skattelagstiftningen att rätt medgives till skattefri avsättning till konto inom rörelsen för utjämning av pensionskostnad enligt i motionerna angivna riktlinjer. Rätt till sådan avsättning skall tillkomma alla rörelser, oavsett företagsform, vilka deklarerar för inkomst enligt bokföringsmässiga grunder»; ävensom

3) de likalydande motionerna I: 334 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 409 av herr *Heckscher m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts efter härom företagen skyndsamt utredning för riksdagen framlägga förslag, innebärande att arbetsgivare medgäves rätt att skattefritt avsätta medel till egen pensionsfond med belopp som under ATP-systemets uppbyggnadspe-

riod erfordrades — utöver de årliga avgifterna för tilläggs pensioneringen — för att täcka den faktiska pensionsförpliktelse som åvilade arbetsgivaren.

Utskottet hemställde,

A) beträffande frågan om avdrag för pensionsavsättning i familjebolag

att de likalydande motionerna I: 226 av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Boman* samt II: 344 av herr *Boija m. fl.* om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning inom familjebolag till pension icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) beträffande frågan om avdrag för avsättning till egen pensionsfond

att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 283 av herr *Stefanson* och II: 347 av herr *Wedén m. fl.* angående rätt till viss skattefri avsättning för utjämning av pensionskostnad m. m., samt

2) de likalydande motionerna I: 334 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 409 av herr *Heckscher m. fl.* om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till egen pensionsfond,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Stefanson*, *Yngve Nilsson*, *Lundström*, *Gustafson* i Göteborg, *Christenson* i Malmö, *Darlin* och *von Sydow*, vilka

dels ansett, att utskottet under A bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till de likalydande motionerna I: 226 av herrar *Gustaf Henry Hansson* och *Boman* samt II: 344 av herr *Boija m. fl.* antaga det vid motionerna fogade förslaget till lag om ändring av punkt 2. a av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

dels ock ansett, att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 283 av herr *Stefanson* och II: 347 av herr *We-*

Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse

dén m. fl. samt de likalydande motionerna I: 334 av herr Hagberg m. fl. och II: 409 av herr Heckscher m. fl. — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av vad i motionerna anförts företaga utredning samt till 1963 års riksdag framlägga förslag om rätt för rörelseidkare att oavsett företagsform under ATP-systemets uppbyggnadsperiod göra skattefri avsättning till konto inom rörelsen för utjämning av pensionskostnaderna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 23 behandlar tvenne olika problem, som dock i viss mån hör samman.

För det första är det fråga om familjebolagens rätt att göra pensionsavsättningar till huvuddelägare. Detta spörsmål har varit föremål för diskussion vid flera tillfällen här i riksdagen. Den bestämmelsen som tillkom för några år sedan, innebärande att sådana avsättningar inte längre får göras, har föranlett framställningar här i kammaren. Bevillningsutskottet föreslår nu att bestämmelsen skall bibehållas. Jag vill, till vad som sagts tidigare år, endast lägga konstaterandet, att utskottsmajoriteten förordar att den diskriminering av den svenska företagsamheten, som denna bestämmelse innebär, skall få fortsätta.

För det andra är det fråga om rätten att göra avsättningar i företagens räkenskaper till de framtida ATP-avgifterna. Bakom de därvidlag framförda kraven ligger önskemålet att få en säkrare, en bättre och en riktigare redovisning av de verkliga kostnaderna. Hela ATP-systemet är ju så uppbyggt, att avgifterna blir laga under uppbyggnadstiden men tydligt högre i framtiden. Naturligtvis är detta pensioneringssystem inte billigare i dag än vad det en gång kom-

mer att bli, och därför borde företagen få rätt att nu göra riktiga kostnadsberäkningar genom avsättning till en speciell fond. Även på denna punkt har utskottsmajoriteten emellertid gått emot motionärerna. Problemet har dock, tillsammans med det förstnämnda, tagits upp i en reservation av herr Hagberg m. fl., och jag yrkar bifall till denna.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Båda de frågor som är föremål för behandling i bevillningsutskottets betänkande nr 23 har ju debatterats ingående i riksdagen vid tidigare tillfällen. Jag skall därför inte — framför allt som herr Magnusson i Borås nyss redogjort för yrkandenas innehåll — gå in på några detaljer. I båda fallen är det fråga om att säkerställa ett visst företagssparande, och de av oss här i kammaren, som vill att det i samhället nödvändiga sparandet i största möjliga utsträckning skall åstadkommas på enskild väg, känner självfallet stor sympati för de motioner som väckts.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Som här tidigare har sagts har riksdagen vid ett flertal tillfällen, såsom utskottet understryker, och senast två gånger förra året behandlat dessa frågor. Liksom tidigare erinrar utskottet om att bestämmelsen, att huvuddelägare inte äger rätt till avdrag till pensionsavsättning, beror på att taxeringsmyndigheterna konstaterat missbruk i betydande omfattning, främst bland familjeföretagen. Dessa jämfälls därför med de enskilda rörelseidkare som inte får göra pensionsavsättningar för egen pensionering. Denna regel tillkom alltså av kontrollskäl.

Motionärerna säger liksom i fjol, att pensionsstiftelserna står under allmän tillsyn och att bestämmelserna i övrigt skulle skapa garanti mot missbruk. Jag tror ingen kan lämna någon garanti för

Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse

detta. Men det må vara hur som helst därmed. Pensionsstiftelseutredningen skall pröva om behov alltjämt föreligger av att behålla denna begränsningsregel eller om avsättning för huvuddelägaras pension kan göras avdragsgill utan risk för missbruk av reglerna.

Förra året var både herr Magnusson i Borås och herr Gustafson i Göteborg nöjda med att pensionsstiftelseutredningen skulle pröva denna fråga, och de inskränkte sig till att uttala en förhoppning om att utredningen skulle finna regler som löser problemet. Det förvånar mig, att de inte är lika nöjda i år.

Utskottet avstyrker motionerna i denna del.

Beträffande avsättning till konto för utjämning av pensionskostnaderna bör man observera att ATP — som utskottet säger — är uppbyggt på fördelningsprincipen, vilket innebär låga avgifter i början. Företag, som inte har utfäst sig att betala pensioner vid sidan av ATP, har alltså inte någon pensionsskuld utöver de författingsenligt föreskrivna avgifterna för denna pensionering.

Motionärerna talar vidare i detta sammanhang om nödvändigheten av stimulans för företagssparandet. Jag vill understryka vad utskottet här säger, nämligen att företagen redan nu har stora möjligheter till konsolidering och självfinansiering, och detta gäller även för de mindre och medelstora företagen. Man har rätt till långtgående nedskrivning av varulager samt generösa regler för avskrivning av maskiner och inventarier — och vi har ju beslutat att dessa regler skall gälla även för enskilda företag, som här har samma rätt som aktiebolag och ekonomiska föreningar. Det finns vidare möjligheter till 50 procents återlån av ATP-avgifterna.

Vi har också på riksdagens bord en proposition om ett nytt kreditinstitut för lång kredit åt mindre och medelstora företag och om ett nytt institut

för exportkredit. Därtill kommer att allmänna skatteberedningen håller på att överväga skattereglerna, sasom vi har sagt så många gånger tidigare. Därvid skall man försöka jämföra enskilda rörelseidkare, jordbrukare och fria yrkesutövare med aktiebolag och ekonomiska föreningar eller om möjligt få till stånd större enhetlighet i deras beskattning som löntagare. Allmänna skatteberedningen prövar företagens konsoliderings- och självfinansieringsproblem över huvud taget.

Med hänsyn till detta avstyrker utskottet motionen, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Eftersom utskottets talesman här gick in på en detaljdiskussion av denna fråga, skall jag ta upp ett par punkter.

Beträffande huvuddelägaras rätt att avsätta till pensionsstiftelse vill jag påtala det orimliga i konstruktionen av de nuvarande reglerna, som inte medger rätt för huvuddelägare att göra avsättning till pensionsstiftelse men som däremot ger honom rätt till att ur de medel som finns i en pensionsstiftelse gottgöra sig för egen pensionering. Detta är verkligen en orimlig konstruktion, och vi måste se till att den blir ändrad.

Herr Brandt i Aspabruk gjorde när det gällde den andra frågan en uppräknings av vilka utomordentliga möjligheter som enligt hans mening står till företagens förfogande när det gäller företagssparandet. Herr Brandt nämnde varulagervärderingen men glömde att säga att en skärpning har skett helt nyligen härvidlag. Han talade vidare om återlån av pensionsavgifter men vet givetvis att reglerna härför är så valhänt utformade, att de inte är till någon praktisk nytta.

Herr Brandt talar om ett nytt kreditinstitut för företagsamheten och om exportkreditinstitutet, som i och för sig är utmärkta inrättningar men inte

Avdrag vid beskattningen för avsättning till pensionsstiftelse

löser *företagssparandets* problem. Vi kan klart konstatera, att förutsättningarna för företagssparandet under den närmaste tiden på grund av en rad omständigheter kommer att minska.

Självfallet kan man ha olika uppfattningar på detta område. Man kan anse att sparandet hellre skall äga rum i statens än i de enskilda företagens regi, och då kan man givetvis inte vara särskilt positivt inställd till dessa motioner. Man skall emellertid då inte försöka ge ett intryck av att det finns så utomordentliga möjligheter för företagssparandet, att våra yrkanden inte skulle vara befogade. De är tvärtom i alla högsta grad berättigade.

Herr BRANDT i Aspabruk (s):

Herr talman! Det är obestriddligt att vissa möjligheter till avskrivningar finns och att dessa har stor betydelse. Likaså innebär de förbättrade möjligheter till långa krediter åt små och medelstora företag, som har föreslagits i en proposition, en god hjälp åt dessa företag. Med hänsyn härtill och till att dessa spörsmål ligger under utredning av allmänna skatteberedningen synes ärendet icke vara så överhängande att man bör fatta beslut i enlighet med motionärernas yrkanden.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A) i utskottets betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 54 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. B) i utskottets betänkande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hagberg m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

Anslag till skogshögskolan

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 53 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Anslag till skogshögskolan

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skogshögskolan för budgetåret 1962/63 jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! När kammaren i höstas biföll propositionen om skogshögskolans omorganisation, väckte det stor förvåning bland landets skogsmän att det skedde utan debatt. För min del berodde tystnaden på den för kammarens ledamöter kända svårigheten att beräkna, vid vilket klockslag en punkt på dagordningen kommer att föredragas. När frågan i höstas avgjordes satt jag därför i riksdagskaféet och — åt frukost i allsköns ro. Den uteblivna debatten berodde alltså ingalunda på att inga invändningar kunde göras. Tvärtom fanns åtskilligt att säga om 1956 års skogshögskole- och skogsforskningskommitté, såväl beträffande kommitténs sammansättning och arbetssätt som beträffande den proposition som blev frukten därav. Men det tjänar ingenting till att tala om den snö som föll i fjol.

Vad vi här i dag skall behandla är den personalförteckning för skogshögskolan som blivit följden av höstriksdagens beslut. Till en början må det

vara tillåtet att uttala det önskemålet att herrar propositionsförfattare måtte använda en enhetlig terminologi så att det inte upprepas vad som här skett, nämligen att i höstpropositionen med första etappen i högskolans upprustning avses en sak, i vårpropositionen en annan.

Nu tycks vårpropositionen avse endast en del av första etappen, men för att vara säker på att de viktigaste tjänsterna kommer först, så att inte en eventuell framtida medelsbrist går ut över just dem, hade det varit önskvärt att departementschefen åtminstone i stora drag talat om hur han tänkt sig fortsättningen. Nu famlar ju en staccars motionsskrivare och väl också utskottet delvis i blindo.

Att utskottet inte velat vara med om några kontoristtjänster vid undervisningsinstitutionerna är beklagligt och innebär en grov misshushållning med professorernas arbetskraft, men den saken får väl bäras med jänmmod.

Jag kommer inte att ställa något yrkande i fråga om dessa tjänster och inte heller beträffande min motion i övrigt, men jag kan inte underlåta att här framföra den oro som man i skogsmannakretsar hyser inför den styvmoderliga behandling som rotröteforskningen rönt. Den är inte en angelägenhet som bara kan läggas på hyllan tills det blir bättre med pengar; den måste fortgå oavbrutet för att inte alla de provytor som nu finns på många håll i landet skall förfalla. Det är en biologisk fråga av största vikt, men tyvärr tycks det mig som om man låtit tekniska och ekonomiska faktorer i alltför stor utsträckning dominera hela utredningen och glömt bort att vi rör oss med levande material. Denna rotröteforskning är dessutom ett verksamhetsområde där propositionen innebär inte bara en långsammare takt i upprustningen än man hoppats utan tvärtom en direkt nedrustning av forskningsresurserna. Det är synd att de all-

Interpellation ang. åtgärder till skydd mot grundvattenföroreningar

varsord som uttalades vid skogsveckans öppnande inte sades tidigare, redan före propositionens dagtecknande. Jag har svårt att tänka mig att inte professor Åke Gustafssons ord då skulle ha gjort ett djupt intryck på departementschefen och stämt honom litet positivare till en så ytterligt viktig angelägenhet som just denna.

Utskottet anför mycket riktigt att motionen gått längre än vad styrelsen för skogshögskolan äskat. Nu är det ju så, att man inte vill inrätta en ny tjänst om ingen finns som kan besätta den; när anslagsäskandet gjordes fanns det visserligen kompetenta sökande, men den mest meriterade hade inte formell kompetens, ty han hade då ännu inte klarat av sin disputation. Det var därför man begärde en övningsledare i stället, men man fick inte ens den tjänsten. De 50 000 kronor, som skall räcka till sju extra övningsledartjänster, kan naturligtvis inte fresta någon kvalificerad personal, så dem kan vi nog bortse från. Läget den 1 juli 1962 är inte detsamma som när skogshögskolestyrelsen äskade anslagen. Den 1 juli 1962 kommer det nämligen att finnas flera kompetenta sökande till en laboratur i rotröteforskning, och det gäller att hugga den mest meriterade bland dem, innan han ger sig i väg till något annat arbete.

Nu är utskottet mycket positivt i sin skrivning — det skall tacksamt erkännas — och inför ett enigt utskott finns ingenting annat att göra än att innerligt hoppas att det skall lyckas att med andra medel förhindra en katastrof för rotröteforskningen, innan de åtgärder som utskottet utgått ifrån skall vidtagas också verkligen blir vidtagna.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 12, i anledning av kamrarnas

skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr TALMANNEN yttrade:

Såsom tidigare meddelats kommer gemensam omröstning avseende frågan i den nu godkända voteringspropositionen att anställas vid början av kamrarnas sammanträden onsdagen den 25 april.

§ 20**Interpellation ang. åtgärder till skydd mot grundvattenföroreningar**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HENNINGSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Söndagen den 25 februari 1962 inträffade en händelse som innebär stor risk för Hälsingborgs stads vattenförsörjning. Händelsen hade följande förlopp.

Vid den dagliga kontroll som förekommer av Råå-åns vatten, som till 85 procent svarar för stadens vattenförsörjning, upptäcktes att olja flöt på vattnet, som var avsett att pumpas upp i stadens vattenreningsanläggningar. Då detta förhållande upptäcktes redan då oljan befann sig cirka 400 m uppströms från den plats där vattenuppfordringen sker lyckades man genom att omedelbart avstänga pumparna förhindra att oljebemängt vatten kom upp i reningsanordningarna, som är placerade cirka 500 m från ån.

Vid fortsatt undersökning fann man att olja flöt på vattnet mer än 2 km uppströms uppfordringsstället och att denna olja emanerade från ett dräneringsrör som hade utlopp i ån. Av undersökningen framkom att oljan härrörde från ett jordbruk som låg cirka 800 m från ån. Vid detta jordbruk fanns en olje-

Interpellation ang. åtgärder till skydd mot grundvattenföroreningar

tank placerad ovan jord med en rymd av 3 000 liter, på vilken det hade uppstått en läcka. Den utrunna oljan hade sökt sig ner i marken, och då dräneringsgropen passerade förbi på endast några få meters avstånd hade oljan i huvudsak sökt sig utlopp genom dräneringsröret.

På grund av att oljeförekomsten observerades på ett så tidigt stadium blev skadan ringa, men vattenuppfordringen förhindrades under fem dagar. Om däremot oljeförekomsten inte upptäckts i tid, kunde oljetankens läckage förorsakat mycket omfattande skador på hela vattenreningsanläggningen, varvid denna blivit obrukbar för år framåt. Vattenföroreningar genom ofrivilligt oljeutsläpp är numera ingen ovanlig företeelse, och man har anledning förmoda, att riskerna för sådan förorening växer med varje dag, på grund av det allt vidare användningsområde oljan har fått. Rengöringen av åns stränder och vegetation blev en tidsödande och, framför allt, kostsam operation.

Det tycks inte vara i lag reglerat, hurvida det är ägaren till oljetanken eller brukaren av vattentäkten, som i ett fall som detta är den betalningsskyldige.

Med beaktande av att det längs Rååns nederbördsområde kan finnas hundratals oljelagringsställen med samma risk för läckage och med tanke på att denna risk föreligger för huvuddelen av våra samhällens vattentäkter över hela landet, är det uppenbarligen av stor betydelse, att det i lagstiftningen klart utsägs vilka skyddsåtgärder ägaren till en oljetank måste åläggas vidta.

För att dessa bestämmelser skall efterlevas, måste frågan om vem som i sådana fall är skadeståndsskyldig givetvis också bli föremål för lagstiftning.

Redan 1953 tillsattes en kommitté med uppdrag att »verkställa utredning och avgiva förslag om åtgärder till motverkande av föroreningar av sjöar och vattendrag»; den benämnes »vattenvårdskommittén».

I december 1954 avgav denna kommitté ett betänkande betitlat »Vattenvården», i mars 1958 ett annat betitlat »Statens vatteninspektion» samt i december 1960 ytterligare ett betitlat »Skydd för vattenförsörjningen». Dessa betänkanden har, mig veterligt, ännu inte föranlett någon åtgärd, men kommitténs arbete fortsätter.

På hösten 1961 förelades riksdagen i proposition nr 173 »förslag till förordning om brandfarliga varor» som delvis berör lagringen av petroleumprodukter. Efter propositionens behandling i första lagutskottet förelades riksdagen dess utlåtande nr 48:1961. Riksdagen biföll utlåtandet. Lagen träder i kraft den 1 juli 1962. I denna lag behandlas i huvudsak brand- och sprängningsriskerna i samband med hantering och lagring av brandfarliga varor, under det att föroreningsriskerna för grundvattentillgångarna fått en behandling, som belyses av följande uttalande i lagutskottets utlåtande: »I författningen tages därjämte viss hänsyn till att de däri avsedda varorna kan förorsaka andra skadeverkningar än brand, främst vattenförorening.»

Med tanke på att det lär finnas cirka 250 000 olika lagringsställen för petroleumprodukter i vårt land och att huvuddelen av dessa lagringsställen är av den beskaffenheten att stor vattenföroreningsrisk föreligger kan den ovan relaterade lagstiftningen inte anses vara till fyllest. Däremot har vattenvårdskommittén i sitt betänkande av år 1960, sid. 7 och följande, redovisat förslag till lag om ändring i vattenlagen, där just skyddet för grundvattnet är det primära.

Lagring av petroleumprodukter, såväl i som ovan jord, är ett synnerligen komplicerat spørsmål. Många olika slag av angrepp på lagringskärnen förekommer, främst rost. Denna kan angripa såväl utifrån som inifrån, och kontrollen är på många lagringsplatser bristfällig, i vissa fall obefintlig. Att kon-

trollera en i jord nedgrävd tank är helt naturligt ett mycket kostsamt och komplicerat företag, som därför i stor utsträckning inte blir utfört. Likväl är det fullt klart, att de största riskerna för rostangrepp kommer inifrån. Oljan innehåller i regel någon del vatten och även en del svavel. Under lagringen har vattnet benägenhet att sjunka till botten. Syret i vattnet skapar tillsammans med svavlet en för järnplåten starkt förödande kemisk produkt, vars verkan kan jämföras med svavelsyran. Om en plåttank kommer i förbindelse med en annan metall eller med galvaniserade rör eller rördelar eller med järn av annan kolhalt, kan en sådan kombination vara tillräcklig för ett angrepp på plåten som medför läckage. Om en sådan kombination därtill kommer i kontakt med den ovan nämnda syran, är det galvaniska elementets funktion en realitet och förstör på kort tid järnplåten.

Med tanke på den avsevärda tid som förflutit sedan de första oljelagrings-tankarna togs i bruk på olika platser i vårt land, kan man befara, att riskerna för läckande oljetankar, såväl i som ovan jord, för varje dag som går blir allt större. En tank kan också angripas utifrån, om den jord, vari den är nedgrävd, har olämplig surhetsgrad.

Också vid transport av petroleumprodukter föreligger betydande risker för grundvattenföroreningar, mot vilka det kan visa sig föreligga behov av omfattande skyddsåtgärder.

Hela detta komplex är så omfattande, att alla aspekter inte kan beröras i en interpellation, men frågan är av så betydande intresse för landets vattenförsörjning, att jag med det anförda som bakgrund anhåller om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få uttala följande fråga:

Vill statsrådet lämna kammaren en redogörelse för vilka åtgärder, som kan förväntas till skydd mot grundvattenföroreningar, samt något belysa när så-

dant lagförslag kan förmodas föreläggas riksdagen?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Interpellation ang. efterskänkandet av kronans rätt till vissa strömfall m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖSTLUND (h), som yttrade:

Herr talman! Med stöd av avvittringsstadgan den 30 maj 1873 hade tidigare för kronans räkning inom Västerbottens län undantagits ett antal strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen. Därjämte hade också för kronans räkning undantagits samtliga inom avvittringslagen belägna större vattendrag, nämligen inom Vilhelmina avvittringslag Vojmån och Ångermanälven, tillhopa 13 591,02 hektar, inom Stensele-Tärna avvittringslag Ume älv med bivattendrag, tillhopa 23 535,37 hektar, inom Sorsele avvittringslag Vindeln, Tjulån och Juktån, tillhopa 11 741,53 hektar samt inom Dorotea avvittringslag Korpån 441,93 hektar.

Genom en av 1926 års riksdag antagen lag om rätten till vissa vatten i övre delen av Västerbottens län efterskänktes emellertid kronans rätt till dessa strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen, vilka genom av länsstyrelsen meddelat avvittringsutslag efter utgången av år 1915 undantagits för kronans räkning.

Riksdagens beslut omfattade samtliga större vattendrag inom Vilhelmina, Stensele-Tärna, Sorsele och Dorotea avvittringslag.

Anledningen till riksdagens beslut var att ägandeförhållandena, genom av regeringsrätten bifallna besvär, kommit att bli oenhetliga. Sälunda hade det uppstått tre grupper, av vilka den första återvunnit full vattenrätt, den andra fiskerätt och den tredje, som ej klagat, ägde viss fiskerätt.

I riksdagens skrivelse nr 257/26 anfördes bl. a., att »riksdagen ansett de

Interpellation ang. begränsning av tobaksreklamen

skäl som tala för att helt efterskänka kronans ifrågavarande rätt väga tyngst. Riksdagen vill därvid särskilt understryka, icke blott att dessa vattenundantag skett utan stöd av bestämmelserna i avvitringsstadgan och således utan laglig grund, utan även att — såsom lantmäteristyrelsen antytt — genom vattenundantagen för vederbörande hemman uppstått förhållanden, som snart sagt torde strida mot själva begreppet hemman».

Det synes emellertid som om i praktiken viss oklarhet beträffande äganderätten ännu skulle råda rörande fastigheterna inom vissa av dessa berörda områden. Sålunda betalar exempelvis en fiskevårdsförening fiskearrende till kronan för fiskevatten i Vindelälven, och likaså tillgodogör sig kronan skogsavverkning inom vissa utmål efter Vindelälven. Det synes mig angeläget att denna oklarhet undanröjes.

Jag hemställer därför om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet villig att medverka till sådana åtgärder att innebörden av riksdagens år 1926 fattade beslut om efterskänkande av kronans rätt till vissa strömfall jämte utmål för strömfall och dammfästen inom övre delen av Västerbottens län blir för vederbörande myndigheter och jordägare fullt klarlagd?

Denna anhållan bordlades.

§ 22**Interpellation ang. begränsning av tobaksreklamen**

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärälund (cp), som yttrade:

Herr talman! Det får numera anses vetenskapligt säkerställt att tobaksrökningen medför en menlig inverkan på folkhälsan. Även om skadeverknin-

nas art och omfattning ännu ej helt kunnat klarläggas synes man på vetenskapligt håll vara ense om att all tobaksrökning medför vissa hälsorisker.

Det är självfallet angeläget att dessa risker minskas så långt möjligt. En nedskärning av tobakskonsumtionen får därför anses angelägen. Upplysningsverksamhet m. m. i detta syfte bedrivs av olika sammanslutningar, av läkare m. fl. Denna verksamhet motverkas emellertid av den omfattande tobaksreklamen, vilken ofta vänder sig till de yngre åldersgrupperna. Enligt min mening är det angeläget att denna reklam minskas så mycket som möjligt.

Av intresse i detta sammanhang är den överenskommelse som enligt tidningsuppgift nyligen träffats mellan företrädare för den danska tobaksindustrin. Vid överläggningar, till vilka initiativ tagits av den danska inrikesministern, förband sig de nämnda företrädarna att upphöra med all cigarrettreklam i form av film och i de tidningar som läses av tonåringar.

I vårt land har tobaksrökningen, särskilt cigarrettrökningen, ökat kraftigt bland ungdom i lägre ålder, inte minst i de nedre tonären och bland skolungdom. Då det är särskilt angeläget att tobaksbruket bland ungdom motverkas, kan det enligt min mening vara befogat att i vårt land söka få till stånd en överenskommelse rörande tobaksreklamen, som motsvarar den nämnda danska överenskommelsen.

Med hänvisning till det ovan anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig ta initiativ i syfte att medverka till en överenskommelse innebärande att tobaksreklam ej skall förekomma i form av film och ej heller i tidningar som läses företrädesvis av ungdom?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Till bordläggning anmälles

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motion angående beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift, och

nr 12, i anledning av väckta motioner angående jäv för kommunala förtroendemän;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 63, i anledning av väckta motioner om utredning rörande säkerhetskontrollen på atomenergiområdet;

bevillningsutskottets memorial nr 42, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 24 i anledning av väckta motioner angående gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.;

bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut inom Internationella valutafonden rörande generella lånearrangemang, m. m.;

första lagutskottets memorial nr 31, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av första lagutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motion om översyn av vägtrafikförordningens bestämmelser rörande minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg,

nr 22, i anledning av motioner angående vägtrafikförordningens bestäm-

melse om hastighet vid passerande av järnvägs korsning, och

nr 23, i anledning av motion om utredning rörande sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m., jämte i ämnena väckta motioner.

§ 24

Anmälles och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 3 §§ lagen den 16 maj 1957 (nr 202) med särskilda bestämmelser om kommuns, landstingskommuns och annan samfällighets utdebitering av skatt för åren 1958—1965, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet;

från bankoutskottet:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 4 mars 1955 (nr 110) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 163, i anledning av väckta motioner angående bestämmelserna om transport av animala livsmedel;

från tredje lagutskottet:

nr 158, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 april 1960 (nr 77) angående byggnadsforskningsavgift, m. m., i vad propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock i ämnet väckt motion; samt

från jordbruksutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 161, till fullmäktige i riksbanken, angående användande av riksbankens vinst för år 1961 samt i anledning av dels framställning av fullmäktige i riksbanken angående dispositionen av överskotten från riksbankens rörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 25

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 153, med förslag om återföring av vissa enligt lagen om allmän sjukförsäkring m. m. fonderade medel,

nr 155, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), m. m.,

nr 158, angående godkännande av konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge angående indrivning av underhållsbidrag, m. m.,

nr 160, angående avveckling av rekognitionsavgifterna till Danviks hospital,

nr 161, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 30 § lagen den 17 juni 1948 (nr 433) om försäkringsrörelse m. m.,

nr 163, med förslag till lag angående förbud mot sämjedelning av fast egendom,

nr 164, om överlåtelse av viss kronan tillhörig mark, samt

nr 165, dels med förslag till lag om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer m. m., dels ock angående godkännande av det fjärde tilläggsprotokollet till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 26

Ang. utsträckt motionstid

Herr ANDRE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av de Kungl. Maj:ts propositioner, som bordlagts vid kammararens sammanträden tisdagen den 10 och onsdagen den 11 innevarande april samt i dag, måtte med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det respektive propositioner kom kammaren till handa.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 27

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, angående vissa frågor rörande lärarutbildning, motionerna:

nr 841, av herr *Carlstein*,

nr 842, av herr *Helén*, och

nr 843, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken, motionen nr 844, av herr *Börjesson* i Falköping m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 28

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.19.

In fidem
Sune K. Johansson